

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ : 7621

ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ : 7476

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2011

1 Ελεγκτική.....	5
1.1 Λογιστικές Αρχές.....	5
1.2 Χαρακτηριστικά Λογιστικής Πληροφόρησης.....	8
1.2.1. Ζήτηση Λογιστικών Πληροφοριών.....	8
1.2.2. Παροχή Λογιστικών Πληροφοριών.....	9
1.3. Ανάγκη για έλεγχο.....	11
1.3.1. Ορισμός ελεγκτικής.....	11
1.4. Έννοια ελεγκτικής.....	12
1.4.1. Σκοπός – Στόχος ελέγχου.....	13
1.5 Συστατικά Στοιχεία Ελέγχου και Υπηρεσίες.....	14
1.6 Ιστορική εξέλιξη του Ελέγχου.....	16
1.6.1 Διεθνώς.....	16
1.6.2 Ελλάδα.....	19
1.6.2.1 Η απόπειρα δημιουργίας ελεγκτικού επαγγέλματος το 1931.....	22
1.6.2.2 Η ίδρυση του ΣΟΛ, 1955.....	24
1.6.2.3 Η απελευθέρωση του επαγγέλματος και η ίδρυση του ΣΟΕΛ, 1992.....	27
1.7 Η εποπτεία Του επαγγέλματος.....	28
1.8 Ελληνική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.....	32
1.8.1 Αρμοδιότητες.....	32
1.8.2 Εποπτευόμενοι φορείς.....	32
1.8.3 Εποπτεία Εταιριών Κινητών Αξιών των οποίων οι Μετοχές διαπραγματεύονται σε Οργανωμένη Αγορά.....	33
1.8.4 Θέματα Οικονομικής Πληροφόρησης των Εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Εταιριών.....	34
1.8.5 Κυρώσεις.....	35
1.9 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΩΝ.....	36
1.9.1 Γενικά.....	36
1.9.2 Κατηγορίες Ελέγχων.....	37
1.9.3 Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων.....	37
1.9.4 Έλεγχοι Συμμόρφωσης.....	38
1.9.5 Λειτουργικοί Έλεγχοι.....	38
1.9.6 Έλεγχοι Διοικήσεως.....	39
1.9.7 Κοινωνικοί Έλεγχοι.....	40
1.9.8 Έλεγχοι Οικονομικού Εγκλήματος και Απάτης.....	41
1.9.9 Ειδικοί Έλεγχοι.....	42
1.9.10 Λοιπές Διακρίσεις Ελέγχων.....	43

1.9.11 Εσωτερικοί Ελεγκτές.....	43
1.9.12 Φορολογικοί ελεγκτές.....	44
1.9.13 Ελεγκτές του Ελεγκτικού Συνεδρίου.....	46
1.9.14 Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές.....	49
1.9.15 Απαγορεύσεις, Ασυμβίβαστα και Περιορισμοί.....	53
1.9.16 Επιλογή Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή και Ανάθεση Ελέγχου.....	54
1.9.17 Αμοιβή Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.....	55
1.9.18 Πλεονεκτήματα απορρέοντα από την χρησιμοποίηση Ορκωτών Ελεγκτών.....	55
1.10 Ελεγκτικά Τεκμήρια.....	56
1.10.1 Κατηγορίες Ελεγκτικών Τεκμηρίων.....	58
1.10.2 Η Ελεγκτική εξίσωση.....	59
1.10.3 Διαδικασίες Εξασφάλισης των Ελεγκτικών Τεκμηρίων.....	59
1.10.4 Αξιολόγηση Ελεγκτικών Τεκμηρίων.....	61
1.10.5 Η Καταλληλότητα των Ελεγκτικών Τεκμηρίων.....	62
1.10.6 Η Επάρκεια των Ελεγκτικών Τεκμηρίων.....	64
1.10.7 Είδη Ελεγκτικών Τεκμηρίων.....	66
1.11 Αξιώματα της Χρηματοοικονομικής Ελεγκτικής Θεωρίας.....	70
1.12 Ελεγκτικά Πρότυπα.....	71
1.12.1 Πλαίσιο Ελληνικών και Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων.....	71
1.12.2 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα.....	73
1.13 Σκοπός των Οικονομικών Καταστάσεων.....	74
1.13.1 Σκοπός των Οικονομικών Καταστάσεων συμφωνά με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα.....	75
1.13.2 Σκοπός των Οικονομικών Καταστάσεων συμφωνά με το Συμβούλιο Προτύπων Χρηματοοικονομικής Λογιστικής (FASB).....	76
1.13.3 Η ανάγκη και η σημασία του ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων.....	77
1.13.4 Η Προστιθέμενη Αξία από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων.....	77
1.13.5 Οικονομικά Οφέλη από τον έλεγχο.....	78
1.14 Σχέση Ελεγκτικής και Χρηματοοικονομικής Λογιστικής.....	79
1.15 Το Νομικό Πλαίσιο Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων.....	81
1.16 1 ^ο Στάδιο Γνωριμίας με Επιχείρηση.....	81
1.17 Επισκόπηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.....	83
1.17.1 Αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.....	87
1.17.2 Γνωστοποίηση Ουσιωδών Αδυναμιών του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.....	88
1.18 Οι βασικές σχέσεις μεταξύ του ανεξάρτητου ελεγκτή και παραγόντων της ελεγχόμενης επιχείρησης.....	89
1.18.1 Σχέση του Ελεγκτή με τη Διοίκηση.....	89

1.18.2 Σχέση του Ελεγκτή με το Διοικητικό Συμβούλιο.....	90
1.18.3 Σχέση του Ελεγκτή με τους Εσωτερικούς Ελεγκτές.....	90
1.18.4 Σχέση του Ελεγκτή με τους Μετόχους.....	91
1.19 Περιορισμοί ενός Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων.....	92
1.20 Πιστοποιητικό Ελέγχου.....	93
1.21 ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	101
1.21.1 Γενικά.....	101
1.21.2 Ελεγκτικός Κίνδυνος.....	101
1.21.3 Εννοιολογική Οριοθέτηση του ελεγκτικού κίνδυνου.....	102
1.21.4 Συστατικά Στοιχεία Ελεγκτικού Κίνδυνου.....	102
1.21.5 Επεξήγηση της Αλληλεξάρτησης των Συστατικών Στοιχείων του Ελεγκτικού Κίνδυνου.....	106
1.21.6 Κίνδυνος Ανάληψης του Ελέγχου.....	107
1.21.7 Το Μοντέλο Ελεγκτικού Κινδύνου.....	108
1.21.8 Η Χρησιμοποίηση του Μοντέλου Ελεγκτικού Κινδύνου.....	109
1.22 Εξειδίκευση του σκοπού του ελέγχου και «ασχυρισμοί της διοίκησης».....	111
1.23 Ελεγκτική Τεκμηρίωση - Φύλλα Εργασίας.....	114
1.23.1 Σκοποί των Φύλλων Εργασίας.....	115
1.23.2 Μορφή και Περιεχόμενο των Φύλλων Εργασίας.....	116
1.23.3 Εχεμύθεια, Ασφαλής Φύλαξη, Διατήρηση και Ιδιοκτησία των Φύλλων Εργασίας.....	117
1.23.4 Κατάρτιση των Φύλλων Εργασίας.....	118
1.24 Σύστημα Εσωτερικών Δικλίδων.....	119
1.25 Συστατικά στοιχεία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων.....	123
1.25.1 Περιβάλλον ίων δικλίδων.....	126
1.26 Περιορισμοί Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.....	128
1.27 Σχεδιασμός του Ελέγχου – Βήματα Σχεδιασμού.....	130
1.28 Δοκιμασίες Συναλλακτικών Πράξεων.....	142
1.29 Δοκιμασίες Υπολοίπων Λογαριασμών.....	143
1.30 Αναλυτικές διαδικασία στα διάφορα στάδια του ελέγχου.....	143
1.30.1 Είδη αναλυτικών διαδικασιών και επιχειρηματικών μετρήσεων.....	144
1.31 Ποινική Ευθύνη των Ελεγκτών.....	145
1.32 Πειθαρχική Ευθύνη Ελεγκτών.....	147
1.33 Προσεγγίσεις Ελαχιστοποίησης της Νομικής Ευθύνης.....	148
1.33.1 Σε Επίπεδο Επαγγέλματος.....	149
1.33.2 Σε Επίπεδο Ελεγκτικής Εταιρίας ή Ελεγκτή.....	150
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	151

1 ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

1.1 Λογιστικές Αρχές

Οι Γενικές παραδεκτές λογιστικές αρχές που ισχύουν και εφαρμόζονται σήμερα, είναι οι ακόλουθες:

- 1. Αρχή της συνέχειας της δραστηριότητας της οικονομικής μονάδας (Going concern concept).** Οι οικονομικές καταστάσεις (Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσης, Πίνακας Διάθεσης Αποτελεσμάτων) συντάσσονται σύμφωνα με την αρχή ότι η επιχείρηση συνεχίζει να λειτουργεί, και θα συνεχίσει και στο μέλλον, για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα.
- 2. Αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων (Accrual concept).** Η αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων σημαίνει ότι, κάθε έξοδο και έσοδο πρέπει να καταχωρείται και να λαμβάνεται υπόψη μέσα στη χρονική ή διαχειριστική περίοδο στην οποία αυτό πραγματοποιείται, έτσι ώστε ο λογαριασμός αποτελεσμάτων να περιλαμβάνει μόνον τα έξοδα που προκύπτουν από τα γεγονότα της οικονομικής δραστηριότητας.
- 3. Αρχή της σταθερότητας της χρηματικής μονάδας (Stability of monetary unit assumption).** Η αρχή αυτή σημαίνει ότι η λογιστική παρέχει πληροφορίες για οικονομικά μεγέθη που είναι δεκτικά εκφράσεως σε χρηματικές μονάδες και ότι η χρησιμοποιούμενη χρηματική μονάδα έχει σταθερή αγοραστική αξία.
- 4. Αρχή της συντηρητικότητας (Conservatism principle).** Ο όρος 'συντηρητικότητα' σημαίνει ότι στην περίπτωση που υπάρχουν περισσότερες μέθοδοι αποτίμησης των εσόδων, η επιχείρηση οφείλει να επιλέξει εκείνη που δίνει τα μικρότερα αποτελέσματα, ενώ στα έξοδα ή στις υποχρεώσεις τα υψηλότερα αποτελέσματα. Επίσης, η αρχή αυτή σημαίνει ότι τα έξοδα ή οι ζημιές αναγνωρίζονται άμεσα, ακόμα και αν δεν έχουν πραγματοποιηθεί αλλά υπάρχει η σχετική πρόβλεψη, ενώ τα κέρδη θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, και άρα να υπολογίζονται μόνον όταν έχουν λάβει χώρα.
- 5. Αρχή του ιστορικού κόστους (The historical cost concept).** Η αρχή αυτή είναι από τις παλαιότερες της Λογιστικής. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, το καταλληλότερο οικονομικό μέγεθος για την καταγραφή και παρακολούθηση ενός περιουσιακού στοιχείου είναι το κόστος κτήσεως και το κόστος αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τη συνέχεια, έστω και αν η αξία του έχει μεταβληθεί.
- 6. Αρχή της περιοδικότητας (Periodicity principle).** Η αρχή αυτή σημαίνει ότι η λογιστική καθορίζει χρονικά διαστήματα (λογιστική ή διαχειριστική χρήση)

μικρότερα από τη ζωή της οικονομικής μονάδας προκειμένου να προσδιορίσει τη χρηματοοικονομική της κατάσταση και να υπολογίσει τα αποτελέσματα.

7. **Αρχή της αυτοτέλειας της λογιστικής μονάδας (Accounting entity principle).** Η αρχή αυτή σημαίνει ότι η λογιστική καταχωρεί, ενημερώνει και παρουσιάζει γεγονότα που έχουν σχέση με την οικονομική μονάδα και όχι με πράξεις των φορέων της (π.χ. η αγορά κατοικίας από τον ιδιοκτήτη για την κάλυψη των οικογενειακών του αναγκών δε θεωρείται γεγονός που αφορά τη λογιστική). Αυτό σημαίνει ότι η επιχείρηση θεωρείται ξεχωριστή οντότητα, ανεξάρτητη και με δικά της περιουσιακά στοιχεία και υποχρεώσεις.
8. **Αρχή του συσχετισμού των εσόδων με τα έξοδα (Matching Principle).** Η αρχή του συσχετισμού σημαίνει ότι: πρώτον, τα έσοδα που πραγματοποιούνται σε μια χρήση πρέπει να συσχετισθούν με τα αντίστοιχα έξοδα που απαιτήθηκαν για τη δημιουργία αυτών των εσόδων, και, δεύτερον, το οικονομικό αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημιά) που προκύπτει προσδιορίζεται λογιστικά από το συσχετισμό των εσόδων με τα έξοδα, δηλ. πωλήσεις μείον κόστος πωληθέντων μείον έξοδα διοίκησης μείον έξοδα διάθεσης μείον έξοδα χρηματοοικονομικά = κέρδος προ φόρων μείον φόροι = καθαρό κέρδος χρήσης.
9. **Αρχή της πραγματοποίησης του εσόδου (Revenue realization principle).** Σύμφωνα με αυτή τη λογιστική αρχή, τα έσοδα καταχωρούνται όταν πραγματοποιούνται και όχι όταν αναμένεται να πραγματοποιηθούν, για το λόγο αυτό η αρχή αυτή ονομάστηκε αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων.
10. **Αρχή της αντικειμενικότητας και της δυνατότητας επαληθεύσεως (Objectivity and verifiability concept).** Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι διάφορες λογιστικές μετρήσεις και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτές πρέπει να είναι αμερόληπτες και επαληθεύσιμες. Στην πρώτη περίπτωση καταγράφονται μετρήσεις που δεν επηρεάζονται από υποκείμενες εκτιμήσεις και κρίσεις σχετικά με εξωτερικά λογιστικά γεγονότα, όπως πωλήσεις, αγορές, πληρωμές κ.ο.κ. Στην δεύτερη περίπτωση οι μετρήσεις μπορούν να υποστηριχθούν με αποδεικτικά στοιχεία ή δικαιολογητικά έγγραφα. Ως γνωστόν, να πιο ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία είναι αυτά που παράγονται από εξωτερικά λογιστικά γεγονότα (π.χ. τιμολόγια πώλησης) ή προέρχονται από εξωτερικές αντικειμενικές πηγές (π.χ. απαντητικές επιστολές πελατών για το ύψος της οφειλής τους).
11. **Αρχή της συνέπειας στην εφαρμογή των λογιστικών μεθόδων (The consistency concept).** Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι μέθοδοι, οι διαδικασίες και οι κανόνες που εφαρμόζονται από χρήση σε χρήση από μια επιχείρηση θα πρέπει να είναι ίδιοι για να υπάρχει συγκρισιμότητα και να αποκλείονται οι

αλλοιώσεις των λογιστικών μεθόδων από τις λογιστικές αλλαγές. Αυτό σημαίνει ότι εάν ένα πάγιο στοιχείο σε μια διαχειριστική χρήση αποτιμηθεί σε τιμές κτήσης ή κόστους και στην επόμενη χρήση αποτιμηθεί σε τρέχουσες τιμές, τότε θα αλλοιωθεί η περιουσιακή κατάσταση της επιχείρησης. Το ίδιο θα συμβεί και στα αποθέματα αν αποτιμηθούν σε μια χρήση με τη μέθοδο First in First Out – F.I.F.O. και στην επόμενη χρήση με τη μέθοδο Last in First Out – L.I.F.O. Τότε θα οδηγηθούμε σε διαφορετικά λογιστικά αποτελέσματα.

12. **Αρχή του ουσιώδους των λογιστικών πληροφοριών (The Materiality concept).** Η αρχή αυτή σημαίνει: πρώτον, η λογιστική δεν ασχολείται με την καταγραφή πληροφοριών και αριθμητικών δεδομένων που το κόστος δεν αντισταθμίζεται με την ωφέλεια από τη συγκεκριμένη πληροφορία, και, δεύτερον, ο βαθμός της λεπτομέρειας και της αναλυτικότητας των λογιστικών πληροφοριών περιορίζεται από την αδυναμία των χρηστών (μέτοχοι, μελλοντικοί επενδυτές κ.α.) των χρηματοοικονομικών καταστάσεων να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα της.
13. **Αρχή της πλήρους ή επαρκούς αποκαλύψεως (Adequate or full disclosure principle).** Σύμφωνα με την αρχή αυτή θα πρέπει να παρέχονται πλήρεις και επαρκείς πληροφορίες για τη δραστηριότητα της οικονομικής μονάδας. Οι πληροφορίες μπορεί να είναι τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές, αλλά σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να προκύπτει η ακριβής και πραγματική κατάσταση της επιχείρησης.
14. **Αρχή της 'εύλογης αξίας' (The principle of current price).** Τα Δ.Π.Χ.Π. υιοθετούν ως κανόνα αποτίμησης ορισμένων περιουσιακών στοιχείων (π.χ. παγίων περιουσιακών στοιχείων) αρχή της πραγματικής ή τρέχουσας αξίας ή ανάκτησης.
15. **Αρχή της ουσίας και της πραγματικότητας της συναλλαγής (The principle of Substance).** Στα Δ.Λ.Π. υπερέχει η ουσία της συναλλαγής και η οικονομική πραγματικότητα έναντι της νομιμότητας και της κυριότητας, δηλ. εξετάζεται η συναλλαγή από λογιστικοοικονομική πλευρά, π.χ. το καθοριστικό σημείο ολοκλήρωσης της πώλησης είναι η μεταβίβαση της κυριότητας του πωληθέντος πράγματος από τον πωλητή στον αγοραστή, ενώ στα ελληνικά λογιστικά πρότυπα εξετάζεται κυρίως η νομική της υπόσταση.

1.2 Χαρακτηριστικά Λογιστικής Πληροφόρησης

Οι πληροφορίες, όπως και κάθε οικονομικό αγαθό, ζητούνται μόνον όταν είναι χρήσιμες, δηλαδή ικανοποιούν συγκεκριμένες ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Οι πληροφορίες για να είναι χρήσιμες πρέπει να είναι:

1. Σχετικές
2. Αξιόπιστες
3. Συγκρίσιμες
4. Ουσιώδεις

Είναι ευνόητο ότι η πληροφορία είναι χρήσιμη όταν είναι σχετική με το θέμα που μας απασχολεί και για το οποίο θα πρέπει να αποφασίσουμε. Για να είναι σχετική πρέπει να είναι επίκαιρη, να συμβάλλει στον περιορισμό της αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αλλά και να παρέχει τη δυνατότητα στο χρήστη της να προβλέπει τις συνέπειες της απόφασής της. Η αξιοπιστία της εξαρτάται από το πόσο πιστά αποδίδει την πραγματικότητα, ενώ η συγκρισιμότητά της εξασφαλίζεται με τη συνεπή εφαρμογή των ίδιων κανόνων συλλογής, επεξεργασίας και παράθεσης τους διαχρονικά. Ουσιώδεις είναι οι πληροφορίες όταν αφορούν σημαντικά γεγονότα.

Εξυπακούεται ότι η οικονομική μονάδα θα παράγει τις ζητούμενες πληροφορίες μόνον όταν το όφελος που θα προκύψει από την ενημέρωση των στελεχών της και των τρίτων είναι μεγαλύτερο από το κόστος της συλλογής, επεξεργασίας και διοχέτευσης των πληροφοριών σε αυτούς. Ασφαλώς, οι παρεχόμενες πληροφορίες δεν πρέπει να είναι ωφέλιμες για τους ανταγωνιστές μας.

1.2.1. Ζήτηση Λογιστικών Πληροφοριών

Αξιόπιστες λογιστικές πληροφορίες ζητούν όσοι: **α)** βρίσκονται έξω από την επιχείρηση και δεν μπορούν να έχουν άμεση γνώση των εργασιών της, της οικονομικής κατάστασής της και των αποτελεσμάτων που επέτυχε σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και **β)** έχουν άμεση σχέση με τη διοίκηση της επιχείρησης. Αυτές οι δύο ομάδες των ενδιαφερόμενων παρουσιάζουν, ορισμένες φορές, αντικρουόμενα ενδιαφέροντα και συμφέροντα.

Στην πρώτη ομάδα ανήκουν οι μέτοχοι και οι πιστωτές της επιχείρησης, οι μελλοντικοί επενδυτές, το Δημόσιο, οι ασφαλιστικοί οργανισμοί κ.α. Αυτοί ζητούν πληροφορίες που θα τις χρησιμοποιήσουν για να:

1. Αξιολογήσουν την ικανότητα της επιχείρησης να διαχειριστεί σωστά τα κεφάλαια που έχουν επενδύσει σ' αυτή.
2. Προσδιορίσουν και αξιολογήσουν τη ρευστότητα και την αποδοτικότητά της.

3. Αξιολογήσουν την απόδοση των επενδύσεών τους και εκτιμήσουν το ύψος του σχετικού επενδυτικού κινδύνου.
4. Εξακριβώσουν τα αίτια των αποκλίσεων μεταξύ της πραγματοποιούμενης και της προβλεπόμενης απόδοσης των επενδύσεών τους.
5. Αποφασίσουν τη νέα πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουν ύστερα από ορισμένες πρωτοβουλίες που ανέλαβε η διοίκηση της επιχείρησης.
6. Προσδιορίσουν τις απαιτήσεις τους έναντι της οικονομικής μονάδας και αξιολογήσουν τις προοπτικές της.

Στην δεύτερη ομάδα των ενδιαφερόμενων για λογιστικές πληροφορίες ανήκουν τα μέλη της διοίκησης της επιχείρησης. Αυτοί ζητούν πληροφορίες που τους επιτρέπουν να:

1. Αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα των εργασιών της και την ικανότητα της να αντιμετωπίσει έγκαιρα της λήγουσες υποχρεώσεις της.
2. Προγραμματίσουν και ελέγξουν συγχρόνως τη δραστηριότητα των διαφόρων τομέων της.
3. Εκτιμήσουν τη δυνατότητα της για περαιτέρω ανάπτυξη, εισαγωγή νέων προϊόντων, συγχώνευση κ.λ.π.

Οι ζητούμενες πληροφορίες στερούνται ομοιογένειας και συνέχειας, επειδή προέρχονται από έντονα ανομοιογενείς και συχνά αντικρουόμενες πληροφοριακές ανάγκες.

1.2.2. Παροχή Λογιστικών Πληροφοριών

Οι ζητούμενες πληροφορίες παρέχονται έγκαιρα και επαρκώς μόνον όταν λειτουργεί αποτελεσματικά ένα άρτια οργανωμένο λογιστικό σύστημα. Περιέχονται δε σε εκθέσεις, αναφορές και βασικά στις λογιστικές καταστάσεις που καταρτίζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα και οπωσδήποτε στο τέλος της χρήσης.

Κάθε λογιστικό σύστημα αποτελείται από τα δικαιολογητικά έγγραφα (παραστατικά), τα αναλυτικά και συγκεντρωτικά ημερολόγια, τα αναλυτικά καθολικά, το γενικό καθολικό, τα ισοζύγια, τις λογιστικές καταστάσεις και τα διάφορα βοηθητικά λογιστικά βιβλία. Η τήρηση των στοιχείων αυτών και η συμβολή τους στο μετασχηματισμό των λογιστικών γεγονότων σε λογιστικές πληροφορίες εξαρτώνται από την αποτελεσματικότητα των λογιστικών διαδικασιών που ακολουθεί η οικονομική μονάδα.

Οι λογιστικές διαδικασίες είναι το σύνολο των ενεργειών των υπεύθυνων του λογιστικού συστήματος που αποβλέπουν:

1. Στη σαφή και πλήρη αποτύπωση των λογιστικών γεγονότων στα κατάλληλα δικαιολογητικά έγγραφα,
2. Στη σωστή μεταφορά των πληροφοριών από τα δικαιολογητικά έγγραφα στα ημερολόγια και στην παράλληλη ταξινόμησή τους,

3. Στην καταχώρηση των ταξινομημένων πληροφοριών στους αναλυτικούς και περιληπτικούς λογαριασμούς κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται η πληρότητα των λογαριασμών και η λειτουργία τους ως μονάδων αποθήκευσης και άντλησης λογιστικών πληροφοριών,
4. Στην απογραφή των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων της οικονομικής μονάδας,
5. Στη συνοπτική παρουσίαση του συνόλου των λογιστικών πληροφοριών στις λογιστικές καταστάσεις.

Το κύριο χαρακτηριστικό των λογιστικών πληροφοριών είναι η συνοχή των συλλεγμένων πληροφοριών καθώς μεταφέρονται από τα παραστατικά προς τις λογιστικές καταστάσεις. Έτσι, οι λογιστικές πληροφορίες που προέρχονται στα μεταγενέστερα στοιχεία του λογιστικού συστήματος (ισοζύγια, λογιστικές καταστάσεις) είναι συνοπτικότερες από αυτές που προέρχονται στα αρχικά (παραστατικά, καταστάσεις). Η ιδιότητα αυτή δεν αναιρεί το γεγονός ότι όλες οι ομάδες των στοιχείων (δικαιολογητικά έγγραφα, λογαριασμοί, λογιστικές καταστάσεις) περιέχουν τις ίδιες πληροφορίες.

Η λειτουργία ενός λογιστικού συστήματος θεωρείται αποτελεσματική εάν διέπεται από τις γενικά παραδεκτές ή νομοθετημένες λογιστικές αρχές. Οι αρχές αυτές είναι ενσωματωμένες στο νόμο 2190 του 1920, στο Γενικό Λογιστικό Σχέδιο και σε άλλα νομοθετήματα. Επισημαίνεται ότι οι διατάξεις του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων δεν ισοδυναμούν με λογιστικές αρχές.

Η πλήρης εφαρμογή των λογιστικών αρχών εξασφαλίζει την παροχή λογιστικών πληροφοριών που είναι σε μεγάλο βαθμό αξιόπιστες. Είναι, όμως, η εφαρμογή των λογιστικών αρχών από τις οικονομικές μονάδες πλήρης, ικανοποιητική και συνεχής; Κατά κανόνα η διοίκηση αυτών των μονάδων ισχυρίζεται ότι είναι.

Ειδικότερα, η διοίκηση κάθε οικονομικής μονάδας διαβεβαιώνει τους ενδιαφερόμενους ότι οι λογιστικές αρχές έχουν εφαρμοστεί πλήρως κατά την τήρηση των βιβλίων και την κατάρτιση των λογιστικών καταστάσεων. Συγκεκριμένα, ισχυρίζεται ότι:

1. Τα περιουσιακά στοιχεία, οι υποχρεώσεις και τα ίδια κεφάλαια, που εμφανίζονται στον ισολογισμό, υπήρχαν κατά την ημέρα της κατάρτισης του ισολογισμού και ότι τα έσοδα και τα έξοδα που παρουσιάζονται στην κατάσταση των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της χρήσης,
2. Οι λογιστικές καταστάσεις είναι πλήρεις, εμφανίζουν δηλαδή, όλα τα λογιστικά γεγονότα που αφορούν την επιχείρηση και αναφέρονται στη συγκεκριμένη λογιστική χρήση,
3. Τα στοιχεία του ενεργητικού ανήκουν στην κυριότητα της επιχείρησης και τα στοιχεία του παθητικού συνιστούν υποχρεώσεις της κατά την ημέρα της κατάρτισης του ισολογισμού,

4. Τα στοιχεία του ισολογισμού έχουν αποτιμηθεί σύμφωνα με όσα επιβάλλουν οι λογιστικές αρχές και οι σχετικοί νόμοι,
5. Οι λογαριασμοί παρουσιάζονται στις λογιστικές καταστάσεις σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές και τις διατάξεις των νόμων (Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο).

Είναι οι ανωτέρω ισχυρισμοί της διοίκησης πραγματικά αξιόπιστοι; Εάν είναι, τότε θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι **α)** οι λογιστικές καταστάσεις αποδίδουν στο σύνολο τους την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης και τα αποτελέσματα της κατά τη διάρκεια της χρήσης και **β)** οι παρεχόμενες πληροφορίες διευκολύνουν το έργο των μελών της διοίκησης και όσων βρίσκονται έξω από την επιχείρηση και ενδιαφέρονται για την πορεία των εργασιών της.

Πως θεμελιώνεται, όμως, η αξιοπιστία των πληροφοριών που περιέχουν οι λογιστικές καταστάσεις; Η εξασφάλιση μιας σωστά θεμελιωμένης απάντησης στο ερώτημα αυτό αποτελεί το κύριο έργο της Ελεγκτικής.

1.3. Ανάγκη για έλεγχο

Κύριος σκοπός του ελέγχου μιας επιχείρησης είναι ότι ο έλεγχος προσδίδει αξιοπιστία στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, οι οποίες χρησιμοποιούνται από τους χρήστες για τη λήψη οικονομικών αποφάσεων. Τις καταστάσεις αυτές συντάσσουν οι διοικήσεις των επιχειρήσεων και τις χρησιμοποιούν για τη λήψη οικονομικών αποφάσεων μια σειρά από χρήστες (επενδυτές, μέτοχοι, αναλυτές, πιστωτικά ιδρύματα κ.λπ.). Καθώς η σημασία των επιχειρήσεων ως μοχλού οικονομικής ανάπτυξης μιας κοινωνίας αυξάνει με την απελευθέρωση των αγορών και τον περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας του κράτους, ανοίγει το πεδίο για αυξημένο ρόλο της Ελεγκτικής και των ελεγκτών, ως ιδιαίτερα σημαντικού θεσμικού παράγοντα λειτουργία της ελεύθερης οικονομίας. Δεν αποτελεί υπερβολή ότι καμιά απολύτως πώληση, εξαγορά ή συγχώνευση σημαντικού μεγέθους επιχείρησης δεν πραγματοποιείται, εάν δεν έχει προηγηθεί ειδική διερεύνηση της οικονομικής της κατάστασης από ελεγκτές. Το ίδιο ισχύει και για τα προγράμματα αποκρατικοποιήσεων που έχουν εφαρμοστεί σε διάφορες χώρες τα τελευταία χρόνια. Ουσιαστικά δηλαδή και για διάφορους λόγους, ο έλεγχος λειτουργεί ως καταλύτης για τη λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

1.3.1. Ορισμός ελεγκτικής

Ελεγκτική είναι ένα σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών, με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε λογιστικό- διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση. Ελεγκτική των επιχειρήσεων είναι ένα σύνολο λογιστικών και οικονομοτεχνικών ενεργειών, που έχουν ως σκοπό την εξακρίβωση θεμάτων αναγομένων στη συναλλακτική και λειτουργική δράση των επιχειρήσεων.

1.4. Έννοια ελεγκτικής

Για να είναι χρήσιμη μια οριοθέτηση της Ελεγκτικής πρέπει να είναι απλή αλλά ταυτόχρονα και αρκετά περιεκτική έτσι ώστε να επιτρέπει την αναλυτική συζήτηση των ουσιαστικών της εννοιολογικών στοιχείων.

Ο καθηγητής Μ. Τσιμάρας (1956) ορίζει την Ελεγκτική ως ‘το σύνολο των αρχών, κανόνων και ενεργειών δια των οποίων, απορреουσών από βαθείαν γνώσιν της οικονομικής των Εκμεταλλεύσεων (Επιχειρήσεων), της Λογιστικής και του Δικαίου (Εμπορικού, Αστικού, Φορολογικού) διενεργείται η εξέλεξις (VERIFICATION) εμπορικών βιβλίων, οικονομικών καταστάσεων, λογιστικών και συναφών στοιχείων, προς διαπίστωσιν πράξεων ή παραλείψεων και συναγωγήν αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικών προς οικονομικήν τινά διαχείρισιν’.

Ο MATTINGLY (1963) ένας επαγγελματίας ελεγκτής λογιστής και ένας εκ των πρώτων συμβούλων του Σώματος Ορκωτών Λογιστών της χώρας μας καθορίζει ως αντικείμενο της Ελεγκτικής τον έλεγχο, δηλαδή την ‘εξέταση των βιβλίων μιας οικονομικής μονάδος, των δικαιολογητικών εγγράφων, των αποδεικνύοντων την αλήθεια, ακρίβεια και νομιμότητα των εν αυτοίς εγγράφων, η ζήτησις των απαιτούμενων πληροφοριών, ως και η διενέργεια δοκιμαστικών επαληθεύσεων (TESTS), πασών των εργασιών τούτων διεξαγόμενων εις τοιαύτην έκτασιν, ώστε να πεισθεί ο ελεγκτής περί της ακριβείας των ως άνω βιβλίων και των βάσει τούτων συνταχθεισών οικονομικών καταστάσεων’.

Και οι δύο πιο πάνω ορισμοί είναι έντονα επηρεασμένοι από τις περί Ελεγκτικής αντιλήψεις της εποχής τους. Η πιο πάνω εννοιολογική οριοθέτηση περιορίζεται στα όρια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων ένα πολύ σημαντικό, όχι όμως το μοναδικό κλάδο της σύγχρονης Ελεγκτικής. Έτσι, οι δύο πιο πάνω ορισμοί δίδουν ιδιαίτερη έμφαση στις αρχές και τη διαδικασία που χρησιμοποιείται για να διακριβωθεί κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις απεικονίζουν ακριβοδίκαια την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

Η Ελεγκτική όμως αποτελεί ένα δυναμικά εξελισσόμενο κλάδο και η οριοθέτηση της είναι προτιμότερο να γίνει με βάση τις βασικές έννοιες της Ελεγκτικής Θεωρίας παρά με βάση τι αντιλήψεις μιας συγκεκριμένης εποχής που διαμορφώθηκαν από την μακροχρόνια πρακτική των Ελέγχων.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι πολλοί θεωρούν την ελεγκτική ως εντελώς πρακτικό σε αντίθεση με θεωρητικό τομέα γνώσης. Γι' αυτούς η ελεγκτική είναι μια σειρά από εμπειρικές διαδικασίες, μεθόδους και τεχνικές κάτι που έχει να κάνει πολύ λίγο με εξηγήσεις, περιγραφές και επιχειρήματα δηλαδή με θεωρία. Ο.R. MAUTZ και ο H. SHARAF (1961) με την πρωτοποριακή εργασία τους 'Η φιλοσοφία της Ελεγκτικής' συνέβαλαν αποφασιστικά στην αμφισβήτηση των πιο πάνω θέσεων και έθεσαν τις βάσεις της θεωρίας της ελεγκτικής.

Σήμερα γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτή η ύπαρξη θεωρίας της ελεγκτικής, ενός αριθμού δηλαδή βασικών παραδοχών και εννοιών, ενός συνόλου ιδεών, η κατανόηση των οποίων θα είναι μεγάλης σημασίας για την παραπέρα ανάπτυξη και πρακτική εφαρμογή της ελεγκτικής.

Η Αμερικάνικη Ένωση Λογιστικής (American Accounting Association) το 1972 ορίζει την ελεγκτική ως «μια συστηματική διαδικασία αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων που αφορούν σε πιστοποιήσεις οικονομικών ενεργειών και γεγονότων με σκοπό την εξακρίβωση του βαθμού ανταπόκρισης μεταξύ αυτών των πιστοποιήσεων και των προκαθορισμένων κριτηρίων για τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων σε ενδιαφερόμενους χρήστες».

Μια όμως περισσότερο περιεκτική, εννοιολογική οριοθέτηση της σύγχρονης ελεγκτικής, από απόψεως των βασικών δοκιμών της στοιχείων, μπορεί να διατυπωθεί ως εξής:

Ελεγκτική είναι ο Επιστημονικός κλάδος «της συστηματικής διαδικασίας συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο, τα οποία αφορούν μετρήσιμες πληροφορίες συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια».

1.4.1. Σκοπός – Στόχος ελέγχου

Ο σκοπός του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων είναι η διαπίστωση γνώμης από τον ελεγκτή ως προς το αν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί, από κάθε ουσιώδη πλευρά, σύμφωνα με το δεδηλωμένο λογιστικό πλαίσιο και, ειδικότερα, είτε σύμφωνα με τα

Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, που έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε σύμφωνα με τα Λογιστικά Πρότυπα, που προδιαγράφονται από την ελληνική εταιρική νομοθεσία.

1.5 Συστατικά Στοιχεία Ελέγχου και Υπηρεσίες.

Τα συστατικά στοιχεία του ελέγχου είναι:

- 1. Συγκέντρωση και αξιολόγηση ελεγκτικών τεκμηρίων** που σημαίνει εξέταση των βασικών στοιχείων του ελέγχου και συνετή και ακριβοδίκαιη αξιολόγηση των αποτελεσμάτων χωρίς καμιά προκατάληψη υπέρ ή κατά του ελεγχόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου. Αποδεικτικό στοιχείο ή ελεγκτικό τεκμήριο ή ελεγκτική μαρτυρία είναι κάθε πληροφορία που χρησιμοποιείται από τον ελεγκτή για να εξακριβώσει κατά πόσο η κάθε μετρήσιμη πληροφορία που ελέγχεται ανταποκρίνεται σε προκαθορισμένα κριτήρια. Τα αποδεικτικά στοιχεία είναι διαφόρων τύπων όπως προφορική κατάθεση, έγγραφα, ή και παρατήρηση του ελεγκτή. Ένα πρωταρχικής σημασίας πρόβλημα είναι ο καθορισμός της ποσότητας των στοιχείων που είναι αναγκαία για τη διαμόρφωση σωστής κρίσης από μέρους του ελεγκτή αλλά και της ποιότητας τους.
- 2. Καθορισμός του βαθμού ανταπόκρισης μετρήσιμων πληροφοριών με προκαθορισμένα τεκμήρια.** Ο βαθμός ανταπόκρισης αναφέρεται στο πόσο κοντά μπορεί να βρίσκονται οι μετρήσιμες πληροφορίες με προκαθορισμένα κριτήρια. Αντικείμενο ενός ελέγχου αποτελούν μετρήσιμες πληροφορίες διάφορων τύπων όπως, οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης, το ύψος των αποθεμάτων, ένα νεοκατασκευασθέν κτίριο, τα τιμολόγια προμηθευτών μιας εταιρείας, τα χρηματοοικονομικά της έξοδα κ.λ.π. Για να πραγματοποιηθεί ένας έλεγχος, οι πληροφορίες πρέπει να χαρακτηρίζονται από επαληθευσιμότητα και να υπάρχουν κάποια κριτήρια ή πρότυπα με τα οποία ο ελεγκτής μπορεί να προσδιορίσει την καταλληλότητα των πληροφοριών. Η έκφραση του βαθμού ανταπόκρισης μπορεί να είναι ποιοτική, όπως είναι η αξιοπιστία και το ακριβοδίκαιο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αλλά και ποσοτική, όπως είναι το ύψος του πλεονάσματος των αποθεμάτων μιας απογραφής τους. Προκαθορισμένα κριτήρια είναι τα πρότυπα έναντι των οποίων εξακριβώνεται ο βαθμός ανταπόκρισης των μετρήσιμων πληροφοριών. Τέτοια κριτήρια μπορεί να είναι συγκεκριμένες κανονιστικές διατάξεις, νομοθετικές

ρυθμίσεις, προϋπολογισμοί και εθνικά ή διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικών αναφορών. Κατά τον έλεγχο για παράδειγμα, ενός νεοκατασκευασθέντος κτιρίου είναι δυνατόν να εξετασθεί, αν αυτό έχει κατασκευασθεί σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές του, αν αποφασίστηκε η κατασκευή του με βάση τις στεγαστικές ανάγκες της επιχείρησης, ή αν η κατασκευή του έγινε στο χαμηλότερο δυνατό κόστος. Τα κριτήρια βέβαια που θα χρησιμοποιηθούν σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση εξαρτώνται από τους αντικειμενικούς στόχους του ελέγχου.

3. **Ικανό και Ανεξάρτητο πρόσωπο.** Ο ελεγκτής πρέπει να διαθέτει όλα εκείνα τα επαγγελματικά και επιστημονικά προσόντα που είναι απαραίτητα για την διενέργεια του ελέγχου, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να παραμένει ανεπηρέαστος και ανεξάρτητος. Η ανεξαρτησία δεν αποτελεί μια απόλυτη έννοια. Υπάρχουν διαφορές διαβαθμίσεις ανεξαρτησίας. Η σημασία του ανεξάρτητου πνεύματος, που πρέπει να διαθέτει ο ελεγκτής, αποτελεί κυρίαρχη διάσταση της ποιότητας των παρεχόμενων απ' αυτόν υπηρεσιών.
4. **Διατύπωση της γνώμης του ελεγκτή.** Τα ευρήματα του ελέγχου και η τελική γνώμη του ελεγκτή πρέπει να γνωστοποιηθούν εγγράφως στους ενδιαφερόμενους χρήστες των σχετικών πληροφοριών. Η γνωστοποίηση αυτή γίνεται μέσω των πιστοποιητικών και των εκθέσεων ελέγχου. Με την πιστοποίηση του βαθμού ανταπόκρισης των μετρήσιμων πληροφοριών σε προκαθορισμένα κριτήρια ο ελεγκτής αυξάνει ή μειώνει την αξιοπιστία των μετρήσιμων πληροφοριών. Ενδιαφερόμενοι χρήστες είναι όλοι όσοι χρησιμοποιούν και εμπιστεύονται τα ευρήματα του ελεγκτή. Σε επιχειρησιακό επίπεδο στους ενδιαφερόμενους χρήστες περιλαμβάνονται μέτοχοι και επενδυτές, πιστωτές, προμηθευτές και Πιστωτικά Ιδρύματα, η διοίκηση της επιχείρησης, κυβερνητικοί φορείς, χρηματοοικονομικοί αναλυτές, εργατικές και επαγγελματικές ενώσεις, ανταγωνιστές, αρχές ρυθμιστικού παρεμβατισμού, πανεπιστημιακοί ερευνητές και το ευρύ κοινό.
5. **Συγκεκριμένη οικονομική μονάδα.** Η πραγματοποίηση της οποιασδήποτε μορφής ελέγχου προϋποθέτει την οριοθέτηση της έκτασης του ελέγχου, των ευθυνών δηλαδή, που θα αναλάβει ο ελεγκτής. Η οριοθέτηση αυτή περιλαμβάνει τον ορισμό της **οικονομικής μονάδας** και της **χρονικής περιόδου**. Τις περισσότερες φορές η οικονομική οντότητα είναι επίσης μια νομική οντότητα όπως η επιχείρηση, εταιρία, οργανισμός ή ιδιοκτησία. Μερικές φορές όμως η οντότητα αυτή μπορεί να στερείται διακεκριμένης νομικής προσωπικότητας. Τέτοιες περιπτώσεις είναι οι διευθύνσεις, υπηρεσίες, τμήματα ή ακόμη και ένα στέλεχος μια επιχείρησης. Η χρονική περίοδος που καλύπτει ένας έλεγχος είναι

συνήθως ένα έτος. Πραγματοποιούνται όμως έλεγχοι και για ένα μήνα, ένα τρίμηνο, ένα εξάμηνο και μερικές φορές για όλη τη διάρκεια λειτουργίας μιας οικονομικής οντότητας. Η αξιολόγηση του βαθμού ανταπόκρισης μετρήσιμων πληροφοριών σε προκαθορισμένα κριτήρια δεν είναι εφικτή παρά μόνο αφού πρώτα γίνει ο ορισμός της οικονομικής οντότητας.

Γενικά για υπηρεσίες διασφάλισης

Τα βασικά στοιχεία και οι στόχοι μιας υπηρεσίας διασφάλισης (assurance services) περιγράφονται στο Διεθνές Πλαίσιο για Υπηρεσίες Διασφάλισης (International Framework for Assurance Engagements) του IAASB. Η παράγραφος 7 του πλαισίου αυτού ορίζει ότι οι υπηρεσίες διασφάλισης είναι υπηρεσίες που προσφέρονται από ανεξάρτητους ορκωτούς ελεγκτές και οι οποίες καταλήγουν σ' ένα συμπέρασμα – έκφραση γνώμης – που εκδίδει ο ορκωτός ελεγκτής με σκοπό να αυξηθεί η εμπιστοσύνη που έχουν τρίτα πρόσωπα στο αποτέλεσμα αξιολόγησης ή μέτρησης του αντικειμένου των υπηρεσιών διασφάλισης (subject matter) με βάση καθορισμένα κριτήρια. Πρακτικά, ο τελικός σκοπός είναι να καταστούν αξιόπιστες κάποιες πληροφορίες (π.χ. χρηματοοικονομικές

1.6 Ιστορική εξέλιξη του Ελέγχου

1.6.1 Διεθνώς

Η Ελεγκτική ως πρακτική έχει τις ρίζες της στους αρχαίους πολιτισμούς. Η αρχαιολογική έρευνα έχει εντοπίσει στοιχεία ότι η διενέργεια ελέγχων ήταν συνηθισμένη πρακτική στη Βαβυλώνα, στην Κίνα, στην Αίγυπτο και στην αρχαία Ελλάδα. Αργότερα, στα χρόνια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας οι ελεγκτές ήταν υπάλληλοι του βασιλιά ή ηγεμόνα και το βασικό τους έργο ήταν η συλλογή φόρων. Μάλιστα, το όνομα της Ελεγκτικής στα αγγλικά, auditing, έρχεται από αυτή την περίοδο. Συγκεκριμένα, η λέξη auditing προέρχεται από το λατινικό ρήμα «audire» που σημαίνει «ακούω», καθώς οι ελεγκτές του αυτοκράτορα «άκουγαν» τους φορολογούμενους οι οποίοι υπέβαλαν προφορικά τις φορολογικές τους δηλώσεις την εποχή εκείνη.

Ωστόσο, η Ελεγκτική άρχισε να γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη και να αποκτά πολλά από τα σημερινά χαρακτηριστικά της στη διάρκεια της Βιομηχανικής Επανάστασης στη Μ.

Βρετανία, στα πλαίσια των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών της εποχής. Το ελεγκτικό επάγγελμα, όπως το γνωρίζουμε σήμερα, οργανώθηκε το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα στο Εδιμβούργο (Walker, 1995). Από τη Μ. Βρετανία η Ελεγκτική μεταλαμπαδεύτηκε στις ΗΠΑ, στις άλλες αποικίες της Βρετανικής Αυτοκρατορίας (Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Καναδάς κ.λπ.), και από εκεί σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η Μ. Βρετανία του 19ου αιώνα ήταν μια πανίσχυρη οικονομική δύναμη με αποικίες σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο πλούτος της αυτοκρατορίας βρισκόταν αρχικά στην ιδιοκτησία επιμέρους κεφαλαιούχων και οικογενειών και ήταν διασκορπισμένος στα πλέον απομακρυσμένα σημεία της υδρογείου, όπου λειτουργούσαν επιχειρήσει βρετανικών συμφερόντων. Στις συνθήκες αυτές προέκυπτε η ανάγκη επιτόπιου ελέγχου για την επιβεβαίωση της χρηστής διαχείρισης και την προστασία των περιουσιακών στοιχείων των κεφαλαιούχων από απάτες ή από λάθη εκ μέρους των διοικητών και των υπαλλήλων (stewardship). Η έννοια της κερδοφορίας και της αποδοτικότητας δεν ήταν, αρχικά, στο επίκεντρο της προσοχής. Τα βασικά προσόντα του ελεγκτή την εποχή εκείνη ήταν γνώση της διπλογραφικής λογιστικής μεθόδου και των τιμών των αγαθών που αγόραζε ή πουλούσε η επιχείρηση καθώς και μια βασική κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων του κάθε κλάδου δραστηριότητας.

Στις αρχές του 20ού αιώνα η μεγάλη τεχνολογική πρόοδος που μπήκε σιγά-σιγά σε εμπορική εφαρμογή (ατμομηχανή, σιδηρόδρομος, αυτοκίνητο, τηλέφωνο, ηλεκτρική ενέργεια) κατέστησαν δυνατή τη μαζική παραγωγή προϊόντων και έδωσαν ώθηση στη μεγέθυνση των επιχειρήσεων και την αυξημένη πολυπλοκότητα της οργάνωσής τους. Με αυτές τις εξελίξεις έγινε επιτακτική η διεύρυνση της μετοχικής τους βάσης και άρχισαν να αναπτύσσονται σύγχρονες κεφαλαιαγορές. Οι αλλαγές αυτές είχαν μια σειρά από οργανωτικές, διοικητικές, λογιστικές και ελεγκτικές συνέπειες. Για παράδειγμα, με τον διαχωρισμό της ιδιοκτησίας από τη διοίκηση, νέες πληροφορίες έγιναν απαραίτητες και η έμφαση στράφηκε στην κερδοφορία των επιχειρήσεων. Αυτό με τη σειρά του επέβαλε την περαιτέρω ανάπτυξη της αρχής του δεδουλευμένου (accrual accounting), σύμφωνα με την οποία αναπτύχθηκαν κατάλληλες μέθοδοι απόσβεσης του κόστους κτήσης καθώς η αξία και η σημασία των παγίων στον ισολογισμό των επιχειρήσεων αύξανε. Όλες αυτές οι εξελίξεις είχαν σημαντικές επιπτώσεις και για την Ελεγκτική καθώς άλλαξε ο προσανατολισμός του ελέγχου. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με ένα από τα πλέον παλαιά γνωστά βιβλία Ελεγκτικής (Montgomery, 1912), αναγνωρίστηκε ότι ο έλεγχος αποσκοπεί στην επιβεβαίωση της οικονομικής κατάστασης και των αποτελεσμάτων της εταιρείας, πέραν της αποτροπής λαθών και απατών.

Το σύγχρονο, παγκοσμιοποιημένο, εξαιρετικά πολύπλοκο και δυναμικό οικονομικό περιβάλλον, η πρόοδος στην πληροφοριακή τεχνολογία και στα συστήματα διοίκησης έχουν προσθέσει νέες προκλήσεις και προβληματισμούς για τη Λογιστική και την Ελεγκτική. Στη

σημερινή εποχή κυρίαρχο θέμα είναι η αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν την επιχείρηση και που επηρεάζουν ή θα επηρεάσουν, τα λογιστικά μεγέθη των επιχειρήσεων, καθώς και η ζήτηση πληροφοριών προσανατολισμένων προς το μέλλον. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ελεγκτές όλο και περισσότερο στηρίζουν την ελεγκτική τους μεθοδολογία στη συστηματική ανάλυση και αξιολόγηση των κινδύνων για ουσιαστικά σφάλματα στους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη τις τυχόν υπάρχουσες εσωτερικές δικλίδες (risk-based audit methodologies). Όπως θα εξηγηθεί σε επόμενα κεφάλαια, μέσω αυτής της ανάλυσης οι ελεγκτές προσδιορίζουν το είδος των ελεγκτικών δοκιμασιών (τεστ), την έκταση και το χρόνο εκτέλεσής τους. Τα τελευταία μάλιστα χρόνια, η έμφαση έχει μετατοπιστεί στη μελέτη του ευρύτερου περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί η επιχείρηση και των στρατηγικών κινδύνων που επηρεάζουν την πορεία της επιχείρησης (business risk audit methodologies). Η εξέλιξη της ελεγκτικής μεθοδολογίας παρουσιάζεται διαγραμματικά στο επόμενο σχήμα.

Πρώτο στάδιο: καθολικός έλεγχος (αρχαιότητα έως αρχές 20ού αιώνα). Ο ελεγκτής λειτουργούσε αποκλειστικά για την προστασία των συμφερόντων του βασιλιά, γαιοκτήμονα ή επιχειρηματία. Βασικά χαρακτηριστικά του καθολικού ελέγχου:

- Έμφαση στην προστασία από λάθη, απάτες και καταδολιεύσεις.
- Σαφής τάση για έλεγχο του συνόλου των συναλλαγών και των περιουσιακών στοιχείων (καθολικός έλεγχος).

Δεύτερο στάδιο: έλεγχος συστημάτων – systems based auditing (αρχές 20ού αιώνα έως δεκαετία 1970). Με την αύξηση του μεγέθους των οικονομικών μονάδων που υπόκεινταν σε έλεγχο μετά τη βιομηχανική επανάσταση, ο καθολικός έλεγχος κατέστη ασύμφορος ή πρακτικά αδύνατος. Βασικά χαρακτηριστικά του ελέγχου συστημάτων ήταν:

- Πρώιμη εισαγωγή της έννοιας του ελεγκτικού κινδύνου στην ελεγκτική πρακτική.
- Έμφαση στον έλεγχο των διαφόρων συστημάτων λειτουργίας της επιχείρησης, όπως το σύστημα καταχώρισης, επεξεργασίας, ταξινόμησης και ελέγχου λογιστικών πληροφοριών ή τα συστήματα προμηθειών, παραγωγής, πωλήσεων, μισθοδοσίας κ.λπ.
- Υποβιβασμός της προστασίας από απάτες και έμφαση στην επιβεβαίωση της ακρίβειας των λογιστικών δεδομένων των οικονομικών καταστάσεων (true and correct).

Τρίτο στάδιο: έλεγχος σφαλμάτων – substantive approaches (δεκαετία 1970 έως δεκαετία 1980). Η μετάβαση στον έλεγχο σφαλμάτων (λογιστικών γεγονότων) οφείλεται στις αδυναμίες του ελέγχου συστημάτων, όπως κακή ιεράρχηση προτεραιοτήτων, ελλιπής σύνδεση με καθαρά προδιαγεγραμμένους ελεγκτικούς σκοπούς και επανάληψη ελεγκτικών διαδικασιών. Ένας δεύτερος λόγος ήταν η σημαντική πίεση στις αμοιβές ελέγχου από αυξανόμενο ανταγωνισμό στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών και η ανάγκη μείωσης του κόστους ελέγχου. Βασικά χαρακτηριστικά του ελέγχου σφαλμάτων:

- Στροφή προς τη διενέργεια ελεγκτικών τεστ για σφάλματα σε επιμέρους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και υποχώρηση του ελέγχου συστημάτων, ο οποίος πάντως δεν εγκαταλείφθηκε ολοκληρωτικά.
- Στην περίοδο αυτή έγινε αποδεκτός ως κύριος ελεγκτικός σκοπός η έκφραση γνώμης σχετικά με την εύλογη παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων (true and fair view), με υποχώρηση της αντίληψης περί ακρίβειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (true and correct view).

Τέταρτο στάδιο: το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου – audit risk model (δεκαετία 1980 έως δεκαετία 1990). Η μετάβαση στο μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου είχε ως βασικά αίτια την εντονότερη πίεση στις αμοιβές ελέγχου λόγω αυξανόμενου ανταγωνισμού στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών καθώς και την ανάγκη προστασίας των ελεγκτών από αστικές ευθύνες για ελεγκτικά σκάνδαλα (audit scandals). Βασικό χαρακτηριστικό του μοντέλου του ελεγκτικού κινδύνου:

- Συστηματική ανάλυση και αξιολόγηση των κινδύνων για σημαντικά σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, κατά το σχεδιασμό των ελεγκτικών διαδικασιών.

Πέμπτο στάδιο: το μοντέλο του επιχειρηματικού κινδύνου – business risk approach (μέσα δεκαετίας 1990 έως σήμερα). Βασικό χαρακτηριστικό του μοντέλου του επιχειρηματικού κινδύνου:

- Ποιοτική κυρίως μεταβολή σε σχέση με το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου, με περισσότερη έμφαση στη μελέτη του ευρύτερου περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί η επιχείρηση και των στρατηγικών κινδύνων που επηρεάζουν την πορεία της

1.6.2 Ελλάδα

Η ιστορία του ελέγχου σε ό,τι αφορά στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας στη σύγχρονη Ελλάδα συνδέεται, όπως και σε όλες τις χώρες, με το θεσμό της ανώνυμης εταιρείας (Α.Ε.). Η Α.Ε., ως όχημα επιχειρηματικής δραστηριότητας, προβλέφθηκε για πρώτη φορά από τον Ναπολέοντιο Εμπορικό Κώδικα που εισήχθη αυτούσιος στο υπό σύσταση ελληνικό κράτος, ήδη από του έτους 1822. Ο κώδικας αυτός μεταφράστηκε στα ελληνικά το έτος 1835 και πήρε την επίσημη μορφή του Ελληνικού Εμπορικού Κώδικα (ΕΕΚ).

Σε σχέση με την Α.Ε., ο ΕΕΚ (άρθρα 19, 29 έως 37 και 40 έως 45) περιλάμβανε μόνο στοιχειώδεις ρυθμίσεις. Ήταν η εποχή του Laissez Faire δηλαδή της μη ανάμειξης του κράτους στην οικονομία, που διήρκεσε μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα (1918). Η εποχή αυτή συμπίπτει με την ολιγαρχική πολιτική περίοδο της νεότερης Ελλάδος.

Όπως πολλοί συγγραφείς έχουν ισχυριστεί, η Α.Ε. δεν εμφανίστηκε στην Ελλάδα ως ανάγκη της αγοράς, αλλά ως επιταγή της νομοθεσίας. Αυτό βέβαια είναι αναμενόμενο, αφού παγκοσμίως η ανάπτυξη του θεσμού της ανώνυμης εταιρείας συνδέεται με τη Βιομηχανική Επανάσταση, ενώ το φαινόμενο αυτό δεν έλαβε χώρα στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, αλλά αργότερα. Ωστόσο, όπως δείχνει ο πίνακας 3.1, ανώνυμες εταιρείες συστήθηκαν και στη διάρκεια του 19ου αιώνα. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι πρώτες Α.Ε. που ιδρύθηκαν ήταν τραπεζικές και ασφαλιστικές. Ο αριθμός συστάσεων Α.Ε. αυξήθηκε σημαντικά με την πρόοδο της εκβιομηχάνισης στις αρχές του 20ού αιώνα και κυρίως μετά το 1921. Ο Γρηγοράκος (1964, σελ. 7) ισχυρίζεται ότι η αύξηση του αριθμού των Α.Ε. οφειλόταν κυρίως στη μετατροπή μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων για φορολογικούς λόγους. Ωστόσο, οι Α.Ε. στην Ελλάδα παρουσίαζαν υψηλό βαθμό θνησιμότητας και το 1900 υπήρχαν λιγότερες από 30 ενεργές Α.Ε.

Η οικογενειακή και όχι πραγματικά κεφαλαιακή υπόσταση των ελληνικών Α.Ε. του 19ου αιώνα έχει προταθεί ως εξήγηση της απουσίας ουσιαστικής κρατικής ρύθμισης αυτής της μορφής δραστηριότητας (Αναγνωστόπουλος, 1937, σελ. 100).

Πίνακας 3.1: Αριθμός ιδρύσεων ανωνύμων εταιρειών, 1822-1930

Περίοδος	Αριθμός εταιρειών
1822-1860	32
1861-1900	185
1901-1910	76
1911-1920	167
1921-1930	763
Σύνολο	1.223

Πηγή: Εκτιμήσει από στοιχεία που παραθέτουν οι Αναγνωστόπουλος (1937, σελ. 94 και 159) και Γρηγοράκος (1964, σελ. 7).

Ωστόσο, καθώς ο αριθμός των Α.Ε. αύξανε και ύστερα από αρκετές περιπτώσεις σκανδάλων (εταιρικές απάτες) άρχισε σταδιακά η ρυθμιστική παρέμβαση του κράτους. Ακόμη και κατά την εποχή του *Laissez Faire*, υπήρξαν τουλάχιστον τέσσερις προσπάθειες για παρέμβαση κατά τα έτη 1889, 1896, 1910 και 1913. Οι προσπάθειες αυτές όμως αποτύγχαναν καθώς «...τα συντασσόμενα εκάστοτε νομοσχέδια, είτε δεν έφθαναν μέχρι της Βουλής, είτε ψηφιζόμενα εις πρώτην ανάγνωσιν ελησμονούντο εις τα αρχεία» (Αναγνωστόπουλος, 1937, σελ. 100). Φαίνεται ότι επιχειρηματικά συμφέροντα της εποχής εκείνης είχαν αρκετή δύναμη για να παρεμποδίζουν την κρατική παρέμβαση.

Στη δεκαετία του 1910 συνέβησαν δραματικές αλλαγές στην Ελλάδα καθώς η ολιγαρχική πολιτική περίοδος ήρθε στο τέλος της. Με ορόσημο την επανάσταση στο Γουδί του 1909, το πολιτικό σύστημα άνοιξε σε ευρύτερες μάζες του ελληνικού λαού και τέθηκαν τα θεμέλια ενός κρατικού κορπορατιστικού μοντέλου από τον Ελευθέριο Βενιζέλο που ανέλαβε την εξουσία. Σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο άρχισε και η κρατική παρέμβαση στη Λογιστική και Ελεγκτική. Η πρώτη επέμβαση ήταν με το νόμο 1348/1918. Καθώς επικρατούσαν συνθήκες πλήρους αναρχίας στη διαχείριση των Α.Ε. (μη διενέργεια αποσβέσεων και απογραφής, διανομή ανύπαρκτων κερδών, παραπλανητικές χρηματοοικονομικές καταστάσεις κ.λπ.), ο νόμος αυτός είχε σαν βασικό στόχο την προστασία από την κερδοσκοπία και την απάτη. Έτσι, προσπάθησε να ρυθμίσει βασικά λογιστικά θέματα, όπως ο υπολογισμός των λογιστικών κερδών. Το πλέον ίσως σημαντικό, έφερε όλες τις Α.Ε. κάτω από στενή κρατική εποπτεία, παρά τη δημόσια αντίδραση και αυστηρή κριτική που υπέστη για το λόγο αυτό (βλέπε εισαγωγική έκθεση του μεταγενέστερου νόμου 2190/1920). Ο νόμος 1348/1918 ήταν ένα επείγον μέτρο και είχε κάποια αποτελέσματα, παρά το γεγονός ότι οι κρατικοί λειτουργοί που ανέλαβαν την εποπτεία των Α.Ε. παρουσίαζαν γενικευμένη έλλειψη λογιστικής εκπαίδευσης και εμπειρίας. Ο νόμος αυτός όμως ουσιαστικά λειτούργησε ως προοίμιο ενός νέου, πληρέστερου νομοθετήματος περί ανωνύμων εταιρειών, του νόμου 2190/1920. Ο νέος αυτός νόμος ρυθμίζει και σήμερα τη λειτουργία της Α.Ε., πέραν του ότι εμπεριέχει τις βασικές λογιστικές ρυθμίσεις ευρύτερης εφαρμογής.

Ο νόμος 2190/1920 είχε προσεκτικά μελετηθεί. Συμπεριέλαβε όλες τις βασικές διατάξεις του νόμου 1348/1918 και ρύθμιζε επιπλέον μια σειρά θεμάτων, όπως η σύσταση μιας Α.Ε., η διοίκησή της, η σύνθεση του διοικητικού της συμβουλίου, η γενική συνέλευση των μετόχων κ.λπ. Ακόμη, εισήγαγε διατάξεις για την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, τη διανομή κερδών και, το πλέον σημαντικό για την Ελεγκτική, ο νόμος 2190/1920 προέβλεπε για πρώτη φορά τον ορισμό εξωτερικών ελεγκτών για τις ανώνυμες εταιρείες. Συγκεκριμένα, το άρθρο 36 όρισε ότι ο ισολογισμός κάθε Α.Ε. πρέπει να ελέγχεται από τουλάχιστον δύο ελεγκτές, διοριζόμενους από την ετήσια γενική συνέλευση των μετόχων (βλέπε Αναγνωστόπουλος 1937, σελ. 49-50). Το άρθρο 37 του ίδιου νόμου, έδωσε στους ελεγκτές μια σειρά από δικαιώματα, όπως πρόσβαση σε κάθε εταιρικό βιβλίο και αρχείο και δυνατότητα πρόσκλησης έκτακτης γενικής συνέλευσης. Απαίτησε, επίσης, οι ελεγκτές να δίνουν έκθεση για τον έλεγχο τους στην ετήσια γενική συνέλευση των μετόχων. Το άρθρο 37 καθόρισε επίσης την έννοια του ελέγχου ως «... την επιβεβαίωση της ακριβείας και νομιμότητας των λογιστικών εγγραφών εκ των οποίων τα στοιχεία του ισολογισμού προέρχονται».

Σχετικά με την κατάρτιση του ισολογισμού, το άρθρο 43 όριζε ότι «... ο ισολογισμός πρέπει να καταρτίζεται με απόλυτη σαφήνεια, ώστε η πραγματική χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης να δύναται να εξαχθεί από αυτόν», ενώ για την κατάσταση αποτελεσμάτων

χρήσης το ίδιο άρθρο όριζε ότι «... η ανάλυσις κερδών και ζημιών πρέπει να συνοδεύει τον ισολογισμό και να προσδιορίζει τα πραγματικώς πραγματοποιηθέντα κέρδη και ζημίες».

Η έκθεση του ελεγκτή ακολουθούσε το παρακάτω υπόδειγμα:

Προς την τακτική γενική συνέλευση των μετόχων της Α.Ε. XXX

Κύριοι,

Έχουμε την τιμή να σας πληροφορήσουμε ότι από τον έλεγχο του ισολογισμού της εταιρείας σας για το έτος 19XX, τον οποίο διενεργήσαμε σύμφωνα με την εντολή σας προς εμάς, βρήκαμε πλήρη ακρίβεια στις εγγραφές και συμφωνία των υπολοίπων του καθολικού με τον ισολογισμό, ο οποίος και υποβάλλεται προς εσάς για έγκριση.

Ο έλεγχος μας αποκάλυψε απόλυτη τάξη στα βιβλία της εταιρείας, ότι τα δάνεια της εταιρείας εξυπηρετούνται, ότι το μέγεθος των εξόδων είναι εύλογο, ότι σε γενικές γραμμές έχει υπάρξει σημαντική βελτίωση στις επιχειρηματικές δραστηριότητες της εταιρείας κατά την υπό εξέταση χρήση και όλα αυτά αποδεικνύουν ότι η διαχείριση της εταιρείας γίνεται χωρίς λάθη και αποτελεσματικά.

Ως εκ τούτου συστήνουμε σε εσάς να εγκρίνετε τον υποβληθέντα ισολογισμό.

Πηγή: Μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο έκθεσης ελέγχου της εποχής, στο Mattinly, L.A. (1964, σελ. 997).

Αυτό ήταν εν συντομία το πλαίσιο άσκησης της Ελεγκτικής στις αρχές του 20ού αιώνα. Οι ελεγκτές κατά τον νόμο ήταν εφοδιασμένοι με τις απαραίτητες εξουσίες για την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Ωστόσο, ένα από τα προβλήματα ήταν ότι ο νόμος 2190/1920 δεν καθόριζε τα προσόντα τους και συνεπώς ο καθένας μπορούσε να διοριστεί ελεγκτής. Στην πράξη, ελεγκτές διορίζονταν άτομα με κύρος στην κοινωνία, όπως ιερείς, απόστρατοι στρατηγοί, αστυνομικοί κ.λπ. Ένα άλλο πρόβλημα ήταν ότι, δεδομένου του οικογενειακού χαρακτήρα των ελληνικών επιχειρήσεων της εποχής, η θέσπιση του ελέγχου ήταν νομικό κατά βάση κατασκεύασμα και όχι ανάγκη της αγοράς, με αποτέλεσμα να μη διενεργούνται τελικά στην πράξη ουσιαστικοί έλεγχοι.

1.6.2.1 Η απόπειρα δημιουργίας ελεγκτικού επαγγέλματος το 1931

Στη δεκαετία του 1920 μια νέα σειρά καταρρεύσεων τραπεζών και άλλων επιχειρήσεων οφειλόμενη από τη μια πλευρά σε κακοδιαχείριση και απάτες και από την άλλη στις ιδιαίτερα άσχημες οικονομικές συνθήκες που ακολούθησαν τη μικρασιατική καταστροφή, αποκάλυψε

την αδυναμία του συστήματος ελέγχου. Για την κατάσταση αυτή είχαν μάλιστα ασκήσει εντονότατη κριτική καθηγητές του εμπορικού δικαίου. Ο θεοδωρόπουλος, διευθυντής του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και ένας εκ των συντακτών του νόμου 2190/1920, ισχυρίστηκε ότι οι ελεγκτές διορίζονταν με βάση την υπακοή τους προς τις εταιρείες που έλεγχαν και όχι με βάση τις ικανότητές τους (1923, σελ. 94). Υπογράμμισε επίσης ότι δεν είχαν οι ελεγκτές τις απαιτούμενες τεχνικές γνώσεις και πρότεινε τη δημιουργία ενός Σώματος Ελεγκτών ως λύση. Ο Καραβάς (1930, σελ. 19) διατύπωσε την πεποίθηση ότι «... Ο επί των ανωνύμων εταιρειών έλεγχος κατήντησεν εν τη εφαρμογή του μια πράξις καθαρώς τυπική, αποτελούσα ειρωνείαν έναντι της Πολιτείας ... όσον και έναντι των μετόχων και λοιπών ενδιαφερομένων». Με την άποψη αυτή συμφώνησε και ο Σινόπουλος που τόνισε ότι το σύστημα ελέγχου είχε πλήρως αποτύχει και ότι ο διορισμός ελεγκτή ήταν αργομισθία (1932, σελ. 40).

Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε νέα κρατική παρέμβαση με το νόμο 5076/1931, πάλι επί Βενιζέλου πρωθυπουργού. Από τη μελέτη των πρακτικών της Βουλής της εποχής εκείνης προκύπτει ότι πράγματι υπήρχε σοβαρό πρόβλημα εταιρικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, ενώ υπήρχε συμφωνία για την ανάγκη διόρθωσης των πραγμάτων, είχαν διαμορφωθεί δύο διαφορετικές απόψεις σχετικά με τη λύση αυτού του προβλήματος. Η μια άποψη πρότεινε αυστηρό κρατικό έλεγχο των επιχειρήσεων και τη δημιουργία ενός σώματος κρατικών ελεγκτών. Στον αντίποδα, η φιλελεύθερη τάση υποστήριζε ελάχιστη ή καθόλου κρατική παρέμβαση. Με τη δεύτερη άποψη συντασσόταν ο καθηγητής εμπορικού δικαίου Αναστασιάδης που τόνισε ότι καμία άλλη χώρα δεν είχε κρατικούς ελεγκτές και πίστευε ότι αν η λύση αυτή εφαρμοζόταν, οι ελεγκτές θα κατέληγαν παράσιτα σε βάρος είτε του κρατικού προϋπολογισμού ή των επιχειρήσεων. Αξίζει πάντως να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια των συζητήσεων στη Βουλή διατυπώθηκαν υψηλού επιπέδου επιχειρήματα και φάνηκε ότι οι ομιλητές είχαν γνώση των πρακτικών και των εμπειριών άλλων χωρών της Δυτικής Ευρώπης και των ΗΠΑ.

Ο πρωθυπουργός Βενιζέλος πάντως στάθηκε αποφασιστικά κάπου στη μέση και, αγνοώντας αντιστάσεις, προχώρησε στην ψήφιση του νόμου 5076/1931. Ο νόμος αυτός, εκτός από αλλαγές στο σύστημα κρατικής εποπτείας των Α.Ε., προέβλεπε τη δημιουργία Σώματος Ορκωτών Λογιστών. Οι ελεγκτές του σώματος αυτού θα απολάμβαναν δημόσιο κύρος και η όλη λειτουργία του θεσμού θα τελούσε υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Με βάση σχετικές προβλέψεις του νόμου 5076/1931 και εκτελεστικά διατάγματα που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότησή του, η λειτουργία του νέου σώματος είχε τέσσερα χαρακτηριστικά:

α) Ο διορισμός ελεγκτών από μέλη του Σώματος παρέμενε προαιρετικός, με την πρόβλεψη να γίνει υποχρεωτικός στο μέλλον,

β) Το Σώμα θα διοικούνταν από ένα διοριζόμενο από το κράτος Εποπτικό Συμβούλιο, στο οποίο θα υπήρχε εκπρόσωπος των ελεγχόμενων εταιρειών,

γ) Η αμοιβή του ελέγχου θα καθοριζόταν από το Εποπτικό Συμβούλιο με αντικειμενικά κριτήρια, δ) Ο αριθμός των ελεγκτών θα οριζόταν από το νόμο.

Δηλαδή, μέσα στα πλαίσια του κρατικού-κορπορατικού πολιτικού μοντέλου είχαμε τη δημιουργία ενός κλειστού επαγγέλματος υπό κρατική κηδεμονία. Ωστόσο, το 1932 ο Βενιζέλος έχασε τις εκλογές και η νέα κυβέρνηση δε στήριξε το νέο θεσμό. Έτσι, καθώς ο διορισμός ελεγκτών από μέλη του Σώματος ήταν προαιρετικός, ουσιαστικά το σώμα αυτό δε λειτούργησε ποτέ.

1.6.2.2 Η ίδρυση του ΣΟΛ, 1955

Η ανυπαρξία ουσιαστικού ελέγχου επί των ανωνύμων εταιρειών συνέχισε να προκαλεί έντονη κριτική από διαπρεπείς νομικούς. Για παράδειγμα, ο καθηγητής Τσιριντάνης (1960, σελ. 151) περιέγραψε συνοπτικά την κατάσταση στον έλεγχο των Α.Ε. ως εξής:

«... Εγγυτέρα ... εξέτασις του θέματος δεικνύει ότι ο έλεγχος τον οποίον δια τόσων διευκολύνσεων υποβοηθεί ο νόμος είναι εν τη πράξει σκιάδης. Τούτο δια τον απλούστατον λόγον ότι πρόκειται περί ελεγκτών οι οποίοι εκλέγονται υπό της γενικής συνελεύσεως, δηλαδή υπ' αυτής της ελεγχόμενης πλειονοψηφίας. Επειδή δε της πλειονοψηφίας ταύτης τα συμφέροντα συμπίπτουν συνήθως προς τα των μελών του διοικητικού συμβουλίου, δια αυτό εν τη πράξει έλεγχος εκ μέρους των ελεγκτών της πλειονοψηφίας σημαίνει ότι το διοικητικό συμβούλιο ελέγχει εαυτό δια προσώπων της εμπιστοσύνης του, την εκλογή των οποίων επιτυγχάνει κατ' αρεσκείαν. Και πρέπει να συντρέξουν ειδικαί όλως περιπτώσεις διενέξεων ... δια να μη αποτελεί ο έλεγχος αυτός τύπος κενού περιεχομένου. Ας ελπίσωμεν, ότι η εφαρμογή του θεσμού των ορκωτών λογιστών θα φέρει βελτιώσεις εν προκειμένω».

Ο Αναστασιάδης (1949, σελ. 382) τόνισε ότι «... ουχί σπανίως οι διοριζόμενοι ελεγκτές περιορίζουν την δράσιν αυτών εις την υπογραφήν της υπό του διοικητικού συμβουλίου ετοιμασθείσης εκθέσεως, ενίοτε δε άνευ αναγνώσεως ταύτης». Το θέμα της αργομισθίας έθιξε και ο Τσουτρέλης (1953, σελ. 53): «Ως ... έχει διαμορφωθεί (έλεγχος), δεν ευρίσκομεν να έχη άλλην χρησιμότητα παρά να παρέχη την ευ- καιρίαν εις τους Διοικούντας Συμβούλους να ανταμείβουν φιλικά των πρόσωπα, άτινα εξυπηρέτησαν ή εξυπηρετούν την εταιρείαν».

Εν τω μεταξύ, η γερμανική κατοχή 1940 - 1944 και ο εμφύλιος πόλεμος 1945 - 1949 που ακολούθησε, κατέστρεψαν σχεδόν ολοκληρωτικά τις κάθε είδους υποδομές του κράτους. Αρχικά, με την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων το 1944, οι Βρετανοί ανέλαβαν, όχι μόνο την πολιτικο-στρατιωτική στήριξη των κεντροδεξιών πολιτικών δυνάμεων, αλλά και την οικονομική και διοικητική στήριξη του κράτους. Στα πλαίσια αυτά είχε εγκατασταθεί από

το 1946 στην Αθήνα ομάδα Βρετανών ορκωτών λογιστών για να βοηθήσουν προσφέροντας λογιστικές υπηρεσίες στη διαχείριση της βοήθειας και στη βελτίωση των διοικητικών δομών του κράτους (βλέπε Caramanis and Dedoulis, 2005).

Όταν λόγω οικονομικών και άλλων προβλημάτων οι Βρετανοί παραχώρησαν τη θέση τους στις ΗΠΑ το 1947, η ανοικοδόμηση της χώρας έγινε δυνατή με την αμερικάνικη χρηματοδότηση από το σχέδιο Μάρσαλ (Marshall plan), στα πλαίσια της πολιτικής Τρούμαν (Truman Doctrine) για τον περιορισμό της επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης. Προϋπόθεση για την ομαλή ροή της βοήθειας και των δανείων ήταν η εφαρμογή αυστηρών (λογιστικών και άλλων) ελέγχων στους οργανισμούς και τις ιδιωτικές εταιρείες που λάμβαναν τα σχετικά ποσά. Για το σκοπό αυτό, με βάση μια συμφωνία του 1948 με το ελληνικό κράτος, οι Αμερικανοί συνέχισαν να χρησιμοποιούν τους Βρετανούς ορκωτούς λογιστές. Επιπλέον, προβλέφθηκε ότι οι Βρετανοί ελεγκτές θα βοηθούσαν στη δημιουργία ενός Σώματος Ορκωτών Λογιστών, η λειτουργία του οποίου εθεωρείτο απαραίτητη, καθώς και στην εκπαίδευση νέων λογιστών και ελεγκτών, ώστε να αποκτήσουν αυτοί τις απαιτούμενες γνώσεις και ικανότητες.

Το έτος 1949 η ελληνική κυβέρνηση συνέστησε επιτροπή με σκοπό την υποβολή προτάσεων για τη δημιουργία Σώματος Ορκωτών Λογιστών. Στην επιτροπή συμμετείχε η ομάδα των Βρετανών ορκωτών λογιστών και Έλληνες ανώτεροι κρατικοί λειτουργοί. Ωστόσο, η επιτροπή είχε δυσκολία να καταλήξει σε κοινές προτάσεις, καθώς οι Βρετανοί σύμβουλοι πρότειναν το Σώμα αυτό να δημιουργηθεί με βάση το αγγλο-σαξονικό μοντέλο της ελεύθερης αγοράς, ενώ οι Έλληνες τεχνοκράτες προτιμούσαν το επάγγελμα να είναι υπό κρατική εποπτεία, δεδομένης και της αποτυχίας προηγούμενων προσπαθειών. Οι συμβιβαστικές προτάσεις που τελικά υπέβαλε η επιτροπή τον Μάρτιο του 1952 δεν κρίθηκαν αρκετά φιλελεύθερες από το νέο Υπουργό Συντονισμού, Σ. Μαρκεζίνη, ο οποίος ζήτησε από τους Βρετανούς να υποβάλουν ξεχωριστά τις δικές τους προτάσεις. Πράγματι, οι Βρετανοί υπέβαλαν νέες προτάσεις τον Ιανουάριο του 1953 για τη δημιουργία ενός αυτοδιοικούμενου Σώματος ελεύθερου από κρατική εποπτεία (free market model). Με βάση τις προτάσεις αυτές προετοιμάστηκε σχετικό νομοσχέδιο τον Ιούλιο του 1954. Ωστόσο, στα τέλη του ίδιου έτους, ο Σ. Μαρκεζίνης αντικαταστάθηκε στο Υπουργείο Συντονισμού από τον Παναγή Παπαληγούρα. Ο νέος υπουργός, αλλά και άλλα συναρμόδια μέλη της κυβέρνησης, διαφωνούσαν με το νομοσχέδιο, καθώς προτιμούσαν το Σώμα να είναι υπό κρατική εποπτεία.

Οι απόψεις αυτές τελικά υπερίσχυσαν και στις 21 Απριλίου 1955 ψηφίστηκε από τη Βουλή το Νομοθετικό Διάταγμα 3329/1955 με το οποίο γεννήθηκε το ελληνικό ελεγκτικό επάγγελμα. Μια εικόνα για τις κρατούσες απόψεις αναδύεται καθαρά από τη μελέτη της εισηγητικής έκθεσης του νόμου αυτού:

«... Αποτελεί στοιχειώδη υποχρέωσιν του Κράτους όπως μεριμνήση δια τούτο και οργανώση έναν τακτικόν και συστηματικόν, κατασταλατικόν εννοείται, διαχειριστικόν έλεγχον

(οργανισμών του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα) κατά τρόπον ο οποίος να διασφαλίζει όσον είναι δυνατόν την νόμιμον και χρηστήν διοίκησιν αυτών ... Εάν οργανωθεί ο έλεγχος ούτος επί υγειών βάσεων και ε-πιτύχη ... θα έχει ως βέβαιον αποτέλεσμα την ικανοποίησιν της κοινής γνώμης η οποία είναι λίαν ευαίσθητος όταν ακούη ή διαισθάνεται καταχρήσεις εις την διαχείρισιν του κοινού χρήματος ... η δημιουργία ενός σοβαρού τακτικού ελέγχου θα αποτελέση σπουδαίον παράγοντα δια την ενίσχυσιν και ανάπτυξιν του θεσμού των ανωνύμων εταιρειών ... Το (διοριζόμενον υπό του κράτους) Εποπτικόν Συμβούλιον πρόκειται ... να παίξη ρόλον πρωταρχικής σημασίας εις την οργάνωσιν του ελέγχου και την επιτυχή εφαρμογήν αυτού. Διότι το Συμβούλιον τούτο θα διορίζη τους ορκωτούς λογιστάς, θα ασκή την πειθαρχίαν επ' αυτών και θα δύναται να αποβάλη αυτούς εκ του σώματος λόγω παραπτώματος».

Μια εξήγηση για την τελική υπερίσχυση της άποψης υπέρ του κρατικού ελέγχου του ελεγκτικού επαγγέλματος κατά την ίδρυση του ΣΟΛ είναι ότι η μορφή αυτή διευκόλυνε το κράτος στην εξυπηρέτηση των στρατηγικών του στόχων και πολιτικών. Μ' έναν ημικρατικό ελεγκτικό φορέα για τις ιδιωτικές εταιρείες, το κράτος μπορούσε να αντιμετωπίσει καλύτερα τα οξύτατα δημοσιονομικά προβλήματα και υψηλά επίπεδα φοροδιαφυγής. Μια δεύτερη εξήγηση είναι ότι οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής, η Βρετανία και κυρίως οι ΗΠΑ, δε ζήτησαν από την Ελλάδα να ακολουθήσει το δικό τους μοντέλο στην οργάνωση του επαγγέλματος. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να οφείλεται σε δύο λόγους. Ο ένας είναι ότι πιθανόν να έκριναν ότι το ελεγκτικό επάγγελμα υπό κρατική κηδεμονία και έλεγχο θα ήταν πιο αποτελεσματικό στις συνθήκες στις οποίες βρισκόταν η Ελλάδα την εποχή εκείνη. Ο άλλος, συμπληρωματικός, λόγος είναι ότι το διεθνές λογιστικό-ελεγκτικό επάγγελμα στις δεκαετίες του 1940 και 1950 δεν είχε διεθνοποιηθεί ούτε είχε τη δύναμη που σταδιακά απόκτησε στις επόμενες δεκαετίες για να μπορεί να επηρεάζει εθνικές κυβερνήσεις για την προώθηση των συμφερόντων του στο διεθνές σκηνικό. Και πράγματι, σχετική ιστορική έρευνα (π.χ. Dedoulis and Caramanis , 2007) δεν εντόπισε στοιχεία περί αναμίξεως επαγγελματικών ενώσεων ελεγκτών της Μ. Βρετανίας ή των ΗΠΑ προς υποστήριξη του μοντέλου οργάνωσης του ελληνικού επαγγέλματος που πρότειναν οι Βρετανοί ορκωτοί λογιστές-σύμβουλοι της ελληνικής κυβέρνησης.

Είναι γεγονός ότι ο ιδρυτικός νόμος του ΣΟΛ (άρθρο 6) προέβλεπε τη σταδιακή μετατροπή του ΣΟΛ σ' έναν αυτοδιοικούμενο οργανισμό, με τη συμμετοχή περισσότερων ορκωτών λογιστών στο Εποπτικό Συμβούλιο (ΕΣ). Επίσης, με το νόμο 4107/1960 (άρθρο 7) προβλέφθηκε σαφώς η προοπτική απελευθέρωσης του επαγγέλματος με την παροχή δυνατότητας για δημιουργία ανεξάρτητων γραφείων ορκωτών λογιστών. Και οι δύο όμως ρυθμίσεις που εισήχθησαν με επίμονες προσπάθειες των Βρετανών συμβούλων μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 δεν υλοποιήθηκαν από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, με δεδομένη την αρνητική στάση των μελών της ηγεσίας του ΣΟΛ.

1.6.2.3 Η απελευθέρωση του επαγγέλματος και η ίδρυση του ΣΟΕΛ, 1992

Σύντομα μετά την ίδρυση του ΣΟΛ, και συγκεκριμένα στα μέσα της δεκαετίας του 1960, ξεκίνησε μια όλο και εντονότερη διαμάχη για την αγορά των υποχρεωτικών ελέγχων. Στη διαμάχη αυτή, εκτός από το ΣΟΛ, δύο άλλες επαγγελματικές ενώσεις έλαβαν μέρος. Αρχικά το ΕΠΕΛ και στη συνέχεια το ΣΕΛΕ, το οποίο διαδραμάτισε τον κύριο ρόλο στην ενδοεπαγγελματική διαμάχη. Το ΕΠΕΛ ιδρύθηκε το 1968 και ήταν το προσωπικό δημιούργημα ενός πρώην μέλους του ΣΟΛ. Αντίθετα το ΣΕΛΕ ιδρύθηκε το 1979 από εταίρους ελεγκτικών εταιρειών συνδεδεμένων με τις μεγάλες πολυεθνικές ελεγκτικές εταιρείες (Arthur Andersen, Coopers & Lybrand, Peat Marwick κ.λπ.) Οι ελεγκτικές αυτές εταιρείες είχαν εγκατασταθεί στην Ελλάδα από τη δεκαετία του 1960, ακολουθώντας τη σημαντική εισροή ξένων επενδύσεων στη χώρα την εποχή εκείνη. Τόσο τα μέλη του ΕΠΕΛ, όσο και τα μέλη του ΣΕΛΕ ασχολούνταν με την παροχή γενικών λογιστικών, συμβουλευτικών και ελεγκτικών υπηρεσιών προς τους πελάτες τους, κυρίως ελληνικές θυγατρικές ξένων πολυεθνικών επιχειρήσεων. Οι δύο λοιπόν αυτές οργανώσεις επιθυμούσαν διακαώς την απελευθέρωση του ελεγκτικού επαγγέλματος για να μπουν στην αγορά των εκ του νόμου υποχρεωτικών ελέγχων.

Για να επιτύχουν το σκοπό τους, οι αντιμαχόμενες επαγγελματικές ομάδες χρησιμοποίησαν, τόσο πολιτικά (σε εσωτερικό και εξωτερικό), όσο και νομικά όπλα. Στα πολιτικά μέσα συμπεριλαμβάνονταν η πίεση στην κυβέρνηση, κινητοποίηση άλλων πολιτικών δυνάμεων (πολιτικών κομμάτων) και κοινωνικών εταίρων (οργανώσεις εργοδοτών, όπως ο ΣΕΒ και εργαζομένων, όπως η ΓΣΕΕ, το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος και άλλοι συνδικαλιστικοί φορείς), ανακοινώσεις στον Τύπο, παραστάσεις στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς ή και ξένες κυβερνήσεις κ.λπ. Στο νομικό πεδίο, οι ανταγωνιζόμενες επαγγελματικές ομάδες προσέφυγαν στη ελληνική δικαιοσύνη, αλλά και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Στις δεκαετίες του 1970 και 1980 το ΣΟΛ κατάφερε, όχι μόνο να αντεπεξέλθει στις επιθέσεις των ανταγωνιστών του και να ξεπεράσει τη σκόπελο της ενσωμάτωσης της Όγδοης Ευρωπαϊκής Οδηγίας, αλλά και να αυξήσει τη δικαιοδοσία του. Όμως, στα τέλη της δεκαετίας του 1980 άρχισε να επηρεάζει την πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων η διεθνής κίνηση για την απελευθέρωση των αγορών που εμφανίστηκε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 στις ΗΠΑ και τη Μεγάλη Βρετανία. Οι ιδέες αυτές για την απελευθέρωση των αγορών κατέστησαν η κυρίαρχη αντίληψη τη δεκαετία του 1990, όπως και παραμένουν σε παγκόσμιο επίπεδο σήμερα. Τότε λοιπόν, στη δεκαετία του 1990, βρέθηκε η κατάλληλη συγκυρία για την απελευθέρωση του ελληνικού ελεγκτικού επαγγέλματος και την

ευθυγράμμιση της λειτουργίας του με τον τρόπο οργάνωσης του διεθνούς ελεγκτικού επαγγέλματος.

Ύστερα από έντονη αντιπαράθεση στη Βουλή και στον Τύπο, τελικά το Σεπτέμβριο του 1991 ψηφίστηκε από τη Βουλή ο νόμος 1969/1991, το άρθρο 75 του οποίου προέβλεπε την κατάργηση του ΣΟΛ και την ίδρυση μιας νέας επαγγελματικής οργάνωσης, του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ). Κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού εκδόθηκε, και πάλι ύστερα από έντονη αντιπαράθεση και δικαστικές και άλλες αμφισβητήσεις, το Π.Δ. 226/1992 που ρύθμιζε τις λεπτομέρειες του απελευθερωμένου επαγγέλματος και αποτελεί μέχρι και σήμερα το βασικό νομοθέτημα. Τροποποιήσεις στο νομοθετικό πλαίσιο έχουν γίνει με το Π.Δ. 121/1993, το άρθρο 18 του νόμου 2231/1994, το άρθρο 3 του νόμου 2257/1994, το Π.Δ. 341/1997 και το άρθρο 38 του νόμου 2733/1999. Οι τροποποιήσεις αυτές εξιστορούν μια απέλπιδα, όπως αποδείχτηκε, προσπάθεια του ΣΟΛ να ανακτήσει τον έλεγχο της αγοράς των υποχρεωτικών ελέγχων. Ωστόσο, η αρχική ρύθμιση του νόμου 2231/1994 που ψηφίστηκε μετά την κυβερνητική αλλαγή του 1993 και η οποία πράγματι προέβλεπε κάτι τέτοιο, σταδιακά αντιστράφηκε πλήρως, εν μέσω πολυποίκιλων και έντονων αντιδράσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των αλλαγών που επήλθαν στη δομή και την οργάνωση του ελληνικού ελεγκτικού επαγγέλματος ύστερα από τις παρεμβάσεις της δεκαετίας του 1990 μπορεί να συνοψισθούν ως εξής:

α) Τα μέλη του ΣΕΛΕ πέτυχαν επαγγελματική αναγνώριση, δηλαδή το δικαίωμα να διενεργούν τους υποχρεωτικούς εκ του νόμου τακτικούς ελέγχους των επιχειρήσεων.

β) Όλοι οι αναγνωρισμένοι ελεγκτές είναι μέλη μιας επαγγελματικής ένωσης, του ΣΟΕΛ και μπορούν να παρέχουν ελεγκτικό έργο, είτε ατομικά, ως φυσικά πρόσωπα ή, όπως είναι ο κανόνας, οργανωμένοι σε ελεγκτικές εταιρείες ή κοινοπραξίες.

γ) Η αμοιβή του ελέγχου ουσιαστικά προσδιορίζεται με συμφωνία ελεγκτή και ελεγχόμενου, αν και ο νόμος προβλέπει την υποβολή προσφορών και τυπικά απαγορεύει τη διαπραγμάτευση.

δ) Οι ελεγχόμενες επιχειρήσεις έχουν πλήρη ελευθερία στην επιλογή του ορκωτού ελεγκτή.

1.7 Η εποπτεία Του επαγγέλματος

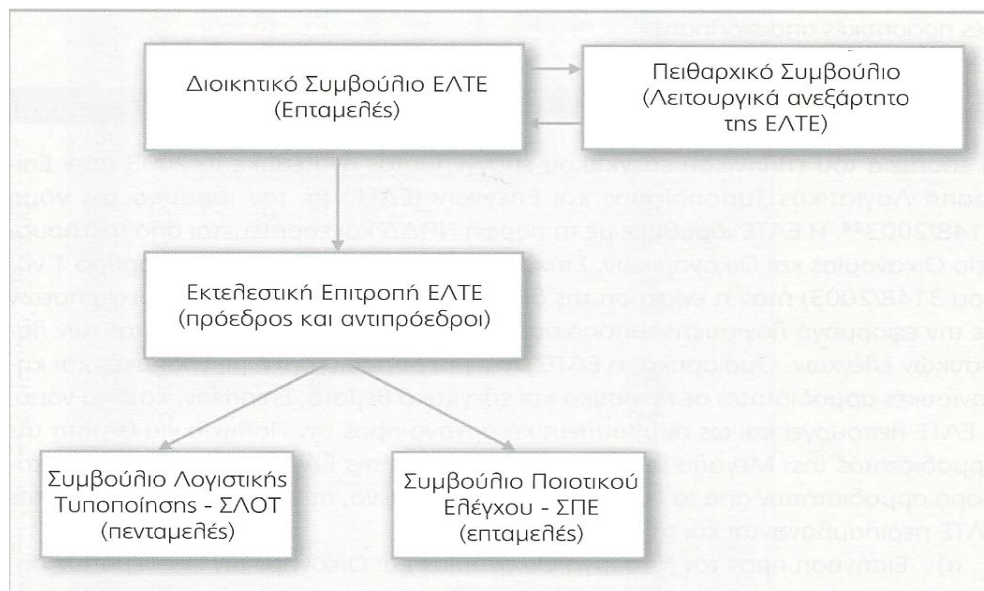
Η εποπτεία του ελληνικού ελεγκτικού επαγγέλματος ανατέθηκε το 2003 στην Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ) με τον ιδρυτικό της νόμο 3148/2003. Η ΕΛΤΕ ιδρύθηκε με τη μορφή ΝΠΔΔ και εποπτεύεται από το Υπουργείο Οικονομίας και

Οικονομικών. Στόχος της ίδρυσης της ΕΛΤΕ (βλέπε άρθρο 1 νόμου 3148/2003) ήταν η ενίσχυση της διαφάνειας της λειτουργίας των επιχειρήσεων με την εφαρμογή λογιστικής τυποποίησης και τη διασφάλιση της ποιότητας των λογιστικών ελέγχων. Ουσιαστικά, η ΕΛΤΕ είναι μια δημόσια αρχή με εποπτικές και κανονιστικές αρμοδιότητες σε λογιστικά και ελεγκτικά θέματα. Επιπλέον, κατά το νόμο, η ΕΛΤΕ λειτουργεί και ως συμβουλευτικό όργανο προς την Πολιτεία για θέματα της αρμοδιότητάς της. Μεγάλο μέρος του αντικειμένου της ΕΛΤΕ προέρχεται από μεταφορά αρμοδιοτήτων από το ΣΟΕΛ. Πιο συγκεκριμένα, στην κύρια αρμοδιότητα της ΕΛΤΕ περιλαμβάνονται και τα εξής:

- Εισήγηση προς τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών επί θεμάτων λογιστικής τυποποίησης και ελέγχων (ελεγκτικά πρότυπα, λογιστικά πρότυπα και λογιστικά σχέδια).
- Γνωμοδότηση προς τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών επί θεμάτων λογιστικής τυποποίησης του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα.
- Άσκηση εποπτείας στο Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών σχετικά με την τήρηση των κανόνων άσκησης του ελέγχου και μέριμνα για τον ποιοτικό έλεγχο των διενεργούμενων από τους ελεγκτές υποχρεωτικών ελέγχων,
- θέσπιση, ύστερα από εισήγηση του ΣΟΕΛ, κανόνων δεοντολογίας για την άσκηση του έργου των ορκωτών ελεγκτών και ίων ελεγκτικών εταιρειών και έλεγχος της τήρησης των κανόνων αυτών.

Η διοικητική οργάνωση της ΕΛΤΕ συνοψίζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 3.2: Το οργανόγραμμα της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ)

Η ΕΛΤΕ διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο αποτελείται από τον πρόεδρο, δύο αντιπρόεδρους και τέσσερα μέλη. Ο πρόεδρος και οι αντιπρόεδροι επιλέγονται

από την κυβέρνηση από πρόσωπα με κύρος, γνώση και εμπειρία σε λογιστικά θέματα, σύμφωνα με την επιταγή του νόμου. Η επιλογή μάλιστα του προέδρου υπόκειται στην έγκριση της Βουλής. Τα τέσσερα μέλη υποδεικνύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, το Σύνδεσμο Βιομηχάνων και το Σύνδεσμο Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδος. Όλα τα μέλη της ΕΛΤΕ διορίζονται με τριετή θητεία.

Στα πλαίσια της ΕΛΤΕ λειτουργούν τα εξής όργανα:

α) Το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ).

β) Το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (ΣΠΕ).

γ) Η Εκτελεστική Επιτροπή (ΕΕ) της ΕΛΤΕ.

Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ). Το ΣΛΟΤ είναι ένα πενταμελές όργανο και αποτελείται από έναν αντιπρόεδρο της ΕΛΤΕ ως πρόεδρο και τέσσερις ειδικούς επιστήμονες ως μέλη, οριζόμενα με τριετή θητεία. Η βασική αρμοδιότητα του ΣΛΟΤ είναι να γνωμοδοτεί για λογιστικά θέματα που παραπέμπονται σε αυτό από το Δ.Σ. της ΕΛΤΕ. Με βάση τον εγκεκριμένο Κανονισμό Λειτουργίας του, οι γνωματεύσεις του Σ.ΛΟ.Τ. λαμβάνουν τη μορφή:

α) Λογιστικής Οδηγίας,

β) Λογιστικής Εγκυκλίου,

γ) Γνωμοδότησης.

δ) Ατομικής Απάντησης.

Η Λογιστική Οδηγία και η Λογιστική Εγκύκλιος έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Η Οδηγία αναφέρεται σε σημαντικά θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος και σκοπό έχει την κατά ενιαίο τρόπο ρύθμιση συγκεκριμένων λογιστικών θεμάτων, μέσα στα πλαίσια των αρχών που προδιαγράφονται από το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο. Αντίθετα, η Λογιστική Εγκύκλιος περιορίζεται σε ερμηνεία θεμάτων ειδικότερου ενδιαφέροντος. Η Γνωμοδότηση και η Ατομική Απάντηση δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Η Γνωμοδότηση αναφέρεται σε θέματα εφαρμογής των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (ΔΛΠ)/Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (Δ.Π.Χ.Π.) χωρίς να συνιστά ερμηνεία αυτών. Τέλος, η Ατομική Απάντηση αναφέρεται σε ερώτημα που έχει τεθεί από ενδιαφερόμενο επί θέματος της αρμοδιότητας του ΣΛΟΤ.

Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (ΣΠΕ). Το ΣΠΕ είναι επταμελές και απαρτίζεται από έναν αντιπρόεδρο της ΕΛΤΕ ως Πρόεδρο, ένα εν ενεργεία ή σε σύνταξη μέλος του δικαστικού σώματος ή μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ή δικηγόρο, ένα Διευθυντή του Υπουργείου Ανάπτυξης, έναν ειδικό επιστήμονα-μέλος του ΣΛΟΤ, έναν εκπρόσωπο της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, έναν εκπρόσωπο της Τράπεζας της Ελλάδος και ένα Διευθυντή του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών. Σύμφωνα με την αρχική πρόβλεψη του Ν. 3148/2003, το ΣΠΕ ήταν το κατά νόμο αρμόδιο όργανο για τον ποιοτικό έλεγχο επί των ελέγχων που διενεργούν οι ορκωτοί ελεγκτές. Ωστόσο, όλες οι ουσιαστικές

αρμοδιότητες του ΣΠΕ συγκεντρώθηκαν τον Ιούλιο του 2007 στο Δ.Σ. της ΕΛΤΕ, με σχετική τροποποίηση του άρθρου 5 του Ν. 3148/2003. Έτσι, το Δ.Σ. της ΕΛΤΕ είναι πλέον αρμόδιο να αποφασίζει για το περιεχόμενο και τον τρόπο άσκησης των ποιοτικών ελέγχων, για το ποιες ελεγκτικές εργασίες θα υπόκεινται σε ποιοτικό έλεγχο, ποιων ελεγκτών οι φάκελοι ελέγχου θα υπόκεινται κάθε φορά σε ποιοτικό έλεγχο, ποια φυσικά ή νομικά πρόσωπα θα διενεργούν ποιοτικούς ελέγχους, πώς θα δημοσιοποιούνται τα πορίσματα του ποιοτικού ελέγχου και για κάθε άλλο συναφές θέμα. Το Δ.Σ. της ΕΛΤΕ έχει επίσης την αρμοδιότητα να επικυρώνει τις ποινές που επιβάλλονται από το Πειθαρχικό Συμβούλιο σε ορκωτούς ελεγκτές ή σε ελεγκτικές εταιρείες. Με τον τρόπο αυτό, το ΣΠΕ έχει πλέον ως μόνη αρμοδιότητα, κατά τη διατύπωση του νόμου, τη διοικητική μέριμνα θεμάτων ποιοτικού ελέγχου!

Εκτελεστική Επιτροπή (ΕΕ). Η ΕΕ αποτελείται από τον Πρόεδρο και τους δύο Αντιπροέδρους της ΕΛΤΕ. Στην αρμοδιότητα της ΕΕ είναι η λήψη μέτρων και η διευκόλυνση της εκτέλεσης των αποφάσεων του Δ.Σ. της ΕΛΤΕ, το οποίο δύναται να της αναθέτει και άλλα ειδικά καθήκοντα.

Πειθαρχικός Έλεγχος

Όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως, με τη δημιουργία της ΕΛΤΕ ο εκ του νόμου πειθαρχικός έλεγχος αφαιρέθηκε από το ΣΟΕΛ. Συγκεκριμένα δημιουργήθηκε ένα νέο τριμελές Πειθαρχικό Συμβούλιο, το οποίο λειτουργεί χωρικά στα πλαίσια της ΕΛΤΕ, αλλά είναι λειτουργικά ανεξάρτητο από αυτή. Σύμφωνα με το νόμο 3148/2003, πρόεδρος του Πειθαρχικού είναι ανώτατος δικαστικός του Συμβουλίου της Επικρατείας, ένα μέλος είναι ΔΕΠ πανεπιστημίου στο γνωστικό αντικείμενο της Λογιστικής ή εμπειρογνώμονας στο ίδιο αντικείμενο και το τρίτο μέλος είναι ορκωτός ελεγκτής εκλεγόμενος από τη Γ.Σ. του ΣΟΕΛ. Το Πειθαρχικό Συμβούλιο συγκροτήθηκε σε σώμα το Νοέμβριο του 2006.

Στο νέο σύστημα, παραπομπή στο Πειθαρχικό Συμβούλιο γίνεται με απόφαση του Δ.Σ. της ΕΛΤΕ ή του Εποπτικού Συμβουλίου του ΣΟΕΛ. Η πειθαρχική διαδικασία διεξάγεται σύμφωνα με το σχετικό παράρτημα του Π.Δ. 226/1992. Οι ποινές που επιβάλλει το Πειθαρχικό Συμβούλιο, που λειτουργεί στα πλαίσια της ΕΛΤΕ, είναι οι παρακάτω:

- α)** Σύσταση,
- β)** Επίπληξη.
- γ)** Πρόστιμο μέχρι 50.000 ευρώ.
- δ)** Προσωρινή αναστολή άσκησης του επαγγέλματος μέχρι ένα έτος.
- ε)** Οριστική διαγραφή από τα μητρώα του ΣΟΕΛ.

1.8 Ελληνική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι μια αυτόνομη αρχή με αποστολή την εποπτεία της Ελληνικής Κεφαλαιαγοράς. Λειτουργεί με την μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου και η οργανωτική της διάρθρωση, οι αρμοδιότητες και η λειτουργία της ορίζονται κυρίως από τους Νόμους 1969/91, 2166/93, 2396/96 το ΠΔ 25/2003 και το Ν.3340/2005. Ως νομικό πρόσωπο του δημόσιου τομέα, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών. Πολλές αποφάσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το έργο των ελεγκτών. Λόγω της σημασίας που έχει η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της κεφαλαιαγοράς, βασικοί συντελεστές της οποίας είναι οι ελεγκτές, επιχειρείται στη συνέχεια η συνοπτική παρουσίαση του οργανωτικού και λειτουργικού της πλαισίου.

1.8.1 Αρμοδιότητες

Στόχοι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς είναι η διασφάλιση της ομαλής και εύρυθμης λειτουργίας της κεφαλαιαγοράς, η προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας και την πρόληψη και καταστολή χρηματιστηριακών παραβάσεων και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς της αγοράς. Η Επιτροπή δύναται να θέτει κανόνες λειτουργίας της αγοράς και να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την εφαρμογή των νόμων και των κανόνων που έχουν θεσπιστεί για την επίτευξη των στόχων της.

Η ανάπτυξη και λειτουργία της Ελληνικής κεφαλαιαγοράς καθώς και το συνολικό εποπτικό οικοδόμημα καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από την Ευρωπαϊκή Οδηγία Επενδυτικών Υπηρεσιών (Investment Services Directive 93/22/EEC ή ISD), κύριος σκοπός της οποίας είναι η διαμόρφωση πλαισίου για την διευκόλυνση και υποστήριξη της λειτουργίας της ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς επενδυτικών υπηρεσιών.

1.8.2 Εποπτευόμενοι φορείς

Στις αρμοδιότητες της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς περιλαμβάνεται η εποπτεία των Ανωνύμων Χρηματιστηριακών Εταιριών (Α.Χ.Ε.), των Ανωνύμων Εταιριών Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (Α.Ε.Π.Ε.Υ.), των Ανωνύμων Εταιριών Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων (Α.Ε.Δ.Α.Κ.), των Ανωνύμων Εταιριών Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου (Α.Ε.Ε.Χ.), των Ανωνύμων Εταιριών Επενδύσεων σε Ακίνητη Περιουσία (Α.Ε.Ε.Α.Π.), των Ανωνύμων Εταιριών Λήψης και Διαβίβασης Εντολών (Α.Ε.Λ.Δ.Ε.), του Χρηματιστηρίου Αθηνών (Χ.Α.), της Εταιρίας Εκκαθάρισης Συναλλαγών επί Παραγώγων (ΕΤ.Ε.Σ.Ε.Π.), και του

Κεντρικού Αποθετηρίου Αξιών (Κ.Α.Α.). Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει επίσης την εποπτεία ως προς τα θέματα της χρηματιστηριακής νομοθεσίας και συμπεριφοράς όλων των εταιριών, κινητές αξίες των οποίων διαπραγματεύονται στο Χ.Α. Τα μέλη διοικητικών συμβουλίων και τα διευθυντικά στελέχη όλων των προαναφερόμενων φορέων υπόκεινται σε εποπτικές υποχρεώσεις προς την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

Για τον σκοπό αυτό, με το νόμο 3152/2003 εποπτικές αρμοδιότητες του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και του Χρηματιστηρίου Αθηνών μεταφέρθηκαν στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

Βασικό μέτρο για τη διασφάλιση της ομαλότητας στην κεφαλαιαγορά είναι η θέσπιση κωδίκων συμπεριφοράς υποχρεωτικής εφαρμογής που καλύπτει όλους τους φορείς χρηματιστηριακής διαμεσολάβησης: Κώδικα Δεοντολογίας Α.Ε.Π.Ε.Υ. (συμπεριλαμβανομένων των Α.Ε.Λ.Δ.Ε.), Κώδικας Δεοντολογίας Θεσμικών Επενδυτών (Α.Ε.Δ.Α.Κ. και Α.Ε.Ε.Χ.) και Κανονισμός Αποδοχών.

Η παρακολούθηση της κεφαλαιακής επάρκειας των Α.Χ.Ε. και των Α.Ε.Π.Ε.Υ., η παροχή αδειών για αυξήσεις κεφαλαίου των Α.Χ.Ε. και Α.Ε.Π.Ε.Υ., οι μεταβολές στο διοικητικό συμβούλιο και το υψηλόβαθμο στελεχιακό δυναμικό, η ανάδειξη χρηματιστηριακών εκπροσώπων και η παροχή άδειας για τη λειτουργία υποκαταστημάτων αποτελούν θεμελιώδη μέτρα προληπτικής εποπτείας των εταιριών διαμεσολάβησης στην κεφαλαιαγορά. Από την πλευρά των εποπτευόμενων Α.Ε.Δ.Α.Κ. και Α.Ε.Ε.Χ., η προληπτική εποπτεία συνίσταται, εκτός της παροχής αδειών, στην παρακολούθηση της σύνθεσης των χαρτοφυλακίων και της τήρησης των κανόνων διαφάνειας που είχαν θεσπιστεί από την Επιτροπή.

1.8.3 Εποπτεία Εταιριών Κινητών Αξιών των οποίων οι Μετοχές διαπραγματεύονται σε Οργανωμένη Αγορά.

Η χρηματιστηριακή συμπεριφορά των εισηγμένων εταιριών διέπεται από τις διατάξεις του Κανονισμού Χρηματιστηριακής Συμπεριφοράς Εισηγμένων Εταιριών, του Κανονισμού Δημόσιας Πρότασης Αγοράς Κινητών Αξιών, τις διατάξεις του νόμου 3016/2002 περί Εταιρικής Διακυβέρνησης, και του 3340/2005 περί προστασίας της Κεφαλαιαγοράς από πράξεις χειραγώγησης της αγοράς των οποίων την παρακολούθηση εφαρμογής έχει η Επιτροπή.

Η χορήγηση άδειας για τη διενέργεια δημόσιας προσφοράς και η έγκριση του ενημερωτικού δελτίου μέσω του οποίου ενημερώνεται το επενδυτικό κοινό για την εταιρία και τις προς εισαγωγή για διαπραγμάτευση στην οργανωμένη αγορά κινητές αποτελούν σημαντικά εργαλεία προληπτικής εποπτείας.

Η προώθηση της διαφάνειας επιτυγχάνεται με τη θέσπιση και παρακολούθηση εφαρμογής κανόνων που διέπουν τη δημοσίευση στοιχείων και οικονομικών καταστάσεων των εισηγμένων σε χρηματιστήριο εταιριών, τη γνωστοποίηση συναλλαγών, σημαντικών εταιρικών γεγονότων και εμπιστευτικών πληροφοριών και την εκτέλεση συναλλαγών.

1.8.4 Θέματα Οικονομικής Πληροφόρησης των Εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Εταιριών.

Σύμφωνα με τον κ.ν.2190/2003 (όπως συμπληρώθηκε με τον Ν.3229/2004 περί εφαρμογής των Δ.Λ.Π. στην Ελλάδα) οι ανώνυμες εταιρίες των οποίων οι μετοχές ή άλλες κινητές αξίες είναι εισηγμένες σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά συντάσσουν Ετήσιες οικονομικές Καταστάσεις και Τριμηνιαίες ενδιάμεσες οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα που υιοθετούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως προβλέπεται από τον κανονισμό 1606/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Επιπλέον οι μητρικές εταιρίες συντάσσουν Ετήσιες ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις και τριμηνιαίες ενδιάμεσες ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π.

Η υποχρέωση αυτή εκτείνεται για οποιεσδήποτε άλλες οικονομικές καταστάσεις που η δημοσίευσή τους είναι υποχρεωτική από διάταξη νόμου και για τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των συνδεδεμένων, σύμφωνα με τη διάταξη της περίπτωσης α' της παραγράφου 5 του άρθρου 42^ε του πιο πάνω νόμου με τη μητρική εταιρία επιχειρήσεων, οι οποίες είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα ή εκτός Ελλάδος εφόσον από τη νομοθεσία της χώρας εγκατάστασης τους παρέχεται η επιλεκτική δυνατότητα εφαρμογής των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων.

Οι μη εισηγμένες και μη συνδεδεμένες με αυτές τις ανώνυμες εταιρίες και εταιρίες περιορισμένης ευθύνης μπορούν να συντάσσουν τις οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π. εφόσον η εφαρμογή των προτύπων αυτών έχει εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων ή εταίρων της εταιρίας με απόφαση που λαμβάνεται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 29 και της παραγράφου 1 του άρθρου 31 του Ν.3190/1955 αντίστοιχα και υπό την προϋπόθεση ότι η σχετική απόφαση θα προβλέπει την εφαρμογή των Προτύπων για τουλάχιστον πέντε (5) συνεχόμενες χρήσεις.

Δημοσιότητα

Οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις και οι ετήσιες ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις καθώς και η έκθεση του διοικητικού συμβουλίου και το πιστοποιητικό ελέγχου

δημοσιεύονται 20 τουλάχιστον ημέρες πριν τη Γενική Συνέλευση με καταχώρηση α) στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών β) ανάρτηση στο διαδίκτυο γ) εάν πρόκειται για εταιρίες με μετοχές ή κινητές αξίες εισηγμένες σε οργανωμένη αγορά κατατίθενται στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Στην ανωτέρω δημοσιότητα υποβάλλονται και οι τριμηνιαίες οικονομικές καταστάσεις.

Τα Δημοσιευμένα συνοπτικά οικονομικά στοιχεία των Εταιριών που συντάσσουν ετήσιες οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα υιοθετηθέντα από την Ευρωπαϊκή Ένωση Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα καθορίζονται από την Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθμ. 6511/172/10-1-2006.

Ειδικότερα για τις εταιρίες των οποίων μετοχές έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση στο Χ.Α. υποχρεούνται σύμφωνα με το ΠΔ 360/1985 όπως ισχύει να δημοσιεύσουν σε εταιρική και ενοποιημένη βάση (εφόσον υπάρχει τέτοια υποχρέωση) τριμηνιαίες οικονομικές καταστάσεις. Οι οικονομικές καταστάσεις του α' και β' εξαμήνου υποβάλλονται σε επισκόπηση από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές και εκδίδεται έκθεση επισκόπησης που δημοσιεύεται μαζί με τις οικονομικές καταστάσεις.

Η δημοσίευση των ανωτέρω καταστάσεων γίνεται εντός δύο μηνών από τη λήξη της περιόδου στην οποία αναφέρονται.

Τα στοιχεία και τις πληροφορίες των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του ΠΔ 360/198 ορίζονται στην απόφαση αρ. 17/336/21.4.2005 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.

Με την ανωτέρω απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς εισάγεται η υποχρέωση όπως οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο εταιρίες αναρτούν στην ιστοσελίδα τους τριμηνιαίες εκθέσεις διάθεσης των κεφαλαίων που άντλησαν από αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου ή από έκδοση ομολογιακού δανείου.

Πρόσθετη ενημέρωση προς τους επενδυτές – μετόχους έχουν την υποχρέωση να παρέχουν οι εισηγμένες εταιρίες και μέσω του Ετήσιου Δελτίου η δομή και το περιεχόμενο του οποίου καθορίζονται από την 5/204/14-11-00 απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς όπως αυτή τροποποιήθηκε με την απόφαση 7/372/15-2-2006.

1.8.5 Κυρώσεις

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις (επίπληξη, χρηματικό πρόστιμο, αναστολή λειτουργίας, αφαίρεση άδειας) σε εποπτευόμενα νομικά και φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν τη χρηματιστηριακή νομοθεσία.

Η Επιτροπή επίσης αρμόδια για την υποβολή εγκλήσεων προς τις εισαγγελικές αρχές όταν διαπιστώνει παραβάσεις της χρηματιστηριακής νομοθεσίας που έχουν ποινικό χαρακτήρα.

Το είδος των προβλεπόμενων κυρώσεων καθώς και το ύψος των επιβαλλόμενων προστίμων καθορίζεται στις ειδικότερες διατάξεις της χρηματοοικονομικής νομοθεσίας.

Ειδικότερα για τα θέματα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης σύμφωνα με το ΠΔ 360/1985 σε περίπτωση που εκδότρια εταιρία δεν τηρεί τις υποχρεώσεις της δημοσίευσης καταστάσεων ή δημοσιεύει καταστάσεις κατά παράβαση των διατάξεων αυτών όσον αφορά στην κατάρτιση και το περιεχόμενο των καταστάσεων, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς επιβάλλει πρόστιμο μέχρι 50.000.000 δρχ.

Ιδιαίτερα υψηλές είναι οι προβλεπόμενες κυρώσεις όταν μέσω της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχει η εισηγμένη εταιρία διαπιστωθεί ότι υπήρξε παραπλάνηση και εξαπάτηση του επενδυτικού κοινού. Ειδικότερα η διάδοση ψευδών, ανακριβών ή παραπλανητικών πληροφοριών από μέλη του διοικητικού συμβουλίου εταιριών μέσω των ετήσιων ή περιοδικών οικονομικών καταστάσεων, των ενημερωτικών δελτίων ή άλλων δημοσιευμάτων τιμωρείται με επιβολή προστίμου από 10.000 ευρώ έως 2.000.000 ευρώ.

Με άλλες διατάξεις η ανωτέρω υποχρέωση επεκτείνεται και για τα πρόσωπα που λόγω της ιδιότητάς τους, ή της συμμετοχής στο κεφάλαιο του εκδότη, ή της πρόσβασης που έχουν σε προνομιακή πληροφόρηση κατά την άσκηση της εργασίας τους ή των καθηκόντων τους.

1.9 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

1.9.1 Γενικά

Η ζήτηση για υπηρεσίες Ελεγκτικής τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μια εντυπωσιακή αύξηση τόσο σε επίπεδο όγκου των παρεχόμενων ελεγκτικών υπηρεσιών όσο και σε επίπεδο διαφορετικών τομέων δράσης τις οποίες καλείται να καλύψει η ελεγκτική. Η αύξηση αυτή είναι η φυσική συνέπεια της γενικευμένης αναγνώρισης της ουσιαστικής συμβολής της ελεγκτικής στη μεγιστοποίηση της αξίας των επιχειρήσεων. Η ελεγκτική δεν καλύπτει σήμερα μόνο τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, αλλά αποκτά σοβαρή παρουσία στους τομείς της Εταιρικής Διακυβέρνησης με τον εσωτερικό έλεγχο, της αξιολόγησης των επιδόσεων των διοικούντων με τους Ελέγχους Διοίκησης και της τήρησης των θεσμοθετημένων κανόνων δράσης κρίσιμων τομέων της οικονομίας με τους Ελέγχους Συμμόρφωσης. Το πιο πάνω ελεγκτικό έργο ασκείται από διαφορετικές κατηγορίες ελεγκτών.

Ο βασικός σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει τις βασικές κατηγορίες των ελέγχων και των ελεγκτών. Με την παρουσίαση αυτή προσεγγίζονται δυο βασικά στοιχεία του εννοιολογικού πυρήνα της Ελεγκτικής, δηλαδή το Αντικείμενο και το Υποκείμενο του ελέγχου. Η βιβλιογραφία της ελεγκτικής μέχρι τη δεκαετία του 1980 προσέγγιζε την ελεγκτική μέσα από τα δύο αυτά βασικά της στοιχεία.

Αντικείμενο του ελέγχου, είναι το τι ελέγχεται και ποιοι είναι οι επιδιωκόμενοι σκοποί αυτού του ελέγχου. Η συντριπτική πλειοψηφία της ελεγκτικής βιβλιογραφίας θεωρεί ως αντικείμενο του ελέγχου την οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, όπως μπορεί να θεωρηθεί η περιουσία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου από τους τρίτους που τη διαχειρίζονται. Μια τέτοια μονοδιάστατη επιλογή του αντικειμένου του ελέγχου περιορίζει τα όρια της ελεγκτικής στα όρια ενός μόνο κλάδου της, της ελεγκτικής δηλαδή των οικονομικών καταστάσεων. Το αντικείμενο όμως των ελέγχων και οι αντικειμενικοί τους σκοποί ποικίλουν, με συνέπεια να είναι δυνατή και αναγκαία μια ταξινόμηση σε κατηγορίες των διαφόρων ελέγχων με κριτήριο το διαφορετικό αντικείμενο ελέγχου τους.

Το Υποκείμενο του ελέγχου είναι ο ελεγκτής, το πρόσωπο δηλαδή που διενεργεί τον έλεγχο. Ο θεσμός του ελέγχου και το επάγγελμα του ελεγκτή έχουν καθιερωθεί από αρχαιοτάτων χρόνων. Στις μέρες μας υπάρχουν αρκετές κατηγορίες ελεγκτών, οι σπουδαιότερες από τις οποίες θα παρουσιασθούν στη συνέχεια.

1.9.2 Κατηγορίες Ελέγχων

Οι έλεγχοι, με βάση διάκριση το αντικείμενο του ελέγχου μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- α. Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων
- β. Έλεγχοι Συμμόρφωσης
- γ. Λειτουργικοί Έλεγχοι
- δ. Έλεγχοι Διοίκησης
- ε. Έλεγχοι Κοινωνικής Ευθύνης
- στ. Έλεγχοι Οικονομικού Εγκλήματος
- ζ. Ειδικοί Έλεγχοι

Για κάθε μία από τις κατηγορίες αυτές των ελέγχων σημειώνονται τα πιο κάτω:

1.9.3 Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων

Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων πραγματοποιείται με απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση και έκφραση μιας γνώμης για το κατά πόσο οι καταστάσεις αυτές έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές αρχές της λογιστικής και αν αυτές απεικονίζουν ακριβοδίκαια την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα της διαχείρισης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

Πρωταρχικός σκοπός του ελέγχου αυτού δεν είναι η ανακάλυψη μικρής σημασίας καταχρήσεων ή λαθών εκτός εάν αυτά είναι τόσο σοβαρά ώστε να επηρεάζουν την αξιοπιστία

των οικονομικών καταστάσεων. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει, ότι ο ελεγκτής μπορεί να μην ενδιαφέρεται για περιπτώσεις απάτης ή καταχρήσεων. Αντίθετα εξετάζει με ενδιαφέρον κάθε στοιχείο που δημιουργεί υποψία απάτης ή κατάχρησης και έχει καθήκον να προχωρήσει την έρευνα μέχρις ότου απαλλαγεί από τις τυχόν αμφιβολίες του. Οι έλεγχοι των οικονομικών καταστάσεων αποτελούν με διαφορά τη συνηθέστερη κατηγορία ελέγχου που πραγματοποιούν οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές,

1.9.4 Έλεγχοι Συμμόρφωσης

Ο σκοπός ενός ελέγχου συμμόρφωσης είναι ο καθορισμός του κατά πόσο ο ελεγχόμενος συμμορφώνεται με συγκεκριμένους κανόνες ή ακολουθεί διαδικασίες που έχουν τεθεί από κάποιο ιεραρχικά ή διοικητικά ανώτερο φορέα.

Ένας έλεγχος συμμόρφωσης περιλαμβάνει μια εξέταση συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών και λειτουργικών δραστηριοτήτων μιας οικονομικής μονάδας με στόχο τη διακρίβωση της συμμόρφωσής τους σε συγκεκριμένους όρους, κανόνες ή διατάξεις ρυθμιστικών αρχών. Στην κατηγορία αυτή των ελέγχων τα προκαθορισμένα κριτήρια μπορεί να προέρχονται από μια ποικιλία διαφορετικών πηγών, όπως είναι οι εγκύκλιες οδηγίες, οι κανονισμοί και οι αποφάσεις των διοικήσεων μιας επιχείρησης, οι πιστωτές της, οι εποπτικοί και διοικητικοί φορείς της δημόσιας διοίκησης και οι κανόνες των ανεξάρτητων αρχών ρυθμιστικού παρεμβατισμού. Σε κάθε επιχείρηση του ιδιωτικού τομέα και οργανισμό του δημόσιου τομέα υπάρχουν Πολιτικές, Συμβάσεις, Νομικές δεσμεύσεις και Υποχρεώσεις που μπορεί να προβλέπουν τη διενέργεια ελέγχων συμμόρφωσης.

Οι έλεγχοι συμμόρφωσης που βασίζονται σε προκαθορισμένα από τη διοίκηση κριτήρια μπορεί να πραγματοποιούνται συχνά κατά τη διάρκεια του έτους, ανά τακτά διαστήματα εβδομάδας ή μήνα, αλλά και αιφνιδιαστικά. Οι έλεγχοι αυτοί συνήθως πραγματοποιούνται από στελέχη της επιχείρησης κυρίως της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Ο έλεγχος των φορολογικών δηλώσεων, που υποβάλλουν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, αποτελεί ένα παράδειγμα ελέγχου συμμόρφωσης. Στην περίπτωση αυτή οι ελεγκτές εξετάζουν τη συμμόρφωση των φορολογούμενων στους κανόνες του θεσμοθετημένου νομοθετικά φορολογικού πλαισίου. Οι έλεγχοι της Αγορανομίας αλλά και πολλών υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης αποτελούν μορφές ελέγχων συμμόρφωσης.

1.9.5 Λειτουργικοί Έλεγχοι

Ένας λειτουργικός έλεγχος περιλαμβάνει μια συστηματική επισκόπηση και αξιολόγηση των λειτουργικών δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης σε σχέση με συγκεκριμένους αντικειμενικούς στόχους.

Κατά τον έλεγχο αυτό γίνεται μία, επισκόπηση κάθε τμήματος της επιχείρησης προκειμένου να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητά τους. Οι λειτουργικοί έλεγχοι καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο μέρος του Εσωτερικού Ελέγχου. Σε ένα λειτουργικό έλεγχο, ο ελεγκτής αναμένεται να πραγματοποιήσει μια αντικειμενική παρατήρηση και μια περιεκτική ανάλυση συγκεκριμένων λειτουργικών διαδικασιών.

Οι λειτουργικοί έλεγχοι πραγματοποιούνται συνήθως για να ικανοποιήσουν ένα συνδυασμό των ακόλουθων τριών σκοπών:

1) Προσδιορισμός Απόδοσης: Η απόδοση της ελεγχόμενης λειτουργίας συγκρίνεται με πολιτικές, πρότυπα και στόχους που έχουν τεθεί από την ανώτατη διοίκηση ή με άλλα κατάλληλα για την περίπτωση κριτήρια μέτρησης της απόδοσης της συγκεκριμένης λειτουργίας.

- Προσδιορισμός Ευκαιριών για Βελτίωση: Από τον παραπάνω έλεγχο της απόδοσης ο ελεγκτής ανακαλύπτει γενικά ευκαιρίες αύξησης της αποδοτικότητας, της παραγωγικότητας, της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της ελεγχόμενης λειτουργίας.

- Υποβολή Συστάσεων για Βελτίωση και Περαιτέρω Δράση: Οι προτάσεις μπορούν να ποικίλουν ανάλογα με τη ρύση του προβλήματος και τις ευκαιρίες για βελτίωση. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο ελεγκτής μπορεί να κάνει συγκεκριμένες προτάσεις, σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να προτείνει περαιτέρω μελέτη.

Λειτουργικοί έλεγχοι μπορεί να ζητηθούν από την ανώτατη διοίκηση ή ένα τρίτο ενδιαφερόμενο μέρος. Τα αποτελέσματα του λειτουργικού ελέγχου ανακοινώνονται στο φορέα που ζήτησε τον έλεγχο.

1.9.6 Έλεγχοι Διοικήσεως

Έλεγχοι Διοικήσεως ή Έλεγχοι της αποδοτικότητας της διοικήσεως ή Έλεγχοι επιδόσεων είναι οι έλεγχοι που έχουν ως αντικειμενικό τους σκοπό την αξιολόγηση των στόχων της διοικήσεως μιας επιχείρησης και το βαθμό επίτευξης των στόχων αυτών. Με άλλα λόγια αξιολογείται η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητα ενός μέλους ή συλλογικού οργάνου διοικήσεως μιας επιχείρησης ή ενός τμήματος της.

Τα τελευταία χρόνια ογκούται συνεχώς το κίνημα εκείνων που υποστηρίζουν ότι οι δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να ακολουθούνται ή να περιλαμβάνουν εκτιμήσεις της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των εργασιών της ελεγχόμενης επιχείρησης. Επειδή δεν διασφαλίζεται η αντικειμενικότητα των πιο πάνω

εκτιμήσεων, αν αυτές γίνουν από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων, το έργο αυτό της αξιολόγησης της αποδοτικότητας της επιχείρησης συμφωνά με τους υποστηρικτές της άποψης αυτής, πρέπει να ανατεθεί στους ανεξάρτητους ελεγκτές της. Το περιεχόμενο, η έκταση και η προσέγγιση των ελέγχων διοικήσεως βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη. Σε πρώτη φάση εξετάζονται οι τεθέντες στόχοι, η διαδικασία επιλογής των στόχων και στη συνέχεια αξιολογείται ο βαθμός επίτευξης των στόχων με βάση συμφωνημένα κριτήρια - κλειδιά.

Μερικά από τα κριτήρια εκτίμησης της αποδοτικότητας της διοικήσεως μπορεί να είναι χρηματοοικονομικά όπως ο δείκτης συνολικής αποδοτικότητας, ρέκτης γενικής ρευστότητας, το μέσο κόστος των ξένων κεφαλαίων, το μικτό και καθαρό περιθώριο κέρδους. Μπορεί όμως να χρησιμοποιηθούν και κριτήρια με σχετική υποκειμενικότητα όπως είναι η ποιοτική στάθμη του προσωπικού, οι εργασιακές σχέσεις, η αποτελεσματικότητα του δικτύου διάθεσης των προϊόντων, προβλήματα προμήθειας πρώτων υλών κ.λ.π.

Οι έλεγχοι διοικήσεως πρέπει να ενθαρρυνθούν στο χώρο της εσωτερικής ελεγκτικής και ιδιαίτερα στις επιχειρήσεις όπου υπάρχουν ανυπέρβλητες δυσχέρειες αντικειμενικής αξιολόγησης του έργου όσον διοικούν επί μέρους τμήματα. Στο χώρο των εξωτερικών ελεγκτών η ανάπτυξη των ελέγχων διοικήσεως πρέπει, να γίνει, εξελικτικά και αφού προηγηθεί σημαντική ποιοτική βελτίωση των δημοσιευομένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τέλος είναι σκόπιμο να αναφερθούν και οι πιο κάτω αντιρρήσεις κατά των αναλυτικών ελέγχων διοίκησης.

- Κίνδυνος αποκάλυψης πληροφοριών που είναι πολύ χρήσιμες για τους ανταγωνιστές της ελεγχόμενης επιχείρησης.
- Πιθανότητα αποθάρρυνσης των διοικούντων να αναλάβουν πρωτοβουλίες με σοβαρούς κινδύνους
- Έλλειψη κατάλληλου προσωπικού να αναλάβει τη διενέργεια τέτοιων ελέγχων.
- Έλλειψη αντικειμενικών κριτηρίων μέτρησης του αποτελέσματος και των επιδόσεων.

1.9.7 Κοινωνικοί Έλεγχοι

Κοινωνικός έλεγχος ή έλεγχος της Κοινωνικής Ευθύνης, είναι ο έλεγχος που έχει αντικειμενικό στόχο την επαλήθευση, επικύρωση, και επιβεβαίωση των πληροφοριών που συγκεντρώνει και παρουσιάζει η Κοινωνική Λογιστική. Τα τελευταία χρόνια γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτό ότι οι επιχειρήσεις εκτός από την παραδοσιακή υπευθυνότητα τους για μεγιστοποίηση του κέρδους και της αξίας τους, έχουν ευθύνη έναντι του εργασιακού τους δυναμικού, των πελατών και των προμηθευτών τους καθώς και έναντι του κοινωνικού τους περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δημιουργούνται και αναπτύσσονται. Η Κοινωνική Λογιστική

αναπτύχθηκε ακριβώς για να συγκεντρώσει συστηματικά και να απεικονίσει όλες τις πληροφορίες που αναφέρονται στις σχέσεις της επιχείρησης με το Κοινωνικό της περιβάλλον. Η Κοινωνική Λογιστική συγκεντρώνει πληροφορίες που αναφέρονται:

- Στο εργασιακό δυναμικό της επιχείρησης όπως εκπαίδευση, εργατικά ατυχήματα, μέση αμοιβή, απώλεια χρόνου λόγω απεργιακών κινητοποιήσεων, συνδικαλιστικές άδειες.
- Στους πελάτες της επιχείρησης όπως ποσοστό παραπόνων, δείκτες ποιότητας υπηρεσιών, ποσοστά αύξησης των πωλήσεων των προϊόντων, ενημερωτικές προσπάθειες.
- Στη γενικότερη κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης όπως δωρεές σε κοινωφελείς οργανισμούς, προστασία του περιβάλλοντος, εξοικονόμηση ενέργειας.

Στη Γαλλία από το 1977 με νομοθετική ρύθμιση καθιερώθηκε ο Κοινωνικός Έλεγχος των επιχειρήσεων στους ακόλουθους τομείς: επίπεδα απασχόλησης, αμοιβές, επιδόματα και λοιπές παροχές, υγιεινή και ασφάλεια, εκπαίδευση, συνθήκες εργασίας, υπηρεσίες προς τους εργαζόμενους και εργασιακές σχέσεις.

Στη Γερμανία χωρίς να είναι υποχρεωτικός ο Κοινωνικός έλεγχος έχει ως αντικείμενο τις πληροφορίες της Κοινωνικής Λογιστικής η οποία περιλαμβάνει κυρίως πληροφορίες του εργατικού δυναμικού.

Στη Χώρα μας με το Π. Δ. 58/1985 οι Κοινωνικοποιημένες δημόσιες επιχειρήσεις είχαν την υποχρέωση να καταρτίζουν κοινωνικούς ισολογισμούς. Η ανάγκη ελέγχου των κοινωνικών αυτών ισολογισμών δεν είχε μέχρι σήμερα την αναμενόμενη συμβολή στην ανάπτυξη των Ελέγχων Κοινωνικής Ευθύνης και στην Ελλάδα.

1.9.8 Έλεγχοι Οικονομικού Εγκλήματος και Απάτης

Ο έλεγχος (ή η ελεγκτική) της απάτης είναι ένα σχετικά νέο και υπό ανάπτυξη γνωστικό και επαγγελματικό πεδίο της ελεγκτικής. Η μεγάλη αύξηση του οικονομικού εγκλήματος, της απάτης, των καταχρήσεων και των δολίων πράξεων στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα δημιουργούν την ανάγκη για ανάπτυξη του νέου αυτού κλάδου της ελεγκτικής.

Η επιτυχής έρευνα και η ανακάλυψη της απάτης στις οικονομικές συναλλαγές και στις λογιστικές καταστάσεις προϋποθέτει την συνύπαρξη των δεξιοτήτων και εμπειριών ενός καλά εκπαιδευμένου ελεγκτή και ενός ικανού ανακριτή. Θα πρέπει να σημειωθεί βέβαια ότι, η συνδυασμένη αυτή συνύπαρξη των δεξιοτήτων αυτών σε ένα πρόσωπο είναι σπάνια, με συνέπεια να είναι αναγκαία η απόκτηση από τους ελεγκτές των αναγκαίων γνώσεων που αφορούν κανόνες, αρχές, τεχνικές και μεθόδους της ανακριτικής διαδικασίας.

Οι ελεγκτές των περιπτώσεων απάτης πρέπει να διαθέτουν βαθιά γνώση της απάτης ως ενός οικονομικού, κοινωνικού και οργανωσιακού φαινομένου. Ο έλεγχος απάτης δεν μπορεί να περιορισθεί σε μια απλή απαρίθμηση ελεγκτικών ενεργειών και διαδικασιών. Ο έλεγχος

αυτός περιλαμβάνει τη γνώση και δημιουργία ενός συνόλου δομικών στοιχείων ελέγχου που ενθαρρύνουν την αποκάλυψη και την πρόληψη απατηλών ενεργειών και συμπεριφορών. Οι ελεγκτές απάτης θα πρέπει να διαθέτουν επαρκή γνώση για τις βασικές αρχές των ελέγχων απάτης, την έννοια και τις μορφές απάτης, τους πιθανούς δράστες και τα κίνητρά τους, τις συνθήκες που ευνοούν τη διάπραξή της, τα πρόδρομα σημάδια πιθανής ύπαρξης, τα αποδεικτικά στοιχεία και τα πρότυπα που στοιχειοθετούν και αποδεικνύουν την απάτη, καθώς και τις οργανωσιακές, κοινωνικές, οικονομικές και λογιστικές πτυχές της απάτης.

Με βάση τα δημοσιευθέντα αποτελέσματα της έρευνας του βαρόμετρου απάτης που πραγματοποιεί σε ετήσια βάση μεγάλη διεθνής ελεγκτική εταιρία στη Βόρεια Ευρώπη, ο αριθμός των υποθέσεων επιχειρησιακής απάτης το 2003 έφτασε τις 153 έναντι 83 υποθέσεων του έτους 2002. Για την περίοδο 1990-2002 ο μέσος ετήσιος αριθμός διαμορφώθηκε σε 67 περιπτώσεις απάτης το έτος. Από μια ξεχωριστή έκθεση της ίδιας εταιρίας που δημοσιεύτηκε τον Ιανουάριο του 2004 και που βασίστηκε στις στατιστικές των δικαστηρίων, προκύπτει ότι ο αριθμός των μεγάλων υποθέσεων απάτης σχεδόν διπλασιάστηκε αν και τα ποσά μειώθηκαν. Οι δράστες της απάτης είναι συνήθως στην κορυφή της επιχειρησιακής πυραμίδας. Οι ανώτεροι υπάλληλοι που είναι υπεύθυνοι για τις χρηματοδοτήσεις, ηλικίας από 36 έως 55 ετών είναι οι πλέον πιθανοί αυτουργοί της εταιρικής απάτης σύμφωνα με μια αντίστοιχη έρευνα. Το συμπέρασμα βασίστηκε σε

μια εμπειρική ανάλυση 100 περιπτώσεων απάτης κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δύο ετών. Ο χρόνος προϋπηρεσίας των ατόμων αυτών ήταν μεταξύ 10 και 25 έτη. Το 70% των υποθέσεων απάτης έγινε από δράστες μεταξύ 36 και 55 ετών. Τα δύο τρίτα των υποθέσεων αυτών πραγματοποιήθηκαν από τους διευθυντές ή ανώτερα στελέχη. Το προσωπικό ηλικίας μεταξύ 18 και 25 αποτέλεσε μια μικρή μειοψηφία της τάξης του 1% όλων των απατών που πραγματοποιήθηκαν. Η ύπαρξη συνεργιών βρέθηκε στο 50% των περιπτώσεων απάτης με το δράστη να ενεργεί σε συντονισμό με μέχρι και τέσσερα άλλα άτομα. Από την ίδια έρευνα προέκυψε ότι στο ένα πέμπτο των υποθέσεων απάτης δεν υπήρξε καμία κύρωση για τους δράστες. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 οριοθετεί την έννοια της απάτης και την ευθύνη της Διοίκησης και του ελεγκτή για την αποκάλυψή της.

1.9.9 Ειδικοί Έλεγχοι

Ειδικός έλεγχος είναι κάθε έλεγχος που πραγματοποιείται από ελεγκτές και δεν εμπίπτει σε μια από τις πιο πάνω αναφερθείσες κατηγορίες ελέγχων. Στους ειδικούς αυτούς ελέγχους ανήκει και ο δικαστικός έλεγχος του άρθρου 634 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τη διενέργεια του οποίου δικαιούνται να ζητήσουν διάφορες ομάδες από το αρμόδιο Πρωτοδικείο ή Εφετείο.

1.9.10 Λοιπές Διακρίσεις Ελέγχων

Στην ελεγκτική βιβλιογραφία οι έλεγχοι με βάση το κριτήριο του ποιός τους ασκεί, διακρίνονται σε εσωτερικούς (εσωτερική ελεγκτική), εξωτερικούς (εξωτερική ελεγκτική) και κρατικούς (κρατική ελεγκτική). Οι πρώτοι εκτελούνται από τους εσωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι βρίσκονται σε υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση ενώ οι δεύτεροι διενεργούνται από εξωτερικούς κατά κανόνα ανεξάρτητους επαγγελματίες ορκωτούς λογιστές. Οι κρατικοί έλεγχοι διενεργούνται από διάφορους κρατικούς και ημικρατικούς φορείς.

1.9.11 Εσωτερικοί Ελεγκτές

Εσωτερικοί ελεγκτές είναι τα στελέχη μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού που είναι επιφορτισμένα με τη διενέργεια ελέγχων μέσα στην ίδια την επιχείρηση.

Για την αποτελεσματική διενέργεια των ελέγχων οι εσωτερικοί ελεγκτές (επιθεωρητές) πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από επιρροές των ελεγχόμενων. Γι' αυτό οργανωτικά το τμήμα των εσωτερικών ελεγκτών συνήθως υπάγεται, απ' ευθείας στη διοίκηση της επιχείρησης ή στην επιτροπή ελέγχου.

Οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών ποικίλουν από επιχείρηση σε επιχείρηση και είναι δυνατόν να περιορίζονται σε ελέγχους τηρήσεως των εσωτερικών οδηγιών ή κανονισμών ή να εκτείνονται σε λειτουργικούς και διαχειριστικούς ελέγχους των διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης.

Οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν στη διοίκηση της επιχείρησης αξιολογες πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων που διασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία της. Ο εσωτερικός ελεγκτής, επιθεωρώντας το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, αξιολογεί τόσο τον αποτελεσματικό σχεδιασμό του συστήματος όσο και την αποτελεσματική λειτουργία του. Ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να έχει διαρκή ετοιμότητα και ευαισθησία για την ανακάλυψη γεγονότων μέσα στην επιχείρηση που χρειάζονται να αναφερθούν στα ανώτερα ιεραρχικά κλιμάκια.

Ένα βασικό στοιχείο που διακρίνει τους Ορκωτούς ελεγκτές λογιστές από τους εσωτερικούς ελεγκτές είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης των εκτός της επιχείρησης προσώπων, στην ανεξαρτησία της κρίσης των εσωτερικών ελεγκτών. Παρ' ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι ανεξάρτητοι από τους υπεύθυνους των ελεγχόμενων τμημάτων δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητοι από την επιχείρηση με την οποία τους συνδέει υπαλληλική ή συμβατική συνήθως σχέση. Κατά συνέπεια, οι εκτός της επιχείρησης ενδιαφερόμενοι (Μέτοχοι της

μειοψηφίας, πιθανοί επενδυτές, χρηματοδότες, δημόσιες υπηρεσίες κλπ) είναι δυνατόν να μην εμπιστεύονται τα πορίσματα και τις πληροφορίες των εσωτερικών ελεγκτών, κυρίως λόγω ελλείψεως ανεξαρτησίας ως προς την επιχείρηση.

Ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών στις σύγχρονες οικονομικές μονάδες και κρατικούς οργανισμούς γίνεται όλο και σπουδαιότερος.

Στις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες έχουν συσταθεί Ινστιτούτα Εσωτερικών Ελεγκτών (Ι.Ε.Ε.), τα οποία προωθούν και προάγουν τα θέματα του εσωτερικού ελέγχου σε νέους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

1.9.12 Φορολογικοί ελεγκτές

Οι φορολογικοί ελεγκτές είναι τα όργανα εκείνα που διεξάγουν κατά κύριο λόγο τη φορολογική διοικητική διαδικασία με την οποία ο φορολογούμενος ελέγχεται αν εκπλήρωσε τις νόμιμες φορολογικές υποχρεώσεις του. Οι φορολογικοί ελεγκτές πρέπει να διαθέτουν βαθιές γνώσεις όχι μόνο της ελεγκτικής, οικονομικής, λογιστικής, του εμπορικού και αστικού δικαίου αλλά να κατέχουν πλήρως το ισχύον φορολογικό καθεστώς. Οι φορολογικοί νόμοι είναι πολύπλοκοι και εκτός απ' αυτούς οι φορολογικοί ελεγκτές πρέπει να είναι ενήμεροι και των πολυάριθμων ερμηνευτικών φορολογικών διατάξεων καθώς και της νομολογίας των οργάνων της δικαστικής φορολογικής διαδικασίας.

Οι φορολογικοί ελεγκτές είναι δημόσιοι υπάλληλοι και πραγματοποιούν τους φορολογικούς ελέγχους οι οποίοι αποβλέπουν στον καθορισμό της φορολογητέας ύλης και των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογούμενων φυσικών και νομικών προσώπων. Φορολογικός έλεγχος είναι το σύνολο των ελεγκτικών διαδικασιών, που εφαρμόζονται στα τηρούμενα λογιστικά βιβλία και στα στοιχεία των επιχειρήσεων προς επαλήθευση του περιεχομένου των δηλώσεων που υποβλήθηκαν ή την εξακρίβωση και τον καθορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων των υπόχρεων, που δεν υπέβαλαν δηλώσεις.

Το έργο των φορολογικών ελεγκτών λόγω της φύσης και της συνθετότητας των συναλλαγών αλλά και της μεγάλης δυσκολίας σύλληψης της φορολογητέας ύλης είναι επίπονο και έχει μεγάλο βαθμό δυσκολίας. Ο ελεγκτής έχει ως σκοπό:

- Τη διενέργεια ελέγχου στα τηρούμενα βιβλία της επιχείρησης προκειμένου να διαπιστώσει αν όλες οι εγγραφές τους στηρίζονται σε νόμιμα δικαιολογητικά.
- Τη διαπίστωση αν όλη η συναλλακτική δραστηριότητα της επιχείρησης έχει καταχωρηθεί στα προβλεπόμενα και τηρούμενα βιβλία και το χαρακτηρισμό αυτών ως επαρκών ή ανεπαρκών, συνεπεία των παρουσιαζόμενων ελλείψεων και παρατυπιών.
 - Τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος της επιχείρησης.
 - Τον καθορισμό των κάθε είδους φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης.

Η σημασία του φορολογικού ελέγχου είναι μεγάλη, επειδή από την αποτελεσματικότητά του εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό ο ακριβής προσδιορισμός του καθαρού εισοδήματος κάθε φορολογουμένου και η δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους. Ο φορολογικός έλεγχος όμως αποτελεί και τη βάση της φορολογικής δικαιοσύνης, επειδή η συντασσόμενη έκθεση ελέγχου αποτελεί τη θεμελιώδη βάση της διοικητικής δικαστικής κρίσης αλλά και της συμβιβαστικής επίλυσης των διαφορών.

Ο δίκαιος και αμερόληπτος φορολογικός έλεγχος εδραιώνει την πεποίθηση στους φορολογουμένους, ότι δεν αδικούνται από το Κράτος και ότι κάθε φορολογούμενος εισφέρει ανάλογα με τη φοροδοτική ικανότητα του.

Σε εκπλήρωση βασικής επιταγής του Συντάγματος, ο φορολογικός ελεγκτής, εκτός της πείρας, την οποία αποκτά με την πάροδο του χρόνου κατά τη θητεία του ως βοηθού πεπειραμένου ελεγκτή, πρέπει να έχει:

α. Ανεξαρτησία έκφρασης γνώμης, ακεραιότητα, ήθος, οξεία και ταχεία αντίληψη, αντικειμενική κρίση, παρατηρητικότητα, μεθοδικότητα στην εργασία του, υπομονή και επιμονή, ευγένεια και διακριτικότητα,

β. Επαγγελματική επάρκεια και γνώση της φορολογικής νομοθεσίας, καθώς και της νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων και των φορολογικών λύσεων, που δόθηκαν κατά καιρούς από τη Διοίκηση του Υπουργείου Οικονομικών.

γ. Εχεμύθεια και σεβασμό των εμπιστευτικών πληροφοριών που περιέρχονται σε γνώση του κατά τη διάρκεια της εργασίας του.

δ. Αντικειμενικότητα.

ε. Σοβαρή υποδομή γνώσεων Χρηματοοικονομικής και Διοικητικής Λογιστικής και Οικονομικής,

στ. Ένα ελάχιστο επίπεδο νομικών γνώσεων (Εμπορικού και Αστικού Δικαίου), ώστε να μπορεί να κατανοήσει και να εφαρμόσει τις διατάξεις της νομοθεσίας, οι οποίες είναι σχετικές με την εργασία του.

Στη βιβλιογραφία της Φοροτεχνικής Ελεγκτικής έχουν καταγραφεί αρκετοί τρόποι, μεθοδεύσεις, τεχνάσματα και παράνομες πρακτικές φοροδιαφυγής.

Ο φορολογικός ελεγκτής πρέπει να καταβάλλει κάθε προσπάθεια για τη δημιουργία πνεύματος συνεργασίας με το φορολογούμενο και την εξάλειψη της υπάρχουσας προκατάληψης, ότι προσπαθεί να αυξήσει τα έσοδα του προϋπολογισμού. Η συμπεριφορά του πρέπει να είναι άπογη και να διέπεται από τις αρχές της καλής πίστης και των χρηστών ηθών και να δημιουργείται ευνοϊκό ψυχολογικό κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Είναι καθήκον του φορολογικού ελεγκτή να προασπίζει εξίσου τόσο το νόμιμο συμφέρον του Δημοσίου όσο και του φορολογουμένου. Ο φορολογικός ελεγκτής κατά τη διενέργεια του φορολογικού ελέγχου έχει τα εξής δικαιώματα:

α. Δικαιούται να ελέγχει κάθε εργάσιμη ημέρα, τα βιβλία και στοιχεία του φορολογουμένου, τα οποία επιβάλλονται από τον Κ.Β.Σ. καθώς και τα προαιρετικώς τηρούμενα και να λαμβάνει γνώση της επαγγελματικής του αλληλογραφίας.

β. Δικαιούται να ζητήσει μέσω του Οικονομικού Εφόρου, τις πληροφορίες, που χρειάζεται τόσο από άλλες δημόσιες ή δημοτικές ή κοινοτικές αρχές, όσο και από ιδιωτικές επιχειρήσεις και κάθε μορφής οργάνωση επαγγελματική, εμπορική, βιομηχανική, γεωργική, κλπ., προκειμένου να επιτελέσει το έργο του.

γ. Δικαιούται να επαληθεύσει το υπόλοιπο του βιβλίου ταμείου, των αποθεμάτων, των πρώτων υλών και των εμπορευμάτων, καθώς και των λοιπών περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης,

δ. Δικαιούται να προβεί στην κατάσχεση ανεπίσημων βιβλίων, εγγράφων και κάθε στοιχείου προς το φορολογικό έλεγχο, χωρίς όμως έρευνα εφόσον τα στοιχεία αυτά υπέπεσαν στην αντίληψη του κατά τη διάρκεια του ελέγχου, από τα οποία είναι δυνατό να προκύπτει απόκρυψη φορολογητέας ύλης. Εφόσον υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι στην επαγγελματική εγκατάσταση του φορολογούμενου αποκρύπτονται βιβλία, έγγραφα, εμπορεύματα ή άλλα στοιχεία, τα οποία ασκούν επιρροή στον ακριβή προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης, μπορεί ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών ή ο Ειρηνοδίκης, στην περιφέρεια του οποίου υπάγεται η επαγγελματική εγκατάσταση του φορολογούμενου, να αναθέσει τη διενέργεια έρευνας σε ανακριτικό υπάλληλο προς ανεύρεση τέτοιων στοιχείων.

Η έκθεση φορολογικού ελέγχου είναι δημόσιο έγγραφο μεγάλης σπουδαιότητας, συντάσσεται από τον ελεγκτή μετά το τέλος του φορολογικού ελέγχου και γι' αυτό πρέπει να είναι πλήρης, σαφής και αιτιολογημένη.

Η απεικόνιση των στοιχείων της έκθεσης ελέγχου πρέπει να είναι επιμελημένη, ώστε τα συμπεράσματα του ελέγχου να είναι πειστικά και αδιάβλητα.

1.9.13 Ελεγκτές του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Το Ελεγκτικό Συνέδριο (Ε.Σ.) που λειτουργεί ταυτόχρονα και ως ανώτερο διοικητικό δικαστήριο, ιδρύθηκε το 1833. Είναι πολυμελές και αποτελείται από 1 πρόεδρο, 2 αντιπροέδρους, 17 συμβούλους και 10 παρέδρους. Συγκροτείται σε 3 τμήματα και καθένα από αυτά αποτελείται από τον πρόεδρο (ή ενός των αντιπροέδρων) και 4 τουλάχιστον μελών, και την ολομέλεια αποτελούμενη από 9 μέλη.

Η οργάνωση και λειτουργία του Ελεγκτικού Συνεδρίου καθορίζονται βασικά με τα Π.Δ. 774/1980 και 1225/1981 (ΦΕΚ189/80 και 304/81 αντίστοιχα).

Το Ελεγκτικό Συνέδριο είναι ανεξάρτητο κάθε άλλης Αρχής. Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν οι ακόλουθες ελεγκτικές εργασίες :

- Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους καθώς και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως ή άλλων Νομικών προσώπων Δημοσίου Δικαίου που υπάγονται με ειδική διάταξη νόμου στο καθεστώς αυτό.
- Η διενέργεια Επιτόπιων επιθεωρήσεων δημοσίων υπηρεσιών, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. κατά τις οποίες οι επιθεωρητές του ελεγκτικού συνεδρίου εξετάζουν τον τρόπο λειτουργίας της υπό έλεγχο υπηρεσίας, το εκτελούμενο έργο, τις πράξεις ή αποφάσεις της και την ενημερότητα της υπηρεσίας στη διεκπεραίωση του έργου της. Επίσης οι επιθεωρητές ελέγχουν τους λογαριασμούς ή τα εντάλματα πληρωμής, την διαχείριση των πιστώσεων που τυχόν διατέθηκαν, την τήρηση των οδηγιών περί του τρόπου λειτουργίας της υπηρεσίας και την ύπαρξη τεκμηρίων που να στοιχειοθετούν την άσκηση πειθαρχικής διώξεως.
- Η παρακολούθηση των δημοσίων εσόδων με βάση τους μηνιαίους και ετήσιους λογαριασμούς των ταμιακών υπολόγων σε συνδυασμό με στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους και έλεγχο των βεβαιωθέντων εσόδων.
- Προληπτικό έλεγχο των δαπανών . Οι πάρεδροι ή επίτροποι του ελεγκτικού συνεδρίου ύστερα από έλεγχο θεωρούν τα δικαιολογητικά των ενταλμάτων προπληρωμής.
- Έκδοση εκθέσεων. Κατά τις επιτόπιες επιθεωρήσεις, ο επιθεωρητής συντάσσει γενική έκθεση που αφορά τη λειτουργία της υπηρεσίας και ειδική ατομική έκθεση για τον προϊστάμενο. Οι Πάρεδροι, Επίτροποι και οι Διευθυντές του Ελεγκτικού Συνεδρίου μετά την λήξη κάθε οικονομικού έτους με έκθεση τους προς το ελεγκτικό συνέδριο εκθέτουν τα αποτελέσματα των εργασιών τους.
- Ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με το Δημόσιο από την άποψη αυτή, όπως ο νόμος ορίζει.
- Ο έλεγχος των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται στον προβλεπόμενο από το εδάφιο αυτό έλεγχο. Ο έλεγχος των δαπανών του δημοσίου από τους ελεγκτές του Ε.Σ. είναι κατά βάση έλεγχος νομιμότητας.
- Η γνωμοδότηση για τα νομοσχέδια που αφορούν συντάξεις ή αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 73 του Συντάγματος, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που ορίζει ο νόμος.
- Η σύνταξη και η υποβολή έκθεσης προς τη Βουλή για τον απολογισμό και ισολογισμό του Κράτους, κατά το άρθρο 79 παρ. 7 του Συντάγματος.

- Η εκδίκαση διαφορών σχετικά με την απονομή συντάξεων, καθώς και με τον έλεγχο των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων.
- Η εκδίκαση υποθέσεων που αναφέρονται στην ευθύνη των πολιτικών ή στρατιωτικών δημόσιων υπαλλήλων, καθώς και των υπαλλήλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για κάθε ζημιά από δόλο ή αμέλεια που προκλήθηκε στο Κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.
- Η εκδίκαση των ενστάσεων κατά πράξεων ή παραλείψεων του Υπουργού των Οικονομικών, σχετικών με την απονομή ή την πληρωμή συντάξεων.
- Η εκδίκαση των εφέσεων κατά των πράξεων των Κλιμακίων και των καταλογιστικών πράξεων των οργάνων του Κράτους.
- Η εκδίκαση των αιτήσεων αναιρέσεως κατά αποφάσεων των Τμημάτων του.

Το Ε.Σ. πραγματοποιεί προληπτικούς ελέγχους της νομιμότητας και κανονικότητας των σχετικών ενταλμάτων πληρωμής δαπανών του δημοσίου. Οι ελεγκτές του Ε.Σ. έχουν το αποκλειστικό δικαίωμα διενέργειας και κατασταλτικών ελέγχων νομιμότητας και κανονικότητας στο σύνολο των δαπανών του δημοσίου.

Ο προληπτικός έλεγχος των δαπανών του δημοσίου από το Ε.Σ. εισήχθη το 1887 (Νόμος ΑΥΟΖ) και καταργήθηκε με το ν. 1489/1985. Ο νόμος αυτός κρίθηκε από την ολομέλεια του Ε.Σ. ως αντισυνταγματικός. Ο προληπτικός έλεγχος του Ε.Σ. επανήλθε με το ν. 1869/89. Στην αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 το άρθρο 98 κατοχυρώνει τον προληπτικό έλεγχο των δαπανών από το Ε.Σ. Οι ελεγκτές του Ε.Σ. απολαμβάνουν συνταγματικά κατοχυρωμένης ανεξαρτησίας κατά την πραγματοποίηση των ελέγχων.

Η ασκούμενη κριτική για την αποτελεσματικότητα του ελέγχου του Ε.Σ. επικεντρώνεται, κυρίως, στη νομική αντίληψη των μελών του για τη διαχείριση των δημόσιων δαπανών, με συνέπεια να θυσιάζονται πολλές φορές η οικονομική σκοπιμότητα και η ουσία στο νομικό τύπο και στο γράμμα των νομικών διατάξεων καθώς και στις γενικές αδυναμίες και τα προβλήματα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης σε ότι αφορά το στελεχιακό δυναμικό αλλά και τις υποδομές σε ότι αφορά τη χρηματοοικονομική οργάνωση των μονάδων του δημοσίου (Δημόσιο Λογιστικό, Ταμιακή Βάση κ.α.)

Στην ελεγκτική βιβλιογραφία υποστηρίζεται ότι οι έλεγχοι της Κυβερνητικής ελεγκτικής γενικότερα και του ελεγκτικού συνεδρίου ειδικότερα πραγματοποιούνται χωρίς ένα πλαίσιο κατευθυντήριων οδηγιών ελέγχου. Η άποψη αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Ο Διεθνής Οργανισμός των Ανώτατων Φορέων Ελέγχου του Δημοσίου Τομέα (International Organization of Supreme Audit Institutions - Intosai) για περισσότερο από 40 χρόνια παρέχει ένα πλαίσιο αντιμετώπισης της αυξανόμενης ζήτησης υψηλού επιπέδου υπηρεσιών Κυβερνητικής Ελεγκτικής και διασφάλισης συνεχούς ανάπτυξης και βελτίωσης αυτών των

υπηρεσιών έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται οι σύγχρονες εξελίξεις. Η υιοθέτηση το 1977 μιας δέσμης 15 κατευθυντήριων οδηγιών ελέγχου παρέχει μια κοινή μεθοδολογική βάση η οποία είναι σε θέση να καλύψει τη μεγάλη ποικιλομορφία του ελέγχου των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα.

1.9.14 Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές

Ορκωτοί ελεγκτές λογιστές είναι οι αναγνωρισμένοι από την Πολιτεία ή την αναγνωρισμένη λογιστική οργάνωση μιας χώρας ειδικοί επαγγελματίες, οι οποίοι έχουν ως πρωταρχικό τους καθήκον τον υπεύθυνο αντικειμενικό και ανεπηρέαστο έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύουν οι πάσης φύσεως επιχειρήσεις και οργανισμοί.

Βασικό χαρακτηριστικό του επαγγέλματος είναι ότι απαιτεί ειδική επιστημονική εκπαίδευση και κατάρτιση στη Λογιστική, Ελεγκτική, Οργανωτική, το Εμπορικό δίκαιο, την ιδιωτική οικονομική και άλλους κλάδους που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία των οικονομικών μονάδων. Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές επίσης πρέπει να έχουν μεγάλη πείρα και να διακρίνονται για το κύρος τους, την αμεροληψία, την ευθυκρισία, την εχεμύθεια και, προπαντός το ήθος τους γιατί η άσκηση του επαγγέλματος τους συνδέεται με μεγάλα οικονομικά συμφέροντα της ιδιωτικής και της δημόσιας οικονομικής ζωής.

Την υποχρέωση να υπαχθούν στον έλεγχο των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών για τις οικονομικές τους καταστάσεις έχουν οι επιχειρήσεις που πληρούν τα πιο κάτω αναφερόμενα κριτήρια του κωδ. Ν. 2190/20, και οι οποίες έχουν τη μορφή:

- Ανώνυμης εταιρίας
- Εταιρείας περιορισμένης ευθύνης
- Ετερόρρυθμης κατά μετοχές εταιρίας
- Ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας των οποίων όλοι οι απεριόριστα ευθυνόμενοι εταίροι είναι ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες εταιρείες των οποίων όλοι οι απεριόριστα ευθυνόμενοι εταίροι είναι Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. ή ετερόρρυθμες κατά μετοχές εταιρίες.
- Ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρίες των οποίων οι απεριόριστα ευθυνόμενοι εταίροι είναι Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. ή ετερόρρυθμες κατά μετοχές εταιρείες.

Για να υπαχθεί μια επιχείρηση στον έλεγχο των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών θα πρέπει επί δύο συνεχείς χρήσεις τα στοιχεία των οικονομικών τους καταστάσεων να υπερβούν τα δύο από τα πιο κάτω τρία κριτήρια. Τα όρια αυτά που ισχύουν από την 1/1/2002 και αναπροσαρμόζονται κατά περιόδους είναι:

Σύνολο Ενεργητικού	1,5 εκατ. ευρώ
Κύκλος εργασιών	3,0 εκατ. ευρώ
Προσωπικό	50 άτομα

Για πρώτη φορά η επιχείρηση ελέγχεται την τρίτη χρήση. Στη χώρα μας το έργο των ορκωτών ελεγκτών λογιστών εκτελείται σήμερα από τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Α) το οποίο ιδρύθηκε και λειτουργεί με το ΠΔ 226/1992.

α) Σκοπός του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του ΠΔ 226/1992, η λειτουργία του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών αποβλέπει στην:

- άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχείρισεως των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, ανεξαρτήτως της νομικής μορφής (ιδρύματος, εταιρίας ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου), από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων των διενεργούμενων ελέγχων, σύμφωνα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα Ελεγκτικά πρότυπα και τους όρους που τίθενται από την εσωτερική νομοθεσία.
- Προαγωγή της Λογιστικής και Ελεγκτικής Επιστήμης.

β) Σύνθεση του Σ.Ο.Ε.Α.

Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών αποτελείται από Ορκωτούς Ελεγκτές, Επίκουρους Ορκωτούς Ελεγκτές, Δόκιμους Ορκωτούς Ελεγκτές και Ασκούμενους Ελεγκτές.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές έχουν πλήρη τα δικαιώματα και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις του μέλους του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών και ασκούν ελευθέρως και υπό ίδια ευθύνη το ελεγκτικό έργο. Οι Επίκουροι, Δόκιμοι και Ασκούμενοι Ελεγκτές βοηθούν τους Ορκωτούς Ελεγκτές στην εκτέλεση του έργου τους, ενεργώντας πάντοτε επ' ονόματι, για λογαριασμό και υπ' ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή.

γ) Όργανα του Σ.Ο.Ε.Α.

Τα όργανα του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών είναι:

- Το Εποπτικό Συμβούλιο
- Η Γενική Συνέλευση
- Η Εκτελεστική Γραμματεία
- Το Πειθαρχικό Συμβούλιο και
- Το Επιστημονικό Συμβούλιο.

Οι αρμοδιότητες κάθε ενός από τα πιο πάνω όργανα του Σ.Ο.Ε.Λ. παρουσιάζονται συνοπτικά στο Παράρτημα Β.

δ) Αρμοδιότητες Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές στη χώρα μας, συμφωνά με το άρθρο 3 του ΠΔ 226/92, είναι αποκλειστικώς αρμόδιοι για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχείρισεως και των οικονομικών καταστάσεων:

- Των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην δήμων και κοινοτήτων.
- Των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο ή κοινωφελή σκοπό και επιχορηγούνται από το κράτος ή απολαύουν ιδιαίτερων προνομίων, βάσει ειδικής διατάξεως νόμου ή κατ' εξουσιοδότηση τούτου.
- Των τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιρειών, των εταιρειών επενδύσεων χαρτοφυλακίου, των εταιρειών διαχειρίσεως αμοιβαίων κεφαλαίων, των εταιρειών χρηματοδοτικών μισθώσεων και των ενώσεων συνεταιριστικών οργανώσεων.
- Των ανωνύμων εταιρειών, εταιρειών περιορισμένης ευθύνης, των ετερόρρυθμων κατά μετοχές εταιρειών, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 42α του Ν. 2190/1920, και των κοινοπραξιών αυτών. Συγκεκριμένα, οι στο προηγούμενο εδάφιο αναφερόμενες οικονομικές μονάδες, όταν πληρούν (στο εκάστοτε ισχύον ύψος) δύο από τις εξής τρεις προϋποθέσεις: α) αριθμό εργαζόμενων, β) ύψος πωλήσεων και γ) ύψος ενεργητικού, υποχρεούνται σε ετήσιο έλεγχο από ορκωτούς ελεγκτές. Αν δεν πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις, τότε ελέγχονται από ελεγκτές όχι ορκωτούς, αλλά απλούς αποφοίτους οικονομικών σχολών.
- Των ανωνύμων εταιρειών, των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, καθώς και των ανωνύμων εταιρειών, των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο, εν όλο ή εν μέρει, έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή.
- Των εταιρειών ή οργανισμών ή και δραστηριοτήτων γενικά που, με βάση διατάξεις νόμου, υπάγονται στον υποχρεωτικό έλεγχο ορκωτών ελεγκτών.
- Των ενοποιημένων λογαριασμών (οικονομικών καταστάσεων) του άρθρου 100 παρ. 1 του Ν. 2190/20 των συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

Ο ευρύτερος δημόσιος τομέας, ο οποίος δεν αναφέρεται στα ανωτέρω άρθρα, ελέγχεται από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους.

Οι ορκωτοί ελεγκτές είναι επίσης αποκλειστικώς αρμόδιοι για τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, πάνω σε θέματα οικονομικής διαχείρισης ή κατάστασης οιοδήποτε νομικού ή φυσικού προσώπου, δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, κοινοπραξίας, ειδικού λογαριασμού ή ομάδας περιουσίας, που απαιτεί λογιστικές γνώσεις. Η πραγματογνωμοσύνη αυτή διατάσσεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας περί πραγματογνωμοσύνης.

Σύμφωνα με το πιο πάνω άρθρο του Π.Δ. 226/92, όπου, κατά τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, τα εμπορικά βιβλία συνιστούν μέσα αποδείξεως, το δικαστήριο, αντί της εμφανίσεως των βιβλίων, μπορεί να διατάξει, είτε κατ' αίτηση τίνος των διαδίκων, είτε αυτεπαγγέλτως, έλεγχο και θεώρηση των βιβλίων από ορκωτό ελεγκτή. Η νομοτύπως συντασσόμενη έκθεση του τελευταίου συνιστά πλήρη απόδειξη για το αντικείμενο για το οποίο διετάχθη. Η αμοιβή του ορκωτού ελεγκτή καθορίζεται από το δικαστήριο και στην μεν πρώτη περίπτωση καταβάλλεται από τον αιτούντα διάδικο, στη δε δεύτερη περίπτωση καταβάλλεται κατά ισομέρεια από τους διαδίκους.

ε) Προσόντα του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή

Η Όγδοη Οδηγία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει τα ελάχιστα προσόντα που πρέπει να διαθέτει ο εξωτερικός ελεγκτής για να μπορεί να ασκήσει το έργο του στις χώρες μέλη της Ένωσης. Τα προσόντα αυτά συνοψίζονται στην άρτια θεωρητική και επαγγελματική κατάρτιση, στην ικανότητα του να εφαρμόζει ορθολογικά τις γνώσεις του, στο ανεπίληπτο ήθος και την ακεραι- ότητά του χαρακτήρα του. Η αναγνώριση των απαιτούμενων προσόντων επιβεβαιώνεται με τη χορήγηση από την πολιτεία της σχετικής άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος. Το Παράρτημα Γ, παραθέτει τις προϋποθέσεις διορισμού ενός φυσικού προσώπου στην αρχική βαθμίδα του ασκούμενου ελεγκτή και εγγραφής του στο Μητρώο των ασκούμενων ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Το ίδιο ως άνω Παράρτημα αναφέρει τον ελάχιστο χρόνο παραμονής σε κάθε βαθμίδα καθώς και τους γνωστικούς τομείς και ενότητες θεωρητικών και πρακτικών θεμάτων, στις εξετάσεις των οποίων πρέπει να επιτύχει ο υποψήφιος.

Με βάση το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο άδεια για την άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος έχει μόνο ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής. Οι επίκουροι, δόκιμοι και ασκούμενοι βοηθούν τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές, απασχολούμενοι με σχέση ιδιωτικού δικαίου αποκλειστικά από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές ή από ελεγκτικές εταιρίες ή κοινοπραξίες ορκωτών ελεγκτών λογιστών.

στ). Ανεξαρτησία Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Τα ελεγκτικά πρότυπα και οι επαγγελματικές ενώσεις των ορκωτών ελεγκτών ορίζουν ότι οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να διαθέτουν προσωπική και επαγγελματική ανεξαρτησία σε σχέση με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Επίσης οι εταιρίες και οι κοινοπραξίες ορκωτών ελεγκτών λογιστών πρέπει να έχουν και αυτές οικονομική και λειτουργική αυτοτέλεια και ανεξαρτησία από τον ελεγχόμενο. Η αναλυτική παρουσίαση λόγω της

κεφαλαιώδους σημασίας της έννοιας της ανεξαρτησίας για το μέλλον της ελεγκτικής γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο. Στις επόμενες παραγράφους παρουσιάζεται το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο διασφάλισης της ανεξαρτησίας των ελλήνων ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική πολιτεία επιχειρεί να θωρακίσει την απαραίτητη ανεξαρτησία των ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιριών με τη θέσπιση

- α) απαγορεύσεων, ασυμβίβαστων και περιορισμών
- β) της επιλογής του ορκωτού ελεγκτή από την προς έλεγχο επιχείρηση και
- γ) τον καθορισμό της αμοιβής του ελεγκτή. Για τα θέματα αυτά, σημειώνονται συνοπτικά τα ακόλουθα:

1.9.15 Απαγορεύσεις, Ασυμβίβαστα και Περιορισμοί

Με το άρθρο 12 του πρόσφατου Ν. 3148/ 2003 θεσπίζονται αυστηρά και εκτεταμένα ασυμβίβαστα για όλους τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές και τις ελεγκτικές εταιρείες. Η ισχύς των ασυμβίβαστων αυτών, με τα οποία περιορίζεται το παραδοσιακό έργο των ορκωτών ελεγκτών λογιστών μόνο στο ελεγκτικό έργο, αρχίζει μετά δύο έτη από την ημερομηνία (5.6.2003) δημοσίευσης του νόμου αυτού στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Σύμφωνα με το άρθρο 12 του νόμου:

(α) Δεν επιτρέπεται η πρόσληψη ορκωτού ελεγκτή λογιστή ως συμβούλου ή υπαλλήλου σε εταιρεία που ελέγχθηκε από αυτόν κατά την τελευταία διετία πριν από την πρόσληψη του. Η απαγόρευση αίρεται εάν προηγηθεί και ολοκληρωθεί ποιοτικός έλεγχος, χωρίς επιβαρυντικό αποτέλεσμα για αυτόν που πρόκειται να προσληφθεί. Η δαπάνη βαρύνει την εταιρεία που προσλαμβάνει,

(β) Δεν επιτρέπεται σε ελεγκτική εταιρεία, στην οποία ανήκει ο ορκωτός ελεγκτής που διενεργεί έλεγχο σε επιχειρήσεις, των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χ.Α.Α, ή σε θυγατρικές εταιρείες αυτών, η παροχή οποιασδήποτε υπηρεσίας ή η δημιουργία οποιασδήποτε σχέσης με τις επιχειρήσεις αυτές από την οποία προξενείτε αμοιβαιότητα συμφερόντων, όπως:

- α. εκπροσώπηση της επιχείρησης προς τρίτους ή αρχές,
- β. συμμετοχή στη διοίκηση της εταιρείας,
- γ. συμμετοχή σε εταιρείες, κοινοπραξίες, εργολαβίες, υπεργολαβίες ή άλλο σχήμα κοινών συμφερόντων με την επιχείρηση,
- δ. προώθηση προϊόντων της επιχείρησης,
- ε. τήρηση λογιστικών βιβλίων,
- στ. λογιστικές υπηρεσίες,

ζ. εκπροσώπηση προς φορολογικές ή δικαστικές αρχές, η. υπηρεσίες ή εργασίες εσωτερικού ελεγκτή,

θ. εκπόνηση μελετών, αναλογιστικών μελετών, αποτιμήσεων ή εκτιμήσεων, τα αποτελέσματα των οποίων εισάγονται κατ' ευθείαν στα λογιστικά βιβλία της εταιρείας ως εγγραφές ή ενσωματώνονται στις λογιστικές καταστάσεις,

ι. ανάπτυξη ή παραμετροποίηση και συντήρηση λογισμικού, ια. εξεύρεση στελεχών για θέσεις ευθύνης,

ιβ. κατάρτιση οργανωτικών μελετών και ανάπτυξη διαδικασιών, με εξαίρεση το τμήμα εσωτερικού ελέγχου,

ιγ. διαχείριση προγραμμάτων και έργων, ιδ. χρηματοοικονομικές προβλέψεις,

ιε. αποτιμήσεις εταιρειών, περιουσιακών στοιχείων και δικαιωμάτων για εισφορά, πώληση, εξαγορά ή συγχώνευση,

ιστ. παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης σε εξαγορές, συγχωνεύσεις και πωλήσεις εταιρειών, περιουσιακών στοιχείων ή δικαιωμάτων,

ιζ. παροχή υπηρεσιών συμβούλου επενδύσεων,

ιη. παροχή υπηρεσιών εκκαθαριστού,

ιθ. παροχή υπηρεσιών εκτάκτου οικονομικού ελέγχου σε περίπτωση εισαγωγής της εταιρείας στο Χ.Α.Α..

1.9.16 Επιλογή Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή και Ανάθεση Ελέγχου

Η επιλογή του ορκωτού ελεγκτή λογιστή, γίνεται από τη διοίκηση της προς έλεγχο εταιρείας και εγκρίνεται από τη γενική συνέλευση των μετόχων της. Η πρόταση της αναθέτουσας τον έλεγχο εταιρείας για να ολοκληρωθεί η διαδικασία ανάθεσης θα πρέπει προηγουμένως να έχει εγκριθεί από την εταιρία, η κοινοπραξία ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Η εταιρία, ή κοινοπραξία, η οποία μετά από προσεκτική μελέτη όπως θα παρουσιαστεί στο κεφάλαιο 8, αποδέχεται την ανάθεση του ελέγχου μιας επιχείρησης, οφείλει να γνωστοποιήσει στην υπό έλεγχο εταιρία και στο Εποπτικό Συμβούλιο του Σ.Ο.Ε.Λ.:

(α) το όνομα του ορκωτού ελεγκτή λογιστή, ή τα ονόματα των ορκωτών ελεγκτών λογιστών, στους οποίους ανέθεσε το συγκεκριμένο έλεγχο.

(β) Τις ώρες απασχόλησης που απαιτούνται για την ολοκλήρωση του ελεγκτικού έργου.

Το Εποπτικό Συμβούλιο του Σ.Ο.Ε.Λ., καταχωρεί την κάθε ανάθεση σε ειδικές μερίδες κατά ορκωτό ελεγκτή, εταιρία ή κοινοπραξία, έτσι ώστε να μπορεί να παρακολουθεί τον αριθμό των ελέγχων που έχουν ανατεθεί σε κάθε ορκωτό ελεγκτή στη διάρκεια του έτους, τη νομιμότητα της διαδικασίας ανάθεσης και την τήρηση του ανωτάτου ορίου ετήσιας απασχόλησης του κάθε ορκωτού ελεγκτή λογιστή και του προσωπικού του.

1.9.17 Αμοιβή Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Η ελληνική νομοθεσία για την αποφυγή δημιουργίας κλίματος αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των ορκωτών ελεγκτών λογιστών διαμόρφωσε ένα πλαίσιο καθορισμού της αμοιβής τους και των ωρών απασχόλησης τους το οποίο διασφαλίζει κατά το μέτρο του δυνατού διαφάνεια και ανεξαρτησία. Πιο συγκεκριμένα το τροποποιημένο άρθρο 18 του Π.Λ. 226 ορίζει τα ακόλουθα:

(α) Το ανώτατο όριο απασχόλησης κάθε ορκωτού ελεγκτή λογιστή και του προσωπικού του, καθώς και το ελάχιστο μέσο ενιαίο ωρομίσθιο για την απασχόληση τους καθορίζονται από το Εποπτικό Συμβούλιο του Σ.Ο.Ε.Λ. Κάθε διαφοροποίηση βέβαια του μέσου ενιαίου ωρομισθίου από εταιρία ή κοινοπραξία, γνωστοποιείται στο Εποπτικό Συμβούλιο και ισχύει για όλους τους μελλοντικούς ελέγχους της εταιρίας,

(β) Η αμοιβή του υπό ανάληψη ελέγχου δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα δέκατο του συνόλου των εσόδων που πραγματοποίησε η εταιρία ή η κοινοπραξία ελεγκτών κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δωδεκάμηνης διαχειριστικής περιόδου.

(γ) Το Εποπτικό Συμβούλιο καθορίζει κατ' έτος τις ελάχιστες ώρες πραγματοποίησης του τακτικού ελέγχου της κάθε οικονομικής μονάδας ή κατηγορίας ομοειδών οικονομικών μονάδων. Το ίδιο συμβούλιο παρακολουθεί τις τιμολογούμενες αμοιβές και ερευνά τις περιπτώσεις έκπτωσης ή επιστροφής της ελάχιστης αμοιβής ελέγχου,

(δ) Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής, υποβάλλει στο εποπτικό συμβούλιο ανάλυση του χρόνου απασχόλησης του ιδίου και του βοηθητικού ελεγκτικού προσωπικού που απαιτήθηκε για κάθε τακτικό έλεγχο. Η συνολική απασχόληση βέβαια των ασκούμενων ελεγκτών σε κάθε συγκεκριμένο έλεγχο δεν μπορεί να υπερβαίνει το σύνολο των ωρών απασχόλησης του ορκωτού ελεγκτή λογιστή και του λοιπού προσωπικού του στον ίδιο έλεγχο.

1.9.18 Πλεονεκτήματα απορρέοντα από την χρησιμοποίηση Ορκωτών Ελεγκτών

Οι επιχειρήσεις ωφελούνται πολλαπλώς από τη χρησιμοποίηση των ορκωτών λογιστών. Τα ωφέλη αυτά που αποκομίζει μια επιχείρηση δικαιολογούν απόλυτα το σημαντικό κόστος αυτής της επιλογής τους. Επιπρόσθετα όλων των ήδη προαναφερθέντων πλεονεκτημάτων που δημιουργεί για τις επιχειρήσεις η χρησιμοποίηση των ορκωτών ελεγκτών, όπως είναι η νομιμότητα και εγκυρότητα των οικονομικών καταστάσεων, η συνεχής βελτίωση του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Οι ανώνυμες εταιρείες που προσλαμβάνουν τους Ελεγκτές τους από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών, απολαύουν των κατά

το άρθρο 37α του Κ.Ν. 2190/1920, και του άρθρου 14 του Π.Δ. 226/1992, πλεονεκτημάτων, τα σημαντικότερα των οποίων είναι τα εξής:

(α) Ο κατά τα άρθρα 40α έως 40ε του Κ.Ν. 2190/1920 διατασσόμενος έλεγχος διαχείρισεως των ανωνύμων εταιρειών ανατίθεται υποχρεωτικώς σε Ορκωτό ή Ορκωτούς Ελεγκτές, εφόσον η ελεγχόμενη εταιρεία έχει τακτικό ελεγκτή εκ του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών.

(β) Για τις επιχειρήσεις οι οποίες υποχρεωτικώς ή προαιρετικώς χρησιμοποιούν Ορκωτό Ελεγκτή, το μετά τον έλεγχο δυνάμενο να εκδοθεί ειδικό πιστοποιητικό που αναφέρεται στο ποσό των καταβληθέντων μισθών και ημερομισθίων και στις αποδοχές εν γένει του απασχοληθέντος προσωπικού απαλλάσσει τις επιχειρήσεις οιοδήποτε επανελέγχου επί του σημείου τούτου εκ μέρους ασφαλιστικού οργανισμού.

(γ) Ο Προϊστάμενος της αρμόδιας Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών, προκειμένου να καθορίσει την φορολογική υποχρέωση των ανωνύμων εταιρειών, μπορεί να περιορισθεί και να λάβει υπ' όψη του αποκλειστικώς το παρά του Ορκωτού Ελεγκτή εκδιδόμενο ειδικό πιστοποιητικό ελέγχου περί του φορολογητέου εισοδήματος της επιχειρήσεως, εφόσον στο εν λόγω πιστοποιητικό γίνεται ρητή μνεία ότι εκδίδεται για φορολογικούς σκοπούς και ότι κατά τον έλεγχο των οικονομικών αποτελεσμάτων ελήφθησαν υπόψη οι διατάξεις των νόμων περί φορολογίας εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, καθώς και οποιαδήποτε άλλη διάταξη σχετικού νόμου. Στην περίπτωση αυτή, ο Ορκωτός Ελεγκτής οφείλει να παράσχει στον Προϊστάμενο της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. κάθε πληροφορία ή εξήγηση την οποία ο τελευταίος ήθελε ζητήσει σε σχέση με τον τρόπο τηρήσεως των βιβλίων και στοιχείων, τις εγγραφές που έγιναν σ' αυτά και γενικώς κάθε αναγκαίο στοιχείο ή διευκρίνιση, για τον προσδιορισμό της φορολογικής ύλης.

Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές στη χώρα μας έχουν οργανώσει και λειτουργούν ελεγκτικές εταιρίες ή κοινοπραξίες ελεγκτών. Στην ελληνική αγορά δραστηριοποιούνται σήμερα περισσότερες από 30 ελεγκτικές εταιρίες. Μετά την κατάργηση του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών τα περισσότερα μέλη του ίδρυσαν την εταιρία Σ.Ο.Λ. Α.Ε. ενώ ιδρύθηκαν από άλλα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών και άλλες μικρότερες σε αριθμό ελεγκτών εταιρίες. Ελεγκτικές υπηρεσίες προσφέρουν στη χώρα μας και οι μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρίες του κόσμου όπως είναι η Price WaterhouseCoopers, η Ernst & Young, η Deloitte & Touche, η Moore Stephens, η Grand Thornton κ.α.

1.10 Ελεγκτικά Τεκμήρια

Ετυμολογικά, αποδεικτικό στοιχείο ή τεκμήριο, είναι οτιδήποτε χρησιμοποιείται για να αποδειχθεί κάτι. Ως γενικός όρος, ελεγκτικό ή αποδεικτικό τεκμήριο ή μαρτυρία μπορεί να

θεωρηθεί αυτό που οδηγεί στην απόδειξη, συνεισφέροντας στη διαμόρφωση της λογικής πίστης. Η πίστη με τη σειρά της μπορεί να θεωρηθεί ως η κρατούσα θέση για ένα θέμα ή πρόταση. Πίστη, σύμφωνα με το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, είναι η βεβαιότητα ότι κάτι που απορρέει από την ανθρώπινη αναζήτηση είναι αληθινό, ότι υπάρχει ή ισχύει.

Ο χαρακτήρας και η συγκρότηση ενός αποδεικτικού στοιχείου, επηρεάζεται σημαντικά από τη φύση του επιστημονικού πεδίου, στο οποίο χρησιμοποιείται, και το σκοπό που πρόκειται να υπηρετήσει. Ένας αριθμός επιστημόνων ερευνητών, για παράδειγμα, ασχολείται με την καλύτερη κατανόηση της δημιουργίας του σύμπαντος, κάποιοι άλλοι για την προέλευση και την ανάπτυξη του ανθρώπου. Η χρηματοοικονομική ελεγκτική ενδιαφέρεται για την προστασία όσων χρησιμοποιούν χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ο βασικός της σκοπός είναι η διασφάλιση των χρηστών ότι οι καταστάσεις πληρούν συγκεκριμένα πρότυπα ακρίβειας και πληρότητας. Η διαφορετικότητα των σκοπών επηρεάζει σημαντικά το είδος των αποδεικτικών στοιχείων που είναι διαθέσιμα και χρήσιμα για την διαπίστωση της αλήθειας.

Επιστήμονες που εργάζονται ερευνητικά με φυσικά και βιολογικά φαινόμενα αποκτούν τα αποδεικτικά τους στοιχεία μέσα από πειράματα, τα οποία συχνά πραγματοποιούν κάτω από αυστηρά ελεγχόμενες συνθήκες, και παρατήρηση. Ο επιστήμονας, στην περίπτωση αυτή, μπορεί να παίξει ένα παθητικό ρόλο (αστρολόγος), παρατηρώντας μόνο εκείνα τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είναι διαθέσιμα σ' αυτόν ή ένα ενεργητικό ρόλο (χημικός) με τη δημιουργία αποδεικτικών μέσω πειραμάτων.

Η νομική επιστήμη παρουσιάζει αρκετές διαφορές από τις φυσικές επιστήμες σε ότι αφορά τα αποδεικτικά στοιχεία. Στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης, τα αποδεικτικά στοιχεία παρουσιάζονται στο δικαστή από τα αντιμαχόμενα μέρη χωρίς ο ίδιος ο δικαστής να έχει καμία ουσιαστική συμμετοχή στη συγκέντρωση των στοιχείων αυτών. Μια δέσμη δικονομικών και λοιπών νομικών κανόνων ρυθμίζουν την αποδοχή και την χρησιμοποίηση των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων. Ο χρόνος λήψης των αποδεικτικών στοιχείων αποτελεί μια αξιόλογη παράμετρο και τούτο γιατί ο δικαστής πρέπει να εκδώσει την απόφαση του εντός εύλογου χρόνου και γιατί με την πάροδο του χρόνου η πιθανότητα απόκτησης αξιόπιστων αποδείξεων μειώνεται καθώς αυτόπτες μάρτυρες είναι δύσκολο ή αδύνατο να αναβρεθούν και αν βρεθούν η μνήμη τους είναι πιθανόν να έχει ατονήσει. Τα αποδεικτικά στοιχεία που παρουσιάζονται ενώπιον του δικαστηρίου, ποτέ δεν μπορεί να θεωρηθούν εντελώς ακαταμάχητα. Η τελική δικαστική κρίση, στηρίζεται σε ένα συνδυασμό αποδεικτικών στοιχείων.

Η προσοχή του ιστορικού ερευνητή, κατευθύνεται στην κατανόηση και ερμηνεία του παρελθόντος με μελέτη των επιπτώσεων των ιστορικών γεγονότων και εξελίξεων στην οργάνωση και συμπεριφορά των κοινωνικών ομάδων. Αποδεικτικά στοιχεία ενός ιστορικού, αποτελούν πρωτότυπα έγγραφα, κατάλοιπα και γραπτές συλλογές και εντυπώσεις ανθρώπων

που γνώριζαν ή νόμιζαν ότι γνώριζαν κάτι για την μελετώμενη περίοδο ή το γεγονός. Τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία δεν δημιουργούνται από τον ιστορικό, αλλά προϋπάρχουν. Ο χρόνος για τον ιστορικό είναι σχετικής και όχι μεγάλης σπουδαιότητας.

Η Ελεγκτική μαζί με την νομική επιστήμη και την ιστορία είναι μεταξύ των ερευνητικών πεδίων που χρησιμοποιούν ευρύτατα αποδεικτικά τεκμήρια.

1.10.1 Κατηγορίες Ελεγκτικών Τεκμηρίων

Στην ελεγκτική βιβλιογραφία και πρακτική τα ελεγκτικά τεκμήρια κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τη χρησιμοποιούμενη βάση διάκρισής τους. Τα αποδεικτικά τεκμήρια για παράδειγμα, με βάση το κριτήριο της φύσης τους, αν δηλαδή η φύση του τεκμηρίου είναι οπτική, γραπτή ή προφορική, κατατάσσονται για παράδειγμα σε ελεγκτικά τεκμήρια φυσικής παρατήρησης, γραπτά ή προφορικά τεκμήρια. Με βάση την πηγή προέλευσής τους τα ελεγκτικά τεκμήρια διακρίνονται σε εξωτερικά και εσωτερικά. Τα Ελληνικά και τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα δεν κατατάσσουν τα αποδεικτικά τεκμήρια σε βασικές κατηγορίες. Αντίθετα, η Κωδικοποίηση των Ελεγκτικών Προτύπων των ΗΠΑ διακρίνει τα ελεγκτικά τεκμήρια σε δυο μεγάλες κατηγορίες:

1. Βασικά Λογιστικά Στοιχεία
 - ✓ Ημερολόγια – Καθολικά
 - ✓ Εγχειρίδια και Διαδικασίες Λογιστικής
 - ✓ Φύλλα Μερισμού και Καταλογισμού
 - ✓ Φύλλα Εργασίας, Συμφωνία Υπολογισμού κ.α.
2. Επιβεβαιωτικές και Υποστηρικτικές Πληροφορίες
 - ✓ Παραστατικά και Έγγραφα (επιταγές, τιμολόγια, συμβάσεις, πρακτικά Συμβουλίων)
 - ✓ Επιβεβαιωτικές Επιστολές, Επαληθεύσεις και Διαβεβαιώσεις
 - ✓ Πληροφορίες Ερευνών, Παρατηρήσεων, Φυσικών Καταμετρήσεων και Επιθεωρήσεων
 - ✓ Λοιπές Πληροφορίες που αναπτύχθηκαν ή αποκτήθηκαν από τον Ελεγκτή

Η πρώτη κατηγορία των Βασικών Λογιστικών Στοιχείων είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Και τούτο γιατί τα στοιχεία αυτά συναποτελούν τη βάση κατάρτισης των ελεγχόμενων οικονομικών καταστάσεων. Πολλές από τις ελεγκτικές αυτές μαρτυρίες είναι διαθέσιμες μέσα στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα, άλλες όμως μαρτυρίες θα πρέπει να αναζητηθούν και εκτός αυτής.

1.10.2 Η Ελεγκτική εξίσωση

Με βάση την πιο πάνω κατηγοριοποίηση των ελεγκτικών τεκμηρίων έχει αναπτυχθεί η Ελεγκτική Εξίσωση, την οποία πολλοί θεωρούν ως ανάλογης σημασίας και ενδιαφέροντος με τη Λογιστική Εξίσωση. Σύμφωνα με την τελευταία:

$$\text{Ενεργητικό} = \text{Υποχρεώσεις} + \text{Καθαρή Θέση}$$

Η Ελεγκτική Εξίσωση, με την εννοιολογική και όχι με τη μαθηματική της δομή, έχει ως εξής:

$$\text{Ελεγκτικά Τεκμήρια} = \text{Βασικά Λογιστικά Στοιχεία} + \text{Επιβεβαιωτικές και} \\ \text{Υποστηρικτικές Πληροφορίες}$$

Η πιο πάνω ελεγκτική εξίσωση αποδίδει τον πυρήνα της λογιστικής της ελεγκτικής των οικονομικών καταστάσεων. Ο ανεξάρτητος ελεγκτής λογιστής για να μπορέσει να εκφράσει μια γνώμη για τις οικονομικές καταστάσεις ενός οργανισμού ή μιας επιχείρησης, θα πρέπει να ελέγξει τη γνησιότητα, τη νομιμότητα και την ακρίβεια των βασικών λογιστικών στοιχείων από τα οποία προέκυψαν οι οικονομικές καταστάσεις. Βέβαια, τα λογιστικά αυτά στοιχεία από μόνα τους δεν κρίνονται συνήθως επαρκή για την πιστοποίηση της αξιοπιστίας και του ακριβοδίκαιου των οικονομικών καταστάσεων. Για το λόγο αυτό, ο ελεγκτής πραγματοποιεί πρόσθετους ελέγχους λογιστικών στοιχείων με διαδικασίες ενταγμένες σε μια από τις υφιστάμενες μεθόδους δόμησης του ελεγκτικού έργου. Τα βασικά λογιστικά βιβλία και στοιχεία παρέχουν το σύνδεσμο μεταξύ μιας οικονομικής δραστηριότητας μιας επιχείρησης και των οικονομικών της καταστάσεων. Η μελέτη και η αξιολόγηση των δικλίδων ασφαλείας του λογιστικού συστήματος εσωτερικού λογιστικού ελέγχου, αυξάνει την εμπιστοσύνη του ελεγκτή στην ακρίβεια και την αξιοπιστία των βασικών λογιστικών στοιχείων και επιτρέπει την πιθανή μείωση των επιβεβαιωτικών πληροφοριών, οι οποίες θα ήταν αναγκαίες χωρίς αυτή την αξιολόγηση. Βέβαια μερικές επιβεβαιωτικές πληροφορίες για ουσιαστικούς ισχυρισμούς της διοίκησης στις οικονομικές καταστάσεις θεωρούνται απαραίτητες σε κάθε περίπτωση.

1.10.3 Διαδικασίες Εξασφάλισης των Ελεγκτικών Τεκμηρίων

Ο ελεγκτής, σύμφωνα με το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 5500, εξασφαλίζει ελεγκτικά τεκμήρια με μία ή με συνδυασμό περισσότερων από τις ακόλουθες διαδικασίες:

1. Εξέταση στοιχείων ή εγγράφων
2. Εξέταση των ενσώματων περιουσιακών στοιχείων
3. Παρατήρηση
4. Επερώτηση

5. Επιβεβαίωση
6. Επαναυπολογισμός
7. Επανεκτέλεση
8. Αναλυτική διερεύνηση

Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο δεν οριοθετεί το περιεχόμενο των πιο πάνω διαδικασιών γι' αυτό κρίνεται απαραίτητη η προσφυγή στη σχετική οριοθέτηση που παρέχει το διεθνές ελεγκτικό πρότυπο 500. Το πρότυπο αυτό στις δύο πρώτες από τις πιο πάνω διαδικασίες (1 και 2) τις εμφανίζει ως διαδικασία της 'Επιθεώρησης' για την οποία σημειώνει τα πιο κάτω:

1. Επιθεώρηση

Η επιθεώρηση συνίσταται σε εξέταση αρχείων, εγγράφων ή υλικών περιουσιακών στοιχείων. Η επιθεώρηση αρχείων και εγγράφων παρέχει ελεγκτικά τεκμήρια ποικίλου βαθμού αξιοπιστίας ανάλογα με τη φύση τους, την πηγή τους και την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών ελέγχων, κατά την επεξεργασία τους. Τρεις μεγάλες κατηγορίες των επιβεβαιωτικών ελεγκτικών τεκμηρίων ελέγχου, που παρέχουν διαφορετικούς βαθμούς αξιοπιστίας στον ελεγκτή, είναι:

1. Τεκμηριωμένα αποδεικτικά στοιχεία ελέγχου, τα οποία δημιουργήθηκαν και τηρούνται από τρίτους.
2. Τεκμηριωμένα αποδεικτικά στοιχεία ελέγχου, τα οποία δημιουργήθηκαν από τρίτους και τηρούνται από την οικονομική μονάδα.
3. Τεκμηριωμένα αποδεικτικά στοιχεία ελέγχου, τα οποία δημιουργήθηκαν και τηρούνται από την οικονομική μονάδα.

Η επιθεώρηση υλικών περιουσιακών στοιχείων παρέχει αξιόπιστα ελεγκτικά τεκμήρια αναφορικά με την ύπαρξη τους, αλλά και όχι κατ' ανάγκη και με την ιδιοκτησία τους ή την αξία τους.

Το ίδιο ως άνω Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο, για κάθε μία από τις υπόλοιπες διαδικασίες εξασφάλισης ελεγκτικών τεκμηρίων από τον ελεγκτή, αναφέρει τα ακόλουθα:

2. Παρατήρηση

Η παρατήρηση συνίσταται στη παρακολούθηση μιας εξελικτικής πορείας ή διαδικασίας που εκτελείται από άλλους, π.χ. η παρατήρηση από τον ελεγκτή των μετρήσεων των αποθεμάτων από το προσωπικό της οικονομικής μονάδας.

3. Επερώτηση – Ερωτήματα

Τα ερωτήματα συνίστανται σε αναζήτηση πληροφοριών από γνωστά πρόσωπα μέσα ή έξω από την οικονομική μονάδα. Τα ερωτήματα αυτά μπορεί να ποικίλουν από τυπικά έγγραφα ερωτήματα, που απευθύνονται σε τρίτους, μέχρι άτυπα προφορικά ερωτήματα σε πρόσωπα μέσα στην επιχείρηση. Οι απαντήσεις σε ερωτήματα μπορεί να παρέχουν στον ελεγκτή πληροφορίες που δεν υπήρχαν προηγουμένως ή να συνιστούν ελεγκτικά τεκμήρια.

4. Επιβεβαίωση

Η επιβεβαίωση συνίσταται σε απάντηση σε ερωτήματα για να υποστηρίξει πληροφορίες που περιέχεται στα λογιστικά αρχεία. Π.χ. ο ελεγκτής, κανονικά, αναζητά άμεση επιβεβαίωση των εισπρακτέων απαιτήσεων με επικοινωνία του με πελάτες.

5. Υπολογισμός – Επαναυπολογισμός

Ο υπολογισμός συνίσταται σε έλεγχο της αριθμητικής ακρίβειας πρωτογενών δικαιολογητικών εγγράφων και λογιστικών εγγράφων ή σε εκτέλεση ανεξάρτητων υπολογισμών.

6. Αναλυτική Διερεύνηση

Οι αναλυτικές κριτικές διερευνήσεις συνίστανται σε ανάλυση σημαντικών δεικτών και τάσεων, συμπεριλαμβανομένης της προκύπτουσας έρευνας διακυμάνσεων και σχέσεων, που είναι ασύμβατες με άλλα σχετικά πληροφοριακά στοιχεία ή αποκλίνουν από προβλεπόμενα ποσά.

1.10.4 Αξιολόγηση Ελεγκτικών Τεκμηρίων

Ο ελεγκτής, κατά την αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων, θα πρέπει να είναι αντικειμενικός, προσεκτικός, δεισιδουτικός και πλήρης. Η σωστή αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων αποτελεί ουσιαστικό προσδιοριστικό παράγοντα σύνταξης μιας ορθής εκθέσεως ελέγχου. Ο ελεγκτής θα πρέπει να εξετάσει και να αξιολογήσει όλα τα σχετικά αποδεικτικά τεκμήρια ανεξάρτητα από το αν αυτά επιβεβαιώνουν ή απορρίπτουν τις θέσεις της διοίκησης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας που είναι ενσωματωμένες στις οικονομικές καταστάσεις.

Ο ελεγκτής, κατά την αξιολόγηση των αποδεικτικών τεκμηρίων, εκτιμά εάν οι συγκεκριμένοι στόχοι του ελέγχου επιτυγχάνονται με τα συλλεγμένα στοιχεία. Κάποιοι από

τους στόχους του ελέγχου έχουν να κάνουν με πραγματικά γεγονότα όπως είναι για παράδειγμα ο προσδιορισμός των διαθεσίμων σε ένα τρεχούμενο τραπεζικό λογαριασμό ή το ποσό των γραμματίων πληρωτέων την ημερομηνία του ισολογισμού. Είναι όμως πολλοί από τους ελεγκτικούς στόχους που έχουν να κάνουν με θέματα κρίσης όπως είναι για παράδειγμα η εκτίμηση της επάρκειας των προβλέψεων μιας τράπεζας για την κάλυψη των ανεπίδεκτων είσπραξης καταναλωτικών δανείων.

1.10.5 Η Καταλληλότητα των Ελεγκτικών Τεκμηρίων

Ο ελεγκτής οφείλει, σύμφωνα με τα Ελληνικά και τα Διεθνή ελεγκτικά πρότυπα, να εξασφαλίζει κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια, έτσι ώστε να μπορεί να καταλήξει σε λογικά συμπεράσματα στα οποία να εδραιώσει την ελεγκτική του γνώμη. Η καταλληλότητα είναι το μέτρο της ποιότητας των ελεγκτικών τεκμηρίων και αφορά την αποδεικτική τους δύναμη. Τα ελεγκτικά τεκμήρια, ανεξάρτητα από τη φύση, την κατηγορία και τη μορφή τους θεωρούνται κατάλληλα όταν αυτά παρέχουν πληροφορίες που είναι συναφείς και αξιόπιστες. Η αξιοπιστία των βασικών λογιστικών στοιχείων εξαρτάται άμεσα από την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού λογιστικού ελέγχου. Ένα ισχυρό σύστημα εσωτερικού ελέγχου αυξάνει την ακρίβεια και την αξιοπιστία των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων. Η καταλληλότητα των επιβεβαιωτικών και υποστηρικτικών πληροφοριών επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, οι σημαντικότεροι από τους οποίους είναι οι εξής:

- α. Συνάφεια
- β. Πηγή προέλευσης
- γ. Αντικειμενικότητα
- δ. Χρόνος αναφοράς

Για κάθε έναν από τους παράγοντες αυτούς σημειώνονται τα ακόλουθα:

1. Συνάφεια

Κάθε αποδεικτικό στοιχείο πρέπει να είναι σχετικό με το σκοπό του ελέγχου και τις αποφάσεις που θα πρέπει να λάβει ο ελεγκτής. Εάν ο ελεγκτής βασίζεται σε κάποιο ελεγκτικό τεκμήριο που είναι άσχετο με το στόχο του ελέγχου, τότε ενδεχομένως να οδηγηθεί σε λανθασμένο συμπέρασμα για κάποιο ισχυρισμό της διοίκησης. Για την καλύτερη κατανόηση της συνάφειας αναφέρεται το εξής παράδειγμα: Ας υποθέσουμε ότι, ο ελεγκτής πρέπει να επαληθεύσει την αντικειμενικότητα της φυσικής απογραφής των χρεογράφων έτσι ώστε να μπορέσει να αποφανθεί για α) την ακρίβεια των αποτελεσμάτων της μέτρησης (ποσότητα) και της αποτίμησης (αξία) και β) για την κυριότητα των συγκεκριμένων τίτλων από την

επιχείρηση. Για την επίτευξη του πρώτου σκοπού, αποκτά τα απαραίτητα ελεγκτικά τεκμήρια παρακολούθησης της φυσικής απογραφής των τίτλων. Το αποτέλεσμα της φυσικής απογραφής είναι συναφές, σχετικό (κατάλληλο) ελεγκτικό τεκμήριο για τον πρώτο σκοπό, όχι όμως και για τον δεύτερο. Για την επίτευξη του δεύτερου σκοπού, χρειάζονται άλλα αποδεικτικά στοιχεία όπως π.χ. τα παραστατικά της αγοράς των τίτλων.

Γενικότερα, θα λέγαμε ότι η έννοια της συνάφειας των ελεγκτικών τεκμηρίων έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους ελεγκτές, οι οποίοι γνωρίζουν ότι η απόκτηση ελεγκτικών τεκμηρίων που στερούνται του χαρακτηριστικού της συνάφειας μπορεί να οδηγήσει σε σπατάλη πόρων και χρόνου καθώς και σε εσφαλμένα συμπεράσματα για τις οικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης.

2. Πηγή προέλευσης

Οι συνθήκες και κυρίως η πηγή από την οποία αποκτώνται τα ελεγκτικά τεκμήρια επηρεάζει την αξιοπιστία τους. Ελεγκτικά τεκμήρια, τα οποία αποκτώνται απευθείας από τους ελεγκτές από μία ανεξάρτητη πηγή έξω από την ελεγχόμενη επιχείρηση, είναι φυσικά περισσότερο αξιόπιστα από τα τεκμήρια τα οποία αποκτώνται μέσα από την ελεγχόμενη επιχείρηση. Για παράδειγμα, η εξέταση του υπολοίπου του λογαριασμού ενός πελάτη, θα μπορούσε να γίνει με αποδεικτικό υλικό που μπορεί να συλλεγεί μέσα από την επιχείρηση. Τέτοιο υλικό αποτελούν για παράδειγμα τα δελτία αποστολής και τα τιμολόγια πωλήσεων. Εναλλακτικά θα μπορούσε να ζητηθεί από τον ίδιο τον πελάτη η επιβεβαίωση του υπολοίπου που οφείλει στην επιχείρηση.

Στην ελεγκτική βιβλιογραφία και πρακτική έχουν υποστηριχθεί οι πιο κάτω παραδοχές για τις επιπτώσεις της πηγής προέλευσης ενός ελεγκτικού τεκμηρίου στην αξιοπιστία του:

- Τα ελεγκτικά τεκμήρια που αποκτώνται από πηγή εκτός της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας παρέχουν μεγαλύτερη εξασφάλιση αξιοπιστίας απ' ό,τι τα τεκμήρια που αποκτώνται από την οικονομική μονάδα.
- Όταν τα λογιστικά στοιχεία και οι οικονομικές καταστάσεις προκύπτουν από ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού λογιστικού ελέγχου, τότε υπάρχει μεγαλύτερη εξασφάλιση αξιοπιστίας από ότι όταν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου παρουσιάζει αδυναμίες.
- Η άμεση προσωπική γνώση του ελεγκτή που αποκτάται με φυσική εξέταση, παρατήρηση, υπολογισμό και επιθεώρηση είναι περισσότερο πειστική από τις αντίστοιχες πληροφορίες που αποκτώνται με έμμεσο τρόπο.

3. Αντικειμενικότητα

Ελεγκτικά τεκμήρια τα οποία είναι από τη φύση τους αντικειμενικά θεωρούνται γενικά ως περισσότερο αξιόπιστα από τα υποκειμενικά ελεγκτικά τεκμήρια. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε ελεγκτικά τεκμήρια τα οποία αποκτώνται από εξωτερικές ανεξάρτητες πηγές θεωρούνται περισσότερο αντικειμενικά απ' ότι τα τεκμήρια που παρέχονται από την ελεγχόμενη επιχείρηση. Από την άλλη πλευρά ελεγκτικά τεκμήρια που υποστηρίζουν τους ισχυρισμούς της διοίκησης για την απαξίωση των αποθεμάτων και για πιθανές απώλειες επισφαλών πελατών διακρίνονται σε μεγάλο βαθμό από υποκειμενισμό. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει τα προσόντα και την ακεραιότητα όσων έκαναν τις πιο πάνω εκτιμήσεις καθώς και την ορθότητα της διαδικασίας λήψεως των πιο πάνω αποφάσεων.

4. Χρόνος αναφοράς

Το κριτήριο αυτό σχετίζεται με την ημερομηνία αναφοράς του ελεγκτικού τεκμηρίου. Το αποδεικτικό τεκμήριο της φυσικής καταμέτρησης των αποθεμάτων, για παράδειγμα, την ημερομηνία του ισολογισμού παρέχει μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ από ότι αντίστοιχες καταμετρήσεις που έγιναν σε προγενέστερους χρόνους.

1.10.6 Η Επάρκεια των Ελεγκτικών Τεκμηρίων

Η επάρκεια των ελεγκτικών τεκμηρίων αφορά την ποσότητα των τεκμηρίων που πρέπει να συγκεντρώσει ο ελεγκτής. Η ποσότητα των αποδεικτικών τεκμηρίων, πολύ συχνά, καθορίζεται από την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή. Κάθε ελεγκτής έχει μία προσωπική αίσθηση για το τι είναι επαρκές αποδεικτικό υλικό. Οι σημαντικότεροι παράγοντες που φαίνεται να επηρεάζουν την κρίση του ελεγκτή σε σχέση με την ποσότητα των αποδεικτικών τεκμηρίων είναι αφ' ενός ο Ελεγκτικός Κίνδυνος και η Ουσιαστικότητα, και αφ' ετέρου Οικονομικοί Παράγοντες, το Μέγεθος και τα Χαρακτηριστικά του Πληθυσμού. Για κάθε ένα από τους παράγοντες αυτούς παρατηρούνται τα εξής:

1. Ελεγκτικός Κίνδυνος και Ουσιαστικότητα

Ο ελεγκτικός κίνδυνος επηρεάζει την επάρκεια των ελεγκτικών τεκμηρίων μέσω του κινδύνου αποκάλυψης που αποτελεί ένα από τα συστατικά στοιχεία του ελεγκτικού κινδύνου. Υπάρχει μία αντίστροφη σχέση μεταξύ του επιθυμητού επιπέδου του κινδύνου αποκάλυψης και της ποσότητας των αποδεικτικών στοιχείων που πρέπει να συλλέγουν. Ο ελεγκτής χρειάζεται περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία όταν επιθυμεί ο κίνδυνος αποκάλυψης να είναι χαμηλός.

Σε επίπεδο συνολικού ελεγκτικού κινδύνου υπάρχει μία άμεση σχέση μεταξύ του εκτιμώμενου βαθμού του κινδύνου και της ποσότητας των αποδεικτικών τεκμηρίων που απαιτούνται να συγκεντρωθούν. Όσο πιο μεγάλος αναμένεται να είναι ο κίνδυνος, τόσο περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία καλούνται οι ελεγκτές να συλλέξουν. Ο ελεγκτής, κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου, αντιμετωπίζει τον κίνδυνο να συγκεντρώσει και να χρησιμοποιήσει ακατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία. Αν ο κίνδυνος αυτός είναι υψηλός, τότε θα πρέπει να συγκεντρώσει περισσότερα στοιχεία από ότι στις περιπτώσεις που ο αντίστοιχος κίνδυνος είναι φυσιολογικός ή χαμηλός.

Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι, το επίπεδο του συνολικού κινδύνου επηρεάζεται σε ένα βαθμό και από την ωριμότητα της συγκεκριμένης κάθε φορά ελεγχόμενης επιχείρησης. Μία σχετικά νέα βιομηχανία για παράδειγμα με αβέβαιο μέλλον, πιθανότατα να εκτιμηθεί με υψηλό κίνδυνο ελέγχου. Επίσης, αν ο ελεγκτής πιστεύει ότι οι παρατηρούμενες αλλαγές στον κλάδο της ελεγχόμενης επιχείρησης ή στη φύση του αντικειμένου των εργασιών της ή στο είδος των αποθεμάτων της μπορούν να οδηγήσουν σε αλλοιώσεις των λογαριασμών και να αυξήσουν τον ελεγκτικό κίνδυνο, τότε πρέπει να συλλέξει μεγαλύτερο δείγμα αποδεικτικών τεκμηρίων. Σε ορισμένους κλάδους τροφίμων, για παράδειγμα, με ευπαθή αποθέματα προϊόντων ή με αποθέματα που υπόκεινται σε ταχεία απαξίωση, ο ελεγκτής πρέπει να εξετάζει μεγαλύτερο δείγμα αποθεμάτων από ότι θα εξέταζε στην περίπτωση λιγότερο ευπαθών αποθεμάτων.

Σε ότι αφορά την ουσιαστικότητα, ο ελεγκτής, όπως θα παρουσιαστεί αναλυτικά στο επόμενο Κεφάλαιο, πραγματοποιεί μία προκαταρκτική εκτίμηση της ουσιαστικότητας σε επίπεδο οικονομικών καταστάσεων αλλά και σε επίπεδο των επιμέρους υπολοίπων των λογαριασμών.

2. Οικονομικοί Παράγοντες

Ο ελεγκτής συλλέγει τα αποδεικτικά τεκμήρια του ελέγχου εντός λογικών χρονικών ορίων, με μια εύλογη κοστολογική επιβάρυνση. Πολύ συχνά, ο ελεγκτής προβληματίζεται αν ένα πρόσθετο κόστος και πρόσθετος χρόνος ελέγχου θα δημιουργήσουν για την επιχείρηση ένα πρόσθετο όφελος από απόψεως ποιότητας και ποσότητας των αποδεικτικών τεκμηρίων. Θα πρέπει να σημειωθεί βέβαια ότι χρονικοί ή κοστολογικοί περιορισμοί από μόνοι τους δεν μπορούν να αποτελέσουν ισχυρή δικαιολογία ή πρόφαση για την μη απόκτηση αποδεικτικών τεκμηρίων.

3. Μέγεθος και Χαρακτηριστικά του Πληθυσμού

Το μέγεθος ενός πληθυσμού αναφέρεται στον αριθμό των διαφόρων στοιχείων που συνθέτουν το σύνολο, όπως για παράδειγμα ο αριθμός των συναλλαγών πώλησης εμπορευμάτων με πίστωση ή ο αριθμός των λογαριασμών πελατών στο Καθολικό Πελατών. Σε γενικές γραμμές, όσο μεγαλύτερος είναι ο πληθυσμός, τόσο μεγαλύτερη είναι η ποσότητα των απαραίτητων να συλλέγουν αποδεικτικών τεκμηρίων. Βέβαια αυξήσεις του μεγέθους ενός πληθυσμού πέραν των 5000 μονάδων έχουν αμελητέα επίπτωση στην ποσότητα των απαιτούμενων να συλλέγουν αποδεικτικών τεκμηρίων.

Τα χαρακτηριστικά ενός πληθυσμού αναφέρονται στην ομοιογένεια ή τη διαφοροποίηση των επιμέρους στοιχείων που συνθέτουν ένα πληθυσμό. Στην πιο πάνω περίπτωση των λογαριασμών πελατών ένα τέτοιο χαρακτηριστικό είναι το εύρος του ύψους της οφειλής κάθε πελάτη.

1.10.7 Είδη Ελεγκτικών Τεκμηρίων

Τα σημαντικότερα είδη ελεγκτικών τεκμηρίων που συγκεντρώνουν οι ελεγκτές για να θεμελιώσουν τη γνώμη τους είναι:

- α. Ο Εσωτερικός έλεγχος
- β. Φυσικά αποδεικτικά στοιχεία
- γ. Έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία
- δ. Λογιστικά τεκμήρια ε. Προφορικά αποδεικτικά στοιχεία
- στ. Υπολογιστικές εργασίες
- ζ. Δραστηριότητες του προσωπικού της ελεγχόμενης επιχείρησης
- η. Αναλυτική διερεύνηση

Για κάθε ένα από τα είδη αυτά σημειώνονται τα εξής:

1. Ελεγκτικά Τεκμήρια Εσωτερικού Ελέγχου

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου κάθε ελεγχόμενης επιχείρησης είναι μια κύρια πηγή αποδεικτικού υλικού και ένας βασικός παράγοντας που προσδιορίζει την ποσότητα των συμπληρωματικών ελεγκτικών τεκμηρίων που απαιτούνται. Όπως προαναφέρθηκε και θα συζητηθεί αναλυτικότερα σε επόμενο κεφάλαιο, με βάση το σύστημα εσωτερικού ελέγχου ο ελεγκτής εκτιμά την τάση εμφάνισης σφαλμάτων και παραβάσεων στις οικονομικές καταστάσεις και καθορίζει την έκταση των απαραίτητων ελεγκτικών διαδικασιών για τη συλλογή ελεγκτικών τεκμηρίων.

Για τη χρησιμοποίηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου ως ελεγκτικής μαρτυρίας ο ελεγκτής κάνει χρήση και άλλων κατηγοριών αποδεικτικών τεκμηρίων όπως είναι οι

προφορικές συζητήσεις με στελέχη του λογιστηρίου, η μελέτη εσωτερικών κανονισμών και εγχειριδίων κ. α.

2. Φυσικά αποδεικτικά στοιχεία

Η διαπίστωση της φυσικής ύπαρξης ενός περιουσιακού στοιχείου συγκαταλέγεται μεταξύ των αποδεικτικών στοιχείων με τη μεγαλύτερη αποδεικτική δύναμη. Η καταμέτρηση από τον ελεγκτή των διαθέσιμων του ταμείου της επιχείρησης, και η παρατήρηση ενός μηχανήματος στο εργοστάσιο της, αποτελούν ελεγκτικές μαρτυρίες για την ύπαρξη τους. Ο ελεγκτής όμως θα πρέπει να γνωρίζει ότι η φυσική ύπαρξη και η κυριότητα ενός στοιχείου είναι δύο διαφορετικά πράγματα και ότι είναι απαραίτητη η συλλογή συμπληρωματικών ελεγκτικών τεκμηρίων για την πιστοποίηση της κυριότητας των περιουσιακών στοιχείων. Για παράδειγμα αν στο ταμείο που πρόκειται να ελεγχθεί υπάρχουν και επιταγές εισπρακτέες, η καταμέτρηση των μετρητών και των επιταγών δεν διασφαλίζουν τον ελεγκτή, και τούτο γιατί μία ή περισσότερες επιταγές μπορεί να

έχουν εκδοθεί χωρίς αντίκρισμα, να είναι δηλαδή επιταγές ευκολίας, προκειμένου να καλυφθεί ισόποσο ταμιακό έλλειμμα.

Επειδή η αξία πολλών περιουσιακών στοιχείων προσδιορίζεται από την ποσότητα και την ποιότητα τους, ο ελεγκτής πρέπει να εκτιμήσει προσεκτικά και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά. Η ποσότητα ενός στοιχείου συνήθως καθορίζεται από την φυσική του ύπαρξη. Μερικά όμως περιουσιακά στοιχεία, όπως καταθέσεις σε τράπεζες και δικαιώματα, δεν καθορίζονται από φυσική ύπαρξη αλλά από έγγραφα. Τα βιβλία ή οι καταστάσεις της Τράπεζας δείχνουν το ύψος των καταθέσεων αυτών, τα δε συμβόλαια εκχωρήσεως διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας αποδεικνύουν τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη. Σε πολλές περιπτώσεις η ποιότητα ενός περιουσιακού στοιχείου προσδιορίζεται με φυσική επιθεώρηση. Σε άλλες όμως περιπτώσεις, ο προσδιορισμός της ποιότητας δεν είναι τόσο εύκολος. Για παράδειγμα, ο ελεγκτής δεν είναι εύκολο να προσδιορίσει την οικονομική απαξίωση ενός αποθέματος. Για τον προσδιορισμό της οικονομικής αυτής απαξίωσης ίσως χρειαστεί μελέτη της κίνησης των πωλήσεων ή παραστατικών παραγωγής ή συζητήσεις με το καθ' ύλη αρμόδιο προσωπικό της επιχείρησης.

3. Έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία

Το είδος των αποδεικτικών στοιχείων που εμπιστεύονται οι ελεγκτές είναι τα έγγραφα. Η αξιοπιστία ένας εγγράφου επηρεάζεται ως ένα βαθμό από:

- (α) Το αν έχει εκδοθεί από την επιχείρηση ή προέρχεται από πηγή έξω από αυτή.
- (β) Την ευκολία με την οποία μπορεί να αναπαραχθεί,
- (γ) Την κυκλοφορία τους.

Για παράδειγμα μια οπισθογραφημένη επιταγή της εταιρίας θεωρείται ως αποδεικτικό υλικό μεγάλης αξιοπιστίας επειδή το έγγραφο αυτό υποβλήθηκε σε θεώρηση από εξωτερικούς παράγοντες

μέσω των οπισθογραφήσεων του. Αντίθετα ένα γραμμάτιο εισπρακτέο είναι πολύ εύκολο να παραχαραχθεί ή να πλαστογραφηθεί.

Τα έγγραφα που εκδίδονται ή συντάσσονται από ανεξάρτητους φορείς εκτός επιχείρησης και στέλνονται απευθείας στον ελεγκτή έχουν υψηλό βαθμό αξιοπιστίας. Στα έγγραφα αυτής της κατηγορίας υπάρχουν, οι επιστολές με τις οποίες οι πελάτες επιβεβαιώνουν στους ελεγκτές τα ποσά που οφείλουν στην επιχείρηση και έγγραφα τραπεζών και ασφαλιστικών εταιριών που στέλνονται απευθείας στους ελεγκτές. Στις περιπτώσεις αυτές δεν υπάρχουν περιθώρια για το προσωπικό της εταιρίας να παραποιήσει το περιεχόμενο του εγγράφου ή να προσαρμόσει τα στοιχεία της εταιρίας έτσι ώστε να συμφωνούν με το περιεχόμενο των εγγράφων ή και να καταστρέψει τελείως το έγγραφο σε περίπτωση που περιέχει κάτι ενοχοποιητικό για την ελεγχόμενη επιχείρηση. Τα έγγραφα που συντάσσονται από πηγές έξω από την επιχείρηση και βρίσκονται στα χέρια του πελάτη χαρακτηρίζονται από μικρότερο βαθμό αξιοπιστίας, αποτελούν όμως μια ενδιαφέρουσα κατηγορία ελεγκτικής μαρτυρίας η οποία θα πρέπει να αξιοποιηθεί με σκεπτικισμό και προσοχή. Τιμολόγια και εκκαθαρίσεις προμηθευτών, διάφορες συμβάσεις, οι εντολές αγορών των πελατών, οι εκκαθαρίσεις των τραπεζών, οι συναλλαγματικές εισπρακτέες αποτελούν παραδείγματα τέτοιων εγγράφων.

Τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία που εκδίδονται από την επιχείρηση σε γενικές γραμμές έχουν μικρότερη αξιοπιστία. Η κυκλοφορία των εγγράφων αυτών εκτός επιχείρησης αυξάνει την αξιοπιστία τους γιατί έχουν ακριβώς τη θεώρηση, συμμετοχή ή την αποδοχή τρίτων προσώπων. Η πληρωμένη επιταγή είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα της κατηγορίας αυτής. Η οπισθογράφιση του κομιστή και η σήμανση ακυρώσεως της τράπεζας συντελούν στην αύξηση της αξιοπιστίας της.

Ο βαθμός της αξιοπιστίας των εγγράφων που εκδίδονται και κυκλοφορούν μόνο μέσα στην επιχείρηση εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που σχετίζεται με τα υπόψη έγγραφα. Για παράδειγμα, αν τα έγγραφα αριθμοδοτούνται και η αρίθμηση τους αυτή παρακολουθείται και ελέγχεται, αν αρκετά πρόσωπα συμμετέχουν στη διαδικασία συντάξεως και θεώρησεως τους, αν ο συντάκτης δεν έχει δυνατότητα πρόσβασης στα περιουσιακά στοιχεία ή στους λογαριασμούς στους οποίους αναφέρονται τα έγγραφα, τότε τα έγγραφα αυτά έχουν υψηλό βαθμό αξιοπιστίας ως ελεγκτικά τεκμήρια. Αν όμως ο εσωτερικός έλεγχος είναι χαλαρός ο κίνδυνος να έχουν συνταχθεί πλαστά έγγραφα για κάλυψη κλοπής ή ανωμαλίας είναι μεγαλύτερος και οι ελεγκτές δεν μπορούν να έχουν μεγάλη εμπιστοσύνη στα έγγραφα που συντάσσονται μέσα στην επιχείρηση.

Στην κατηγορία αυτή των εγγράφων που συντάσσονται από την επιχείρηση περιλαμβάνονται και τα έγγραφα εκείνα (συνήθως ενημερωτικές επιστολές) που με αίτηση των ελεγκτών συντάσσουν αρμόδια στελέχη της επιχείρησης εκθέτοντας γεγονότα που έχουν σχέση με την επιχείρηση και τον έλεγχο. Ο ελεγκτής π.χ. μπορεί να ζητήσει από τον οικονομικό διευθυντή της εταιρίας μια επιστολή στην οποία να δηλώνει ότι όλες οι υποχρεώσεις της εταιρίας περιέχονται στις οικονομικές εκθέσεις. Ένα τέτοιο έγγραφο παρότι δεν απαλλάσσει τους ελεγκτές από την ευθύνη τους για την εξέλεξη των οικονομικών δεδομένων, είναι πολύ χρήσιμο γιατί υπογραμμίζει στα στελέχη της επιχείρησης την πρωταρχική και προσωπική ευθύνη τους για την ορθότητα και πληρότητα των οικονομικών εκθέσεων.

4. Λογιστικά τεκμήρια

Η αποδεικτική ισχύς των ελεγκτικών αυτών τεκμηρίων συζητήθηκε σε προηγούμενη παράγραφο υπό τον τίτλο Βασικά λογιστικά στοιχεία. Η αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου επηρεάζει σημαντικά την αξιοπιστία των βασικών λογιστικών στοιχείων ως αποδεικτικών στοιχείων ελέγχου. Για παράδειγμα το γεγονός ότι τα αναλυτικά καθολικά της ελεγχόμενης εταιρίας τηρούνται από πρόσωπα διάφορα εκείνων που είναι υπεύθυνα για την τήρηση του γενικού καθολικού, ή η μηνιαία συμφωνία τους, είναι στοιχεία που αυξάνουν την αξιοπιστία των βασικών λογιστικών στοιχείων. Εάν η επιχείρηση χρησιμοποιεί σύστημα ηλεκτρονικού υπολογιστή για τις λογιστικές εργασίες, τα διάφορα προγράμματα συνιστούν βασικά αποδεικτικά στοιχεία ελέγχου.

5. Προφορικά αποδεικτικά στοιχεία

Οι ελεγκτές αναλώνουν σημαντικό μέρος του χρόνου τους σε συζητήσεις με διευθυντικά στελέχη της υπό έλεγχο εταιρίας που αφορούν τους αντικειμενικούς σκοπούς της επιχείρησης και τον βαθμό επίτευξής τους, τις προοπτικές για το μέλλον, μεγάλα προβλήματα που ανέκυψαν μέσα στη χρήση και μια σειρά άλλων θεμάτων όπως για ποιο λόγο έγινε κάποιος ασυνήθιστος λογιστικός χειρισμός ή γιατί έγινε μια πρόβλεψη για μισθούς ή φόρους. Οι προφορικές απαντήσεις που λαμβάνουν οι ελεγκτές σε αυτά τα ερωτήματα αποτελούν ένα ακόμα είδος ελεγκτικού τεκμηρίου. Ο κίνδυνος να βασισθεί κανείς μόνο σε προφορικά στοιχεία πηγάζει από τη δυσκολία ή μερικές φορές αδυναμία της επαναβεβαιώσεως τους. Παρ' ότι ένα άτομο έδωσε μια προφορική πληροφορία είναι ίσως δύσκολο αργότερα να αποδειχθεί ότι το πρόσωπο έδωσε πράγματι την πληροφορία αυτή. Ακόμη δεν πρέπει να υποτιμηθεί η πιθανότητα ο λήπτης της προφορικής πληροφορίας να παρανοήσει το πραγματικό περιεχόμενο της. Γενικά παρά τις αδυναμίες και τους κινδύνους χρησιμοποίησης των προφορικών στοιχείων ως ελεγκτικών τεκμηρίων, αυτά έχουν κάποιο βαθμό αξιοπιστίας. Η διασταύρωση των προφορικών πληροφοριών που πάρθηκαν από διάφορα πρόσωπα αυξάνει την αξιοπιστία τους. Οι προφορικές πληροφορίες αν υπάρχει δυνατότητα θα πρέπει να συνδυαστούν με άλλου είδους αποδεικτικά στοιχεία.

Οι προφορικές πληροφορίες που αφορούν ενδιαφέροντα θέματα θα πρέπει να καταγραφούν το συντομότερο από τον ελεγκτή με τη σημείωση του προσώπου που έδωσε την πληροφορία, της ημερομηνίας και τις ειδικές συνθήκες συλλογής της πληροφορίας.

6. Υπολογιστικές εργασίες

Οι υπολογισμοί που κάνουν οι ελεγκτές σε διάφορες φάσεις της ελεγκτικής διαδικασίας αποτελούν μια κατηγορία αποδεικτικών στοιχείων. Οι υπολογισμοί αυτοί μπορεί να είναι:

- Οι αθροίσεις των στηλών ενός αναλυτικού ημερολογίου ή ενός λογαριασμού του καθολικού για την επαλήθευση των συνολικών ποσών της στήλης ή του λογαριασμού.
- Η επαλήθευση της αριθμητικής ακρίβειας των αποσβέσεων που γίνεται από τους ελεγκτές με βάση ποσοστά αποσβέσεων που πρέπει να εφαρμόζει η επιχείρηση.
- Η επαλήθευση των συμπληρωματικών αμοιβών που δίνονται σε στελέχη της επιχείρησης με βάση ποσοστά επί των κερδών.

- Η διάθεση των κερδών της εταιρίας κ.λ.π.

7. Δραστηριότητες του προσωπικού

Στοιχεία από τις διάφορες δραστηριότητες και τις ενέργειες του προσωπικού της ελεγχόμενης επιχείρησης συνιστούν ένα είδος αποδεικτικού υλικού. Πληροφορίες που αφορούν πολλές παραμέτρους των δραστηριοτήτων αυτών συνήθως καταγράφονται στα λογιστικά κατάστιχα της εταιρίας π.χ. χρονομετρικά στοιχεία, παραγωγικότητα κλπ. Ο ελεγκτής στηρίζει στα στοιχεία αυτά τμήματα ή διαδικασίες του ελέγχου του. Μπορεί όμως να υπάρξουν περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ελεγκτής ίσως θελήσει να έχει προσωπική αντίληψη της πραγματικής εκτελέσεως των δραστηριοτήτων του προσωπικού. Ο τρόπος καταμέτρησης από το προσωπικό των πρώτων υλών ή των ετοιμών προϊόντων, ο τρόπος είσπραξης των ενταλμάτων πελατών και η διανομή των επιταγών είναι ενδεικτικές δραστηριότητες τις οποίες ο ελεγκτής ίσως θελήσει να παρακολουθήσει για να αποκτήσει αποδεικτικό υλικό για τον έλεγχο του.

1.11 Αξιώματα της Χρηματοοικονομικής Ελεγκτικής Θεωρίας

Τα αξιώματα αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους όλων των θεωρητικών οικοδομημάτων. Δεν μπορούμε να αποδείξουμε τίποτα σε κάποιον που δεν δέχεται ένα σημείο εκκίνησης ή μια βάση συζήτησης. Η βάση, οι κατευθυντήριες αρχές της νοήσεως, καλούνται αξιώματα.

Η ελεγκτική θεωρία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων στηρίζεται στα πιο κάτω αξιώματα (αυταπόδεικτες προτάσεις που παρά την δυσκολία για άμεση επαλήθευσή τους δεν σημαίνει ότι δεν έχουν θεμελίωση σε γεγονότα ή στην αλήθεια).

α. Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις και τα χρηματοοικονομικά στοιχεία είναι επαληθεύσιμα.

β. Τα συμφέροντα του ελεγκτή και της Διοίκησης της υπό έλεγχο επιχείρησης δεν βρίσκονται αναγκαστικά σε σύγκρουση, γ. Η ύπαρξη ενός ικανοποιητικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου ελαχιστοποιεί την πιθανότητα ανωμαλιών.

δ. Η συνεπής εφαρμογή των γενικά παραδεκτών αρχών της Λογιστικής έχει ως αποτέλεσμα την αξιόπιστη απεικόνιση της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων λειτουργίας μιας επιχείρησης,

ε. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν ξεκάθαρα αποδεικτικά στοιχεία για το αντίθετο, ότι θεωρήθηκε αληθινό στο παρελθόν για την υπό έλεγχο επιχείρηση, θα είναι, αληθινό και στο μέλλον,

στ. Κατά την εξέταση των χρηματοοικονομικών στοιχείων για την έκφραση ανεξάρτητης γνώμης ο ελεγκτής ενεργεί αποκλειστικά και μόνο ως ελεγκτής.

ζ. Η επαγγελματική θέση του ανεξάρτητου ελεγκτή συνεπάγεται ανάλογες επαγγελματικές υποχρεώσεις.

1.12 Ελεγκτικά Πρότυπα

Οι βασικές κατευθυντήριες οδηγίες που βοηθούν τους ελεγκτές λογιστές στην εκπλήρωση των επαγγελματικών τους υποχρεώσεων είναι γνωστές σαν "Ελεγκτικά Πρότυπα". Τα ελεγκτικά πρότυπα εκτός του ότι καθοδηγούν τους ελεγκτές στο έργο τους, συνιστούν και το μέτρο για την αξιολόγηση της ποιότητας της εργασίας τους. Όπως ρητά αναφέρεται στο Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 1.100, για την αναβάθμιση της οικονομικής πληροφόρησης στην Ελλάδα είναι αναγκαία η άσκηση ποιοτικού ελέγχου του έργου των ελεγκτών. Ο ποιοτικός αυτός έλεγχος θα είναι εποικοδομητικός και αποτελεσματικός αν διεξάγεται κατά τρόπο αμερόληπτο και αντικειμενικό και αν είναι εδραιωμένος σε κανόνες σαφείς και προκαθορισμένους. Τα ελεγκτικά πρότυπα, όπως θα παρουσιασθεί και στο κεφάλαιο της νομικής ευθύνης των ελεγκτών, αποτέλεσαν και αποτελούν τη βάση μιας τέτοιας κρίσης. Τα ελεγκτικά πρότυπα καθορίζονται συνήθως από εθνικές ή και διεθνείς οργανώσεις ελεγκτών λογιστών και θεωρούνται ότι τυγχάνουν της γενικής αποδοχής των μελών τους. Όπως είναι φυσικό η έκταση και το περιεχόμενο τους διαφέρουν μεταξύ των διαφόρων κρατών.

1.12.1 Πλαίσιο Ελληνικών και Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων

Ο Πίνακας 3.1 παρουσιάζει όλα τα δομικά στοιχεία του πλαισίου των Ελληνικών και Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων. Τα δύο κανονιστικά πλαίσια εμφανίζουν οριακές, περισσότερο λεκτικές, διαφορές, οι οποίες σημειώνονται με αναγραφή τους στα σχετικά φατνία του πλαισίου εντός παρενθέσεως. Οι εντός παρενθέσεως όροι είναι οι χρησιμοποιούμενοι όροι των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων.

Το πλαίσιο αυτό διακρίνει τους ελέγχους από τις συγγενείς (συναφείς) υπηρεσίες ελεγκτικολογιστικού χαρακτήρα. Συγγενείς υπηρεσίες θεωρούνται οι (ελεγκτικές) επισκοπήσεις, οι προσυμφωνημένες διαδικασίες και οι συντακτικές εργασίες.

Το πλαίσιο αυτό δεν περιλαμβάνει σε άλλες υπηρεσίες που παρέχουν οι ελεγκτές όπως είναι φορολογία, συμβουλές επιχειρησιακές, οικονομικές και λογιστικές. Για τις συγγενείς υπηρεσίες το πλαίσιο αναφέρει τα ακόλουθα.

Αντικειμενικός σκοπός της Ανάθεσης Επισκόπησης των Οικονομικών Καταστάσεων, σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 910, είναι να επιτρέψει στον ελεγκτή να δηλώσει

κατά πόσο, με βάση τις διαδικασίες οι οποίες δεν παρέχουν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που χρειάζονται σε έναν έλεγχο, οτιδήποτε έχει υποπέσει στην αντίληψη του που τον αναγκάζει να πιστεύει ότι οι οικονομικές καταστάσεις δεν καταρτίστηκαν, από κάθε άποψη, σύμφωνα με το παραδεγμένο πλαίσιο οικονομικής εκθέσεως. Αυτό εκφράζεται στη μορφή αρνητικής διασφάλισης. Για το σκοπό της έκφρασης αρνητικής διασφάλισης στην έκθεση επισκόπησης ο ελεγκτής πρέπει να αποκτά επαρκή και κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία, κυρίως μέσω έρευνας και αναλυτικών κριτικών διερευνήσεων, ώστε να δυνηθεί να εξάγει συμπεράσματα. Όπως απεικονίζεται στον Πίνακα 3.1, η επισκόπηση στοχεύει στην παροχή μέτριας διασφάλισης ότι οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη λάθη και παραλείψεις.

Πίνακας 3.1 Δομικά στοιχεία του πλαισίου των Ελληνικών και Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων.

Έλεγχος			Συγγενείς (Συναφείς) Υπηρεσίες	
Φύση (Είδος) των παρεχόμενων υπηρεσιών	Έλεγχος	Επισκόπηση	Προσυμφωνημένες (Συμφωνημένες) διαδικασίες	Συντακτική Εργασία (Συγκέντρωση Στοιχείων)
Σχετικό (Συγκριτικό) επίπεδο της παρεχόμενης από τον Ελεγκτή διασφάλισης	Υψηλή, αλλά όχι απόλυτη, διασφάλιση	Μετρια διασφάλιση	Καμία διασφάλιση	Καμία διασφάλιση
Τύπος Έκθεσης	Θετική διαβεβαίωση (Θετική Διασφάλιση Κανόνων)	Λανθάνουσα διαβεβαίωση (Αρνητική Διασφάλιση Κανόνων)	Παράθεση των ευρημάτων (Πραγματικά Πορίσματα Διαδικασιών)	Προσδιορισμός των παραχθειςών πληροφοριών (Πιστοποίηση πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν)

Ο σκοπός της ανάθεσης στον Ελεγκτή προσυμφωνημένων διαδικασιών, συμφωνά με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 920, είναι να εκτελέσει διαδικασίες ελεγκτικής φύσεως, τις οποίες ο ίδιος και η οικονομική μονάδα και τυχόν τρίτοι έχουν συμφωνήσει, και να καταρτίσει έκθεση με τα πραγματικά πορίσματα. Για τις συμφωνημένες διαδικασίες, καθώς ο ελεγκτής απλώς παρέχει μια έκθεση των πραγματικών πορισμάτων, δεν εκφράζεται καμία διασφάλιση. Οι χρήστες της έκθεσης εκτιμούν για λογαριασμό τους τις διαδικασίες και τα πορίσματα του ελεγκτή και καταλήγουν σε δικά τους συμπεράσματα. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 930 ορίζει, τέλος, ως σκοπό της ανάθεσης συγκεντρώσεως ή της συντακτικής εργασίας, για τον ελεγκτή λογιστή, τη χρησιμοποίηση της λογιστικής εμπειρίας, έναντι της

ελεγκτικής εμπειρίας, για να συλλέξει, να ταξινομήσει και να συνοψίσει την οικονομική πληροφόρηση. Οι χρήστες των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν αντλούν κάποιο όφελος από την ανάμειξη του λογιστή, χωρίς όμως να εκφράζεται καμία διασφάλιση στην έκθεση.

Από τα πιο πάνω προκύπτει ότι, οι προσυμφωνημένες διαδικασίες και οι συντακτικές εργασίες, σύμφωνα με το πλαίσιο των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων, δεν στοχεύουν στην παροχή διασφάλισης ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη λάθη και παραλείψεις και, συνεπώς, δεν παρέχουν τέτοια διασφάλιση. Το ως άνω κανονιστικό πλαίσιο καλύπτει τόσο τους ελέγχους όσο και τις συγγενείς υπηρεσίες επισκόπησης.

1.12.2 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα, όπως επιτάσσει η ελληνική νομοθεσία (άρθρο 137 του ν. 2190/1920), έχουν διαμορφωθεί στα πλαίσια που προδιαγράφονται από τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών.

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (Ε.Ε.Π.) συνθέτουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο σώμα κανόνων, που διέπει τους διενεργούμενους από τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) οικονομικούς ελέγχους στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως του εάν οι έλεγχοι αυτοί είναι υποχρεωτικοί ή έχουν προαιρετικό χαρακτήρα. Η επιλεκτική επίκληση ή εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν είναι επιτρεπτή. Όταν στα Ε.Ε.Π. αναφέρεται ο όρος "Ελεγκτής" νοούνται τα μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ.

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα, τα οποία ισχύουν στη χώρα μας, δεν αναπτύχθηκαν από την Εθνική Οργάνωση των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) αλλά από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.), η οποία, όπως παρουσιάστηκε στο Κεφάλαιο 1, είναι νομικά επιφορτισμένη, μεταξύ άλλων και με το έργο της παρακολούθησης και αξιολόγησης του έργου των ελεγκτών.

Το γεγονός ότι τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα συνθέτουν το μόνο ολοκληρωμένο σώμα ελεγκτικών κανόνων που τυγχάνει διεθνούς αναγνώρισης και παραδοχής, οδήγησε την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων στην άμεση υιοθέτηση του συνόλου των γενικών αρχών επί των οποίων είναι εδραιωμένα τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα. Στους ελεγκτές, βέβαια, σύμφωνα με το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 1.100, παρέχεται η δυνατότητα της επικουρικής επίκλησης των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων είτε για σκοπούς ερμηνείας είτε για σκοπούς συμπλήρωσης των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων.

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα ομαδοποιούνται στις πιο κάτω ενότητες - κατηγορίες:

α. Εισαγωγικά Θέματα β. Γενικές Αρχές και Ευθύνες

- γ. Αξιολόγηση και Αντιμετώπιση του Ελεγκτικού Κινδύνου
- δ. Ελεγκτική Μαρτυρία
- ε. Χρησιμοποίηση της Εργασίας Τρίτων
- στ. Ελεγκτικά Συμπεράσματα και Πιστοποιητικά
- ζ. Εξειδικευμένοι Έλεγχοι

1.13 Σκοπός των Οικονομικών Καταστάσεων

Οι διάφοροι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων έχουν διαφορετικές πληροφοριακές ανάγκες. Μερικοί θέλουν να γνωρίζουν τα πάντα για μια επιχείρηση. Στο άλλο άκρο βρίσκονται εκείνοι οι χρήστες που ικανοποιούνται με λίγες μόνο πληροφορίες πριν πάρουν τις αποφάσεις τους. Μια πρόκληση για τους ανθρώπους της λογιστικής από πολύ παλιά ήταν ο καθορισμός της έκτασης των πληροφοριών που πρέπει να παρέχουν, με τις οικονομικές καταστάσεις γενικού σκοπού, στους χρήστες τους, καθώς και της δομής και των παραδοχών, αρχών και περιορισμών κατάρτισής τους. Πολλές φορές οι διοικήσεις των επιχειρήσεων εκφράζουν τις δικές τους απόψεις για το πόσες πληροφορίες πρέπει να παρασχεθούν στα εκτός της επιχείρησης ενδιαφερόμενα μέρη. Στο ένα άκρο βρίσκονται αυτοί που υποστηρίζουν το δόγμα «Δώσε στους χρήστες μόνο ότι χρειάζεται να ξέρουν». Στο αντίθετο άκρο βρίσκονται οι μανάτζερς που πρεσβεύουν το δόγμα «Δώσε τους τα πάντα και άφησε τους να επιλέξουν».

Το Πλαίσιο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB) δίνει μια σαφή κατεύθυνση για τη δομή και το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων καθώς και για τις αρχές, παραδοχές και περιορισμούς κατάρτισής τους. Το ίδιο Πλαίσιο ορίζει ότι, η διοίκηση της επιχείρησης έχει τη βασική ευθύνη για την κατάρτιση και την παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης. Ποιος είναι όμως ο σκοπός των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με το Συμβούλιο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB) και το Συμβούλιο Προτύπων Χρηματοοικονομικής Λογιστικής των Η.Π.Α (FASB); Πριν παρουσιαστούν οι θέσεις των δύο αυτών κυρίαρχων οργάνων της λογιστικής τυποποίησης κρίνεται σκόπιμη μια συνοπτική παρουσίαση των εξελίξεων που σχετίζονται με το πιο πάνω ερώτημα.

Η διεθνής λογιστική κοινότητα δεν έχει ακόμη καταλήξει σε ομοφωνία για τους θεμελιώδεις στόχους της λογιστικής. Δεν έχει ακόμη δημιουργηθεί μια συναίνεση που θα μπορούσε να βοηθήσει τους ανθρώπους της λογιστικής στη διευθέτηση των διαφορετικών τους απόψεων.

Ο βασικός σκοπός της λογιστικής στην πρώτη φάση της ιστορικής της εξέλιξης ήταν η συστηματική καταγραφή, ταξινόμηση και απεικόνιση των οικονομικών δραστηριοτήτων της επιχείρησης, έτσι ώστε οι καταρτιζόμενες οικονομικές καταστάσεις να δείχνουν τα

αποτελέσματα της διαχείρισης των πόρων της επιχείρησης ή της οικονομικής δραστηριότητας. Αργότερα κυριαρχεί η επικρατούσα και σήμερα άποψη σύμφωνα με την οποία ο βασικός σκοπός της Λογιστικής και των οικονομικών καταστάσεων της είναι η παροχή χρήσιμων πληροφοριών για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων. Στη μακρόχρονη εξελικτική πορεία της Λογιστικής, απόψεις που διαφέρουν από τις πιο πάνω, όπως αυτή του Ijiri (1975) που υποστηρίζει σαν σκοπό της Λογιστικής τη μέτρηση των επιδόσεων των οικονομικών μονάδων, δεν έχουν τύχει γενικότερης αναγνώρισης, χωρίς όμως να χάνουν την αξία του ερευνητικού τους προβληματισμού. Ο Bodenhorn (1988) στην Οικονομική Λογιστική υποστηρίζει ότι πρωταρχικός σκοπός της Λογιστικής θα έπρεπε να είναι η μέτρηση των μεταβλητών εκείνων τις οποίες οι οικονομολόγοι έχουν αναγνωρίσει ως τις πλέον σημαντικές για την απόδοση των επιδόσεων μιας οικονομίας και των οικονομικών μονάδων που λειτουργούν σ' αυτή. Οι σημαντικότερες παράμετροι κατά τον συγγραφέα είναι ο Πλούτος και το Εισόδημα.

1.13.1 Σκοπός των Οικονομικών Καταστάσεων συμφωνά με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα

Ο σκοπός των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με το Πλαίσιο Κατάρτισης των Λ.Λ.Π. είναι η παροχή πληροφοριών σχετικά με τη χρηματοοικονομική θέση, την αποδοτικότητα και τις μεταβολές της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης, που είναι χρήσιμες σε ένα ευρύτερο κύκλο χρηστών για να λάβουν οικονομικές αποφάσεις. Οι οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με το Πλαίσιο αυτό δείχνουν επίσης τα αποτελέσματα της επιμέλειας ή της υπευθυνότητας της Διοίκησης για τους πόρους που άλλοι (οι μέτοχοι) της έχουν εμπιστευθεί.

Το Συμβούλιο των ΔΛΠ φαίνεται να αποδέχεται και τους δύο διαχρονικά αποδεκτούς σκοπούς των οικονομικών καταστάσεων, δίνοντας όμως αναλυτικότερη έμφαση στο στόχο της κάλυψης των πληροφοριακών αναγκών για τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων. Έτσι το Συμβούλιο στον πρόλογο του Πλαισίου αναφέρει ότι όλοι οι χρήστες λαμβάνουν οικονομικές αποφάσεις, προκειμένου, π.χ.:

- α. Να αποφασίσουν πότε θα αγοράσουν, θα κρατήσουν ή θα πωλήσουν μια επένδυση σε μετοχές ή άλλες συμμετοχές,
- β. Να εκτιμήσουν την επιμέλεια και υπευθυνότητα της διοικήσεως,
- γ. Να εκτιμήσουν τη δυνατότητα της επιχειρήσεως να πληρούνε ι και να παρέχει άλλα οφέλη στους εργαζόμενούς της,
- δ. Να εκτιμήσουν την εξασφάλιση των δανείων που δόθηκαν στην επιχείρηση,
- ε. Να προσδιορίσουν τη φορολογική πολιτική,

στ. Να προσδιορίσουν τα διανεμητέα κέρδη και μερίσματα,

ζ. Να καταρτίσουν και χρησιμοποιήσουν στατιστικές εθνικού εισοδήματος, ή η. Να ρυθμίσουν τις δραστηριότητες της επιχειρήσεως.

Το Συμβούλιο αναγνωρίζει, πάντως, ότι οι Κυβερνήσεις, ειδικότερα, μπορεί να καθορίζουν διαφορετικές ή πρόσθετες προδιαγραφές για δικούς τους σκοπούς. Αυτές οι προδιαγραφές δεν πρέπει, όμως, να επηρεάζουν τις οικονομικές καταστάσεις, που δημοσιεύονται για το όφελος των λοιπών χρηστών, εκτός αν αυτές ανταποκρίνονται στις ανάγκες και αυτών των χρηστών.

1.13.2 Σκοπός των Οικονομικών Καταστάσεων συμφωνά με το Συμβούλιο Προτύπων Χρηματοοικονομικής Λογιστικής (FASB)

Σε σχέση με το σκοπό των οικονομικών καταστάσεων το εννοιολογικό πλαίσιο του FASB φαίνεται περισσότερο αποκαλυπτικό. Έτσι με την Οδηγία SFAC 1 (1978) το Συμβούλιο αρκετά χρόνια νωρίτερα είχε καθορίσει ως σκοπό των οικονομικών καταστάσεων την παροχή πληροφοριών οι οποίες είναι: α. Χρήσιμες για τους υφιστάμενους αλλά και τους μελλοντικούς επενδυτές και πιστωτές καθώς και λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη για τη λήψη ορθολογικών επενδυτικών, πιστοδοτικών και λοιπών σχετικών αποφάσεων.

β. Χρήσιμες και υποστηρικτικές για τους υφιστάμενους αλλά και τους μελλοντικούς επενδυτές, πιστωτές και λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη για την εκτίμηση του μεγέθους, του χρόνου και της αβεβαιότητας μελλοντικών ταμιακών ροών όπως είναι τα μερίσματα και οι πληρωμές των τόκων,

γ. Ακριβείς στην παρουσίαση των οικονομικών πόρων της επιχείρησης συμπεριλαμβανομένων των τυχόν υποχρεώσεων προς τρίτους καθώς και των επιπτώσεων επικείμενων συναλλακτικών πράξεων, γεγονότων και περιστάσεων που θα επηρεάσουν τους πόρους και τις υποχρεώσεις της επιχείρησης.

Η οριοθέτηση του πιο πάνω σκοπού των οικονομικών καταστάσεων από το FASB είχε επηρεασθεί από τα συμπεράσματα μιας ειδικής επιτροπής (Trueblood Committee) η οποία το 1973 είχε επισημάνει ότι «ο βασικός στόχος των οικονομικών καταστάσεων είναι η παροχή πληροφοριών χρήσιμων για τη λήψη οικονομικών αποφάσεων». Η ίδια Επιτροπή διετύπωσε, μεταξύ άλλων, τους ακόλουθους σημαντικούς στόχους των οικονομικών καταστάσεων:

- Η παροχή πληροφοριών χρήσιμων στους επενδυτές και πιστωτές για την πρόγνωση, σύγκριση και αξιολόγηση πιθανών ταμιακών ροών για αυτούς με όρους ποσών, χρόνου και σχετικής αβεβαιότητας.

- Η παροχή στους χρήστες τους πληροφοριών που θα τους βοηθήσουν για την πρόβλεψη, σύγκριση και αξιολόγηση του δυναμικού δημιουργίας κερδών της επιχείρησης. Η

επιτροπή αναγνώρισε ότι οι εκφρασθέντες στόχοι μπορεί μόνο να επιτευχθούν σταδιακά στο μέλλον.

Πληροφορίες για την οικονομική θέση παρέχονται βασικά με τον Ισολογισμό. Πληροφορίες για την αποδοτικότητα παρέχονται βασικά με την Κατάσταση Αποτελεσμάτων. Πληροφορίες για τις μεταβολές στην οικονομική θέση αποτυπώνονται στις Καταστάσεις Ταμιακών Ροών και των Μεταβολών των Ιδίων Κεφαλαίων.

1.13.3 Η ανάγκη και η σημασία του ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων

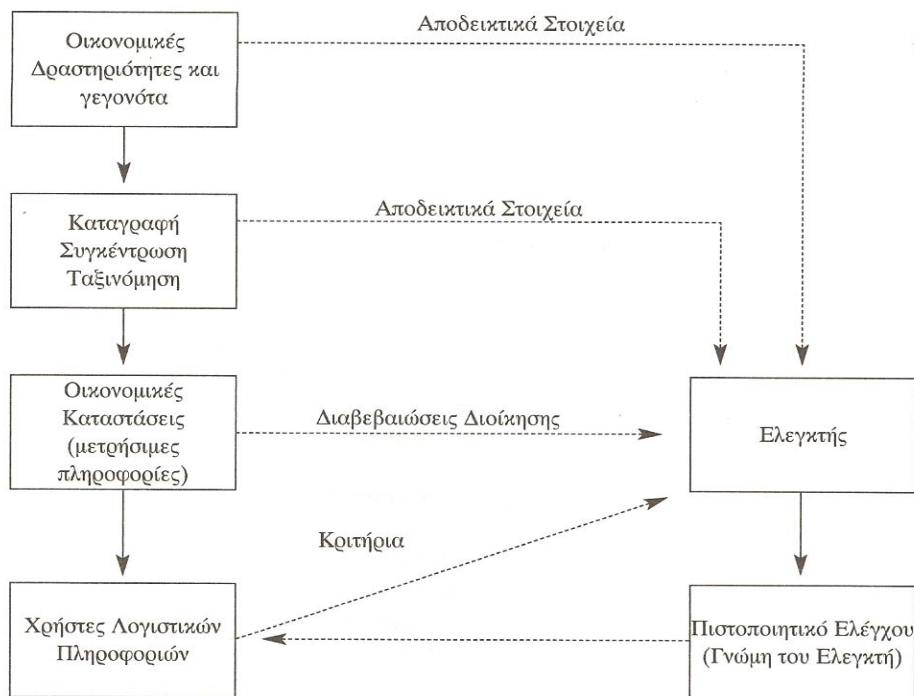
Η αξιοπιστία και η σχετικότητα αποτελούν δύο πρωτεύοντα ποιοτικά χαρακτηριστικά των λογιστικών πληροφοριών, δύο χαρακτηριστικά που κάνουν τις πληροφορίες αυτές χρήσιμες για τη λήψη αποφάσεων. Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων αναζητούν μέσα από τον έλεγχο των ανεξάρτητων ορκωτών ελεγκτών λογιστών την αναγκαία γι' αυτούς διασφάλιση ότι τα δύο αυτά χαρακτηριστικά ενυπάρχουν στις οικονομικές καταστάσεις. Στο Κεφάλαιο 1 παρουσιάστηκαν οι συνθήκες στις οποίες αποδίδεται η βασική ανάγκη του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Οι συνθήκες δηλαδή, της σύγκρουσης των συμφερόντων, της συνθετότητας των συναλλαγών, των οικονομικών συνεπειών και της μεγάλης απόστασης του χρήστη των πληροφοριών από την πηγή τους. Στην παράγραφο αυτή θα παρουσιασθούν συνοπτικά η προστιθέμενη αξία για την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων και τα σημαντικότερα οφέλη από αυτόν τον έλεγχο.

1.13.4 Η Προστιθέμενη Αξία από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων

Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων δεν μεταβάλλει την πρωτογενή διαδικασία συγκέντρωσης, ταξινόμησης και παροχής λογιστικών πληροφοριών μεταξύ της ελεγχόμενης μονάδας και των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων όμως προσθέτει μια δεύτερη επικοινωνιακή διαδικασία μεταξύ του ελεγκτή και των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων, όπως απεικονίζεται σχηματικά στον Πίνακα 4.1.

Ο βασικός σκοπός του πιστοποιητικού ελέγχου είναι να βοηθήσει τους χρήστες να αξιολογήσουν και να καθορίσουν την ποιότητα των παρεχομένων με τις λογιστικές καταστάσεις πληροφοριών όπως αυτή καθορίζεται με βάση προκαθορισμένα κριτήρια τα οποία οι ελεγκτές λαμβάνουν από τους χρήστες. Μέσω βέβαια των φορέων καθορισμού των λογιστικών αρχών και προτύπων τους οποίους οι χρήστες ενημερώνουν για τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους.

Πίνακας 4.1 Η διαδικασία παροχής λογιστικών πληροφοριών και ο ρόλος της ελεγκτικής

1.13.5 Οικονομικά Οφέλη από τον έλεγχο

Οι έλεγχοι των οικονομικών καταστάσεων παρέχουν πολλά οικονομικά οφέλη. Μεγάλοι Οργανισμοί στη χώρα μας αποφασίζουν να καταβάλλουν περισσότερα από 250.000 Ευρώ για αμοιβή του έλεγχου των οικονομικών καταστάσεων για να μπορούν έτσι να αξιοποιούν τις τεράστιες δυνατότητες των κεφαλαιαγορών και χρηματαγορών. Επειδή ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων μειώνει τον κίνδυνο αναξιόπιστης πληροφόρησης και την αβεβαιότητα για την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα, οι πιθανοί πιστωτές μπορεί να προσφέρουν πιστώσεις με χαμηλότερο επιτόκιο. Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων βελτιώνει την πιστοληπτική ικανότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης, στο μέτρο που παρουσιάζει την πραγματική εικόνα της οικονομικής θέσης και των προοπτικών της επιχείρησης.

Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων συχνά έχει επίσης θετικές επιπτώσεις στην αποδοτικότητα και την ακεραιότητα του προσωπικού της ελεγχόμενης επιχείρησης. Η γνώση ότι θα πραγματοποιηθεί ένας ανεξάρτητος έλεγχος της συμμόρφωσης προς συγκεκριμένες πολιτικές της επιχείρησης και της ορθής εφαρμογής των κανόνων και πολιτικών λογιστικής

περιορίζει τα σφάλματα και μειώνει τη σπατάλη των πόρων. Ο ελεγκτής στα πλαίσια του έλεγχου των οικονομικών καταστάσεων συνήθως υποβάλλει προτάσεις βελτίωσης των δικλειδών ασφαλείας με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται βελτίωση της αποδοτικότητας των λειτουργιών της ελεγχόμενης επιχείρησης.

1.14 Σχέση Ελεγκτικής και Χρηματοοικονομικής Λογιστικής

Η Λογιστική και η Ελεγκτική των οικονομικών καταστάσεων, παρά την πολύ στενή σχέση τους, αποτελούν δύο ξεχωριστά γνωστικά πεδία. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές τόσο στη μεθοδολογία, όσο και στους στόχους μεταξύ της λογιστικής διαδικασίας με την οποία καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις και του ελέγχου αυτών των καταστάσεων.

Η λογιστική είναι μια διαδικασία δημιουργίας χρήσιμων πληροφοριών για τη λήψη αποφάσεων. Η μεθοδολογία της χρηματοοικονομικής λογιστικής σε πρώτο βαθμό, περιλαμβάνει την αναγνώριση των λογιστικών γεγονότων και συναλλαγών που επηρεάζουν την οικονομική θέση μιας οντότητας. Μετά την αναγνώριση ακολουθεί η μέτρηση, η καταχώρηση, η ταξινόμηση και η συγκέντρωσή τους στους λογαριασμούς της λογιστικής. Το τελικό προϊόν αυτής της διαδικασίας είναι η κατάρτιση και η δημοσίευση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και άλλων λογιστικών και χρηματοοικονομικών εκθέσεων. Ο απώτερος σκοπός της Χρηματοοικονομικής Λογιστικής είναι η παροχή αξιόπιστων, σχετικών και χρήσιμων για την λήψη αποφάσεων χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Ως εκ τούτου η Λογιστική μπορεί να χαρακτηριστεί χωρίς ενδοιασμούς ως μία δημιουργική διαδικασία.

Η ελεγκτική βέβαια δε δημιουργεί νέες λογιστικές πληροφορίες, αλλά προσθέτει αξιοπιστία στις πληροφορίες των οικονομικών καταστάσεων. Η Ελεγκτική είναι μια αναλυτική διαδικασία κρίσεως. Η μεθοδολογία του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει την μελέτη και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και την αναζήτηση, απόκτηση και αξιολόγηση ελεγκτικών τεκμηρίων που αφορούν τις οικονομικές καταστάσεις μιας οντότητας, την ευθύνη της αξιοπιστίας των οποίων έχει η διοίκηση της. Απώτερος σκοπός της Ελεγκτικής είναι η σύνταξη μιας έκθεσης ελέγχου, η οποία περιέχει τη γνώμη του ελεγκτή για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις του ελέγχου. Η ελεγκτική διαδικασία από τη φύση, τη δομή και τη λειτουργία της δεν επαναλαμβάνει τη λογιστική διαδικασία. Ο πίνακας 4.2 απεικονίζει σχηματικά τη σχέση Χρηματοοικονομικής Λογιστικής και Ελεγκτικής στη διαδικασία κατάρτισης και ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων.

Η ελεγκτική βασίζεται στην παραδοχή της επαληθευσιμότητας των κονδυλίων των οικονομικών καταστάσεων. Τα λογιστικά στοιχεία είναι επαληθεύσιμα όταν δύο ή

περισσότερα εξειδικευμένα άτομα που εργάζονται ανεξάρτητα το ένα από το άλλο φτάνουν σε ίδια συμπεράσματα μετά από έναν έλεγχο των λογιστικών στοιχείων.

Σε κάποιους επιστημονικούς τομείς τα στοιχεία θεωρούνται επαληθεύσιμα μόνο όταν οι άνθρωποι που πραγματοποιούν την έρευνα ή την εξέταση μπορούν να αποδείξουν πέρα από κάθε αμφιβολία ότι τα στοιχεία είναι αληθινά ή -ψευδή, σωστά ή λάθος. Αυτό όμως δεν συμβαίνει στην περίπτωση της λογιστικής και της ελεγκτικής. Ο ελεγκτής ψάχνει για μια εύλογη βάση στην οποία θα στηρίξει την έκφραση της γνώμης του για τις οικονομικές καταστάσεις, με τη γνώμη του να αποτελεί μια πιστοποίηση της ακριβοδίκαιης απεικόνισης των οικονομικών καταστάσεων.

Πίνακας 4.2 Σχέση Ελεγκτικής και Λογιστικής

Κατά τη διάρκεια του ελέγχου, ο ελεγκτής αποκτά ελεγκτικά τεκμήρια για να πιστοποιήσει την αξιοπιστία και την καταλληλότητα του λογιστικού χειρισμού των συναλλαγών και των λογιστικών υπολοίπων.

Οι οικονομικές καταστάσεις περιέχουν πολλές διαβεβαιώσεις της διοίκησης για συγκεκριμένα στοιχεία τους. Σε ότι αφορά τα χρεόγραφα για παράδειγμα η διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης διαβεβαιώνει ότι είναι υπαρκτά, ανήκουν στην ιδιοκτησία της επιχείρησης και είναι αποτιμημένα στη χαμηλότερη τιμή μεταξύ κόστους και τρέχουσας τιμής. Κατά την εξέταση των οικονομικών καταστάσεων, ο ελεγκτής πιστεύει ότι οι συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις της Διοίκησης είναι επαληθεύσιμες και ότι είναι δυνατό να φτάσει σε συμπέρασμα σχετικά με την ορθότητα των οικονομικών καταστάσεων σαν σύνολο επαληθεύοντας τους λογαριασμούς που απαρτίζουν τις καταστάσεις.

1.15 Το Νομικό Πλαίσιο Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων

Τη βάση του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων στη χώρα μας αποτελούν τα άρθρα 36 και 37 του Ν. 2190/1920. Το αρχικό νομικό πλαίσιο της Ελεγκτικής των ανωνύμων εταιριών τροποποιήθηκε για να συμπεριλάβει και τις διατάξεις της 8^{ης} Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης τις σχετιζόμενες με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων των χωρών μελών, καθώς και άλλες προβλέψεις που αφορούν στις εν λόγω καταστάσεις. Το νομικό αυτό πλαίσιο συμπληρώνεται με το άρθρο 3 του Π.Δ. 226/92.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Ν. 2190, άρθρο 36, παρ.6, "προκειμένου να ληφθεί έγκυρη απόφαση από τη Γενική Συνέλευση σχετικά με τους ετήσιους λογαριασμούς (ετήσιες οικονομικές καταστάσεις), αυτές θα πρέπει να έχουν ελεγχθεί προηγουμένως από δύο τουλάχιστον ελεγκτές".

Το ελεγκτικό έργο, σύμφωνα με το Π.Δ. 226/92 περί συστάσεως, οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών στην Ελλάδα, συνίσταται στην εξέταση από Ορκωτό Ελεγκτή των τηρούμενων βιβλίων και νόμιμων δικαιολογητικών και παραστατικών, και αποβλέπει στη διακρίβωση του κατά πόσον οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις εμφανίζουν "ακριβοδίκαια" την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα των εργασιών της κατά την ελεγχόμενη περίοδο (άρθρο 16, παρ.1).

Ο ορκωτός ελεγκτής μπορεί να αρνηθεί την ανατιθέμενη σ' αυτόν διενέργεια ελέγχου, ή να ζητήσει τη διακοπή του αρξάμενου απ' αυτόν ελέγχου, εφόσον επικαλείται συγκεκριμένους λόγους τους οποίους γνωστοποιεί στον ελεγχόμενο και αναφέρει στο εποπτικό συμβούλιο του σώματος. Το τελευταίο εξετάζει τους προβαλλόμενους λόγους και, εφόσον διαπιστώσει την σοβαρότητα αυτών, αποφαινεται περί της απαλλαγής του ορισθέντος ελεγκτού. Η γνωστοποίηση της διακοπής του ελέγχου δεν απαλλάσσει τον ορκωτό ελεγκτή από τις υποχρεώσεις του προς τον ελεγχόμενο για αποζημίωση σε περίπτωση αδικαιολόγητης διακοπής του ελέγχου.

Ο ελεγχόμενος μπορεί να ζητήσει δια του νομίμου εκπροσώπου του την εξαίρεση ορισθέντος ορκωτού ελεγκτή για τους λόγους που ορίζει ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας για την εξαίρεση πραγματογνώμονος.

1.16 1^ο Στάδιο Γνωριμίας με Επιχείρηση

Σε κάθε βήμα τη ελεγκτικής διαδικασίας ο ελεγκτής καταλήγει σε κάποιο αποτέλεσμα ή συμπέρασμα, με βάση το οποίο προχωρά στη συνέχεια στο επόμενο βήμα. Ωστόσο, είναι πιθανόν το αποτέλεσμα ενός βήματος να επιβάλει την επιστροφή σε προηγούμενο βήμα. Για

παράδειγμα, ο εντοπισμός στο στάδιο (Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών για τον εντοπισμό σφαλμάτων σε συναλλαγές, υπόλοιπα λογαριασμών και προσάρτημα 'γνωστοποιήσεις') σημαντικών σφαλμάτων σε ένα λογαριασμό των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (π.χ. πελάτες, πωλήσεις, έξοδα συντήρησης κ.λπ.) σε βαθμό μη αναμενόμενο, μπορεί να σημαίνει όχι οι σχετικές δικλίδες είναι λιγότερο αποτελεσματικές, απ' ό,τι ο ελεγκτής είχε εκτιμήσει στο προηγούμενο στάδιο (Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών του συστήματος εσωτερικών δικλίδων). Παρακάτω δίνεται μια συνοπτική περιγραφή για καθένα από τα επτά συνολικά βήματα της ελεγκτικής διαδικασίας.

- I. **Αναζήτηση και αναδοχή πελάτη.** Στο πρώτο στάδιο, ο ελεγκτής αναζητά υποψήφιους πελάτες και αξιολογεί εάν η τυχόν ανάληψη του ελέγχου τους σε καθεμία περίπτωση είναι συμβατή με τους εφαρμοστέους επαγγελματικούς κανόνες (Κώδικας Δεοντολογίας και ελεγκτικά πρότυπα) και με τυχόν ρυθμίσεις της νομοθεσίας. Εξετάζει επίσης ο ελεγκτής εάν η ανάληψη του ελέγχου είναι για τον ίδιο επιχειρηματικά ωφέλιμη, με δεδομένο το ύψος της αμοιβής, τα σχετικά κόστη και τις ευθύνες και τους κινδύνους που συνεπάγεται η ανάληψη του ελέγχου.
- II. **Κατανόηση του περιβάλλοντος του πελάτη και των στρατηγικών κινδύνων που αντιμετωπίζει.** Στο στάδιο αυτό, ο ελεγκτής αναλαμβάνει μια σειρά από ενέργειες που αποσκοπούν στην κατανόηση του ευρύτερου περιβάλλοντος της επιχείρησης και των στρατηγικών κινδύνων που αυτή αντιμετωπίζει. Η κατανόηση αυτή θα βοηθήσει τον ελεγκτή να εκτιμήσει την πιθανότητα για ουσιώδη σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και να σχεδιάσει κατάλληλες διαδικασίες για τον εντοπισμό τους.
- III. **Μελέτη και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων (internal control system).** Για την αντιμετώπιση των κινδύνων σφαλμάτων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, την προστασία από διαφόρους κινδύνους καταστροφών καθώς και για την αποτελεσματική λειτουργία και τη διεύθυνση της επιχείρησης στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων της, η διοίκηση έχει δημιουργήσει ένα σύστημα από δικλίδες. Στο στάδιο αυτό, ο ελεγκτής αναλαμβάνει τη μελέτη και αξιολόγηση του συστήματος αυτού. Οι ενέργειες αυτές συνίστανται στον εντοπισμό των επιμέρους δικλίδων και στο σχηματισμό γνώμης για την καταλληλότητα και την επάρκειά τους, χωρίς να περιλαμβάνουν όμως τη δοκιμασία της λειτουργίας τους.
- IV. **Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών συστήματος εσωτερικών δικλίδων.** Στο στάδιο αυτό, ο ελεγκτής σχεδιάζει και προβαίνει σε μια σειρά από δοκιμασίες του συστήματος δικλίδων που έχει δημιουργήσει η διοίκηση, με σκοπό να διαμορφώσει γνώμη για τη λειτουργική τους αποτελεσματικότητα.

- V. Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών για τον εντοπισμό σημαντικών σφαλμάτων.** Με βάση τα αποτελέσματα από τη δοκιμασία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων του προηγούμενου σταδίου, ο ελεγκτής προβαίνει στο σχεδιασμό και την εκτέλεση μιας σειράς από δοκιμασίες για τον εντοπισμό σημαντικών σφαλμάτων στους επιμέρους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων καθώς και στο προσάρτημα.
- VI. Ολοκλήρωση ελεγκτικών διαδικασιών.** Στο στάδιο αυτό, μετά την περάτωση των δοκιμασιών για σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, ο ελεγκτής προβαίνει σε μια πρόσθετη σειρά τελικών ελεγκτικών διαδικασιών, αναζητώντας περαιτέρω διασφάλιση ότι δεν έχουν διαφύγει της προσοχής του σημαντικά θέματα, σε ότι αφορά στην έκφραση επαγγελματικής γνώμης επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων του πελάτη.
- VII. Έκδοση έκθεσης ελέγχου.** Στο τελευταίο αυτό στάδιο, ο ελεγκτής προβαίνει σε μια σφαιρική αποτίμηση των ελεγκτικών τεκμηρίων που έχει συλλέξει σε όλα τα προηγούμενα στάδια, με σκοπό να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσο οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί εύλογα (Fair presentation) από κάθε ουσιώδη πλευρά, σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές και τη σχετική νομοθεσία. Με βάση την απάντηση που θα δώσει, ο ελεγκτής συντάσσει τελικά την έκθεση ελέγχου.

1.17 Επισκόπηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου

Μια ολοκληρωμένη επισκόπηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου δίνει τη δυνατότητα στον ελεγκτή να ανακαλύψει όλους τους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Η επισκόπηση του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να γίνει με συστηματικό και ορθολογικά σχεδιασμένο τρόπο.

Ο ελεγκτής, προτού κάνει την τελική επιλογή της μεθοδολογίας που θα χρησιμοποιήσει για την επισκόπηση του εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης, πρέπει να λάβει υπόψη του το μέγεθος της επιχείρησης, την τοποθεσία των εγκαταστάσεων της, το πληροφοριακό της σύστημα, τη φύση των εργασιών της και πολλούς άλλους προσδιοριστικούς παράγοντες της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Το μέγεθος και η φύση των περισσότερων επιχειρήσεων είναι τέτοια ώστε η επισκόπηση αλλά και η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου να γίνονται χωριστά για κάθε λειτουργία ή τμήμα τους.

Στην εφαρμοσμένη ελεγκτική οι περισσότερο χρησιμοποιημένοι τρόποι τμηματοποίησης των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης και των συναλλαγών της είναι κατά

- (α) κύκλο
- (β) λειτουργικό τμήμα και
- (γ) ταξινόμηση των οικονομικών καταστάσεων.

1. Διαχωρισμός του εσωτερικού ελέγχου κατά κύκλους

Η διαίρεση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου σε κύκλους συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη επισκόπηση και αξιολόγηση του. Η χρησιμοποίηση των κύκλων συναλλαγών δίδει τη δυνατότητα στον ελεγκτή να οργανώσει τη δουλειά του χωρίς να διαχωρίσει μέρη του συστήματος τα οποία αλληλοσυνδέονται στενά μεταξύ τους. Μία ειδική ομάδα εργασίας του ΑΙΟΛ (1979) πρότεινε το διαχωρισμό ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου στους ακόλουθους κύκλους:

- (1) Ο κύκλος εσόδων
- (2) Ο κύκλος δαπανών
- (3) ο κύκλος της παραγωγής ή μεταποίησης
- (4) Ο χρηματοδοτικός κύκλος και
- (5) Ο κύκλος των εξωτερικών οικονομικών εκθέσεων.

Οι ARENS και LOEBBECKE (1980) διαχώρισαν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου στους πιο κάτω κύκλους συναλλαγών:

- (1) Πωλήσεων και εισπράξεων
- (2) Μισθοδοσίας και προσωπικού
- (3) Απόκτησης αγαθών και υπηρεσιών και πληρωμών
- (4) Αποθεμάτων και Αποθήκευσης και
- (5) Απόκτησης κεφαλαίων και της αποπληρωμής τους.

Επειδή το λογιστικό σύστημα αποτελείται από αλληλοεξαρτώμενους κύκλους είναι φανερό ότι μερικοί λογαριασμοί και συναλλαγές εμπίπτουν σε περισσότερους του ενός κύκλους. Για παράδειγμα, το ταμείο και τα εμπορεύματα μπορούν να ενταχθούν σε περισσότερους του ενός κύκλους. Συνήθως ένας τέτοιος λογαριασμός ή συναλλαγή εξετάζεται στον κύκλο που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη δραστηριότητα.

2. Διαχωρισμός του Εσωτερικού Ελέγχου κατά λειτουργικές μονάδες.

Πολλές φορές οι ελεγκτές για την αποτελεσματικότερη επισκόπηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, διαιρούν το σύστημα ανάλογα με την οργανωτική διαίρεση της επιχείρησης σε λειτουργικές μονάδες. Η οργανωτική δομή αρκετών επιχειρήσεων περιλαμβάνει διακεκριμένες λειτουργίες πωλήσεων, αποθηκών και διοικητικών και οικονομικών υπηρεσιών. Παρ' ότι το αντικείμενο δράσεως κάθε λειτουργίας είναι διαφοροποιημένο υπάρχουν πληροφορίες και ροές στοιχείων που μπορεί να είναι κοινές (Προσωπικό, Μισθοδοσία). Αν ο ελεγκτής αποφασίσει να χρησιμοποιήσει τον διαχωρισμό

των λειτουργικών μονάδων σαν βάση οργάνωσης της ελεγκτικής διαδικασίας πρέπει να προσέξει ιδιαίτερα τις αλληλοσυσχετίσεις των μονάδων αυτών.

3. Διαχωρισμός του εσωτερικού ελέγχου με βάση τις ταξινομήσεις των οικονομικών καταστάσεων.

Η δομή και οι ταξινομήσεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων χρησιμοποιούνται ως βάση για την οργάνωση του ελεγκτικού έργου της επισκόπησης και αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Η μεθοδολογία αυτή υιοθετείται κυρίως σε ελέγχους μικρών επιχειρήσεων.

Οι ελεγκτές συλλέγουν πληροφορίες για το σύστημα εσωτερικού ελέγχου μέσω μιας επισκόπησης των φύλλων εργασίας προηγούμενων ελέγχων. Ένας άλλος τρόπος αναζήτησης και επισκόπησης του εσωτερικού ελέγχου είναι οι συνεντεύξεις με τα στελέχη της επιχείρησης και η επισκόπηση του σχεδίου οργάνωσης και των εγχειριδίων λογαριασμών και τυπικών διαδικασιών. Από τα οργανογράμματα οι ελεγκτές μπορούν να εξακριβώσουν τα καθήκοντα και τις ευθύνες των υπαλλήλων της επιχείρησης. Τα εγχειρίδια διαδικασιών θα πρέπει να μελετηθούν από τον ελεγκτή και να συζητηθούν με στελέχη της επιχείρησης για να διασφαλισθεί η απόλυτη κατανόησή τους. Μετά τη σκιαγράφιση και την απόκτηση των βασικών γνώσεων για τον εσωτερικό έλεγχο, ο ελεγκτής έχει ανάγκη συγκέντρωσης ειδικών πληροφοριών για τη ροή των παραστατικών και στοιχείων και τη φύση συγκεκριμένων μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου. Τα διαγράμματα ροής και τα ερωτηματολόγια εσωτερικού ελέγχου είναι πολύτιμα εργαλεία για την επίτευξη των πιο πάνω στόχων. Ένα διάγραμμα ροής του εσωτερικού ελέγχου είναι μια συμβολική διαγραμματική παρουσίαση του συστήματος ή μιας σειράς διαδικασιών. Εκτός από τη συνεχή ροή των εργασιών ή των παραστατικών ένα διάγραμμα ροής είναι δυνατόν να απεικονίζει τη διάκριση των υπευθυνοτήτων, τις αρμοδιότητες, εξουσιοδοτήσεις και εσωτερικές επαληθεύσεις. Για κάθε κύκλο ή μεγάλη κατηγορία συναλλαγών καταρτίζονται συνήθως ξεχωριστά διαγράμματα ροής όπως αγορών, παραγωγής, μισθοδοσίας κλπ. Η χρησιμοποίηση ερωτηματολογίου, εσωτερικού ελέγχου αποτελεί μια παραδοσιακή μέθοδο συλλογής πληροφοριών για το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Πολλές επιχειρήσεις ελεγκτών λογιστών καταρτίζουν και χρησιμοποιούν τα δικά τους ερωτηματολόγια. Ένα ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήματα για τους εσωτερικούς ελέγχους κάθε περιοχής ή κύκλου συναλλαγών. Το ερωτηματολόγιο μπορεί να σχεδιασθεί κατά τέτοιο τρόπο έτσι ώστε μια απάντηση "όχι" σε μια ερώτηση να δείχνει αδυναμία του εσωτερικού ελέγχου. Ορισμένοι ελεγκτές προτιμούν να χρησιμοποιούν αντί ερωτηματολογίων περιγραφικές εκθέσεις. Οι ελεγκτές με την κατάρτιση των εκθέσεων αυτών περιγράφουν τα σημαντικά τμήματα του εσωτερικού ελέγχου και εκτιμούν το βαθμό επάρκειας ή αδυναμίας τους. Ο Πίνακας 7.4 απεικονίζει ενδεικτικές ερωτήσεις που περιλαμβάνονται σ' ένα Ερωτηματολόγιο Εσωτερικού Ελέγχου.

Πίνακας 7.4 Ερωτηματολόγιο Εσωτερικού Ελέγχου

Γενικά	Απάντηση		Σχόλια
	Ναι	Όχι	
1. Διαθέτει η ελεγχόμενη επιχείρηση οργανόγραμμα;			
2. Διαθέτει ο πελάτης λογιστικό σχέδιο;			
3. Εκτελείται το Λογιστικό σχέδιο με βάση τα λογιστικά εγχειρίδια;			
4. Υπάρχει περιγραφή θέσεων εργασίας στο Λογιστήριο;			
5. Είναι τα τηρούμενα λογιστικά βιβλία αυτά που προβλέπονται από το νόμο;			
6. Ενημερώνονται τα λογιστικά βιβλία κανονικά και εμπρόθεσμα;			
7. Έχουμε στα αρχεία μας αντίγραφο του οργανογράμματος και του λογιστικού σχεδίου και των διαφόρων εγχειρίδων;			
8. Είναι το τμήμα Γενικής Λογιστικής οργανωτικά και λειτουργικά διαχωρισμένο από: α) το τμήμα αγορών, β) το τμήμα πωλήσεων, γ) το τμήμα εισπράξεων και πληρωμών			
9. Υπάρχει ασφαλιστική κάλυψη για τους υπαλλήλους που χειρίζονται γραμμάτια, χρεόγραφα, μετρητά ή άλλα αντικείμενα αξίας;			
10. Υπάρχει υποχρέωση για όλους τους παραπάνω υπαλλήλους να παίρνουν υποχρεωτικά την ετήσια άδεια τους, ώστε να αντικαθίστανται από άλλους υπαλλήλους.			

α. Προκαταρκτική Αξιολόγηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Με την ολοκλήρωση της επισκόπησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ο ελεγκτής είναι σε θέση να κάνει μια προκαταρκτική αξιολόγηση του συστήματος και να εντοπίσει

περιοχές ελέγχου όπου οι μηχανισμοί εσωτερικού ελέγχου είναι τόσο αδύναμοι, ώστε να μην παρέχουν μια λογική βάση στην οποία να μπορεί να στηριχθεί ο ελεγκτής. Ένας μηχανισμός εσωτερικού ελέγχου χαρακτηρίζεται ως αδύναμος ή ανεπαρκής όταν παρότι λειτουργεί σύμφωνα με τις προδιαγραφές του δεν είναι σε θέση να προλάβει ή εμποδίσει τη δημιουργία σφαλμάτων ή παραβάσεων.

Για τα τμήματα εκείνα του εσωτερικού ελέγχου που η προκαταρκτική αξιολόγηση δείχνει ότι δεν είναι λογικό να βασισθεί ο ελεγκτής δεν υπάρχει ανάγκη να γίνουν οι έλεγχοι συστήματος εσωτερικού ελέγχου ή πιστότητας ή δικλείδων ασφαλείας που αναπτύσσονται πιο κάτω. Σε αντιστάθμισμα οι ελεγκτές για τον έλεγχο των τμημάτων αυτών αυξάνουν την έκταση των άμεσων επαληθευτικών διαδικασιών.

1.17.1 Αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου

Από την αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και ιδιαίτερα από το βαθμό εμπιστοσύνης του ελεγκτή στο σύστημα επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό η έκταση των ελέγχων τεκμηρίωσης. Οι δύο επικρατέστερες θεωρήσεις αξιολόγησης του εσωτερικού ελεγκτή είναι η θεώρηση του Τελικού Αποτελέσματος και η θεώρηση της Μεθόδου. Η δεύτερη προσέγγιση αξιολογεί το Λογιστικό σύστημα, με βάση την αρχιτεκτονική του συστήματος.

Η θεώρηση του Τελικού Αποτελέσματος δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο αποτέλεσμα και πολύ λιγότερη στον τρόπο και τα μέσα επίτευξης τους. Για παράδειγμα, εξετάζεται, ένα μεγάλο δείγμα συναλλαγών (1.000 επιταγές) και αν όλα (έκδοση, τεκμηρίωση, διαχείριση, απεικόνιση) βρεθούν σωστά τότε υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι το σύστημα λειτουργεί αποτελεσματικά. Η θεώρηση της μεθόδου προσπαθεί να εξετάσει εσωτερικά το λογιστικό σύστημα και να διαπιστώσει με ακρίβεια πώς παράγονται τα αποτελέσματα. Οι δυο θεωρήσεις στην πράξη περιέχουν μερικά στοιχεία η μια της άλλης. Η τελική αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι στη φύση της ίδια με την προκαταρκτική αξιολόγηση. Η τελική αξιολόγηση περιλαμβάνει ποσοτική αλλά και ποιοτική αξιολόγηση του συστήματος. Ο αριθμός των παρεκκλίσεων που διαπιστώνεται σε μια δοκιμασία ενός συγκεκριμένου μηχανισμού ελέγχου μπορεί να είναι τέτοιου μεγέθους ώστε να γεννώνται αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητά του. Ο σκοπός της τελικής αξιολόγησης είναι να καθορίσει την εμπιστοσύνη στην αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου εκφρασμένη σε όρους του κινδύνου ότι σφάλματα ή παραλείψεις δεν θα αποκαλυφθούν από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

1.17.2 Γνωστοποίηση Ουσιωδών Αδυναμιών του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Ο ελεγκτής κατά τη διάρκεια του ελέγχου είναι δυνατόν να αποκαλύψει συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο ορίζει ότι ο ελεγκτής οφείλει να γνωστοποιεί στη διοίκηση τις οποιεσδήποτε ουσιώδεις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, που σχετίζονται με την πρόληψη ή την αποκάλυψη εκουσίων και ακούσιων λαθών, και έχουν περιέλθει στην αντίληψη του κατά τη διεκπεραίωση του ελέγχου. Ο ελεγκτής, επίσης, οφείλει να διασφαλίσει ότι οι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση του ελεγχόμενου Οργανισμού έχουν ενημερωθεί σχετικά με τις ουσιώδεις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, που σχετίζονται με την πρόληψη ή την αποκάλυψη εκουσίων και ακούσιων λαθών.

Ενδεικτικές περιπτώσεις αδυναμιών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, τις οποίες οφείλει ο ελεγκτής να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή Ελέγχου ή στην Ανώτατη Διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης, είναι οι πιο κάτω:

- Ανεπαρκή μέτρα προστασίας των περιουσιακών στοιχείων
- Ακατάλληλος σχεδιασμός του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Απουσία εφεδρικών μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου για συγκεκριμένο κύκλο συναλλακτικών πράξεων
- Παράλειψη διαχωρισμού καθηκόντων όταν ο διαχωρισμός αποτελεί προϋπόθεση επίτευξης των στόχων του ελέγχου
- Έλλειψη πνεύματος υπευθυνότητας και ελέγχου στην επιχείρηση
- Άρνηση διόρθωσης εκτοπισθέντων από προηγούμενο έλεγχο αδυναμιών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Ελεγκτική μαρτυρία για αστοχίες στη λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Για παράδειγμα κλοπές περιουσιακών στοιχείων, παραποίηση λογιστικών βιβλίων και στοιχείων, λανθασμένες και επιζήμιες ενέργειες του προσωπικού, λανθασμένη εφαρμογή λογιστικών αρχών και προτύπων, έλλειψη τυπικών και ουσιαστικών προσόντων και εκπαίδευση σε κατηγορίες προσωπικού κ.λ.π.

1.18 Οι βασικές σχέσεις μεταξύ του ανεξάρτητου ελεγκτή και παραγόντων της ελεγχόμενης επιχείρησης

Ο ελεγκτής έχει θεσμικά ένα διαμεσολαβητικό ρόλο στη διακίνηση και γνωστοποίηση των λογιστικών πληροφοριών. Ο ελεγκτής από τη θέση του πρέπει να είναι ανεξάρτητος τόσο από αυτούς που καταρτίζουν τις οικονομικές καταστάσεις όσο και από τους χρήστες των περιληπτικών πληροφοριών που περιέχουν αυτές οι καταστάσεις. Στα πλαίσια της ανάληψης ενός ελέγχου ο ελεγκτής διατηρεί επαγγελματικές σχέσεις με τέσσερις σημαντικές ομάδες:

- 1) τη Διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης
- 2) το Διοικητικό Συμβούλιο
- 3) τους εσωτερικούς ελεγκτές και
- 4) τους μετόχους.

Για κάθε μία από τις επαγγελματικές αυτές σχέσεις ση μειώνονται τα εξής:

1.18.1 Σχέση του Ελεγκτή με τη Διοίκηση

Η διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης περιλαμβάνει τα άτομα τα οποία συλλογικά σχεδιάζουν, συντονίζουν και ελέγχουν τις λειτουργίες και τις συναλλαγές της. Κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης ενός ελέγχου, υπάρχει μία εκτεταμένη αλληλεπίδραση μεταξύ του ελεγκτή και της διοίκησης. Ο ελεγκτής για να αποκτήσει τα ελεγκτικά τεκμήρια που χρειάζονται στον έλεγχο έχει συχνά την ανάγκη πρόσβασης και συλλογής εμπιστευτικών πληροφοριών της επιχείρησης. Ο ελεγκτής για την απόκτηση αυτών των πληροφοριών με άδεια της διοίκησης θα πρέπει να αναπτύξει με αυτήν μία σχέση που να βασίζεται σε αμοιβαία εμπιστοσύνη και σεβασμό. Μια σχέση αντιπαλότητας δεν οδηγεί σε επιθυμητά αποτελέσματα. Ο ελεγκτής θα πρέπει να επιδείξει ένα πραγματικό ενδιαφέρον για την ευημερία και τις μελλοντικές προοπτικές της ελεγχόμενης επιχείρησης. Θα πρέπει να σημειωθεί βέβαια ότι αυτό το ενδιαφέρον πρέπει να μετριάζεται από μια στάση επαγγελματικού σκεπτικισμού σε ότι αφορά τις διαβεβαιώσεις της διοίκησης. Ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος να αξιολογήσει με κριτική διάθεση και επαγγελματισμό την ακριβοδίκαιη απεικόνιση των οικονομικών καταστάσεων με τις διαβεβαιώσεις της διοίκησης. Ο πίνακας 4.2. απεικονίζει επιγραμματικά τις κυριότερες διαφορές της ευθύνης των ανεξάρτητων ελεγκτών και της διοίκησης της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Πίνακας 4.2. Διάκριση Ευθύνης Οικονομικών Καταστάσεων

Διοίκηση		Ανεξάρτητος Ελεγκτής	
Κύρια Ευθύνη			
Κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων		Εξέλεγχξη οικονομικών καταστάσεων	
Τελικό Προϊόν			
Οικονομικές καταστάσεις που περιέχουν διαβεβαιώσεις της Διοίκησης		Πιστοποιητικό ελέγχου με έκφραση γνώμης για την ακριβοδίκαιη απεικόνιση των οικονομικών καταστάσεων	
Κριτήρια εκπλήρωσης της ευθύνης			
Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα Διεθνή Πρότυπα Πρότυπα Χρηματοοικονομικών Αναφορών		Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα. Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα	

1.18.2 Σχέση του Ελεγκτή με το Διοικητικό Συμβούλιο

Το Διοικητικό Συμβούλιο μιας επιχείρησης είναι το ανώτατο εκείνο συλλογικό όργανο που έχει την ευθύνη της παρακολούθησης του ότι η επιχείρηση λειτουργεί κατά τρόπο που να εξυπηρετεί κατά τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα των μετόχων της. Η σχέση του Ελεγκτή με το Διοικητικό Συμβούλιο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη σύνθεση του Συμβουλίου. Όταν το Συμβούλιο αποτελείται από εκτελεστικά μέλη της εταιρείας, η σχέση του Ελεγκτή με το Συμβούλιο μπορεί να είναι ίδια με εκείνη της σχέσης του Ελεγκτή με τη Διοίκηση. Ωστόσο, όταν το Συμβούλιο έχει στη σύνθεσή του ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη τότε είναι πιθανή μια διαφορετική σχέση. Τα ανεξάρτητα μέλη δεν είναι στελέχη ή υπάλληλοι της εταιρείας. Σε αυτή την περίπτωση το Συμβούλιο ή η αρμόδια Επιτροπή Ελέγχου αποτελούμενη κυρίως από τα ανεξάρτητα μέλη του Συμβουλίου μπορεί να λειτουργήσει διαμεσολαβητικά μεταξύ του Ελεγκτή και της Διοίκησης.

1.18.3 Σχέση του Ελεγκτή με τους Εσωτερικούς Ελεγκτές

Ο ανεξάρτητος ελεγκτής έχει μια στενή συνεργασία με τους εσωτερικούς ελεγκτές της ελεγχόμενης επιχείρησης. Η διοίκηση για παράδειγμα μπορεί να ζητήσει από τον ανεξάρτητο

ελεγκτή να εξετάσει και να αξιολογήσει τις δραστηριότητες των Εσωτερικών ελεγκτών και να υποβάλλει μια έκθεση για την ποιότητα της δουλειάς τους. Ο ανεξάρτητος ελεγκτής επίσης έχει άμεσο και πρωτογενές ενδιαφέρον για το έργο των Εσωτερικών ελεγκτών το οποίο ανήκει στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Η εργασία του εσωτερικού ελεγκτή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως υποκατάστατο της εργασίας του ανεξάρτητου ελεγκτή. Ωστόσο μπορεί να είναι συμπληρωματική. Ο ανεξάρτητος ελεγκτής προκειμένου να προσδιορίσει την επίδραση της εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή στη δική του εξέταση, θα πρέπει να:

1. Λάβει υπόψη του την επάρκεια και την αντικειμενικότητα του εσωτερικού ελεγκτή και
2. Αξιολογήσει την ποιότητα της εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή.

Η επάρκεια του εσωτερικού ελεγκτή μπορεί να διαπιστωθεί μετά από εξέταση της εκπαίδευσης, της εμπειρίας και του επαγγελματισμού του. Η αντικειμενικότητα του εσωτερικού ελεγκτή μπορεί να αξιολογηθεί μετά από μελέτη του οργανωτικού επιπέδου στο οποίο αναφέρεται και μέσα από μια επισκόπηση της ουσίας των εκθέσεων του. Όταν ο εσωτερικός ελεγκτής αναφέρεται στην Επιτροπή ελέγχου τότε μπορεί να χαιρεί σημαντικής ανεξαρτησίας. Κατά την Αξιολόγηση της ποιότητας της εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή ο ανεξάρτητος ελεγκτής θα πρέπει να εξετάσει δειγματοληπτικά τα ελεγκτικά προγράμματα και τα φύλλα εργασίας. Επιπρόσθετα, θα εξετάσει και ο ίδιος ένα τμήμα της εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή. Τα Διεθνή και τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα επιτρέπουν στον εσωτερικό ελεγκτή να παρέχει άμεση βοήθεια στον εξωτερικό ελεγκτή κατά την εκτέλεση του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Όταν συμβαίνει αυτό, ο ανεξάρτητος ελεγκτής πρέπει να επιβλέπει τον εσωτερικό ελεγκτή στην έκταση που τη θεωρεί αναγκαία.

1.18.4 Σχέση του Ελεγκτή με τους Μετόχους

Οι μέτοχοι βασίζονται στις ελεγμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις προκειμένου να πειστούν ότι η Διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης έχει διαχειριστεί σωστά την ευθύνη της διαχείρισης των επιχειρησιακών θεμάτων. Γι' αυτό ο ελεγκτής έχει μια σημαντική ευθύνη έναντι των μετόχων που είναι οι κύριοι χρήστες της έκθεσης του. Κατά τη διάρκεια του ελέγχου ο ελεγκτής δεν αναμένεται να έχει άμεση προσωπική επαφή με τους μετόχους οι οποίοι δεν είναι ανώτατα στελέχη ή υπάλληλοι σε σημαντικές θέσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης.

1.19 Περιορισμοί ενός Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων

Ένας έλεγχος οικονομικών καταστάσεων ο οποίος πραγματοποιείται με τα Ελληνικά, τα διεθνή ή τα ελεγκτικά πρότυπα άλλης χώρας υπόκειται σε μερικούς εγγενείς περιορισμούς.

Ο πρώτος περιορισμός έχει να κάνει με τα σχετικά στενά χρονικά όρια διενέργειας του ελέγχου. Το πιστοποιητικό ελέγχου των ελεγκτών για τις οικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής μονάδας εκδίδεται συνήθως σε διάστημα λίγων μηνών μετά την ημερομηνία του ισολογισμού. Ο χρονικός αυτός περιορισμός είναι δυνατόν να επηρεάσει την ποσότητα του αποδεικτικού υλικού που μπορεί να συγκεντρωθεί και αφορά συναλλαγές και γεγονότα που έλαβαν χώρα σε χρόνο μεταγενέστερο του ισολογισμού και τα οποία μπορεί να έχουν επιπτώσεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Η ως άνω χρονική περίοδος φαίνεται αρκετά μικρή για την οριστική αποσαφήνιση των υφισταμένων κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού, αβέβαιων γεγονότων και εκτιμήσεων.

Ένας δεύτερος περιορισμός έχει να κάνει με το κόστος πραγματοποίησης του ελέγχου το οποίο πρέπει συνήθως να διαμορφωθεί σε λογικά επίπεδα. Η υιοθέτηση επιλεκτικών δοκιμασιών, και δειγματοληψίας είναι σ' ένα μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα των περιορισμένων οικονομικών πόρων του ελέγχου. Ως εκ τούτου ενυπάρχει ο κίνδυνος της μη ανίχνευσης σημαντικών σφαλμάτων ή ανωμαλιών που μπορεί να υπάρχουν στις οικονομικές καταστάσεις.

Έναν άλλο σημαντικό περιορισμό αποτελεί το πλαίσιο των εθνικών και διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης με βάση το οποίο καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις. Οι λογιστικοί αυτοί κανόνες επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση εναλλακτικών μεθόδων αποτίμησης των αποθεμάτων, υπολογισμού των αποσβέσεων, εκτίμησης των προβλέψεων κ.λ.π με συνέπεια οι πραγματοποιούμενες εκτιμήσεις να αποτελούν ένα εγγενές μέρος της λογιστικής διαδικασίας. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει την έκβαση αβέβαιων υποθέσεων ή θεμάτων. Ως εκ τούτου ο έλεγχος δεν μπορεί να προσθέσει βεβαιότητα και ακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις όταν τα στοιχεία αυτά δεν υπάρχουν. Όμως παρά τους προ εκτεθέντες περιορισμούς ένας έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων προσθέτει αξιοπιστία στις οικονομικές καταστάσεις. Γι' αυτό αυτή η κατηγορία των ελέγχων έχει αναγορευθεί σε ένα απαραίτητο μέρος της οικονομικής μας ζωής.

1.20 Πιστοποιητικό Ελέγχου

Το πιστοποιητικό ελέγχου συντάσσεται από τον εξωτερικό ελεγκτή και υποβάλλεται, σύμφωνα με το άρθρο 37 του νόμου 2190, στην τακτική γενική συνέλευση των μετόχων και στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Δημοσιεύεται δε υποχρεωτικά μαζί με τις λογιστικές καταστάσεις τέλους χρήσης. Αντίγραφο της έκθεσης πρέπει να υποβάλλεται στο Εποπτικό Συμβούλιο του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών.

Σύμφωνα με τα πρότυπα της σύνταξης της έκθεσης ελέγχου, ο ελεγκτής πρέπει να αναγράφει στην έκθεση:

- α.** Εάν οι ελεγμένες λογιστικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί συμφωνά με τις γενικά παραδεκτές αρχές της Λογιστικής,
- β.** Εάν οι λογιστικές αρχές έχουν τηρηθεί με συνέπεια σε σχέση με την προηγούμενη χρήση,
- γ.** Εάν οι υποσημειώσεις στις λογιστικές καταστάσεις θεωρούνται επαρκείς και σαφείς,
- δ.** Τη γνώμη του για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων η να εκθέτει τους λόγους για τους οποίους αδυνατεί να εκφέρει γνώμη.

Ο νομοθέτης στη χώρα μας ακολούθησε τα ανωτέρω πρότυπα και καθιέρωσε συγκεκριμένες αρχές για το τι πρέπει να περιέχει ένα πιστοποιητικό ελέγχου. Έτσι, το άρθρο 37 του νόμου 2190 ορίζει ότι η έκθεση των ελεγκτών οφείλει να αναφέρει εάν:

- α.** Έχουν παρασχεθεί στους ελεγκτές οι πληροφορίες που ήταν απαραίτητες για την εκτέλεση του έργου τους,
- β.** Έχουν λάβει γνώση οι ελεγκτές του πλήρους απολογισμού των εργασιών υποκαταστημάτων της επιχείρησης,
- γ.** Έχει τηρηθεί κανονικά λογαριασμός κόστους παραγωγής στην περίπτωση που η επιχείρηση είναι βιομηχανική,
- δ.** Έχει τροποποιηθεί η μέθοδος της απογραφής σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

Πιο ειδικές είναι οι ρυθμίσεις του άρθρου 43α παράγρ. 4 και του άρθρου 43β παράγρ. 2 του νόμου 2190. Το πρώτο άρθρο ορίζει ότι η έκθεση των ελεγκτών οφείλει να αναφέρει εάν α) το Προσάρτημα των λογιστικών καταστάσεων περιλαμβάνει τις πληροφορίες που αναφέρει η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου και β) έγινε επαλήθευση της συμφωνίας του περιεχομένου της έκθεσης διαχείρισης του διοικητικού συμβουλίου με τις σχετικές λογιστικές καταστάσεις. Το δεύτερο άρθρο επιβάλλει την τήρηση των εξής:

"... Αν οι ελεγκτές έχουν παρατηρήσεις ή αρνούνται την έκφραση γνώμης, τότε το γεγονός αυτό πρέπει να αναφέρεται και να αιτιολογείται στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις, εκτός εάν αυτό προκύπτει από το δημοσιευμένο σχετικό πιστοποιητικό ελέγχου..."

Συνάγεται από τη μελέτη των διατάξεων των ανωτέρω άρθρων του νόμου 2190 ότι ο νομοθέτης υιοθέτησε ως κριτήριο μέτρησης της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων τη συνεπή εφαρμογή των αρχών της Λογιστικής. Οι αρχές αυτές στη χώρα μας συνιστούν το θεωρητικό πλαίσιο του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου.

Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών έλαβε υπόψη του τις ανωτέρω διατάξεις του νόμου και κατάρτισε ένα υπόδειγμα πιστοποιητικού ελέγχου που χρησιμοποιούν τα μέλη του. Το υπόδειγμα αυτό απεικονίζεται στην επόμενη σελίδα.

Στο πιστοποιητικό ελέγχου πρέπει να αναγράφονται τα εξής στοιχεία:

α. Η ημερομηνία της σύνταξης του,

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ Προς τους κ.κ.

Μετόχους της Ανώνυμης Εταιρείας ...

Ελέγξαμε τις ανωτέρω Οικονομικές Καταστάσεις καθώς και το σχετικό Προσάρτημα της Ανώνυμης Εταιρείας..... της εταιρικής χρήσεως που έληξε την 31η Δεκεμβρίου 19Χ. Ο έλεγχος μας, στα πλαίσια του οποίου λάβαμε και γνώση πλήρους λογιστικού απολογισμού των εργασιών των υποκαταστημάτων της εταιρείας, έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του Κ.Ν. 2190/1920 "περί Ανωνύμων Εταιρειών" και τις ελεγκτικές διαδικασίες που κρίναμε κατάλληλες, βάσει των αρχών και κανόνων ελεγκτικής που ακολουθεί το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών. Τέθηκαν στη διάθεση μας τα βιβλία και στοιχεία που τήρησε η εταιρεία και μας δόθηκαν οι αναγκαίες για τον έλεγχο πληροφορίες και επεξηγήσεις που ζητήσαμε. Η εταιρεία εφάρμοσε ορθά το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο. Δεν τροποποιήθηκε η μέθοδος απογραφής σε σχέση με την προηγούμενη χρήση και το κόστος παραγωγής που προκύπτει από τα λογιστικά βιβλία προσδιορίστηκε σύμφωνα με τις παραδεγμένες αρχές λογισμού του κόστους. Επαληθεύσαμε τη συμφωνία του περιεχομένου της εκθέσεως Διαχείρισεως του Διοικητικού Συμβουλίου προς την Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων, με τις σχετικές Οικονομικές Καταστάσεις. Το Προσάρτημα περιλαμβάνει τις πληροφορίες που προβλέπονται από την παράγρ. 1 του άρθρου 43α του κωδ. Ν. 2190/1920. Από τον παραπάνω έλεγχο μας προέκυψαν τα εξής:

- 1)....., 2)
- 3)..... 4).....
- 5

Κατά τη γνώμη μας, οι ανωτέρω Οικονομικές Καταστάσεις οι οποίες προκύπτουν από τα βιβλία και στοιχεία της εταιρείας απεικονίζουν μαζί με το Προσάρτημα, αφού ληφθούν υπόψη οι παραπάνω παρατηρήσεις μας, την περιουσιακή διάρθρωση και την οικονομική θέση της εταιρείας κατά την 31η Δεκεμβρίου 19Χ, καθώς και τα αποτελέσματα της χρήσεως που έληξε αυτή την ημερομηνία, βάσει των σχετικών διατάξεων που ισχύουν και λογιστικών αρχών, οι οποίες έχουν γίνει γενικά παραδεκτές και δε διαφέρουν από εκείνες που η εταιρεία εφάρμοσε στην προηγούμενη χρήση, εκτός από τις περιπτώσεις της ανωτέρω παρατηρήσεως και της σημειώσεως της Εταιρείας υπ' αριθμόν ...

Αθήνα

Ο Ορκωτός Ελεγκτής

β. Η επωνυμία της επιχείρησης, της οποίας τα λογιστικά βιβλία έχουν ελεγχθεί,

γ. Οι εντολές του ελέγχου προς τους οποίους απευθύνεται,

δ. Οι λογιστικές καταστάσεις στις οποίες αναφέρεται,

ε. Τα προσωπικά στοιχεία και η υπογραφή του ελεγκτή ή των ελεγκτών.

Το κυρίως κείμενο του πιστοποιητικού ελέγχου συνθέτουν δύο ενότητες. Στην πρώτη περιγράφεται η φύση και η έκταση της ελεγκτικής εργασίας, ενώ στη δεύτερη αναγράφεται η γνώμη του ελεγκτή.

Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου, ο ελεγκτής αναφέρει ότι έχει ελέγξει τις οικονομικές καταστάσεις της συγκεκριμένης εταιρίας για τη λογιστική χρήση 19Χ.. Αυτό σημαίνει ότι ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος μόνο για τον έλεγχο και όχι και για την κατάρτιση των λογιστικών καταστάσεων. Επίσης υποδηλώνει ότι είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων μόνο της παρούσας χρήσης, δηλαδή της χρήσης που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 19Χ...

Στη δεύτερη παράγραφο της πρώτης ενότητας, ο ελεγκτής βεβαιώνει ότι ακολούθησε τα πρότυπα της ελεγκτικής εργασίας, τις διατάξεις των σχετικών νόμων και τους κανόνες του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών. Αυτό σημαίνει ότι ο ελεγκτής **α)** έχει τα απαραίτητα για τον έλεγχο προσόντα και την απαιτούμενη ανεξαρτησία, **β)** έχει ακολουθήσει τις καθιερωμένες ελεγκτικές διαδικασίες και **γ)** έχει συγκεντρώσει το αποδεικτικό υλικό που απαιτείται για την πλήρη τεκμηρίωση της γνώμης του.

Ο ελεγκτής αναφέρει ότι ο έλεγχος έγινε σύμφωνα με όσα προβλέπει το άρθρο 37 του νόμου 2190 και ακόμη ότι:

α. Η διοίκηση της επιχείρησης δεν παρεμπόδισε το έργο του, του παρασχέθηκαν όλες οι πληροφορίες και τα στοιχεία που ζήτησε και έλαβε γνώση των εργασιών των υποκαταστημάτων,

β. Η επιχείρηση εφάρμοσε ορθά το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο και το κόστος παραγωγής προσδιορίστηκε σύμφωνα με τις παραδεγμένες αρχές λογισμού του κόστους,

γ. Η τήρηση των λογιστικών βιβλίων και ιδιαίτερα η μεθοδολογία της απογραφής χαρακτηρίζονται από συνέπεια,

δ. Το Προσάρτημα περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ορίζει η παράγραφος 1 του άρθρου 43α του νόμου 2190,

ε. Η συμφωνία του περιεχομένου της έκθεσης διαχείρισης του διοικητικού συμβουλίου προς την τακτική γενική συνέλευση των μετόχων με τις σχετικές οικονομικές καταστάσεις έχει επαληθευτεί.

Την αναφορά όλων των προηγούμενων στοιχείων επιβάλλει το γεγονός ότι συμβάλλουν στην τεκμηρίωση της γνώμης του ελεγκτή. Εάν, για παράδειγμα, παρεμποδίστηκε σοβαρά το ελεγκτικό έργο ή παρατηρήθηκε κάποια ασυνέπεια στην τήρηση των αρχών της Λογιστικής, τότε δε θα πρέπει να αναμένεται έκφραση ανεπιφύλακτης γνώμης.

Η δεύτερη ενότητα του κειμένου του πιστοποιητικού περιέχει το πόρισμα του ελέγχου. Κεντρικό σημείο του πορίσματος είναι η γνώμη του ελεγκτή, το είδος της οποίας επηρεάζει τη διαμόρφωση του περιεχομένου της ενότητας αυτής.

Η παράγραφος που αναφέρεται στις επιφυλάξεις και τις παρατηρήσεις του ελεγκτή παραλείπεται στην περίπτωση ανεπιφύλακτης γνώμης. Η παράθεση της γνώμης αρχίζει με τη φράση *"Από τον παραπάνω έλεγχο μας προέκυψαν τα εξής"*. Επίσης, η παράγραφος

της γνώμης δεν τελειώνει με την πρόταση *"... εκτός από τις περιπτώσεις της ανωτέρω παρατηρήσεως και της σημειώσεως της εταιρείας υπ' αριθμόν ..."*, επειδή δεν υπάρχουν ούτε παρατηρήσεις αλλά ούτε και σημειώσεις του ελεγκτή ως προς την πληρότητα και την ειλικρίνεια των λογιστικών καταστάσεων.

Τα ανωτέρω γίνονται αντιληπτά με την εξέταση των στοιχείων του πιστοποιητικού ελέγχου που παρουσιάζεται στην επόμενη σελίδα και απευθύνεται προς τους μετόχους της ΕΛΧΥΜ Α.Ε. Εκεί, η γνώμη του ελεγκτή για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων είναι ανεπιφύλακτη. Και αυτό, γιατί βεβαιώνει με σαφήνεια και χωρίς καμία επιφύλαξη ή παρατήρηση ότι οι οικονομικές (λογιστικές) καταστάσεις απεικονίζουν την περιουσιακή διάρθρωση και την οικονομική θέση της εταιρίας καθώς και τα αποτελέσματα της χρήσης.

Ο ελεγκτής βεβαιώνει τους πάντες ότι κατέληξε στη συγκεκριμένη γνώμη, αφού άσκησε τον έλεγχο χωρίς κανένα ουσιαστικό εμπόδιο και σύμφωνα με όσα προβλέπουν τα πρότυπα και η σχετική νομοθεσία. Επίσης πιστοποιεί ότι οι λογιστικές καταστάσεις είναι αξιόπιστες και ότι κάθε στοιχείο τους αποδίδει όπως θα έπρεπε την οικονομική θέση της επιχείρησης και τα αποτελέσματα της χρήσης.

Εάν η γνώμη είναι με επιφύλαξη, τότε ο ελεγκτής πρέπει να παραθέσει στο πιστοποιητικό τους λόγους π.χ. παραλείψεις, λάθη, ασυνέπειες, νοθεύσεις που τον υποχρέωσαν να έχει συγκεκριμένες επιφυλάξεις σχετικά με την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων.

Στο πιστοποιητικό ελέγχου που εμφανίζεται στις επόμενες δύο σελίδες και αφορά την υαλοφυλακή εταιρία ΚΡΟΝΟΣ και τη χρήση 1995, ο ελεγκτής αναφέρει 5 περιπτώσεις

παραλείψεων, νοθεύσεων, ασυνέπειας και μη τήρησης των κανόνων του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, με άμεση συνέπεια την έκφραση γνώμης με επιφύλαξη. Έτσι, αναφέρει στην τελευταία παράγραφο του πιστοποιητικού τα εξής:

"Κατά τη γνώμη μας, οι ανωτέρω οικονομικές καταστάσεις οι οποίες προκύπτουν από τα βιβλία και στοιχεία της Εταιρείας απεικονίζουν μαζί με το Προσάρτημα και αφού ληφθούν υπόψη οι παραπάνω παρατηρήσεις μας, την περιουσιακή διάρθρωση και την οικονομική θέση της Εταιρείας κατά την 31 Δεκεμβρίου 1995 καθώς και τα αποτελέσματα της χρήσεως...."

Ο ελεγκτής, στην πιο πάνω παράγραφο, δεν αμφισβητεί την αξιοπιστία όλων των στοιχείων και μεγεθών των λογιστικών καταστάσεων. Αντιθέτως μάλιστα. Βεβαιώνει δε, ότι όλα τα στοιχεία είναι ειλικρινή, εκτός από αυτά που αναφέρει στην παράγραφο των παρατηρήσεών του.

Τα στοιχεία για τα οποία εκφράζονται επιφυλάξεις είναι αρκετά σημαντικά ως προς το ύψος του δραχμικού ποσού και τη σοβαρότητα των επιπτώσεών τους στη ρευστότητα και την αποδοτικότητα της επιχείρησης. Αν ο ελεγκτής παρέλειπε να αναφέρει τις συγκεκριμένες περιπτώσεις παραλείψεων ή νοθεύσεων, τότε η παραπληροφόρηση των τρίτων ως προς την οικονομική θέση της επιχείρησης και των προοπτικών της θα ήταν γεγονός.

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι ορισμένες παρατηρήσεις δεν αποτελούν ένδειξη αναξιπιστίας των λογιστικών καταστάσεων, αλλά επισημάνσεις του ελεγκτή. Οφείλονται, κυρίως, στην έλλειψη πλήρους εναρμόνισης των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας προς τις αρχές και τους κανόνες του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου.

Έτσι, στην περίπτωση της ναυλογοεργικής εταιρείας ΚΡΟΝΟΣ, η διενέργεια των αποσβέσεων ήταν προαιρετική κατά τη φορολογική νομοθεσία και υποχρεωτική κατά το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο. Επειδή ο ελεγκτής δεν μπορούσε να επιβάλει τη διενέργεια των αποσβέσεων, το μόνο που μπορούσε και έπρεπε να πράξει ήταν να επισημάνει στο πιστοποιητικό έλεγχο το γεγονός της μη διενέργειας αποσβέσεων όπως επιβάλλει το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο. Και αυτό, γιατί το κριτήριο της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων είναι η συνεπής συμμόρφωση της τήρησης των βιβλίων προς τις αρχές και τους κανόνες του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου. (Η συγκεκριμένη περίπτωση παρουσιάζεται στη 2η παρατήρηση στο πιστοποιητικό).

Στην περίπτωση που ο ελεγκτής εκφέρει αντίθετη γνώμη θα πρέπει να αναφέρει στο πιστοποιητικό έλεγχο τους λόγους για τους οποίους οι λογιστικές καταστάσεις δεν απεικονίζουν τη χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης και τα αποτελέσματα της χρήσης. Οι λόγοι αυτοί πρέπει να είναι σημαντικοί και να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην πληροφοριοδοτική ικανότητα των λογιστικών στοιχείων.

Τελικά, στη σπάνια περίπτωση που ο ελεγκτής αδυνατεί, μετά το πέρας της ελεγκτικής εργασίας, να εκφέρει οποιαδήποτε γνώμη για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων, τότε θα πρέπει να αναγράψει την άρνησή του και την αιτιολογία της στο πιστοποιητικό

ελέγχου. Οι λόγοι της άρνησης παρουσιάζονται στην πρώτη ενότητα του πιστοποιητικού, γιατί συνήθως εκεί αναφέρονται τα εμπόδια και οι απαγορεύσεις που παρεμβάλλει η διοίκηση της επιχείρησης στην άσκηση του ελεγκτικού έργου. Για παράδειγμα, εάν η διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης δεν επιτρέπει στον ελεγκτή να επαληθεύσει την ύπαρξη των απαιτήσεων ή των υποχρεώσεων της ή να επιβεβαιώσει την ακρίβεια της απογραφής των αποθεμάτων, τότε ο ελεγκτής αναφέρει ότι δεν του παρασχέθηκαν οι αναγκαίες για τον έλεγχο πληροφορίες και κατά συνέπεια αδυνατεί να συνάγει το πόρισμα ελέγχου και να εκφέρει γνώμη για την ειλικρίνεια των λογιστικών καταστάσεων.

Η σύνταξη του πιστοποιητικού ελέγχου βασίζεται σε ορισμένες αυτονόητες υποθέσεις, οι πιο καθοριστικές από τις οποίες είναι οι εξής:

- α. Τη γνώμη του ελεγκτή τεκμηριώνουν στοιχεία που προέρχονται συνήθως από τη διενέργεια δειγματοληπτικού ελέγχου,
- β. Τα σφάλματα, οι παραλείψεις και οι λογιστικές νοθεύσεις που ανακάλυψε ο ελεγκτής ήταν ασήμαντα και δεν επηρέασαν τη διαμόρφωση της γνώμης του,
- γ. Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου θεωρήθηκε από τον ελεγκτή ικανοποιητικό γιατί συνέβαλε θετικά στη διενέργεια των ελέγχων τεκμηρίωσης,
- δ. Το περιεχόμενο των λογιστικών καταστάσεων είναι το ίδιο με αυτό των ημερολογίων και των λογιστικών βιβλίων.

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ Προς τους κ. κ. Μετόχους της Ανώνυμης Εταιρείας ΕΛΧΥΜ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ελέγξαμε τις ανωτέρω Οικονομικές Καταστάσεις καθώς και το σχετικό Προσάρτημα της Ανώνυμης Εταιρείας ΕΛΧΥΜ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ της εταιρικής χρήσης που έληξε την 31η Δεκεμβρίου 1995. Ο έλεγχος μας, στα πλαίσια του οποίου λάβαμε και γνώση πλήρους λογιστικού απολογισμού των εργασιών των υποκαταστημάτων της εταιρείας, έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του κωδ. Ν. 2190/1920 "περί Ανωνύμων Εταιρειών" και τις ελεγκτικές διαδικασίες που κρίναμε κατάλληλες βάσει των αρχών και κανόνων ελεγκτικής που ακολουθεί το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών. Τέθηκαν στη διάθεσή μας τα βιβλία και στοιχεία που τήρησε η εταιρεία και μας δόθηκαν οι αναγκαίες για τον έλεγχο πληροφορίες και επεξηγήσεις που ζητήσαμε. Η εταιρεία εφάρμοσε ορθά το Γενικό Λογιστικό Σχέδιο. Δεν τροποποιήθηκε η μέθοδος απογραφής σε σχέση με την προηγούμενη χρήση και το κόστος παραγωγής που προκύπτει από τα λογιστικά βιβλία προσδιορίστηκε σύμφωνα με τις παραδεγμένες αρχές λογισμού του κόστους. Επαληθεύσαμε τη συμφωνία του περιεχομένου της έκθεσης Διαχείρισης του Διοικητικού Συμβουλίου προς την Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων, με τις σχετικές οικονομικές καταστάσεις. Το Προσάρτημα περιλαμβάνει τις πληροφορίες που προβλέπονται από την παράγραφο 1 του άρθρου 43α του κωδ. Ν. 2190/1920. Κατά τη γνώμη μας, οι ανωτέρω Οικονομικές Καταστάσεις, οι οποίες

προκύπτουν από τα βιβλία και στοιχεία της εταιρείας, απεικονίζουν, μαζί με το Προσάρτημα, την περιουσιακή διάρθρωση και την οικονομική θέση της εταιρείας κατά την 31η Δεκεμβρίου 1995, καθώς και τα αποτελέσματα της χρήσης που έληξε αυτή την ημερομηνία, βάσει των σχετικών διατάξεων που ισχύουν και των λογιστικών αρχών, οι οποίες έχουν γίνει γενικά παραδεκτές και δε διαφέρουν από εκείνες που η εταιρεία εφάρμοσε στην προηγούμενη χρήση.

Αθήνα, 9 Μαΐου 1996 Ο Ορκωτός Ελεγκτής

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ

Προς τους κ. κ. Μετόχους της Ανώνυμης Εταιρείας ΥΑΛΟΥΡΓΙΑ ΚΡΟΝΟΣ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

Ελέγξαμε τις ανωτέρω Οικονομικές Καταστάσεις καθώς και το σχετικό Προσάρτημα της Ανώνυμης Εταιρείας ΥΑΛΟΥΡΓΙΑ ΚΡΟΝΟΣ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ της εταιρικής χρήσεως που έληξε την 31η Δεκεμβρίου 1995. Ο έλεγχος μας έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του Κ.Ν. 2190/1920 "περί Ανωνύμων Εταιρειών" και τις ελεγκτικές διαδικασίες που κρίναμε κατάλληλες, βάσει των αρχών και κανόνων ελεγκτικής που ακολουθεί το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών. Τέθηκαν στη διάθεσή μας τα βιβλία και στοιχεία που τήρησε η Εταιρεία και μας δόθηκαν οι αναγκαίες για τον έλεγχο πληροφορίες και επεξηγήσεις που ζητήσαμε. Δεν τροποποιήθηκαν η μέθοδος απογραφής σε σχέση με την προηγούμενη χρήση εκτός από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στις κατωτέρω παρατηρήσεις μας Νο 1 και 2 και το κόστος παραγωγής που προκύπτει από τα λογιστικά βιβλία προσδιορίστηκε σύμφωνα με τις παραδεγμένες αρχές λογισμού του κόστους. Επαληθεύσαμε τη συμφωνία του περιεχομένου της εκθέσεως Διαχειρίσεως του Διοικητικού Συμβουλίου προς την Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων, με τις σχετικές Οικονομικές Καταστάσεις. Το Προσάρτημα περιλαμβάνει τις πληροφορίες που προβλέπονται από την παραγρ. 1 του άρθρου 43α του Κ.Ν. 2190/1920. Από τον παραπάνω έλεγχο μας προέκυψαν τα εξής:

3. Η εταιρεία δε διενήργησε αποσβέσεις στους τόκους των μακροπρόθεσμων και ομολογιακών δανείων της παρούσας χρήσεως, τους οποίους κατά πάγια τακτική μεταφέρει στο λογαριασμό "Τόκοι δανείων κατασκευαστικής περιόδου" καθώς και στα λοιπά έξοδα εγκαταστάσεως της ίδιας χρήσεως. Αν διενεργούσε όπως έπρεπε αποσβέσεις τότε αυτές θα ανέρχονταν στο ποσό των δρχ. 29.410.660 (147.053.298 χ 20%).

4. Στην παρούσα χρήση η Εταιρεία διενήργησε αποσβέσεις στα πάγια περιουσιακά της στοιχεία (κτίρια και μηχανήματα) σύμφωνα με τους συντελεστές που προβλέπονται από το Π.Δ. 88/1973 συνολικού ποσού δρχ. 250.000.000 περίπου, σε αντίθεση με την προηγούμενη χρήση στην οποία εφαρμόζοντας τις σχετικές διατάξεις του Ν. 2238/1994 δεν είχε διενεργήσει.

5. Στους λογαριασμούς των αποθεμάτων "Εμπορεύματα", "Προϊόντα έτοιμα και ημιτελή", "Πρώτες και βοηθ. Ύλες - Ανταλλακτικά και είδη συσκευασίας" περιλαμβάνονται και είδη συνολικής αξίας δρχ. 85.000.000 περίπου, των οποίων τα υπόλοιπα παραμένουν ακίνητα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πρόβλεψη για σχετική υποτίμηση των ειδών αυτών σε βάρος των αποτελεσμάτων δεν έχει διενεργηθεί.

6. Στις απαιτήσεις της Εταιρείας εκτός από τους λογαριασμούς "Γραμμάτια σε καθυστέρηση" ποσού δρχ. 33.353.597, "Επιταγές εισπρακτέες σε καθυστέρηση" ποσού δρχ. 7.331.697, "Επισφαλείς - Επίδικοι πελάτες και χρεώστες" ποσού δρχ. 12.975.768 περιλαμβάνονται και άλλες απαιτήσεις σε καθυστέρηση, στο λογαριασμό "Πελάτες" ποσού δρχ. 12.000.000 περίπου. Για όλες τις απαιτήσεις συνολικής αξίας δρχ. 65.661.062 δεν έχει σχηματιστεί σε βάρος των αποτελεσμάτων ανάλογη πρόβλεψη για να καλύψει την πιθανή ζημία που ενδέχεται να προκύψει από την μη είσπραξή τους.

7. Η σχηματισθείσα σε προηγούμενες χρήσεις πρόβλεψη για αποζημίωση του προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία ποσού δρχ. 8.018.825 δεν αναπροσαρμόστηκε, επειδή η ήδη σχηματισθείσα καλύπτει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την υπ' αριθμ. 205/1988 γνωμοδότηση της ολομέλειας των νομικών συμβούλων διοικήσεως και το Ν. 2238/1994. Αν η πρόβλεψη σχηματιζόταν για το σύνολο του προσωπικού της, ανεξαρτήτως χρόνου θεμελιώσεως συνταξιοδοτήσεως, θα ανερχόταν στο ποσό των δρχ. 79.000.000 περίπου από το οποίο ποσό δρχ. 19.000.000 θα αφορούσε την παρούσα χρήση.

Κατά τη γνώμη μας, οι ανωτέρω Οικονομικές Καταστάσεις οι οποίες προκύπτουν από τα βιβλία και στοιχεία της Εταιρείας απεικονίζουν μαζί με το Προσάρτημα, αφού ληφθούν υπόψη οι παραπάνω παρατηρήσεις μας, την περιουσιακή διάρθρωση και την οικονομική θέση της Εταιρείας κατά την 31 Δεκεμβρίου 1995 καθώς και τα αποτελέσματα της χρήσεως που έληξε αυτή την ημερομηνία, βάσει των σχετικών διατάξεων που ισχύουν και λογιστικών αρχών, οι οποίες έχουν γίνει γενικά παραδεκτές και δε διαφέρουν από εκείνες που η Εταιρεία εφάρμοσε στην προηγούμενη χρήση, εκτός στις περιπτώσεις των ανωτέρω παρατηρήσεών μας Νο 1 και 2.

Αθήνα, 8 Μαΐου 1996 Ο Ορκωτός

Ελεγκτής

1.21 Ελεγκτικός Κίνδυνος και Ουσιαστικότητα

1.21.1 Γενικά

Ο Ελεγκτικός Κίνδυνος και η Ουσιαστικότητα αποτελούν δύο θεμελιώδεις έννοιες της ελεγκτικής διαδικασίας. Μια ιστορική ανασκόπηση της ελεγκτικής βιβλιογραφίας καταδεικνύει ότι στις ελεγκτικά προηγμένες χώρες ο Ελεγκτικός Κίνδυνος εισάγεται όλο και περισσότερο στην ελεγκτική μεθοδολογία και πρακτική. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών σε συνδυασμό με την καταδίκη μεγάλων ελεγκτικών εταιριών για πληρωμή μεγάλων προστίμων φαίνεται ότι υπαγορεύουν μια αυξανόμενη χρησιμοποίηση του Μοντέλου του Ελεγκτικού Κινδύνου στην ελεγκτική πράξη. Τα ελεγκτικά πρότυπα παρέχουν ένα γενικό πλαίσιο αξιοποίησης του ελεγκτικού κινδύνου και της ουσιαστικότητας κατά το σχεδιασμό των διαδικασιών ελέγχου και κατά την αξιολόγηση των ευρημάτων αυτών των διαδικασιών. Πιο συγκεκριμένα, το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 400 καθορίζει ότι ο ελεγκτής πρέπει να χρησιμοποιήσει επαγγελματική κρίση για να εκτιμήσει τον Ελεγκτικό Κίνδυνο και να σχεδιάσει ελεγκτικές διαδικασίες προκειμένου να βεβαιωθεί ότι ο κίνδυνος αυτός, μειώθηκε σ' ένα αποδεκτά χαμηλό επίπεδο.

Ο όρος Ουσιαστικότητα χρησιμοποιείται τόσο στη Λογιστική όσο και στην Ελεγκτική με το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο. Η ουσιαστικότητα είναι το κριτήριο διάκρισης του σημαντικού από το ασήμαντο. Ο ελεγκτής κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου σύμφωνα το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 320 πρέπει να λάβει υπόψη του την Ουσιαστικότητα και τη σχέση της με τον ελεγκτικό κίνδυνο. Η Ουσιαστικότητα αποτελεί επίσης ένα από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των Λογιστικών Πληροφοριών.

Ο σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει αναλυτικά τις δύο αυτές πολύ σημαντικές ελεγκτικές έννοιες γιατί εκτιμάται ότι θα αποτελέσουν στο μέλλον κυρίαρχα στοιχεία της ελεγκτικής σκέψης και πρακτικής.

1.21.2 Ελεγκτικός Κίνδυνος

Με πολύ απλά λόγια, ελεγκτικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος, ένας ελεγκτής να εκδώσει μια έκθεση σύμφωνης γνώμης, χωρίς δηλαδή καμία επιφύλαξη του ελεγκτή, για οικονομικές καταστάσεις που περιέχουν ουσιώδεις ανακρίβειες. Τα τελευταία χρόνια ο ελεγκτικός κίνδυνος άρχισε δειλά αλλά σταθερά να καταλαμβάνει σημαντική θέση στη ελεγκτική σκέψη και πρακτική, υποκαθιστώντας κλασσικές και παραδοσιακές μεθόδους δόμησης του

ελεγκτικού έργου. Οι μεγάλες διεθνείς εταιρίες ορκωτών ελεγκτών λογιστών επιλέγουν όλο και περισσότερο προσεγγίσεις δόμησης του ελεγκτικού έργου βασισμένες στο μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου. Ανάλογες κινήσεις άρχισαν να παρατηρούνται επίσης και σε μικρότερες εταιρίες του κλάδου

1.21.3 Εννοιολογική Οριοθέτηση του ελεγκτικού κινδύνου

Σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 400, "Ελεγκτικός Κίνδυνος" σημαίνει τον κίνδυνο ότι ο ελεγκτής εκφράζει μια μη αρμόζουσα γνώμη ελέγχου όταν οι οικονομικές καταστάσεις είναι ουσιωδώς ανακριβείς.

Στο επίπεδο των οικονομικών καταστάσεων ο ελεγκτικός κίνδυνος ορίζεται από το Ελεγκτικό Πρότυπο SAS 47 των ΗΠΑ ως ο κίνδυνος, ο ελεγκτής να μην μπορέσει να διατυπώσει επιφυλάξεις για τις οικονομικές καταστάσεις που στην πραγματικότητα είναι ουσιαστικά εσφαλμένες.

Το Ελληνικό Ελεγκτικό πρότυπο 4400 το οποίο καλύπτει την Αξιολόγηση των κινδύνων δεν οριοθετεί εννοιολογικά τον ελεγκτικό κίνδυνο και τα συστατικά του στοιχεία. Αντίθετα περιλαμβάνει κατευθυντήριες εκτιμήσεις για την αξιολόγηση και την αξιοποίηση του ελεγκτικού κινδύνου στις διάφορες φάσεις της ελεγκτικής διαδρομής.

1.21.4 Συστατικά Στοιχεία Ελεγκτικού Κινδύνου

Ο ελεγκτικός κίνδυνος σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 400 ενέχει τρία συστατικά στοιχεία: Τον Εγγενή Κίνδυνο, τον Κίνδυνο Εσωτερικού Ελέγχου και τον Κίνδυνο Εντοπισμού.

Για κάθε ένα από τα τρία αυτά συστατικά στοιχεία του ελεγκτικού κινδύνου σημειώνονται τα ακόλουθα:

Εγγενής Κίνδυνος

Ο εγγενής ή ενδογενής ή σύμφυτος κίνδυνος (inherent risk) ορίζεται ως η πιθανότητα οι οικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής μονάδας να περιέχουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις λόγω της φύσης και του είδους των εργασιών και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της οικονομικής μονάδας υποθέτοντας ό τι δε λειτουργεί κανένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 400 ορίζει τον "Εγγενή κίνδυνο ως την επιρρέπεια ενός υπολοίπου λογαριασμού ή κατηγορίας συναλλαγών σε ανακρίβεια, που

μπορεί να είναι ουσιώδης, μεμονωμένα, ή όταν συνυπολογίζεται με ανακρίβειες σε άλλα υπόλοιπα ή κατηγορίες, με την υπόθεση ότι δεν υπήρξαν σχετικοί εσωτερικοί έλεγχοι".

Ο εγγενής κίνδυνος αφορά στην ύπαρξη σφαλμάτων, παρεκκλίσεων ή ανωμαλιών που σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελεγχόμενης επιχείρησης ή του κλάδου στον οποίο αυτή δραστηριοποιείται ή του στοιχείου που ελέγχεται. Η εγγενής φύση ενός υπολοίπου λογαριασμού μπορεί να επηρεάσει τη συχνότητα και την ποσότητα των αναμενόμενων σφαλμάτων ή παραλείψεων. Κάθε λογαριασμός, συναλλακτικός κύκλος ή περιουσιακό στοιχείο που ελέγχεται παρουσιάζει διαφορετικό βαθμό εγγενούς κινδύνου. Για παράδειγμα η μειωμένη κερδοφορία του πελάτη σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου, μπορεί να είναι μια ένδειξη υψηλού εγγενούς κινδύνου. Για μερικές κατηγορίες λογαριασμών οι ελεγκτές μπορεί να κάνουν υψηλότερες εκτιμήσεις εγγενούς κινδύνου, ενώ για άλλες κατηγορίες λογαριασμών μπορεί να κάνουν χαμηλότερες εκτιμήσεις. Το ταμείο για παράδειγμα είναι πιο «ευαίσθητο» σε κλοπές, λάθη ή παραλείψεις από ότι είναι τα ακίνητα, με συνέπεια ο εγγενής κίνδυνος να εκτιμάται υψηλότερος για αυτόν το λογαριασμό. Άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν το επίπεδο του εγγενούς κινδύνου είναι οι ακόλουθοι:

α. Αρχική ή Επαναλαμβανόμενη Ανάθεση Ελέγχου

Όταν ο έλεγχος μιας οικονομικής μονάδας γίνεται για πρώτη φορά, το επίπεδο του εγγενούς κινδύνου μπορεί να είναι κατ' αρχήν υψηλότερο, λόγω κυρίως της έλλειψης εμπειρίας και οικειότητας με διάφορα ζητήματα που είναι δυνατόν να επηρεάζουν τον εγγενή κίνδυνο της, όπως είναι, για παράδειγμα, οι σύνθετες και ασυνήθιστες συναλλαγές κ.λ.π.

β. Αποτελέσματα Προηγούμενων Ελέγχων

Εάν προηγούμενοι έλεγχοι έχουν διαπιστώσει αναξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, τότε ο ελεγκτής πρέπει να είναι πιο προσεκτικός εκτιμώντας τον εγγενή κίνδυνο σε ένα υψηλότερο επίπεδο,

γ. Λογιστικοί Υπολογισμοί και Περίπλοκες Συναλλαγές

Ο ελεγκτής είναι ιδιαίτερα προσεκτικός και εκτιμά τον εγγενή κίνδυνο σε υψηλότερα επίπεδα όταν βρίσκεται αντιμέτωπος με έλεγχο σύνθετων λογιστικών υπολογισμών και κίνηση λογαριασμών στους οποίους αποτυπώνονται ασυνήθιστα και περίπλοκα λογιστικά γεγονότα.

δ. Ισχυρισμοί της Διοίκησης

Ο εγγενής κίνδυνος ποικίλει επίσης ανάλογα με το διαφορετικό ισχυρισμό της διοίκησης για τους λογαριασμούς των οικονομικών καταστάσεων. Η Αποτίμηση για παράδειγμα των στοιχείων του ενεργητικού είναι συνήθως ένας ισχυρισμός της Διοίκησης ο οποίος ενέχει μεγαλύτερο εγγενή κίνδυνο από έναν ισχυρισμό για την Ύπαρξη των στοιχείων αυτών του ενεργητικού.

Το Διεθνές ελεγκτικό πρότυπο 400, ορίζει ότι ο Ελεγκτής για την εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου, χρησιμοποιεί επαγγελματική κρίση για να αξιολογήσει πολυάριθμους παράγοντες παραδείγματα των οποίων είναι:

1. η ακεραιότητα της Διοίκησης.
2. Η εμπειρία και οι γνώσεις της Διοίκησης. Η τυχόν απειρία της Διοίκησης μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων.
3. Ασυνήθεις πιέσεις προς τη Διοίκηση από έλλειψη κεφαλαίων, ή μεγάλο αριθμό εμπορικών αποτυχιών στον κλάδο κ.α.
4. Η φύση των εργασιών της οικονομικής μονάδας όπως είναι για παράδειγμα η πιθανότητα τεχνολογικής απαξίωσης των προϊόντων και υπηρεσιών της ή η πολυπλοκότητα της κεφαλαιακής της δομής
5. Παράγοντες που επηρεάζουν τον κλάδο στον οποίο λειτουργεί η οικονομική μονάδα.

Κίνδυνος Εσωτερικού Ελέγχου

Ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι ο κίνδυνος εμφάνισης ενός ουσιαστικού σφάλματος στις οικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης, από την αδυναμία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της να εντοπίσει ή να αποτρέψει το σφάλμα αυτό. Είναι ευνόητο ότι όσο πιο αποτελεσματικός είναι ο εσωτερικός έλεγχος μιας οικονομικής μονάδας τόσο μικρότερος είναι ο σχετικός κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου. Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 4400 φαίνεται να χρησιμοποιεί ως συνώνυμο του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου τον όρο κίνδυνος δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας για τον οποίον ορίζει σχετικά ότι:

Ο ελεγκτής οφείλει να προχωρήσει σε μια προκαταρκτική εκτίμηση του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας, για κάθε κύρια κατηγορία υπολοίπων ή συναλλαγών. Η προκαταρκτική αυτή αξιολόγηση των κινδύνων δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας πρέπει να χαρακτηρίζει τον κίνδυνο ως υψηλό, εκτός εάν ο ελεγκτής:

- α) έχει εντοπίσει δικλείδες ασφαλείας, που έχουν καλές προοπτικές να αποτρέψουν ή να αποκαλύψουν ή να διορθώσουν ένα ουσιώδες λάθος, και

β) σχεδιάζει να υποβάλλει τις δικλίδες αυτές σε δοκιμασία, ώστε να επιβεβαιωθεί η επάρκειά τους.

Επιπρόσθετα, ο Ελεγκτής οφείλει να εξετάσει αν οι δικλίδες ασφαλείας ήταν σε λειτουργία καθ' όλη την υπό έλεγχο περίοδο. Ο ελεγκτής, με βάση το ίδιο πιο πάνω ελεγκτικό πρότυπο, οφείλει να τεκμηριώνει στα φύλλα εργασίας:

α) την εξασφαλισθείσα κατανόηση του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, έτσι ώστε να γνωρίσει:

1. τις κυρίες κατηγορίες των συναλλαγών του ελεγχόμενου οργανισμού,
2. την αφετηρία των συναλλαγών αυτών και του τρόπου με τον οποίο εξουσιοδοτούνται και συλλαμβάνονται,
3. τα σημαντικά λογιστικά στοιχεία και παραστατικά του ελεγχόμενου οργανισμού από τα οποία αντλούνται και στα οποία στηρίζονται οι οικονομικές καταστάσεις,
4. τη διαδικασία λογιστικοποίησης και απεικόνισης των συναλλαγών, από την αφετηρία τους μέχρι την απεικόνισή τους στις οικονομικές καταστάσεις.

β) την αξιολόγηση του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας του συστήματος.

Καλοσχεδιασμένοι εσωτερικοί έλεγχοι, όπως είναι φυσικό, αυξάνουν την αξιοπιστία των λογιστικών δεδομένων και τα λάθη εμποδίζονται ή ανιχνεύονται έγκαιρα. Ο κίνδυνος δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας δεν μπορεί ποτέ να μηδενιστεί, επειδή δεν μπορεί να υπάρξει απόλυτη διασφάλιση ότι όλες οι σημαντικές ανακρίβειες θα εμποδιστούν ή θα ανιχνευθούν από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Οι ελεγκτές μπορούν να επηρεάσουν τον κίνδυνο δυσλειτουργίας δικλίδων ασφαλείας, με το να προτείνουν στη διοίκηση βελτιώσεις στους υφιστάμενους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου. Αυτή η επιρροή όμως περιορίζεται από το κατά πόσο μπορούν οι συμβουλές των ελεγκτών, να υιοθετηθούν από τη διοίκηση της επιχείρησης. Όσο πιο υψηλό είναι το επίπεδο του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας, τόσο λιγότερο πιθανό είναι ο εσωτερικός έλεγχος να ανιχνεύσει ή να εμποδίσει μία ανακρίβεια ενός συγκεκριμένου ισχυρισμού της Διοίκησης. Εξαιτίας αυτού, ο ελεγκτής θα πρέπει να συγκεντρώσει περισσότερα ελεγκτικά τεκμήρια τα οποία θα του παράσχουν την πρέπουσα λογική διασφάλιση ότι έχουν ανακαλυφθεί και απομακρυνθεί οι σημαντικές ανακρίβειες από τις οικονομικές καταστάσεις.

Από τα πιο πάνω συμπερασματικά προκύπτει ότι ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου μπορεί να οριστεί ως η πιθανότητα οι διάφοροι μηχανισμοί του συστήματος εσωτερικού ελέγχου να μην αποτρέψουν ή αποκαλύψουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις στις οικονομικές καταστάσεις.

Κίνδυνος μη αποκάλυψης

Ο κίνδυνος μη αποκάλυψης ή κίνδυνος διαδικασιών ελέγχου, ορίζεται ως η πιθανότητα οι δοκιμασίες και οι διαδικασίες ελέγχου του ελεγκτή να μην αποτρέψουν ή να μην εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις με συνέπεια αυτές να παρεισφρήσουν στις οικονομικές καταστάσεις. Το Διεθνές Ελεγκτικό

Πρότυπο για τον κίνδυνο αυτό της μη αποκάλυψης χρησιμοποιεί συνώνυμα τον όρο "Κίνδυνος Εντοπισμού" τον οποίο ορίζει ως τον κίνδυνο κατά τον οποίο οι ουσιαστικές διαδικασίες ενός ελεγκτή δεν θα εντοπίσουν ανακρίβεια που υπάρχει σε υπόλοιπο λογαριασμού ή κατηγορία συναλλαγών που μπορεί να είναι ουσιώδης, μεμονωμένα ή όταν συνυπολογίζεται με ανακρίβειες σε άλλα υπόλοιπα ή κατηγορίες. Υπάρχει μια αντίρροπη σχέση μεταξύ του κινδύνου μη αποκάλυψης και του συνδυασμένου επιπέδου εγγενούς κινδύνου και κινδύνου εσωτερικού ελέγχου. Π.χ., όταν ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι υψηλοί, ο παραδεκτός κίνδυνος εντοπισμού χρειάζεται να είναι χαμηλός έτσι ώστε να μειώνεται ο ελεγκτικός κίνδυνος σε παραδεκτά χαμηλό επίπεδο. Εξάλλου, όταν ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι χαμηλοί, ο ελεγκτής μπορεί να δεχθεί υψηλότερο κίνδυνο μη αποκάλυψης και έτσι να διαμορφωθεί ο ελεγκτικός κίνδυνος σε παραδεκτά χαμηλό επίπεδο.

Ο κίνδυνος μη αποκάλυψης συντίθεται από δύο επι μέρους κινδύνους ή αβεβαιότητες. Ο πρώτος κίνδυνος αναφέρεται ως κίνδυνος δειγματοληψίας και συσχετίζεται με το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις ο ελεγκτής δεν εξετάζει το 100% των ελεγκτικών τεκμηρίων του υπολοίπου ενός λογαριασμού ή ενός κύκλου συναλλαγών. Έτσι, επειδή ο ελεγκτής εξετάζει ένα υποσύνολο πληθυσμού, το επιλεγμένο δείγμα μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού. Ως εκ τούτου, ο ελεγκτής ίσως καταλήξει σε λανθασμένα συμπεράσματα. Ο δεύτερος κίνδυνος ονομάζεται κίνδυνος παραγόντων εκτός δειγματοληψίας και μπορεί να συμβεί επειδή ο ελεγκτής μπορεί να χρησιμοποιήσει μια ακατάλληλη ελεγκτική διαδικασία με συνέπεια να μην μπορέσει να ανιχνεύσει ένα σφάλμα ή μια παραπλανητική απεικόνιση των λογιστικών καταστάσεων. Ο κίνδυνος μη δειγματοληψίας μπορεί να παρουσιαστεί ακόμα και όταν ο ελεγκτής εξετάσει το 100% του πληθυσμού. Ο κίνδυνος αυτός, βέβαια, μπορεί να ελαχιστοποιηθεί μέσω επαρκούς εκπαίδευσης, σχεδιασμού και της κατάλληλης επίβλεψης των μελών της ελεγκτικής ομάδας.

1.21.5 Επεξήγηση της Αλληλεξάρτησης των Συστατικών Στοιχείων του Ελεγκτικού Κινδύνου

Η εκτίμηση από τον ελεγκτή των συστατικών στοιχείων του ελεγκτικού κινδύνου μπορεί να αλλάξει κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης ενός ελέγχου. Κατά την εκτέλεση των ελεγκτικών διαδικασιών, μπορεί να υποπέσει στην αντίληψη του ελεγκτή μια πληροφορία για παράδειγμα, η οποία να διαφέρει σημαντικά από την αρχική πληροφόρηση στην οποία ο ελεγκτής βάσισε αρχικά την αρχική του εκτίμηση για τον εγγενή κίνδυνο και τον κίνδυνο εσωτερικού ελέγχου. Στις περιπτώσεις αυτές, ο ελεγκτής θα τροποποιήσει τις προγραμματισμένες δοκιμασίες ελέγχου, βασιζόμενος σε αναθεώρηση των εκτιμημένων επιπέδων του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου.

Όσο υψηλότερη είναι η εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου, τόσο περισσότερα ελεγκτικά τεκμήρια πρέπει να εξασφαλίσει ο ελεγκτής με τον προγραμματισμό και την εκτέλεση κατάλληλων διαδικασιών ελέγχου. Όταν τόσο ο εγγενής όσο και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου εκτιμώνται ως υψηλοί, τότε ο ελεγκτής χρειάζεται να κρίνει κατά πόσο οι άμεσες επαληθευτικές διαδικασίες μπορούν να του παράσχουν επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για μείωση του κινδύνου εντοπισμού και επομένως και του ελεγκτικού κινδύνου σε παραδεκτά χαμηλό επίπεδο. Όταν ο ελεγκτής κρίνει ότι ο κίνδυνος εντοπισμού που αναφέρεται σε διαβεβαίωση επί των οικονομικών καταστάσεων για κάποιο σημαντικό υπόλοιπο λογαριασμού ή κατηγορία συναλλαγών δεν μπορεί να μειωθεί σε παραδεκτό επίπεδο, ο ελεγκτής πρέπει να εκφράσει γνώμη με επιφύλαξη ή να αρνηθεί την έκφραση γνώμης.

1.21.6 Κίνδυνος Ανάληψης του Ελέγχου

Τα ελεγκτικά πρότυπα και ένα μεγάλο μέρος της ελεγκτικής βιβλιογραφίας συνήθως δεν κάνουν αναφορά σε έναν άλλο κίνδυνο που αντιμετωπίζει ο ελεγκτής πέραν του ελεγκτικού κινδύνου, τον Κίνδυνο Ανάληψης του Ελέγχου. Ένας ελεγκτής όταν αποδέχεται και πραγματοποιεί έναν έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων πέραν του ελεγκτικού κινδύνου, ο οποίος παρουσιάστηκε προηγούμενα, αναλαμβάνει και ένα δεύτερο κίνδυνο, τον κίνδυνο από την ανάληψη του ελεγκτικού έργου. Κίνδυνος Ανάληψης του Ελέγχου είναι ο κίνδυνος ζημιάς ή διάβρωσης της επαγγελματικής φήμης ενός ελεγκτή από δικαστικές διεκδικήσεις, αρνητική δημοσιότητα ή άλλα γεγονότα που σχετίζονται με τις ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις και τη δημοσίευσή τους.

Σε ένα έλεγχο οικονομικών καταστάσεων υπάρχει πάντα η πιθανότητα (κίνδυνος) ο ελεγκτής να πραγματοποιήσει τον έλεγχο με βάση τα ελεγκτικά πρότυπα, να θεωρήσει ως αντικειμενικές και αξιόπιστες τις οικονομικές καταστάσεις που στην πραγματικότητα όμως να αποδειχθεί ότι είναι αναξιόπιστες. Στην περίπτωση αυτή ο ελεγκτής είναι πιθανόν να εναχθεί στη Δικαιοσύνη από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα ή από ένα τρίτο

ενδιαφερόμενο μέρος. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο ελεγκτής ακόμη και αν δικαιωθεί δικαστικά πέραν της οικονομικής του επιβάρυνσης, θα υποστεί και βλάβη της επαγγελματικής του φήμης, συνήθως μέσω της αρνητικής δημοσιότητας. Ο κίνδυνος αυτός δεν μπορεί να ελεγχθεί άμεσα από τον ελεγκτή, αν και μέσω της προσεκτικής αποδοχής της ανάθεσης και της διατήρησης του ελέγχου ενός πελάτη ο κίνδυνος αυτός μπορεί να διατηρηθεί σε ελεγχόμενα επίπεδα.

1.21.7 Το Μοντέλο Ελεγκτικού Κινδύνου

Τα ελεγκτικά πρότυπα δεν παρέχουν συγκεκριμένες οδηγίες και κατευθύνσεις για το ποιο μπορεί να είναι ένα αποδεκτό επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου. Ο προσδιορισμός του ελεγκτικού κινδύνου και η χρησιμοποίηση του μοντέλου ελεγκτικού κινδύνου βασίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην κρίση του ελεγκτή. Το μοντέλο ελεγκτικού κινδύνου βοηθάει τον ελεγκτή στον καθορισμό της έκτασης των διαδικασιών ελέγχου για ένα συγκεκριμένο υπόλοιπο λογαριασμού ή ένα κύκλο συναλλαγών. Το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου έχει τρεις παραμέτρους οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με μία πολλαπλασιαστική σχέση. Έτσι:

$$EK = EΓK \times KEE \times KA$$

Όπου, EK= Ελεγκτικός Κίνδυνος

EΓK= Εγγενής Κίνδυνος

KEE= Κίνδυνος Εσωτερικού Ελέγχου

KA= Κίνδυνος Αποκάλυψης ή Εντοπισμού

Για το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου σημειώνονται τα εξής:

- α. Από την οπτική γωνία του ελεγκτή, ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου εξαρτώνται από την ελεγχόμενη μονάδα και το περιβάλλον της και υφίστανται ανεξάρτητα από τον έλεγχο. Ο ελεγκτής έχει περιορισμένη δυνατότητα να επηρεάσει αυτούς τους δύο κινδύνους,
- β. Μεταξύ του κινδύνου μη αποκάλυψης και των δυο άλλων συστατικών στοιχείων κινδύνου (εγγενούς και εσωτερικού ελέγχου) υπάρχει αντίστροφη σχέση,
- γ. Όλες οι μεταβλητές του μοντέλου εκφράζονται περιφραστικά ή ποσοστιαία,
- δ. Στην εφαρμοσμένη ελεγκτική ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου αρκετές φορές αντιμετωπίζονται ως μια μεταβλητή γνωστή ως κίνδυνος επέλευσης σφάλματος ή παράλειψης (occurrence risk).
- ε. Ο κίνδυνος μη αποκάλυψης μπορεί να ελεγχθεί από τον ελεγκτή μέσω της έκτασης του ελέγχου και των ελεγκτικών διαδικασιών που θα χρησιμοποιηθούν.

Ο πίνακας 6.1 απεικονίζει σχηματικά τον επιχειρησιακό κίνδυνο και τις σχέσεις των επιμέρους συστατικών στοιχείων του ελεγκτικού κινδύνου.

1.21.8 Η Χρησιμοποίηση του Μοντέλου Ελεγκτικού Κινδύνου

Η εκ μέρους του ελεγκτή χρησιμοποίηση του πιο πάνω μοντέλου ελεγκτικού κινδύνου, ως ενός σχεδιαστικού εργαλείου, στη διαδικασία ελέγχου του υπολοίπου ενός λογαριασμού περιλαμβάνει τα ακόλουθα τρία βήματα:

α) Καθορισμός του προγραμματισμένου ελεγκτικού κινδύνου (ΕΚ) σε συγκεκριμένο επίπεδο (π.χ. 6%)

β) Εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου (ΕΓΚ) και του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου (ΚΕΕ) που μπορεί να ποικίλουν όπως προαναφέρθηκε από λογαριασμό σε λογαριασμό.

γ) Επίλυση της εξίσωσης του ελεγκτικού κινδύνου για τον υπολογισμό του κατάλληλου επιπέδου κινδύνου αποκάλυψης (ΚΑ) έτσι ώστε να διατηρείται ο ελεγκτικός κίνδυνος στο επιθυμητό προγραμματισμένο επίπεδο (π.χ. 6%). Για κάθε ένα από τα βήματα αυτά σημειώνονται τα εξής:

α) Βήμα 1ο: Στο πρώτο αυτό βήμα, ο ελεγκτής επιλέγει τον ελεγκτικό κίνδυνο για κάθε υπόλοιπο λογαριασμού ή κύκλο συναλλαγών κατά έναν τρόπο που να του δίνει τη δυνατότητα με την ολοκλήρωση της ελεγκτικής διαδικασίας να είναι σε θέση να εκφράσει μια γνώμη για τις οικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης με ένα αποδεκτό προγραμματισμένο επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου. Πολλοί ελεγκτές και ελεγκτικές εταιρείες καθορίζουν το επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου σε συγκεκριμένο επίπεδο το οποίο είναι κοινό για όλους τους λογαριασμούς των οικονομικών καταστάσεων.

β) Βήμα 2ο: Στο βήμα αυτό ο ελεγκτής θα πρέπει να εκτιμήσει τον εγγενή κίνδυνο και τον κίνδυνο εσωτερικού ελέγχου. Ο ελεγκτής όπως προαναφέρθηκε μπορεί να εκτιμήσει τους δύο αυτούς κινδύνους συνολικά ή να εκτιμήσει την κάθε μία κατηγορία κινδύνου χωριστά. Για την εκτίμηση των δύο αυτών κινδύνων ο ελεγκτής θα πρέπει να εκτιμήσει πρώτα τους επιχειρησιακούς κινδύνους της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας και στη συνέχεια να εκτιμήσει τον κίνδυνο ουσιαστικών εσφαλμένων απεικονίσεων στις οικονομικές καταστάσεις. Η εκτίμηση των δυο αυτών κινδύνων παρουσιάζεται αναλυτικότερα στη συνέχεια αυτού του κεφαλαίου.

γ) Βήμα 3ο: Στο τρίτο βήμα ο ελεγκτής προσδιορίζει το κατάλληλο επίπεδο του κινδύνου μη αποκάλυψης με βάση τις πιο κάτω σχέσεις :

$$EK = EΓK \times KEE \times KA \quad (1)$$

$$KA = \frac{EK}{EΓK \times KEE} \quad (2)$$

Ο ελεγκτής χρησιμοποιεί αυτό το επίπεδο κινδύνου Αποκάλυψης για να σχεδιάσει τις ελεγκτικές διαδικασίες οι οποίες θα μειώσουν τον ελεγκτικό κίνδυνο σε ένα αποδεκτό επίπεδο. Παρόλα αυτά δεν είναι σωστό για έναν ελεγκτή να βασιστεί εξ ολοκλήρου στις

εκτιμήσεις του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου και να μην πραγματοποιήσει ανεξάρτητες δοκιμασίες άμεσης επαλήθευσης των υπολοίπων λογαριασμών όπου είναι δυνατόν να υπάρχουν ουσιαστικά αξιόπιστα δεδομένα. Τα πιο πάνω γίνονται καλύτερα αντιληπτά με το ακόλουθο παράδειγμα:

Ο ελεγκτής Κ. Κριτής προσδιόρισε τον προγραμματισμένο ελεγκτικό κίνδυνο για το υπόλοιπο του λογαριασμού Πελάτες να είναι ίσος με 5% λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντικότητα του λογαριασμού αυτού στη δομή και τη σύνθεση των οικονομικών καταστάσεων. Με τη χρησιμοποίηση ενός τόσο χαμηλού επιπέδου ελεγκτικού κινδύνου, ο ελεγκτής μειώνει την πιθανότητα ύπαρξης μιας σημαντικής εσφαλμένης απεικόνισης στο λογαριασμό αυτό. Ο ίδιος ελεγκτής εκτίμησε τον εγγενή κίνδυνο των Πελατών σε 80%. Μετά την αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου για τον κύκλο των εσόδων ο ελεγκτής εκτιμά τον κίνδυνο εσωτερικού ελέγχου σε ένα επίπεδο 60%. Απ' την αντικατάσταση των πιο πάνω τιμών του ελεγκτικού κινδύνου, του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου στην πιο πάνω εξίσωση (2) προκύπτει ότι ο ελεγκτής πρέπει να τοποθετήσει το επίπεδο του κινδύνου αποκάλυψης στο 10% περίπου [$KA=05/(80*60)$] για τον έλεγχο του υπολοίπου του λογαριασμού Πελάτες. Αυτό σημαίνει ότι ο ελεγκτής πρέπει να επιλέξει την έκταση του ελέγχου του λογαριασμού Πελάτες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει μόνο μια πιθανότητα 10% χωρίς να έχει αποκαλυφθεί μια σημαντική παραποιημένη απεικόνιση στο λογαριασμό αυτό.

Στην πράξη τα ποσοτικά όρια του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου προσδιορίζονται με εφαρμογή ειδικών στατιστικών μοντέλων η παρουσίαση των οποίων βρίσκεται εκτός των στόχων αυτού του βιβλίου. Ένας ελεγκτής μπορεί να κρίνει ως περισσότερο κατάλληλη τη χρησιμοποίηση ποιοτικών παραμέτρων κατά την αξιοποίηση του μοντέλου ελεγκτικού κινδύνου. Για παράδειγμα, ο ελεγκτικός κίνδυνος μπορεί να ταξινομηθεί από τον ελεγκτή σε κατηγορίες όπως: πολύ χαμηλός, χαμηλός, μέτριος και υψηλός. Στην πράξη δεν φαίνεται πολύ πιθανόν μια ελεγκτική διαδικασία σχεδιασμένη σύμφωνα με τα Ελληνικά και τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα να μπορεί να έχει υψηλό επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου. Για τα υπόλοιπα συστατικά στοιχεία του μοντέλου ελεγκτικού κινδύνου μπορεί να επιλεγεί η διάκριση σε χαμηλό, μέτριο ή υψηλό κίνδυνο. Το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου χρησιμοποιείται κατά τρόπο αντίστοιχο με εκείνον που ακολουθήθηκε όταν χρησιμοποιήθηκαν ποσοτικά στοιχεία κινδύνου. Ο ελεγκτικός κίνδυνος μπορεί να τοποθετηθεί σε μια από τις τρεις κατηγορίες. Το ίδιο μπορεί να γίνει και με τον προσδιορισμό του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου. Οι διαφορετικοί συνδυασμοί των επιμέρους παραμέτρων του ελεγκτικού κινδύνου χρησιμοποιούνται για

Πίνακας 6.2 Σχηματική απεικόνιση της επίλυσης του μοντέλου ελεγκτικού κινδύνου

Παράδειγμα	ΕΚ	ΕΓΚ	ΚΕΕ	ΚΑ
1	Πολύ χαμηλός	Υψηλός	Υψηλός	Χαμηλός
2	Χαμηλός	Χαμηλός	Υψηλός	Μέτριος
3	Μέτριος	Υψηλός	Χαμηλός	Μέτριος

τον καθορισμό του επιπέδου του κινδύνου Αποκάλυψης. Ο Πίνακας 6.2 απεικονίζει την σχηματική παρουσίαση της επίλυσης του μοντέλου του ελεγκτικού κινδύνου με τρία παραδείγματα.

Όπως φαίνεται στον πιο πάνω πίνακα 6.2, όταν ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι υψηλοί, τότε τα παραδεκτά επίπεδα του κινδύνου αποκάλυψης χρειάζεται να είναι χαμηλά για να μειωθεί ο ελεγκτικός κίνδυνος σε παραδεκτά χαμηλό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, όταν ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι χαμηλοί, τότε ο ελεγκτής μπορεί να δεχτεί υψηλότερο κίνδυνο αποκάλυψης, και ακόμη και σε αυτή την περίπτωση ο ελεγκτής μπορεί να μειώσει τον ελεγκτικό κίνδυνο σε παραδεκτά χαμηλό επίπεδο.

1.22 Εξειδίκευση του σκοπού του ελέγχου και «ισχυρισμοί της διοίκησης»

Στην ελεγκτική πράξη είναι συνηθισμένο οι ελεγκτές να εξειδικεύουν το γενικό σκοπό ίου ελέγχου, να προσδιορίζουν δηλαδή συγκεκριμένους ελεγκτικούς στόχους

για κάθε κονδύλι (λογαριασμό) ή πληροφορία που περιλαμβάνεται (ή παραλείπεται) στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Οι ειδικοί αυτοί ελεγκτικοί στόχοι προκύπτουν με ευθεία αναφορά στους ισχυρισμούς της διοίκησης (management assertions). Λεξικογραφικά, «ισχυρισμός» είναι μια άμεση ή έμμεση δήλωση για ένα γεγονός ή μια κατάσταση, συχνά χωρίς να παρατίθενται αποδεικτικά στοιχεία. Στην Ελεγκτική, οι ισχυρισμοί της διοίκησης είναι (έμμεσες συνήθως) παραστάσεις στις οποίες προβαίνει η διοίκηση μιας επιχείρησης, όταν παρουσιάζει τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις προς έλεγχο. Για παράδειγμα, η διοίκηση με την παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που κατάρτισε ισχυρίζεται ότι το σύνολο των αποθεμάτων έχει συμπεριληφθεί στον ισολογισμό ή ότι τα αποθέματα του ισολογισμού πράγματι υπήρχαν την ημερομηνία του ισολογισμού. Οι ισχυρισμοί της διοίκησης βρίσκονται συχνά σε σχέση αλληλεξάρτησης ή και επικάλυψης.

Η όλη προσπάθεια του ελεγκτή οργανώνεται γύρω από αυτούς τους ισχυρισμούς. Επί της ουσίας, ο ελεγκτής μέσω των ελεγκτικών διαδικασιών του συγκεντρώνει ελεγκτικά τεκμήρια για να επιβεβαιώσει (ή να απορρίψει) αυτούς τους ισχυρισμούς της διοίκησης για καθένα λογαριασμό των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (βλέπε ΔΕΠ 500, παρ. 16-17). Για παράδειγμα, με τον έλεγχο που διενεργεί ο ελεγκτής προσπαθεί να επιβεβαιώσει τον έμμεσο ισχυρισμό της διοίκησης ότι έχουν πραγματοποιηθεί οι πωλήσεις που αναφέρει η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.

Στην ελεγκτική πράξη οι ισχυρισμοί της διοίκησης ταξινομούνται συνήθως στις παρακάτω πέντε κατηγορίες:

Ύπαρξη ή Πραγματοποίηση (Existence or Occurrence). Ο ισχυρισμός της διοίκησης Ύπαρξη έχει να κάνει με το εάν ένα στοιχείο του ισολογισμού (στοιχείο του ενεργητικού, της καθαρής θέσης ή στοιχείο των υποχρεώσεων) υπάρχει την ημερομηνία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Από την άλλη μεριά, ο ισχυρισμός Πραγματοποίηση αναφέρεται στο εάν μία συναλλαγή εσόδων και εξόδων της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης ή μια χρηματορροή της κατάστασης χρηματορροών έχει όντως πραγματοποιηθεί στη διάρκεια της χρήσης. Σημαντικό, λοιπόν, στοιχείο της πραγματοποίησης είναι η εγκυρότητα (validity) των συναλλαγών. Σημειώνεται επίσης ότι υφίσταται σχέση μεταξύ της πραγματοποίησης των συναλλαγών και της ύπαρξης του υπολοίπου των λογαριασμών του ισολογισμού. Για παράδειγμα, η πραγματοποίηση μιας πώλησης με πίστωση οδηγεί στην ύπαρξη πελάτη στον ισολογισμό. Ομοίως, η πραγματοποίηση μιας είσπραξης μειώνει το υπόλοιπο του πελάτη.

Πληρότητα (completeness). Ο ισχυρισμός σχετικά με την Πληρότητα αναφέρεται στο εάν όλα τα περιουσιακά στοιχεία ή τις υποχρεώσεις και όλες οι συναλλαγές που αφορούν τη χρήση έχουν εντοπιστεί από το λογιστικό - πληροφοριακό σύστημα και συμπεριλαμβάνονται στα σχετικά κονδύλια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ομοίως, ο ισχυρισμός αυτός αναφέρεται στο εάν οι σημειώσεις, επεξηγήσεις και αναλύσεις του προσαρτήματος είναι πλήρεις. Δηλαδή, ο ισχυρισμός αυτός σχετίζεται με το εάν οι καταστάσεις χαρακτηρίζονται από πληρότητα.

Δικαιώματα και Υποχρεώσεις (Rights and Obligations). Ο ισχυρισμός αυτός υποδηλώνει ότι τα στοιχεία του ενεργητικού και των υποχρεώσεων που συμπεριλαμβάνονται στον ισολογισμό αφορούν πράγματι την επιχείρηση και όχι άλλα πρόσωπα (π.χ. τους μετόχους, τη διοίκηση ή άλλες επιχειρήσεις, όπως θυγατρικές). Ικανοποίηση του ισχυρισμού αυτού σημαίνει ότι πληρούνται τα εκάστοτε κριτήρια αναγνώρισης των σχετικών στοιχείων. Ο ίδιος ισχυρισμός σχετίζεται και με το εάν τα διάφορα έσοδα και έξοδα της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης αφορούν πράγματι την επιχείρηση. Διευκρινίζεται ότι η ύπαρξη νομικής κυριότητας ενός στοιχείου του ενεργητικού δεν σημαίνει αυτόματα ικανοποίηση του ισχυρισμού (π.χ. πλήρως απαξιωμένα αποθέματα δεν πρέπει να εμφανίζονται στον

ισολογισμό, έστω και εάν υπάρχει νομική κυριότητα). Ομοίως, έλλειψη νομικής κυριότητας δεν εμποδίζει την ικανοποίηση του ισχυρισμού (π.χ. πάγια χρηματοδοτικής μίσθωσης πρέπει να εμφανίζονται στον ισολογισμό). Βέβαια, η ύπαρξη νομικής κυριότητας (ή υποχρέωσης) συνήθως οδηγεί σε ικανοποίηση του ισχυρισμού αυτού.

Επιμέτρηση ή Κατανομή (Valuation or Allocation). Ο ισχυρισμός αυτός αναφέρεται στο εάν είναι ορθά τα εμφανιζόμενα ποσά των λογαριασμών του ενεργητικού, της καθαρής θέσης, των υποχρεώσεων, των εσόδων και των εξόδων. Το βασικό συστατικό στοιχείο του ισχυρισμού Επιμέτρηση έχει να κάνει με το εάν η λογιστική αξία ενός λογαριασμού έχει υπολογιστεί ορθά, σύμφωνα με τον ισχύοντα κανόνα αποτίμησης. Για παράδειγμα, εάν τα αποθέματα έχουν αποτιμηθεί στη μικρότερη τιμή μεταξύ κτήσης και τρέχουσας τιμής αγοράς ή καθαρής ρευστοποιήσιμης αξίας. Ένα δεύτερο συστατικό στοιχείο του ισχυρισμού είναι η ακρίβεια (accuracy). Η ακρίβεια αναφέρεται στο εάν τα διάφορα αναλυτικά καθολικά, τα αναλυτικά ημερολόγια και άλλα λεπτομερή αρχεία της επιχείρησης συμφωνούν με τα υπόλοιπα του γενικού καθολικού. Δηλαδή, η ακρίβεια σχετίζεται με την ακεραιότητα και αξιοπιστία του λογιστικού-πληροφοριακού συστήματος. Η ακρίβεια έχει επίσης να κάνει και με την ορθότητα διαφόρων υπολογισμών, όπως πολλαπλασιασμοί και αθροίσματα επί τιμολογίων ή διαφόρων βοηθητικών καταστάσεων (μαθηματική ακρίβεια). Τέλος, η Κατανομή αναφέρεται στην ορθότητα της χρονικής τακτοποίησης - cutoff, δηλαδή στο εάν οι διάφορες συναλλαγές και τα γεγονότα αναγνωρίζονται και καταχωρίζονται στην κατάλληλη λογιστική περίοδο. Με άλλα λόγια, η Κατανομή έχει να κάνει με την εφαρμογή της αυτοτέλειας των χρήσεων.

Παρουσίαση και Γνωστοποίηση (ΠΓ – Presentation and Disclosure). Ο ισχυρισμός αυτός υποδηλώνει ότι τα διάφορα κονδύλια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων έχουν κατάλληλα ταξινομηθεί, περιγραφεί και παρουσιαστεί στο σώμα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, σύμφωνα με τα σχετικά υποδείγματα. Ο ίδιος ισχυρισμός αναφέρεται επίσης στο εάν υπάρχουν απαιτούμενες γνωστοποιήσεις (πληροφορίες και αναλύσεις) στο προσάρτημα.

Μετά την εξέταση καθενός από τους ισχυρισμούς της διοίκησης σε σχέση με καθένα λογαριασμό των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ο ελεγκτής πρέπει να προχωρήσει και σε μια συνολική αξιολόγηση, με σκοπό να μορφώσει γνώμη για τη συνολική ευλογοφάνεια (overall reasonableness) των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Στο σημείο αυτό τον ελεγκτή τον ενδιαφέρει εάν τα συνολικά μεγέθη των καταστάσεων αυτών έχουν νόημα. Με απλά λόγια, ο ελεγκτής θέλει να βεβαιωθεί ότι δε βλέπει το δέντρο (κάθε επιμέρους λογαριασμό και ισχυρισμό), χάνοντας το δάσος (οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις σαν σύνολο). Η αξιολόγηση αυτή στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην υποκειμενική κρίση του ελεγκτή και έχει πολύ μεγάλη σημασία. Το θέμα αυτό έχει να κάνει με τη σφαιρική αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων για την έκδοση της έκθεσης ελέγχου.

Η αντιστοιχία ισχυρισμών μεταξύ κατηγοριών συναλλαγών και υπολοίπων λογαριασμών

Γενικά υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ, αφενός μεν των ισχυρισμών της διοίκησης για τις κατηγορίες συναλλαγών (π.χ. έσοδα, έξοδα, αγορές, εισπράξεις, πληρωμές), αφετέρου δε των ισχυρισμών που αναφέρονται στο υπόλοιπο ενός λογαριασμού ο οποίος επηρεάζεται από τις συναλλαγές αυτές. Δηλαδή, αν ισχύει ένας ισχυρισμός για μια κατηγορία συναλλαγών που επηρεάζουν ένα λογαριασμό, ο αυτός ισχυρισμός ισχύει και για το υπόλοιπο του λογαριασμού. Για παράδειγμα, εάν ισχύει ο ισχυρισμός Ύπαρξη ή Πραγματοποίηση για μια πώληση με πίστωση, θα πρέπει να ισχύει ο ίδιος ισχυρισμός και για το υπόλοιπο του λογαριασμού πελάτες.

Εξαιρέση από τον κανόνα της προηγούμενης παραγράφου αποτελούν οι συναλλαγές που μειώνουν το υπόλοιπο ενός λογαριασμού και μόνο για τους ισχυρισμούς Ύπαρξη ή Πραγματοποίηση και Πληρότητα, όπως φαίνεται στον επόμενο πίνακα. Η εξήγηση μπορεί να δοθεί απλά ως εξής. Εάν μία πραγματική εισπραξη από πελάτη δεν καταχωριστεί (θίγεται η Πληρότητα των εισπράξεων) τότε το πραγματικό υπόλοιπο του λογαριασμού πελάτες θα είναι μικρότερο του δηλούμενου (θίγεται ο ισχυρισμός Ύπαρξη των πελατών). Από την άλλη πλευρά, εάν καταχωριστεί μια εικονική εισπραξη από πελάτες (θίγεται ο ισχυρισμός Πραγματοποίηση των εισπράξεων) το πραγματικό υπόλοιπο του λογαριασμού πελάτες θα είναι μεγαλύτερο του δηλούμενου (θίγεται ο ισχυρισμός Πληρότητα των πελατών).

1.23 Ελεγκτική Τεκμηρίωση - Φύλλα Εργασίας

Φύλλα Εργασίας ενός ελέγχου είναι τα στοιχεία ολόκληρου του φακέλου ο οποίος δημιουργείται κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου. Φύλλα εργασίας ονομάζονται όλα τα ελεγκτικά τεκμήρια που συντάχθηκαν ή συγκεντρώθηκαν και τηρούνται από τους ελεγκτές κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Ο όρος "Φύλλα Εργασίας" είναι περιληπτικός και περιλαμβάνει όλα τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώνουν οι ελεγκτές για να τεκμηριώσουν την εργασία που έκαναν, τις μεθόδους και τις διαδικασίες που εφάρμοσαν και τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν. Κατά συνέπεια, φύλλα εργασίας μπορεί να είναι προγράμματα εργασίας, αναλύσεις λογαριασμών, εγκύκλιοι, αντίγραφα επιστολών ή παραστατικών, προσωρινά ισοζύγια, αντίγραφα κίνησης τραπεζικών λογαριασμών, πρακτικά συνεδριάσεων Δ.Σ. και Γ.Σ., ερωτηματολόγια για την αποτύπωση και την αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου καθώς και δείγματα των προϊόντων της ελεγχόμενης επιχείρησης. Τα φύλλα εργασίας μπορεί να είναι σε μορφή δεδομένων αποτυπωμένων σε έγγραφα, φιλμ, ηλεκτρονικά ή άλλα μέσα.

Τα φύλλα εργασίας αποτελούν το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας και της έκθεσης ελέγχου που συντάσσουν οι ελεγκτές για τις οικονομικές της καταστάσεις. Η σημασία των φύλλων εργασίας είναι τόσο σημαντική για την τεκμηρίωση των ευρημάτων του ελέγχου, την αξιολόγηση της ποιότητας του ελεγκτικού έργου και την απόδειξη της επαγγελματικής επάρκειας και ευσυνειδησίας του ελεγκτή, ώστε ο R. Montgomery, ένας από τους κλασικούς θεμελιωτές της ελεγκτικής σκέψης, να σημειώνει το 1912 ότι "η ικανότητα ενός ορκωτού ελεγκτή μπορεί να διακριβωθεί από την εξέταση και αξιολόγηση των φύλλων εργασίας του".

1.23.1 Σκοποί των Φύλλων Εργασίας

Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 230 καθορίζει ως βασικούς σκοπούς των φύλλων εργασίας τους εξής:

- α. Υποβοηθούν στο σχεδιασμό, στην οργάνωση και στην εκτέλεση του ελεγκτικού έργου.
- β. Υποβοηθούν στην επίβλεψη και ανασκόπηση του ελεγκτικού έργου,
- γ. Καταγράφουν τα ελεγκτικά αποδεικτικά στοιχεία που προκύπτουν από το ελεγκτικό έργο που εκτελείται για να στηρίξει τη γνώμη του ελεγκτή.

Τα φύλλα εργασίας αποτελούν τη βάση για τη διαμόρφωση της γνώμης του ελεγκτή και εξυπηρετούν επίσης και τους ακόλουθους σκοπούς:

- Βοηθούν στη διεξαγωγή του ελέγχου και διευκολύνουν τον καταμερισμό της ελεγκτικής εργασίας στα μέλη της ελεγκτικής ομάδας.
- Χρησιμοποιούνται για να αποκρούσουν δικαστικές αγωγές κατά του ελεγκτή και να στηρίξουν το επιχείρημα ότι, το ελεγκτικό έργο έγινε με επαγγελματική επιμέλεια, ευσυνειδησία και φροντίδα.
- Διευκολύνουν τη σύνταξη ειδικών εκθέσεων (προς του διοικούντες, κρατικούς φορείς κ.λ.π.).
- Παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες για τη σύνταξη του Φόρου Εισοδήματος.
- Αποτελούν το μέσο για την αξιολόγηση της ελεγκτικής εργασίας που κάνουν οι συνεργάτες του γραφείου ορκωτών λογιστών.
- Χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση νέων ελεγκτών.
- Τέλος, αποτελούν χρήσιμο οδηγό και βοήθημα επόμενων ελέγχων.

Τα φύλλα εργασίας παρέχουν ελεγκτική μαρτυρία για την εκπαίδευση και τον επαγγελματισμό του ελεγκτή, για τη γνώση των ελεγκτικών προτύπων και για την ικανότητα του ελεγκτή να επιλέξει εκείνες τις ελεγκτικές διαδικασίες που ταιριάζουν καλύτερα στις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου ελέγχου.

Στη φάση της ολοκλήρωσης και της καθολικής επισκόπησης του ελέγχου, τα φύλλα εργασίας δεν θα πρέπει να περιλαμβάνουν αναπάντητα ερωτήματα. Η ύπαρξη τέτοιων αμφισβητήσεων ή ερωτημάτων θα μπορούσε να εκληφθεί ως απουσία επίδειξης της προσήκουσας επιμέλειας κατά τη διάρκεια του ελέγχου.

Τα φύλλα εργασίας θα πρέπει να περιέχουν ελεγκτική μαρτυρία για τη συμμόρφωση των οικονομικών καταστάσεων με τα Διεθνή ή τα Εθνικά Λογιστικά Πρότυπα.

1.23.2 Μορφή και Περιεχόμενο των Φύλλων Εργασίας.

Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 2230 ορίζει ότι "ο ελεγκτής οφείλει να συντάσσει φύλλα εργασίας που είναι επαρκώς πλήρη και λεπτομερή, ώστε να παρέχουν τη δυνατότητα άντλησης μιας γενικής, ολοκληρωμένης εικόνας του διενεργηθέντος ελέγχου. Ο Ελεγκτής οφείλει να αποτυπώνει στα φύλλα εργασίας πληροφορίες και στοιχεία αναφορικά με το σχεδιασμό του ελέγχου, της φύσης, του χρόνου και της έκτασης των ελεγκτικών διαδικασιών που εκτελέστηκαν, των ευρημάτων του ελέγχου και των συμπερασμάτων που αντλήθηκαν από την εξασφαλισθείσα ελεγκτική μαρτυρία".

Η έκταση των φύλλων εργασίας, σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο για την Τεκμηρίωση, είναι θέμα επαγγελματικής κρίσης, επειδή δεν είναι ούτε αναγκαίο ούτε πρακτικό να τεκμηριώνεται κάθε θέμα που εξετάζει ο ελεγκτής.

Η μορφή και το περιεχόμενο των φύλλων εργασίας επηρεάζονται, σύμφωνα με το πιο πάνω Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο, από θέματα όπως είναι:

- α. Η φύση της ανάθεσης
- β. Η μορφή της έκθεσης του ελεγκτή
- γ. Η φύση και πολυπλοκότητα της επιχείρησης
- δ. Η φύση και οι συνθήκες των συστημάτων λογιστικής
- ε. Οι ανάγκες σε συγκεκριμένες περιστάσεις για καθοδήγηση, επίβλεψη και κριτική ανασκόπηση της εκτελούμενης από βοηθούς εργασίας
- στ. Συγκεκριμένη ελεγκτική μεθοδολογία και τεχνολογία που χρησιμοποιείται στην πορεία του ελέγχου.

Το αναλυτικό περιεχόμενο των φύλλων εργασίας, συμφωνά με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 230 απεικονίζεται στο Προσάρτημα 5.9.

Τα φύλλα εργασίας πρέπει να σχεδιάζονται και να δομούνται έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις συνθήκες και τις ανάγκες του ελεγκτή για κάθε εξατομικευμένο έλεγχο.

Στην περίπτωση επαναλαμβανόμενων ελέγχων ορισμένοι φάκελοι φύλλων εργασίας μπορεί να ταξινομηθούν ως "Μόνιμοι Φάκελοι" ελέγχου οι οποίοι βέβαια ενημερώνονται με νέα πληροφοριακά στοιχεία σε αντιδιαστολή με τους τρέχοντες φακέλους που περιέχουν πληροφορίες που σχετίζονται με τον έλεγχο της τρέχουσας χρήσης.

Το ενδεικτικό περιεχόμενο ενός Μόνιμου Φακέλου Φύλλων εργασίας και ενός Φακέλου του τρέχοντος ελέγχου έχει ως εξής:

ΜΟΝΙΜΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ

Καταστατικό Εταιρείας και Νομικό Πλαίσιο Λειτουργίας

Οργανόγραμμα

Κανονισμοί Λειτουργίας

Εγχειρίδια Διαδικασιών

Λογιστικό Σχέδιο

Λογιστικά Εγχειρίδια

Πρακτικά Γενικών Συνελεύσεων

Πρακτικά Διοικητικού Συμβουλίου

Τεκμηρίωση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου του πελάτη (π.χ. διαγράμματα ροής)

Αποτελέσματα αναλυτικών διαδικασιών προηγούμενων χρόνων Πληροφόρηση σχετιζόμενη με τον ελεγκτικό κίνδυνο και την Ουσιαστικότητα προηγούμενων ελέγχων

ΤΡΕΧΩΝ ΦΑΚΕΛΟΣ

Επιστολή Ανάθεσης

Προϋπολογισμός και χρονικός προγραμματισμός

Εσωτερικός έλεγχος

Ισοζύγια

Οικονομικές Καταστάσεις

Αντίγραφα πρακτικών σημαντικών συναντήσεων

Πρόχειρο προσωρινό ισοζύγιο

Διορθωτικές εγγραφές και εγγραφές ταξινόμησης

Ανάλυση Πίνακα Διάθεσης Αποτελεσμάτων

1.23.3 Εχεμύθεια, Ασφαλής Φύλαξη, Διατήρηση και Ιδιοκτησία των Φύλλων Εργασίας

Τα φύλλα εργασίας ανήκουν στην ιδιοκτησία του ελεγκτή. Μολονότι τμήματα ή αποσπάσματα των φύλλων εργασίας μπορεί να είναι διαθέσιμα στην ελεγχόμενη οικονομική

μονάδα κατά τη διακριτική ευχέρεια του ελεγκτή, τα φύλλα εργασίας δεν υποκαθιστούν τα λογιστικά αρχεία της οικονομικής μονάδας.

Ο ελεγκτής όμως είναι υποχρεωμένος από το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο για την Τεκμηρίωση του Ελέγχου να διασφαλίζει την οφειλόμενη εχεμύθεια για το περιεχόμενο τους. Πιο συγκεκριμένα: "Ο ελεγκτής οφείλει να υιοθετεί κατάλληλες διαδικασίες για την εξασφάλιση του απορρήτου των πληροφοριών και την ασφαλή φύλαξη των φύλλων εργασίας. Τα φύλλα εργασίας πρέπει να φυλάσσονται για χρονικό διάστημα τουλάχιστον πέντε (5) ετών από την ημερομηνία έκδοσης του σχετικού πιστοποιητικού".

1.23.4 Κατάρτιση των Φύλλων Εργασίας

Ο σωστός σχεδιασμός της μορφής και του περιεχομένου των φύλλων εργασίας, πριν από την έναρξη της χρησιμοποίησής τους, μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα ωφέλιμος για τον έλεγχο. Στην περίπτωση επαναλαμβανόμενων ελέγχων θα πρέπει να εξετασθούν και να αξιολογηθούν τα φύλλα εργασίας των προηγούμενων χρήσεων, για να προσδιορισθούν οι τυχόν αλλαγές στη δομή και στον τρόπο κατάρτισής τους, οι οποίες μπορεί να απλουστεύσουν τη συμπλήρωσή τους ή να αυξήσουν τις παρεχόμενες από τα φύλλα εργασίας πληροφορίες. Ο ελεγκτής θα πρέπει να βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση έτσι ώστε να μπορεί να λαμβάνει γνώση των οποιωνδήποτε ουσιαστικών μεταβολών στην οργανωτική δομή, στη λειτουργία και τις δραστηριότητες της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, για την καταγραφή των οποίων μπορεί να είναι αναγκαίες σημαντικές μεταβολές στα φύλλα εργασίας.

Οι περισσότεροι ελεγκτές και ελεγκτικές εταιρίες διαθέτουν φύλλα εργασίας με τυποποιημένη μορφή, δομή και εμφάνιση. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο τεκμηρίωσης φαίνεται να ενθαρρύνει την πρακτική αυτή, σημειώνοντας ότι, η χρήση τυποποιημένων φύλλων εργασίας μπορεί να βελτιώσει την αποδοτικότητα, με την οποία συντάσσονται και ανασκοπούνται τέτοια φύλλα εργασίας. Διευκολύνουν την αποστολή της εργασίας, ενώ παρέχουν το μέσο ελέγχου της ποιότητάς της. Ανεξάρτητα της χρήσης ή μη τυποποιημένων φύλλων εργασίας, κάθε φύλλο εργασίας θα πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

α. Επικεφαλίδα των Φύλλων Εργασίας

Η επικεφαλίδα ενός φύλλου εργασίας θα πρέπει να περιλαμβάνει την επωνυμία της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, ένα περιγραφικό τίτλο αναγνώρισης του περιεχομένου του φύλλου εργασίας (όπως για παράδειγμα "Συμφωνία Λογαριασμών Καταθέσεων σε Τράπεζες"), την ημερομηνία του Ισολογισμού και τα ονόματα του συντάκτη του φύλλου εργασίας και εκείνου που έκανε την ανασκόπηση του.

β. Ευρετηρίαση και Παραπομπή

Η τεκμηρίωση των ελεγκτικών μαρτυριών πρέπει να οργανωθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας να μπορούν να βρίσκουν εύκολα τα σχετικά ελεγκτικά τεκμήρια. Μερικές εταιρίες χρησιμοποιούν ένα αλφαβητικό σύστημα, ενώ κάποιες άλλες ένα αριθμητικό σύστημα. Ενδεικτικό παράδειγμα ευρετηρίασης των φύλλων εργασίας είναι η χρησιμοποίηση των γραμμάτων Α,Β,Γ κ.λ.π. για τον χαρακτηρισμό των επιμέρους ενότητων του ελέγχου και των αριθμών 1,2,3... γιοι τα χρησιμοποιηθέντα φύλλα εργασίας σε κάθε ενότητα. Στην πράξη η αρχειοθέτηση των φύλλων εργασίας σύμφωνα με τη διάταξη των λογιστικών καταστάσεων διευκολύνει συνήθως τον έλεγχο των αντίστοιχων κονδυλίων όσο και την ανασκόπηση των φύλλων εργασίας.

γ. Χρησιμοποίηση Συμβόλων

Κατά την πραγματοποίηση του ελέγχου και την κατάρτιση των φύλλων εργασίας χρησιμοποιούνται από τους ελεγκτές διάφορα σύμβολα τα οποία είναι δηλωτικά ενεργειών που έγιναν στα πλαίσια του ελέγχου. Με τη χρησιμοποίηση συμβόλων επιτυγχάνεται τυποποίηση εργασιών ρουτίνας και μείωση του απαιτούμενου χρόνου εργασίας, αφού μια ολόκληρη πρόταση ή περιγραφή υποκαθίσταται από ένα σύμβολο. Με τη χρήση συμβόλων διευκολύνεται μια γρήγορη και αποτελεσματική επισκόπηση του ελεγκτικού έργου. Τα σύμβολα καθορίζονται από τον υπεύθυνο του ελέγχου και χρησιμοποιούνται ομοιόμορφα από όλα τα μέλη της ομάδας που πραγματοποιεί τον έλεγχο.

Ενδεικτικά σύμβολα που είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν είναι τα παρακάτω:

ΑΚ Αθροίστηκε Κάθετα

ΑΟ Αθροίστηκε Οριζόντια

ΣΙ Συμφωνήθηκε με το Ισοζύγιο

ΣΦΕ Συμφωνήθηκε με τα Φύλλα Εργασίας της προηγούμενης περιόδου

Ελέγχθηκε ότι συμφωνεί με τις πληροφορίες που αναφέρονται στο Παραστατικό

δ. Υπογραφές και Ημερομηνίες

Ο συντάκτης των φύλλων εργασίας και εκείνος που πραγματοποίησε την επισκόπηση τους πρέπει να θέσει τα αρχικά του, καθώς και την ημερομηνία της εργασίας του.

1.24 Σύστημα Εσωτερικών Δικλίδων

Από αρχαιοτάτων χρόνων, ανάμεσα στους ρόλους της διοίκησης των οργανώσεων (π.χ., του στρατού) και ειδικότερα των επιχειρήσεων, συγκαταλέγεται και η εφαρμογή ενός κατάλληλου συστήματος εσωτερικών δικλίδων διεύθυνσης (εσωτερικές δικλίδες, ή management control system) λειτουργεί ως ένα εργαλείο με το οποίο η διοίκηση «διευθύνει» την επιχείρηση για την επίτευξη των στόχων της με βάση τον σχεδιασμό, την παρακολούθηση της πορείας, την έγκαιρη διόρθωση τυχόν παρεκκλίσεων και γενικότερα την αποφυγή προβλημάτων, μέσα σ' ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Παρά τη μεγάλη σημασία της έννοιας του συστήματος εσωτερικών δικλίδων υπάρχει ευρεία παρανόηση σε διεθνές επίπεδο, τουλάχιστον στο χώρο της Λογιστικής και Ελεγκτικής, για το τι είναι πράγματι το σύστημα δικλίδων, ποιοι είναι οι σκοποί ή οι δυνατότητές του. Για παράδειγμα, συχνά γίνεται αποδεκτή η αντίληψη ότι το σύστημα δικλίδων είναι μια αναπόφευκτη γραφειοκρατική ρύθμιση επιβαλλόμενη από τη νομοθεσία και η οποία αδικαιολόγητα επιβαρύνει την αποδοτική και αποτελεσματική λειτουργία των επιχειρηματικών διαδικασιών. Στον αντίποδα, πολλοί πιστεύουν ότι οι δικλίδες είναι σε θέση να διασφαλίσουν απόλυτα την επιχείρηση από κάθε πρόβλημα. Το ζήτημα της παρανόησης περιπλέκεται καθώς η έννοια των δικλίδων έχει αρχίσει να αποκτά και νομική υπόσταση καθώς σχετικές ρυθμίσεις εισάγονται σε νόμους, κανονισμούς και κανόνες.

Το θέμα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων μελετήθηκε σε ευρεία έκταση το 1992 από το Committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission ΗΠΑ. Η μελέτη αυτή κατέληξε στη δημοσίευση της έκθεσης: Internal Control – Integrated Framework (COSO, 1992). Ο σκοπός της μελέτης του COSO ήταν να δώσει κοινούς ορισμούς των σχετικών εννοιών και να θέσει πρότυπα σύγκρισης ώστε οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και οργανισμοί να είναι σε θέση να αξιολογούν τα συστήματά τους. Το έτος 2004 το Committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission εξέδωσε μια νεότερη μελέτη, το Enterprise Risk Management – Integrated Framework (COSO, 2004). Η μελέτη αυτή στηρίζεται στην υποδομή των προηγούμενων εκθέσεων του COSO και παρουσιάζει ένα πιο συγκροτημένο και ολοκληρωμένο πλαίσιο διαχείρισης του επιχειρηματικού κινδύνου.

Σύμφωνα με τις εκθέσεις του COSO, το σύστημα δικλίδων ορίζεται ως μια διαδικασία που τίθεται σε εφαρμογή με φροντίδα και ευθύνη του Διοικητικού Συμβουλίου, της εκτελεστικής διοίκησης ή άλλων στελεχών της επιχείρησης. Λεπτομερέστερα, το σύστημα δικλίδων αποτελείται από μια σειρά μέτρων, πολιτικών, διαδικασιών, βημάτων, μηχανισμών, τρόπου οργάνωσης, κανόνων λειτουργίας κ.λπ., που διατρέχουν το σύνολο της επιχείρησης (ή ενός οργανισμού), αναπτύσσονται και λειτουργούν εκ των προτέρων (ex-ante) και δια των οποίων

οι ασκούντες τη διοίκηση «ελέγχουν και κατευθύνουν» τις δραστηριότητες της επιχείρησης για την οποία είναι υπεύθυνοι. Σκοπός των δικλίδων είναι να προσφέρουν εύλογη διασφάλιση (reasonable assurance) — και όχι απόλυτη εξασφάλιση — σχετικά με το βαθμό επίτευξης των παρακάτω αλληλοεπηρεαζόμενων κατηγοριών στόχων:

α) Χρηματοοικονομική πληροφόρηση (financial reporting): αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, με την αποφυγή ουσιωδών σφαλμάτων,

β) Συμμόρφωση (compliance): συμμόρφωση με σχετικούς νόμους, διατάξεις και κανονισμούς.

γ) Λειτουργίες (operations): βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας και της οικονομίας στη λειτουργία της επιχείρησης, που συμπεριλαμβάνει την προστασία των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και την αποφυγή αναίτιας δημιουργίας υποχρεώσεων (economy, efficiency, effectiveness).

Οι παραπάνω στόχοι, έχουν γίνει ευρύτερα αποδεκτοί στη διεθνή ελεγκτική βιβλιογραφία, αλλά και στα ελεγκτικά πρότυπα. Στα πλαίσια των υποχρεωτικών τακτικών ελέγχων και με βάση τα υφιστάμενα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα και το γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο, οι εξωτερικοί ελεγκτές ενδιαφέρονται κυρίως για το βαθμό επίτευξης των δύο πρώτων στόχων του συστήματος εσωτερικών δικλίδων μιας ελεγχόμενης επιχείρησης. Στην πράξη, όμως, το ενδιαφέρον του εξωτερικού ελεγκτή εύλογα προσελκύει και ο τρίτος στόχος, καθώς, εκτός των άλλων, η ενασχόληση με το ζήτημα αυτό δίνει τη δυνατότητα παροχής κερδοφόρων συμβουλευτικών υπηρεσιών, όταν βέβαια αυτό δεν απαγορεύεται από ρυθμίσεις περί ασυμβιβάστου.

Ορισμένες πτυχές του ορισμού του συστήματος εσωτερικών δικλίδων πρέπει να τονιστούν για να γίνει άμεσα και πλήρως κατανοητή η έννοια του όρου. Πρώτον, το σύστημα δικλίδων συντίθεται από μια αλληλουχία συστατικών μερών που πρέπει να λειτουργούν σε συνεχή βάση. Δε νοείται δηλαδή ένα αποτελεσματικό σύστημα δικλίδων να λειτουργεί με διαλείμματα. Δεύτερον, οι διαδικασίες που συνθέτουν το σύστημα δικλίδων διατρέχουν το σύνολο της επιχείρησης και συναρτώνται άμεσα με τους επιχειρηματικούς στόχους και τον τρόπο με τον οποίο η επιχείρηση διοικείται. Μάλιστα, ένα αναποτελεσματικό σύστημα δικλίδων είναι ένδειξη αναποτελεσματικής διοίκησης και αντίστροφα. Τρίτον, το σύστημα δικλίδων δεν είναι μια πάγια, οριστική κατάσταση, αλλά ένας στόχος διαρκώς μεταβαλλόμενος καθώς οι συνθήκες λειτουργίας της επιχείρησης αενάως μεταβάλλονται. Τέταρτον, το σύστημα δικλίδων σχεδιάζεται και υλοποιείται από ανθρώπους. Συνεπώς, λόγω ενδογενών περιορισμών στην ανθρώπινη φύση και δράση, πέραν άλλων επιπρόσθετων περιορισμών κόστους-οφέλους, η λειτουργία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων σε καμία περίπτωση δεν παρέχει απόλυτη εξασφάλιση απέναντι στους κινδύνους, τους οποίους προσπαθεί να αντιμετωπίσει.

Δηλαδή, το σύστημα δικλίδων μπορεί να βοηθήσει μια επιχείρηση ή έναν οργανισμό να επιτύχει τους στόχους απόδοσης που έχουν τεθεί και να αποφύγει την καταστροφή ή την απώλεια αξίας των περιουσιακών στοιχείων. Μπορεί επίσης να συντελέσει ουσιαστικά στην επίτευξη συμμόρφωσης με νόμους και κανονισμούς και στην αποφυγή αρνητικών συνεπειών τυχόν παραβάσεων (διοικητικές ή άλλες ποινές, αρνητική δημοσιότητα κ.λπ.). Ωστόσο, το σύστημα δικλίδων δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσει την επιτυχία της επιχείρησης ή ακόμη και την ίδια την επιβίωση της. Ομοίως, δεν μπορεί να εγγυηθεί την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ή τη συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς. Συνοπτικά, οι δικλίδες μπορούν να βοηθήσουν την επιχείρηση να φτάσει στον προορισμό της χωρίς παρεκτροπές ή παλινωδίες.

Είναι επίσης σημαντικό να διευκρινιστεί ότι το σύστημα δικλίδων διαστέλλεται από την έννοια του internal audit, δηλαδή των ex-post ελέγχων που διενεργεί η ομάδα του εσωτερικού ελέγχου για λογαριασμό της ανώτερης διοίκησης. Όπως θα εξηγηθεί αργότερα σε αυτό το κεφάλαιο, τέτοιοι έλεγχοι σκοπό έχουν να επιβεβαιωθεί ότι οι διαδικασίες του συστήματος δικλίδων είναι οι κατάλληλες και ότι ακολουθούνται και λειτουργούν αποτελεσματικά και αποδοτικά.

Το ΔΕΠ 315 «Κατανόηση της ελεγχόμενης επιχείρησης και του περιβάλλοντος της και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους ποσοτικού σφάλματος» αναφέρεται στο θέμα του συστήματος δικλίδων, έχοντας επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την έκθεση COSO (1992). Στην παράγραφο 2, το ΔΕΠ 315 ορίζει ότι:

«... ο ελεγκτής οφείλει να αποκτήσει επαρκή κατανόηση της επιχείρησης και του περιβάλλοντος στο οποίο αυτή λειτουργεί, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος εσωτερικών δικλίδων, έτσι ώστε να ταυτοποιήσει και να αξιολογήσει του5 κινδύνους σημαντικών λαθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, είτε αυτά οφείλονται σε απάτες ή είναι τυχαία και να σχεδιάσει περαιτέρω ελεγκτικές διαδικασίες»

Δηλαδή, ο ελεγκτής οφείλει να προβεί σε αξιολόγηση των υφιστάμενων δικλίδων με σκοπό να σχεδιάσει περαιτέρω ελεγκτικές διαδικασίες. Οι διαδικασίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν δοκιμασίες της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των δικλίδων και δοκιμασίες για τον εντοπισμό ουσιωδών ποσοτικών λαθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ο ελεγκτής θα προχωρήσει σε δοκιμασία της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας του συστήματος εσωτερικών δικλίδων εάν, μετά την αξιολόγησή του, πιστεύει ότι το σύστημα αυτό είναι επαρκώς αποτελεσματικό, ώστε να δικαιολογείται μείωση των δοκιμασιών εντοπισμού ποσοτικών λαθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Μάλιστα, σύμφωνα με το ΔΕΠ 330 (παράγραφος 23) η μείωση των ελεγκτικών διαδικασιών για ποσοτικά σφάλματα επιτρέπεται μόνο μετά από δοκιμασία της αποτελεσματικότητας των δικλίδων (παράγραφος 23). Από την άλλη πλευρά, όταν δεν είναι δυνατόν ή πρακτικό να διενεργηθούν επαρκείς δοκιμασίες για ποσοτικά σφάλματα σ' ένα λογαριασμό, ο ελεγκτής

πρέπει να διενεργήσει σχετικές δοκιμασίες για την αποτελεσματικότητα του συστήματος δικλίδων (ΔΕΠ 330, παρ. 25). Για παράδειγμα, κατά τον έλεγχο των εκατομμυρίων συναλλαγών καταθέσεων σε μια τράπεζα, η διενέργεια τεστ για ποσοτικά σφάλματα σε επαρκή βαθμό (μεγάλο μέγεθος δείγματος) δεν είναι πρακτική λύση, λόγω του υψηλού κόστους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο ελεγκτής πρέπει, αφού μελετήσει και αξιολογήσει τις σχετικές δικλίδες, να διενεργήσει δοκιμασίες της λειτουργίας τους.

Πέραν του ΔΕΠ 315, συναφή με το θέμα του συστήματος δικλίδων είναι και μια σειρά από άλλα ΔΕΠ. Το ΔΕΠ 330 «Οι διαδικασίες του ελεγκτή για την αντιμετώπιση των εκτιμημένων κινδύνων» εξηγεί τις ευθύνες του ελεγκτή για τον κατάλληλο σχεδιασμό ελεγκτικών διαδικασιών με βάση την αξιολόγηση των υπάρχοντων κινδύνων. Συναφές είναι επίσης και το ΔΕΠ 240 «Οι ευθύνες του ελεγκτή για την εξέταση απατών κατά τον έλεγχο χρηματοοικονομικών καταστάσεων» (The auditor's responsibility to consider fraud in an audit of financial statements). Τέλος, σε ό, τι αφορά στο σχεδιασμό ελεγκτικών τεστ για ποσοτικά σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, το θέμα αυτό αντιμετωπίζεται στο ΔΕΠ 500 «Ελεγκτικά τεκμήρια» (audit evidence).

1.25 Συστατικά στοιχεία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων

Ένα ορθολογικά αναπτυγμένο σύστημα δικλίδων πρέπει να είναι αρμονικά συνυφασμένο με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και να εξυπηρετεί τους θεμελιώδεις στρατηγικούς επιχειρηματικούς σκοπούς. Το σύστημα αυτό λειτουργεί πιο αποτελεσματικά και αποδοτικά όταν είναι ενσωματωμένο (built in) στην εσωτερική δομή και την οργάνωση της επιχείρησης, έναντι του να είναι οργανικά ασύνδετο και να επικάθεται επί του οργανωτικού οικοδομήματος (built on).

Μία από τις ευρέως διαδεδομένες παρανοήσεις σχετικά με το σύστημα δικλίδων είναι ότι αυτό απαρτίζεται από ένα πλήθος ατέρμονων διαδικασιών (με τη μορφή εγχειριδίου), συχνά τυπικής μόνο σημασίας. Ωστόσο, όπως έχει εξηγηθεί, κεντρικό πυρήνα του συστήματος δικλίδων αποτελεί ο άνθρωπος και μάλιστα σε κάθε ιεραρχικό επίπεδο της επιχείρησης. Έτσι, στο σύστημα αυτό διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο μια σειρά από εσωτερικά, ως προς την επιχείρηση, πρόσωπα:

- Η εκτελεστική διοίκηση της επιχείρησης, δηλαδή ο γενικός ή διοικητικός διευθυντής και οι διευθυντές οικονομικών υπηρεσιών, λογιστηρίου, παραγωγής, προμηθειών, ανθρώπινου δυναμικού κ.λπ. Τα πρόσωπα αυτά είναι κατ' εξοχήν αρμόδια και υπεύθυνα για το σχεδιασμό και την εφαρμογή κατάλληλων δικλίδων. Την υπέρτατη ευθύνη φυσικά την έχει ο Γενικός Εκτελεστικός Διευθυντής (Chief Executive Officer - CEO) ή όποιον άλλο τίτλο και εάν κατέχει (π.χ., Διευθύνων Σύμβουλος ή Γενικός Διευθυντής). Τα μέλη του διοικητικού

συμβουλίου ή άλλου αντίστοιχου διοικητικού οργάνου. Τα πρόσωπα αυτά, ως άτομα και ως όργανα, οφείλουν στα πλαίσια της χάραξης της επιχειρηματικής πολιτικής και της εποπτείας και καθοδήγησης της επιχείρησης να εκτιμούν και να αξιολογούν την επάρκεια του συστήματος δικλίδων.

- Η ομάδα ή το τμήμα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης (internal audit team). Η ομάδα αυτή διενεργεί για λογαριασμό της διοίκησης εκ των υστέρων έλεγχο (ex-post audit) επί της όλης διαχείρισης της επιχείρησης αλλά και επί του συστήματος δικλίδων. Στην Ελλάδα, εκ του νόμου (νόμος 3016/2002) υποχρεούνται να έχουν ομάδα εσωτερικού ελέγχου μόνο οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών εταιρείες. Η Επιτροπή Ελέγχου (audit committee) που έχει θεσμοθετηθεί σε πολλές χώρες του εξωτερικού για εισηγμένες σε χρηματιστηριακή αγορά εταιρείες, στα πλαίσια της προσπάθειας για βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης. Η επιτροπή αυτή αποτελείται κατά κανόνα από ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου⁷ και έχει αρμοδιότητα σε θέματα εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, παρεμβαλλόμενη μεταξύ ελεγκτών και εκτελεστικής διοίκησης. Στην Ελλάδα αναμένεται με την υιοθέτηση της νέας ελεγκτικής οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (νέα Όγδοη Οδηγία 43/2006/ΕΕ) να ρυθμιστεί νομοθετικά το θέμα της δημιουργίας Επιτροπής Ελέγχου.

- Κάθε μέλος του προσωπικού το οποίο, ανεξαρτήτως θέσεως, πρέπει να έχει σαφώς καθορισμένους ρόλους, μέσα στο σύστημα των δικλίδων.

Εκτός από τα παραπάνω πρόσωπα, υπάρχουν και άλλα πρόσωπα ή όργανα, εξωτερικά ως προς την επιχείρηση, που μπορούν να επηρεάσουν σε σημαντικό βαθμό το σύστημα δικλίδων.

- Ο εξωτερικός ελεγκτής, ο οποίος αξιολογεί το σύστημα αυτό και προτείνει βελτιώσεις προς στη διοίκηση της επιχείρησης.

- Η νομοθετική και εκτελεστική εξουσία (Βουλή και Κυβέρνηση) μέσω της ψήφισης νόμων που μπορούν να επηρεάζουν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων. Αυτό συνήθως συμβαίνει σε ορισμένους κλάδους αυξημένου δημοσίου ενδιαφέροντος, όπως τράπεζες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις, εταιρείες παραγωγής πυρηνικής ενέργειας κ.λπ.

- Διάφοροι επιβλέποντες φορείς, όπως το Χρηματιστήριο και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η Τράπεζα της Ελλάδος, υπουργεία ή κρατικές υπηρεσίες, μπορεί να θέτουν ιδιαίτερες απαιτήσεις και κανόνες σε σχέση με το σύστημα δικλίδων.

Ιστορικά, η δομή του συστήματος δικλίδων έχει παρακολουθήσει τις εξελίξεις στον τρόπο διεξαγωγής των συναλλαγών, την εισαγωγή πληροφοριακής τεχνολογίας στην καθημερινή λειτουργία των επιχειρήσεων και οργανισμών, αλλά και την επιστημονική γνώση και τα πορίσματα της ακαδημαϊκής έρευνας σε συναφείς τομείς. Το ΔΕΠ 315 υιοθετώντας πλήρως τη θέση της έκθεσης COSO (1992), αναγνωρίζει τα παρακάτω πέντε δομικά συστατικά

στοιχεία (πυλώνες) του συστήματος δικλίδων, τα οποία παρουσιάζονται σχηματικά και στο επόμενο διάγραμμα:

- **Το περιβάλλον των δικλίδων.** Το περιβάλλον των δικλίδων (control environment) αποτελεί το θεμέλιο επί του οποίου οικοδομείται το όλο σύστημα εσωτερικών δικλίδων.

- **Αξιολόγηση των υφιστάμενων κινδύνων και των επιπτώσεών τους.** Η αξιολόγηση αυτή (risk assessment) γίνεται από τη διοίκηση, αφού προηγουμένως καθοριστούν συμβατοί μεταξύ τους επιχειρηματικοί στόχοι σε πολλαπλά επίπεδα ιεράρχησης, με κεντρικό σημείο τις πιθανές επιπτώσεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

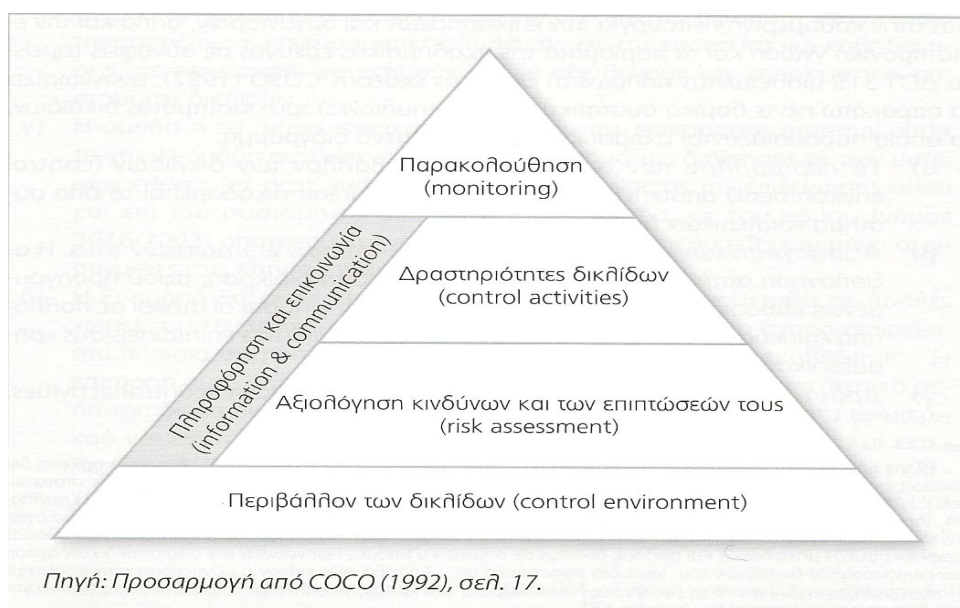
- **Δραστηριότητες δικλίδων.** Οι δραστηριότητες δικλίδων (control activities) διασφαλίζουν ότι οι αποφασισμένες από τη διοίκηση δράσεις που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των εντοπισμένων κινδύνων και την επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων, πράγματι εκτελούνται αποτελεσματικά.

- **Πληροφόρηση και επικοινωνία.** Ένα άρτιο σύστημα ροής πληροφοριών και γνωστοποίησης ρόλων και ευθυνότητας (information and communication) είναι απαραίτητο για την ομαλή λειτουργία των διαφόρων επιχειρηματικών διαδικασιών.

- **Παρακολούθηση.** Η παρακολούθηση (monitoring) σε τακτά διαστήματα, από τη διοίκηση, του συστήματος δικλίδων είναι απαραίτητη για να εξασφαλίζεται ότι το σύστημα αυτό επικαιροποιείται, προσαρμοζόμενο άμεσα στις αλλαγές του περιβάλλοντος.

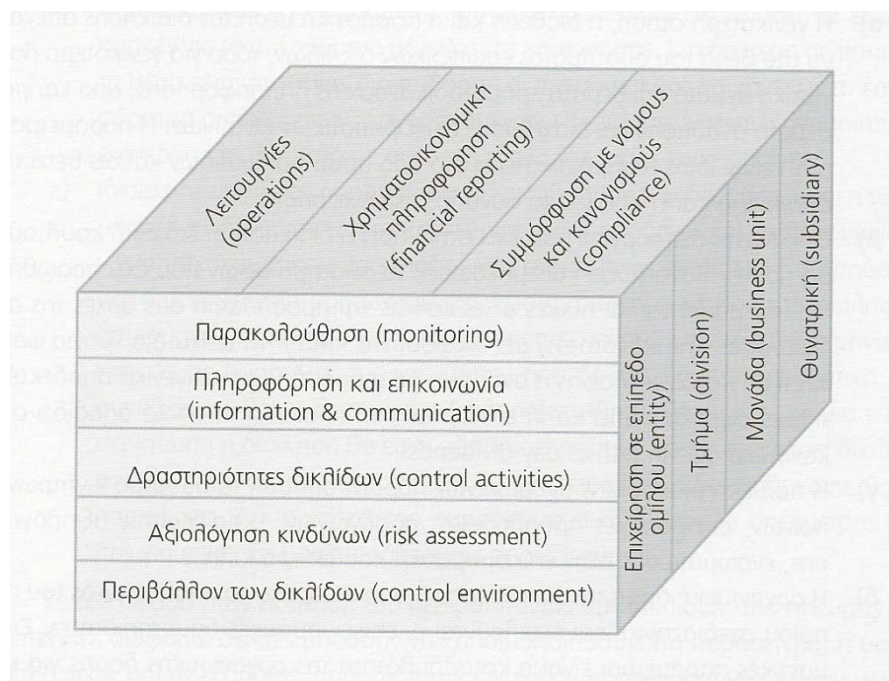
Οι δραστηριότητες δικλίδων (control activities) συνθέτουν τις πολιτικές αλλά και τις διάφορες ενέργειες, τις διαδικασίες, τους μηχανισμούς και τα μέτρα που λαμβάνονται με σκοπό να διασφαλισθεί ότι οι στόχοι της επιχείρησης και οι οδηγίες της διοίκησης σχετικά με τη διαχείριση των σχετικών κινδύνων και την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων ακολουθούνται πιστά.

Διάγραμμα 11.2: Η δομή του συστήματος εσωτερικών δικλίδων

Μια βαθύτερη κατανόηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων και των διασυνδέσεων που υπάρχουν με τα διάφορα λειτουργικά τμήματα της επιχείρησης μπορεί να επιτευχθεί από τη μελέτη του επόμενου διαγράμματος. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, καθένας από τους πέντε πυλώνες του συστήματος των δικλίδων (πρόσθιο επίπεδο του σχήματος) διασυνδέεται με καθέναν από τους βασικούς στόχους- αντικείμενα της επιχείρησης: λειτουργίες, χρηματοοικονομική πληροφόρηση και συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς (οροφή του σχήματος). Ταυτόχρονα, το σύστημα δικλίδων διασυνδέεται και με τα διάφορα λειτουργικά τμήματα της επιχείρησης (πλάγιο επίπεδο).

Διάγραμμα 11.3: Το σύστημα εσωτερικών δικλίδων και η δομή της επιχείρησης

Αναλυτική παρουσίαση των πέντε δομικών συστατικών στοιχείων του συστήματος δικλίδων δίνεται στα αυτού του κεφαλαίου.

1.25.1 Περιβάλλον των δικλίδων

Το περιβάλλον των δικλίδων αποτελεί το θεμέλιο επί του οποίου οικοδομείται το όλο σύστημα εσωτερικών δικλίδων. Το περιβάλλον των δικλίδων σχετίζεται με τη γενικότερη λειτουργία της διοίκησης (management) και διακυβέρνησης (governance) της επιχείρησης. Αναφέρεται, μεταξύ άλλων, σε θέματα λειτουργίας της επιχείρησης, κανόνων συμπεριφοράς, ηθικής ακεραιότητας, δεοντολογίας και αξιοκρατίας καθώς και στην επίγνωση εκ μέρους της διοίκησης και του προσωπικού της σημασίας αυτών των παραμέτρων. Το περιβάλλον των

δικλίδων δημιουργεί το όλο κλίμα, επηρεάζει την ψυχολογία και τον τρόπο σκέψης του προσωπικού και καθορίζει το βαθμό αναγνώρισης της σημασίας του συστήματος εσωτερικών δικλίδων, δημιουργώντας έτσι συνθήκες πειθαρχίας για όλο το προσωπικό, σε κάθε ιεραρχική βαθμίδα. Είναι αυτό που στην αγγλική γλώσσα ονομάζεται «the tone at the top», δηλαδή το στίγμα που εκπέμπει, με λόγια και έργα⁹, η ανώτερη διοίκηση.

Μερικά από τα συστατικά που συνθέτουν το περιβάλλον των δικλίδων μπορούν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω επτά ενότητες:

α) Η γενικότερη στάση, η διάθεση και η αξιολογική θέση της διοίκησης απέναντι στο θέμα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων, τόσο για γενικότερα λογιστικά θέματα και θέματα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, όσο και για θέματα ανάληψης και διαχείρισης επιχειρηματικών κινδύνων. Η παράμετρος αυτή είναι ίσως η σημαντικότερη στο όλο σύστημα δικλίδων καθώς θέτει το όλο κλίμα και επηρεάζει το σύνολο της επιχείρησης,

β) Οι κανόνες λειτουργίας που έχει εκπονήσει η διοίκηση, η εταιρική κουλτούρα που έχει αναπτύξει και εμπεδώσει, το σύστημα αξιών που έχει προωθήσει (ακεραιότητα και ηθικές αξίες καθώς και προσήλωση στις αρχές της αξιοκρατίας, της ικανότητας, της δικαιοσύνης κ.λπ.). Τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι κερδίζει έδαφος η αντίληψη ότι η προσήλωση σε γενικά αποδεκτές ηθικές αξίες αποτελεί καλή επιχειρηματική πρακτική, η οποία αποδίδει οικονομικά οφέλη (ethics pay dividends),

γ) Η πολιτική διαχείρισης ανθρώπινων πόρων, δηλαδή το σύστημα κινήτρων- ποινών, οι πρακτικές προσλήψεων, προαγωγών, εκπαίδευσης, αξιολόγησης, ενσωμάτωσης στην επιχειρηματική κουλτούρα κ.λπ.

δ) Η οργανωτική δομή της επιχείρησης η οποία παρέχει το πλαίσιο εντός του οποίου σχεδιάζονται και εκτελούνται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες. Σημαντικές παράμετροι είναι η καταλληλότητα της οργανωτικής δομής για το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων, ο βαθμός συγκεντρωτικής ή αποκεντρωτικής διοίκησης, η ύπαρξη σαφών ορίων ευθύνης και αρμοδιότητας, ο αριθμός και η σπουδαιότητα υποκαταστημάτων ή θυγατρικών κ.λπ.

ε) Οι κανόνες για εκχώρηση αρμοδιότητας και ανάθεσης ευθύνης στο προσωπικό για την λήψη αποφάσεων. Διεθνώς παρατηρείται μια τάση για μεταβίβαση αρμοδιότητας σε χαμηλότερα ιεραρχικά κλιμάκια, σε πρόσωπα που είναι πιο κοντά στις καθημερινές επιχειρηματικές δράσεις. Ωστόσο, είναι κρίσιμο αφενός μεν η εκχώρηση αρμοδιότητας και ευθύνης να γίνει στο επίπεδο που πραγματικά χρειάζεται, αφετέρου δε να έχει προηγουμένως δημιουργηθεί το κατάλληλο πλαίσιο αναφοράς και λογοδοσίας.

στ) Οι στρατηγικές επιλογές της διοίκησης για τον τρόπο ανάπτυξης της επιχείρησης. Για παράδειγμα, η μεγέθυνση της επιχείρησης με εσωτερική οργανική ανάπτυξη ή η μεγέθυνση με εξαγορές και συγχωνεύσεις περισσότερο ή λιγότερο ανομοιογενών (οργανωτικά, διοικητικά, οικονομικά κ.λπ.) επιχειρήσεων. Στην πρώτη περίπτωση, δηλαδή της εσωτερικής

ανάπτυξης, το ζήτημα είναι εάν το υφιστάμενο σύστημα δικλίδων εξακολουθεί να είναι επαρκές για το αυξανόμενο μέγεθος της επιχείρησης. Στη δεύτερη περίπτωση, το θέμα είναι συνήθως πιο σοβαρό και άμεσο και έχει να κάνει με το εάν το σύστημα δικλίδων των εξαγοραζόμενων επιχειρήσεων είναι ικανοποιητικού επιπέδου και συμβατό με αυτό της εξαγοράζουσας επιχείρησης.

ζ) Ιδιαίτερης σημασίας παράμετρος στο περιβάλλον των δικλίδων είναι η τυχόν ύπαρξη κινήτρων που αντιστρατεύονται τη δημιουργία και τη λειτουργία ενός αποτελεσματικού και αποδοτικού συστήματος δικλίδων. Για παράδειγμα, η ύπαρξη συστημάτων αμοιβών για τη διοίκηση με βάση τις πωλήσεις, δημιουργεί ένα κίνητρο για «φόρτωμα» των πελατών τον τελευταίο μήνα της χρήσης με ποσότητες εμπορευμάτων που δε χρειάζονται πραγματικά στις συνθήκες συνθήκες λειτουργίας (channel stuffing). Επομένως, σε μια τέτοια περίπτωση η διοίκηση θα είναι μάλλον απρόθυμη να εγκαταστήσει δικλίδες αποτρεπτικές αυτής της πρακτικής ή, εάν τέτοιες δικλίδες υπάρχουν, θα τις παραβιάζει. Άλλο γενικότερο παράδειγμα είναι η ύπαρξη υπέρμετρης πίεσης για επίτευξη βραχυπρόθεσμων αποτελεσμάτων.

Σε ό, τι αφορά στην εκτίμηση του περιβάλλοντος των δικλίδων από πλευράς του ελεγκτή, διάφοροι δείκτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Για παράδειγμα, η ύπαρξη σαφών ορίων εξουσίας, αρμοδιότητας και ευθύνης, η εφαρμογή δεικτών μέτρησης απόδοσης, η εκπόνηση προϋπολογισμών και η ανάλυση και αιτιολόγηση αποκλίσεων υποδηλώνουν ένα αποτελεσματικό περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργούν οι δικλίδες διεύθυνσης. Πέραν αυτών, υπάρχουν και άλλοι δείκτες για το επίπεδο του περιβάλλοντος των δικλίδων, όπως η ύπαρξη ανεξάρτητης ομάδας εσωτερικού ελέγχου (internal audit team), η καλή και τεκμηριωμένη οργάνωση των επιχειρηματικών λειτουργιών, η τεκμηριωμένη περιγραφή θέσεων εργασίας (job description), η ύπαρξη και η διαφάνεια πολιτικών και στόχων σε ό, τι αφορά στη διαχείριση ανθρώπινων πόρων ή άλλους τομείς δράσης κ.λπ.

1.26 Περιορισμοί Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου σχεδιάζεται και λειτουργεί για να παράσχει λογική διασφάλιση επίτευξης των αντικειμενικών στόχων μιας οικονομικής μονάδας. Η έννοια της λογικής διασφάλισης ενέχει και το στοιχείο της κοστολογικής ευαισθησίας, της αντίληψης δηλαδή ότι το κόστος του εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το όφελος για την επιχείρηση από τη χρησιμοποίηση του συστήματος. Η ανάγκη εξισορρόπησης του κόστους και του οφέλους προϋποθέτει ορθοκρισία από την πλευρά της διοίκησης. Η αποτελεσματικότητα κάθε συστήματος εσωτερικού ελέγχου επηρεάζεται από συγκεκριμένους εγγενείς περιορισμούς κάθε οικονομικής μονάδας, όπως είναι η παραβίαση των κανόνων του συστήματος εσωτερικού ελέγχου από την ίδια τη διοίκηση ή με εντολή της,

η λανθασμένη χρησιμοποίηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου από το προσωπικό και οι συμπαιγνίες διαφόρων στελεχών ή ακόμη και λειτουργικών μονάδων της επιχείρησης. Ο Πίνακας 7.2 απεικονίζει τα αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποίησε διεθνής πολυεθνικός οίκος ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα προέκυψε ότι η ισχυροποίηση του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων και η άρση των εγγενών περιορισμών αποτελεσματικής λειτουργίας του θα μείωνε σημαντικά τα φαινόμενα της απάτης στις επιχειρήσεις.

Σε σχέση με τα λογιστικά συστήματα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ελεγκτές πρέπει να γνωρίζουν ότι τα συστήματα αυτά υπόκεινται σε εγγενείς περιορισμούς. Η παρανόηση των λογιστικών εγχειριδίων και εγκύκλιων οδηγιών, η αμέλεια και η κόπωση του ασκούντος το λογιστικό ελεγκτικό έργο μπορεί να περιορίσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα του λογιστικού ελέγχου. Η αποτελεσματικότητα ενός λογιστικού ελέγχου μπορεί να μηδενιστεί από τη συμπαιγνία των καθ' ύλη αρμόδιων στελεχών, τα οποία ηθελημένα και πολλές φορές δόλια παραβιάζουν τους κανόνες του συστήματος. Ένας δεύτερος περιορισμός των λογιστικών ελέγχων προέρχεται από το δυναμικό και διαρκώς εξελισσόμενο επιχειρησιακό περιβάλλον. Μεταβολές παραμέτρων και συνθηκών που προέρχονται από απρόβλεπτες μεταβολές του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος καθιστούν επιτακτική την ανάγκη προσαρμογών στους υφιστάμενους ελέγχους. Η καθυστέρηση ή η πιθανή αστοχία αυτών των προσαρμογών περιορίζει την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου. Τέλος οι λογιστικοί έλεγχοι είναι δυνατόν να μην καλύπτουν μερικές έκτακτου χαρακτήρα συναλλαγές ή γεγονότα όπως είναι για παράδειγμα η χορήγηση δικαιωμάτων προαίρεσης στο προσωπικό.

Πίνακας 7.2 Αιτίες Απάτης

Πτωχός εσωτερικός έλεγχος	59%
Παραβίαση κανόνων εσωτερικού ελέγχου με προτροπή της διοίκησης	36%
Συμπαιγνία μεταξύ στελεχών ή μελών της διοίκησης	33%
Ελλειψη ελέγχου των διευθυντών από το Διοικητικό Συμβούλιο	6%
Πτωχή ή ανύπαρκτη πολιτική Εταιρικής Διακυβέρνησης	7%

Πηγή: KPMG, 1998 Fraud Survey (New York: KPMG, 1998). Used with permission of KPMG

1.27 Σχεδιασμός του Ελέγχου – Βήματα Σχεδιασμού

Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 300 ορίζει ότι, ο ελεγκτής πρέπει να σχεδιάσει το ελεγκτικό έργο, ούτως ώστε ο έλεγχος να εκτελεστεί κατά αποδοτικό τρόπο. Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 3300 ορίζει ότι, ο ελεγκτής οφείλει να σχεδιάζει τον έλεγχο κατά τρόπο που να διασφαλίζει την αποτελεσματικότητά του. Η πρώτη κατευθυντήρια οδηγία του Αμερικάνικου Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών αναφέρει, επίσης, ότι η εργασία του ελεγκτή πρέπει να σχεδιασθεί με επάρκεια και αν υπάρχουν βοηθοί τότε αυτοί πρέπει να τύχουν της κατάλληλης επίβλεψης.

Ο σχεδιασμός και ο προγραμματισμός του ελεγκτικού έργου αποτελούν μια από τις σημαντικότερες φάσεις πραγματοποίησης ενός ελέγχου. Με τον κατάλληλο σχεδιασμό του ελεγκτικού έργου, ο ελεγκτής έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει έγκαιρα προβληματικές περιοχές και τομείς που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, έτσι ώστε να μπορεί να κατανείμει τους πόρους του ελέγχου εκεί που χρειάζονται περισσότερο. Ο σχεδιασμός διευκολύνει την ενημέρωση και τον συντονισμό των μελών της ελεγκτικής ομάδας και συμβάλλει στην κατάλληλη ανάθεση του έργου στους βοηθούς και τους εμπειρογνώμονες. Ο σχεδιασμός διευκολύνει, επίσης, την ανασκόπηση των ελεγκτικών διαδικασιών στη φάση της ολοκλήρωσης του ελέγχου.

Η έκταση του σχεδιασμού ποικίλει ανάλογα με το μέγεθος της οικονομικής μονάδας και την πολυπλοκότητα των εργασιών του πελάτη, τη γνώση και την εμπειρία του ελεγκτή για την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα και τον κλάδο της, αλλά και την εμπειρία και ικανότητα της ελεγκτικής ομάδας. Η γνώση του ελεγκτή για την επιχειρηματική δραστηριότητα βοηθά στον εντοπισμό των γεγονότων, των συναλλαγών και των πρακτικών, οι οποίες μπορεί να έχουν ουσιώδη επίπτωση στην αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Ο ελεγκτής, είναι δυνατόν, να συζητήσει τα επιμέρους στοιχεία του συνολικού ελεγκτικού σχεδιασμού και ορισμένες ελεγκτικές διαδικασίες με την Επιτροπή Ελέγχου της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, με τη Διοίκηση και τα στελέχη της προκειμένου να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά και την αποδοτικότητά του ελέγχου αλλά και για να συντονίσει τις ελεγκτικές διαδικασίες με το έργο του προσωπικού της οικονομικής μονάδας. Σε κάθε περίπτωση, το συνολικό ελεγκτικό σχέδιο και τα προγράμματα ελέγχου παραμένουν στην ευθύνη του ελεγκτή.

Ο ελεγκτής οφείλει επίσης να αναπτύσσει και να τεκμηριώνει το γενικό σχέδιο του ελέγχου, το οποίο πρέπει να προδιαγράφει το εύρος και τη δομή του ελέγχου, ούτως ώστε ο έλεγχος να εκτελεστεί κατά τρόπο αποδοτικό μέσα στα τεθέντα χρονικά όρια.

Ο ελεγκτής, σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 200, πρέπει να σχεδιάζει και να διενεργεί τον έλεγχο με διάθεση επαγγελματικού σκεπτικισμού, αναγνωρίζοντας ότι μπορεί να υφίστανται περιπτώσεις οι οποίες να κάνουν τις οικονομικές καταστάσεις να εμφανίζονται στην ουσία ανακριβείς. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο έλεγχος σχεδιάζεται για να παρέχει λογική διασφάλιση ότι οι οικονομικές καταστάσεις, στο σύνολο τους λαμβανόμενες, είναι απαλλαγμένες από ουσιαστική ανακρίβεια.

Η λογική διασφάλιση είναι, σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 200, μια συλλογιστική που σχετίζεται με τη συσσώρευση ελεγκτικών τεκμηρίων, που είναι απαραίτητα στον ελεγκτή, έτσι ώστε να συμπεράνει ότι δεν υπάρχουν ουσιώδεις ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις, λαμβανόμενες στο σύνολο τους. Η λογική διασφάλιση αναφέρεται στο σύνολο της διαδικασίας. Ο κάθε ελεγκτής, πάντως, από τη φάση του σχεδιασμού και καθ' όλη τη διάρκεια του ελεγκτικού έργου, θα πρέπει να γνωρίζει ότι υπάρχουν εξ αντικειμένου σύμφυτοι περιορισμοί στον έλεγχο, που επηρεάζουν την ικανότητα του ελεγκτή να εντοπίσει ουσιαστικές ανακρίβειες. Οι περιορισμοί αυτοί μπορεί να πηγάζουν από:

- Τη χρήση ελεγκτικών επαληθεύσεων
- Τους εγγενείς περιορισμούς του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των ελεγκτικών αποδεικτικών στοιχείων και μαρτυριών είναι μάλλον πειστικά, παρά αδιαμφισβήτητα.

Ένα Σχέδιο Ελέγχου αποτελεί μια κατάστρωση της γενικής στρατηγικής του ελεγκτικού έργου, μια σκιαγράφηση των αντικειμενικών στόχων του ελέγχου. Τα προγράμματα ελέγχου είναι πολύ αναλυτικότερα από το σχέδιο ελέγχου. Το πρόγραμμα ελέγχου είναι μια λεπτομερής αποτύπωση των ελεγκτικών εργασιών και διαδικασιών που θα εκτελεστούν με εκτίμηση του απαιτούμενου χρόνου για την επίτευξη των αντικειμενικών στόχων του ελέγχου.

Τα προγράμματα ελέγχου διασφαλίζουν ότι τα απαραίτητα βήματα της ελεγκτικής διαδικασίας δεν θα παραλειφθούν ή παραβλεφθούν και ότι τα λιγότερο έμπειρα μέλη της ελεγκτικής ομάδας μπορούν να εργαστούν αποτελεσματικά με λιγότερη προσωπική επίβλεψη. Παρέχεται έτσι η δυνατότητα και ο χρόνος στους επικεφαλείς ελεγκτές να εστιάσουν την προσοχή τους σε εκείνους τους τομείς του ελέγχου που απαιτούν υψηλό βαθμό αναλυτικής ικανότητας και δημιουργική άσκηση της επαγγελματικής τους κρίσης.

Μολονότι τα διάφορα σχέδια ελέγχου διαφέρουν ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο τους, ένα "τυπικό" σχέδιο ελέγχου περιλαμβάνει ενδεικτικά τα ακόλουθα:

- α. Τους αντικειμενικούς σκοπούς του ελέγχου.
- β. Ανάλυση της ελεγχόμενης επιχείρησης (οργανωτική δομή, επιχειρησιακή δράση, περιβάλλον),
- γ. Χρονικό προγραμματισμό του ελεγκτικού έργου.

δ. Τα αναγκαία μέσα για την επίτευξη των στόχων του ελέγχου (ανάγκες σε προσωπικό για τη διεκπεραίωση των εργασιών, εργασίες που θα εκτελεστούν από το προσωπικό του πελάτη),

ε. Τις ημερομηνίες - στόχους ολοκλήρωσης των φάσεων της ελεγκτικής διαδικασίας.

στ. Λοιπά θέματα όπως ειδικά προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν κατά τη διάρκεια του ελέγχου, (ρύση πρόσθετων υπηρεσιών προς τον πελάτη).

Το σχέδιο ελέγχου καταρτίζεται πριν την έναρξη των εργασιών και είναι δυνατόν να αναθεωρηθεί κατά τη διάρκεια του ελέγχου.

Με βάση τη διεθνή πρακτική ο σχεδιασμός του Ελέγχου περιλαμβάνει τα ακόλουθα βήματα:

- Γνώση της ελεγχόμενης επιχείρησης
- Καθορισμός του επιπέδου ουσιαστικότητας και ελεγκτικού κινδύνου
- Κατανόηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Ανάπτυξη της στρατηγικής και των στόχων του ελέγχου
- Ανάπτυξη προγραμμάτων ελέγχου
- Οργάνωση και Διοίκηση του ελέγχου
- Αναζήτηση πρόσθετων υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας

Για κάθε ένα από τα πιο πάνω βήματα σημειώνονται τα ακόλουθα:

Γνώση της ελεγχόμενης επιχείρησης

Μετά την αποδοχή της ανάθεσης ελέγχου, ο ελεγκτής πρέπει να συγκεντρώσει περισσότερη και λεπτομερέστερη πληροφόρηση. Η εξασφάλιση της απαιτούμενης γνώσης της επιχείρησης είναι μια συνεχής και σωρευτική διαδικασία συλλογής και εκτίμησης πληροφοριών. Το μεγαλύτερο μέρος της πληροφόρησης αυτής συλλέγεται στο στάδιο του σχεδιασμού του ελέγχου, ολοκληρώνεται δε στα επόμενα στάδια του ελέγχου.

Για τις συνεχιζόμενες αναθέσεις, ο ελεγκτής θα ενημερώνει και θα επανεκτιμά την πληροφόρηση που έχει συλλεγεί προγενέστερα, συμπεριλαμβανομένης και της πληροφόρησης που συγκεντρώθηκε με τα φύλλα εργασίας της προηγούμενης χρήσης.

Ο ελεγκτής που αναλαμβάνει τον έλεγχο μιας επιχείρησης για πρώτη φορά πρέπει να γνωρίσει την επιχείρηση και να σχηματίσει μια σφαιρική εικόνα της τεχνοοικονομικής της διάρθρωσης, των δραστηριοτήτων και των συναλλαγών της, της διοικητικής της δομής και της οργάνωσής της. Ο ελεγκτής θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να μάθει τα βασικά προϊόντα του παράγει, να ενημερωθεί για την τεχνολογία παραγωγής και να μελετήσει τις οικονομικές τάσεις στην αγορά, τον ανταγωνισμό και το πλαίσιο ρυθμιστικού παρεμβατισμού. Στη φάση αυτή του σχεδιασμού ο ελεγκτής:

- α. Χρησιμοποιεί Διαδικασίες Αναλυτικής Διερεύνησης
- β. Διερευνά τα αποτελέσματα προηγούμενων ελέγχων
- γ. Αξιολογεί την ύπαρξη συναλλαγών με συγγενικά μέρη
- δ. Πραγματοποιεί επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του πελάτη
- ε. Μελετά τις επιχειρησιακές πολιτικές

Για κάθε μία από τις ελεγκτικές αυτές διαδικασίες σημειώνονται συνοπτικά τα ακόλουθα:

Διαδικασίες Αναλυτικής Διερεύνησης

Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 5520 ορίζει ότι ο ελεγκτής οφείλει, εφαρμόζοντας διαδικασίες αναλυτικής διερεύνησης στο στάδιο του σχεδιασμού του ελέγχου, να στοχεύει και να εξασφαλίζει την καλή κατανόηση της ελεγχόμενης δραστηριότητας και τον εντοπισμό των επικίνδυνων περιοχών.

Η εφαρμογή αναλυτικής κριτικής διερεύνησης μπορεί να υποδεικνύει πλευρές των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων για τις οποίες ο ελεγκτής δεν ήταν ενήμερος και να υποβοηθήσει στον καθορισμό του είδους, της επιλογής του χρόνου και της έκτασης άλλων ελεγκτικών διαδικασιών.

Η αναλυτική κριτική διερεύνηση στο σχεδιασμό του ελέγχου χρησιμοποιεί τόσο οικονομικές όσο και μη οικονομικές πληροφορίες, π.χ., η σχέση μεταξύ του ύψους των πωλήσεων και του όγκου των πωλουμένων αγαθών.

Με βάση τα οικονομικά στοιχεία της επιχείρησης υπολογίζονται αριθμοδείκτες ή άλλες βασικές σχέσεις-κλειδιά, οι οποίοι συγκρίνονται με αντίστοιχους δείκτες προηγούμενων ετών ή με τις τιμές-στόχους για τις σχέσεις αυτές ή και με διάφορες άλλες πληροφορίες.

Η επιλογή των κατάλληλων συσχετίσεων εξαρτάται από τις συγκεκριμένες ανάγκες του ελεγκτή για πληροφορίες, την προσωπική εμπειρία και τις προτιμήσεις του, καθώς και τους στόχους του ελέγχου.

Αναλυτικότερη παρουσίαση των διαδικασιών αυτών γίνεται στο επόμενο Κεφάλαιο 9 αυτού του βιβλίου.

Διερεύνηση Αποτελεσμάτων Προηγούμενων Ελέγχων

Μια ενδιαφέρουσα πηγή πληροφοριών για τον προσδιορισμό των περιοχών εκείνων του ελέγχου που είναι πολύ πιθανό να προκαλέσουν δυσκολίες και προβλήματα στον ελεγκτή είναι τα αποτελέσματα των ελέγχων των προηγούμενων ετών. Δύο στοιχεία προβληματικών περιοχών από τα προηγούμενα χρόνια μπορεί να είναι η χρονική διάρκεια της εργασίας που

αναλώθηκε σε κάθε περιοχή και τα σφάλματα ή παραλείψεις που αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ελέγχων. Για παράδειγμα, αν μία περιοχή ελέγχου παρουσίασε στο παρελθόν ιδιαίτερα προβλήματα και οι συνθήκες δεν άλλαξαν, εκτός από την αναζήτηση των αιτιών των προβλημάτων, θα πρέπει να διασφαλισθεί, με το νέο σχεδιασμό, η αυξημένη εγρήγορση και προσοχή της ελεγκτικής ομάδας. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται και για τις περιοχές εκείνες με μεγάλη συχνότητα σφαλμάτων. Το Κεφάλαιο 19 αυτού του βιβλίου παρουσιάζει τα αποτελέσματα μιας ερευνητικής εργασίας, η οποία με βάση τα πιστοποιητικά ελέγχου των ορκωτών λογιστών διέκρινε τις περιοχές των οικονομικών καταστάσεων με τη μεγαλύτερη συχνότητα σφαλμάτων. Η έρευνα των αποτελεσμάτων προηγούμενων ελέγχων δεν πρέπει να περιορισθεί μόνο στις σχετικές εκθέσεις ελέγχου, αλλά να περιλάβει, κυρίως, τα φύλλα εργασίας, τα οποία αποτελούν την καλύτερη πηγή άντλησης των απαραίτητων πληροφοριών.

Αξιολόγηση Ύπαρξης Συναλλαγών με Συγγενικά Μέρη

Οι γενικά παραδεκτές αρχές της λογιστικής απαιτούν την αποκάλυψη όλων των σημαντικών οικονομικών σχέσεων μιας επιχείρησης με τα συγγενικά της, φυσικά ή νομικά, πρόσωπα.

Οι ελεγκτές, επειδή πρέπει να εντοπίσουν και να αξιολογήσουν τις συναλλακτικές αυτές σχέσεις, είναι υποχρεωμένοι, από τα πρώτα βήματα του ελέγχου, να καταγράψουν τα συγγενικά μέρη της επιχείρησης. Η καταγραφή αυτή θα αυξήσει σημαντικά τις πιθανότητες αποκάλυψης από τον ελεγκτή των σχέσεων αυτών. Μετά την αποκάλυψη των συγγενικών μερών, θα πρέπει να ενημερωθεί το προσωπικό της ομάδας ελέγχου, έτσι ώστε να εντοπίζει και να εξετάζει τις συναλλαγές της ελεγχόμενης επιχείρησης με αυτά τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Αναλυτικότερες πληροφορίες για τα συγγενικά μέρη και τις διαδικασίες αποκάλυψής τους παρουσιάζονται στο Κεφάλαιο 17.

Επίσκεψη του Εργοστασίου και των Γραφείων

Η επίσκεψη των εγκαταστάσεων της υπό έλεγχο επιχείρησης δίνει την ευκαιρία στους ελεγκτές να σχηματίσουν προσωπική γνώμη για τη διάταξη των τμημάτων παραγωγής, τους αποθηκευτικούς, γραφειακούς και βοηθητικούς χώρους της επιχείρησης, καθώς και για τα προϊόντα και την εν γένει λειτουργία της. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης αυτής οι ελεγκτές έχουν την δυνατότητα να συναντήσουν και να συζητήσουν με τους υπεύθυνους και τα στελέχη των διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης, να παρατηρήσουν προσεκτικά τα συστήματα ασφαλείας των αποθεμάτων και του εξοπλισμού και να διαπιστώσουν από πρώτο

χέρι την τεκμηρίωση λειτουργικών δραστηριοτήτων όπως της παραλαβής των πρώτων υλών, της μεταφοράς των υλών στην παραγωγή και της αποστολής των προϊόντων στις αποθήκες και τους πελάτες. Η γνώση που θα αποκτηθεί από την επίσκεψη αυτή θα βοηθήσει τους ελεγκτές: (1) στην ευχερέστερη μελέτη και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, (2) στο σχεδιασμό αναλυτικών ελεγκτικών διαδικασιών όπως του ελέγχου των αποθεμάτων, (3) στην απάντηση ερωτημάτων που θα τους δημιουργηθούν κατά την πρόοδο του ελεγκτικού έργου. Οι ελεγκτές θα πρέπει κατά την επίσκεψη των εγκαταστάσεων να είναι αρκετά παρατηρητικοί και διερευνητικοί γιατί είναι δυνατόν να επισημάνουν πρόωρες ενδείξεις προβλημάτων της επιχείρησης. Η ακινησία και σκουριά ενός τμήματος του εξοπλισμού μπορεί να δείχνει ότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία είναι αδρανή. Η υπερβολική σκόνη σε ένα είδος ετοιμών προϊόντων που είναι αποθηκευμένο σε μεγάλη ποσότητα μπορεί να υποδηλώνει την ύπαρξη ενός προβλήματος απαξίωσης ή μειωμένης ζήτησης για το προϊόν αυτό.

Επισκόπηση Επιχειρησιακών Πολιτικών

Πολλοί ελεγκτές καταγράφουν και διατηρούν τις σημαντικότερες πολιτικές των υπό έλεγχο επιχειρήσεων και το πρόσωπο ή το συλλογικό όργανο που είναι εξουσιοδοτημένο να επιφέρει μεταβολές στις πολιτικές αυτές. Επιχειρησιακές πολιτικές όπως της χορήγησης πιστώσεων προς τους πελάτες, έγκρισης δανείων προς θυγατρικές εταιρίες, εξουσιοδοτήσεων για πραγματοποίηση δαπανών ή πώλησης περιουσιακών στοιχείων είναι δυνατόν να έχουν κάποιο αντίκτυπο στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρ' ότι βρίσκονται έξω από το σκοπό και τα όρια του Λογιστικού συστήματος. Γι' αυτό πρέπει να γίνει επισκόπηση και αξιολόγηση των βασικότερων πολιτικών της επιχείρησης για να διαπιστωθεί αν οι αποφάσεις λαμβάνονται από όργανα που έχουν αντίστοιχη εξουσιοδότηση και να εξακριβωθεί ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται στα πλαίσια των πολιτικών δεν μειώνουν την αξιοπιστία και τη χρησιμότητα των οικονομικών καταστάσεων. Η επισκόπηση για παράδειγμα της επιχειρησιακής πολιτικής αποτίμησης των αποθεμάτων θα υποβοηθήσει τους ελεγκτές να διαπιστώσουν πιθανές αλλαγές που έλαβαν χώρα και οι οποίες επηρέασαν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Καθορισμός Επιπέδου Ουσιαστικότητας και Ελεγκτικού Κίνδυνου

Ο ελεγκτής, στη φάση αυτή, καθορίζει το προκαταρκτικό, το σχεδιαζόμενο επίπεδο ουσιαστικότητας για τις οικονομικές καταστάσεις. Ορίζει δηλαδή το μέγιστο ποσό ανοχής

σφαλμάτων ή παραλείψεων στα κονδύλια των οικονομικών καταστάσεων. Τα ελεγκτικά πρότυπα δεν απαιτούν ρητά από τους ελεγκτές να προσδιορίζουν το προκαταρκτικό επίπεδο ουσιαστικότητας στη φάση αυτή του ελέγχου. Ο καθορισμός, όμως, του επιπέδου αυτού διευκολύνει σημαντικά τη διαδικασία σχεδιασμού, αφού το επίπεδο αυτό καθοδηγεί σε μεγάλο βαθμό τη διενέργεια του ελέγχου και τη συγκέντρωση ελεγκτικών τεκμηρίων. Ενδεικτικά παραδείγματα ουσιαστικότητας που χρησιμοποιούν στην πράξη οι ελεγκτές είναι ποσοστό 1% επί της καθαρής θέσης, ποσοστό 3-10% επί των κερδών και ποσοστό 0,5-1% επί του ενεργητικού ή του κύκλου εργασιών.

Ο ελεγκτικός κίνδυνος, όπως παρουσιάστηκε αναλυτικά στο Κεφάλαιο 6, είναι ο κίνδυνος, ουσιώδη σφάλματα ή παραλήψεις να περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις επειδή δεν κατέστη δυνατόν να προληφθούν ή να εντοπισθούν από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου και τις δοκιμασίες ελέγχου. Το αντίστροφο του επιπέδου ελεγκτικού κινδύνου είναι το επίπεδο διασφάλισης, η πιθανότητα δηλαδή οι ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις να μην περιλαμβάνουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις. Ο ελεγκτής αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου για την πρόληψη ουσιωδών σφαλμάτων στις οικονομικές καταστάσεις και καθορίζει ένα επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου. Η προκαταρκτική αυτή εκτίμηση του ελεγκτικού κινδύνου είναι απαραίτητη για τον ελεγκτή προκειμένου αυτός να σχεδιάσει τη φύση, την έκταση και το χρόνο των ελεγκτικών δοκιμασιών. Το προκαταρκτικό επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου καθορίζεται κατά την επαγγελματική κρίση του ελεγκτή. Ο ελεγκτής, βέβαια, επιζητά μικρότερο επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου στις περιπτώσεις επιχειρήσεων με οικονομικά προβλήματα, ύποπτες συναλλαγές με συγγενικά μέρη, καταγγελίες της διοίκησης της από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και σε άλλες περιπτώσεις στις οποίες ο ελεγκτής επιζητά μεγαλύτερο επίπεδο διασφάλισης.

Κατανόηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Στη φάση αυτή του σχεδιασμού, ο ελεγκτής δεν προβαίνει σε αναλυτική και πλήρη εξέταση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Ο ελεγκτής απλά αποκτά μια πρώτη εικόνα για την αξιοπιστία του συστήματος και για τις δικλίδες ασφαλείας του. Ο ελεγκτής θα πρέπει να εκτιμήσει, επίσης, την επαγγελματική επάρκεια και την αντικειμενικότητα της υπηρεσίας του εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης επιχείρησης. Αν οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν επαγγελματική επάρκεια και αντικειμενικότητα τότε ο εξωτερικός ελεγκτής μπορεί να εντάξει στο σχεδιασμό του την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών και έτσι να μειώσει την

έκταση του ελέγχου. Όταν οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν άμεση βοήθεια τότε ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να επιβλέπει, να αξιολογεί και να ελέγχει το έργο τους. Στον ευρύτερο κύκλο του εσωτερικού ελέγχου ανήκουν και οι Επιτροπές Ελέγχου. Οι επιτροπές αυτές μπορεί να επηρεάσουν τον σχεδιασμό του ελέγχου και πιο συγκεκριμένα την έκταση του ελέγχου όταν υποβάλλουν συγκεκριμένα αιτήματα στους εξωτερικούς ελεγκτές.

Ανάπτυξη της Στρατηγικής και των Στόχων του Ελέγχου

Ο ελεγκτής, μετά την κατανόηση της επιχείρησης και τη συγκέντρωση των απαραίτητων πληροφοριών, αρχίζει να σκέπτεται πώς θα σχεδιάσει τον έλεγχο με τον αποτελεσματικότερο τρόπο. Στο στάδιο αυτό ο ελεγκτής πρέπει να επιλέξει τη στρατηγική που θα ακολουθήσει για τον έλεγχο της συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας. Ο ελεγκτής μπορεί να επιλέξει από δύο βασικές στρατηγικές με άπειρες ενδιάμεσες εναλλακτικές προσεγγίσεις. Από τη μία πλευρά είναι η στρατηγική της μη εμπιστοσύνης του προς το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης επιχείρησης. Ο ελεγκτής που υιοθετεί τη στρατηγική αυτή έχει αποφασίσει να μην εμπιστευθεί το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης και να ελέγξει άμεσα τα υπόλοιπα των λογαριασμών των οικονομικών καταστάσεων με τη διενέργεια από τον ίδιο κατάλληλων ελεγκτικών διαδικασιών. Από πλευράς κόστους η στρατηγική αυτή είναι, συνήθως, η περισσότερο δαπανηρή. Ο ελεγκτής στη στρατηγική αυτή θέτει το επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου στο μέγιστο δυνατό επίπεδο.

Στον αντίποδα αυτής της στρατηγικής είναι η στρατηγική της εμπιστοσύνης. Ο ελεγκτής εκτιμά ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι αξιόπιστο και μπορεί να αξιοποιηθεί κατάλληλα. Η στρατηγική της εμπιστοσύνης προϋποθέτει μια λεπτομερή και βαθύτερη κατανόηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και αυτό γιατί ο ελεγκτής προτίθεται να εμπιστευθεί το σύστημα. Η εμπιστοσύνη αυτή επιτρέπει τη μείωση του όγκου των ελεγκτικών διαδικασιών που θα πραγματοποιήσει ο ίδιος ο ελεγκτής, χωρίς να αλλάξει το επιλεγμένο επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου των οικονομικών καταστάσεων.

Ο ελεγκτής έχει τη δυνατότητα επιλογής συνδυασμού στρατηγικών για διαφορετικούς λογαριασμούς ή διαφορετικούς ισχυρισμούς της Διοίκησης στις οικονομικές καταστάσεις.

Ο καθορισμός των στόχων του ελέγχου είναι ένα σημαντικό κομμάτι του σχεδιασμού του ελέγχου. Ο ελεγκτής για να πετύχει τον τελικό σκοπό του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων πρέπει να αναπτύξει συγκεκριμένους αντικειμενικούς σκοπούς για κάθε ένα λογαριασμό των οικονομικών καταστάσεων. Οι στόχοι του ελέγχου

του λογαριασμού αποθέματα περιλαμβάνουν τον προσδιορισμό ότι τα αποθέματα που απεικονίζονται στον Ισολογισμό,

- α. Ανήκουν στην ιδιοκτησία της ελεγχόμενης επιχείρησης
- β. Έχουν φυσική υπόσταση (υπάρχουν)
- γ. Έχουν αποτυπωθεί στη χαμηλότερη τιμή μεταξύ κτήσεως και τρέχουσας
- δ. Απεικονίζουν όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιήθηκαν μέχρι την ημερομηνία του Ισολογισμού
- ε. Έχουν σωστά ταξινομηθεί και απεικονισθεί στον Ισολογισμό.

Ανάπτυξη Προγραμμάτων Ελέγχου

Ένα σημαντικό μέρος του σχεδιασμού αποτελεί η ανάπτυξη προγραμμάτων ελέγχου. Προγράμματα ελέγχου είναι καταστάσεις ελεγκτικών διαδικασιών, οι οποίες πρέπει να πραγματοποιηθούν για την επίτευξη των στόχων του ελέγχου. Το σχέδιο ελέγχου συμπληρώνεται από αναλυτικότερα προγράμματα ελέγχου γνωστά και ως προγράμματα εργασιών. Σύμφωνα με το ΕΕΠ 3300, ο ελεγκτής οφείλει να αναπτύσσει και να τεκμηριώνει το πρόγραμμα του Ελέγχου στο οποίο πρέπει να προδιαγράφονται η φύση, ο χρόνος και η έκταση των επί μέρους ελεγκτικών διαδικασιών, που απαιτούνται για την υλοποίηση του γενικού σχεδίου ελέγχου. Τα προγράμματα ελέγχου είναι μια αναλυτική σκιαγράφηση των εργασιών που θα εκτελεστούν για τον έλεγχο μιας περιοχής ελέγχου, ενός κύκλου επιχειρηματικής δράσης ή ενός κονδυλίου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ένα πρόγραμμα ελέγχου καθορίζει τα βήματα και τις αναλυτικές εργασίες που πρέπει να ακολουθηθούν καθώς και τον προϋπολογιζόμενο χρόνο που προβλέπεται να αναλωθεί για την εκτέλεση των εργασιών. Με την υλοποίηση (εκτέλεση) του προγράμματος ελέγχου τίθενται για κάθε εργασία η ημερομηνία, τα αρχικά του ελεγκτή και ο πραγματικός χρόνος που αναλώθηκε για κάθε εργασία.

Κατά την κατάρτιση ενός προγράμματος ελέγχου, ο ελεγκτής θα λάβει υπόψη του τις συγκεκριμένες εκτιμήσεις εγγενών και ελεγκτικών κινδύνων και τον απαιτούμενο βαθμό διασφάλισης που παρέχουν οι ουσιαστικές διαδικασίες. Ο ελεγκτής, επίσης, θα λάβει υπόψη του την επιλογή του χρόνου των επαληθεύσεων του ελέγχου και των ουσιαστικών διαδικασιών, το συντονισμό της τυχόν βοήθειας που αναμένεται από την οικονομική μονάδα, την διαθεσιμότητα των βοηθών και την εμπλοκή άλλων ελεγκτών ή εμπειρογνομώνων.

Το συνολικό ελεγκτικό σχέδιο και το ελεγκτικό πρόγραμμα πρέπει να αναθεωρούνται ανάλογα κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Ο σχεδιασμός είναι συνεχής καθ' όλη τη διάρκεια της ανάθεσης εξαιτίας αλλαγών στις συνθήκες ή μη αναμενόμενων αποτελεσμάτων των ελεγκτικών διαδικασιών. Οι λόγοι για ουσιαστικές αλλαγές θα καταγράφονται.

Τα προγράμματα ελέγχου υπηρετούν τους πιο κάτω σκοπούς:

- α. Εξασφαλίζουν τη διενέργεια όλων των απαραίτητων διαδικασιών εξέλεξης και επαλήθευσης (μειώνουν τις πιθανότητες παραμέλησης ή παράβλεψής τους).
- β. Βοηθούν τους άπειρους ελεγκτές να εργαστούν αποτελεσματικά. Με τα αναλυτικά προγράμματα ελέγχου μειώνεται ο απαιτούμενος χρόνος επίβλεψης των συνεργατών. Έτσι οι επικεφαλείς του ελέγχου έχουν περισσότερο χρόνο να διαθέσουν για τα σημεία εκείνα που απαιτούν υψηλό βαθμό αναλυτικής ικανότητας.
- γ. Καθορίζουν τα απαιτούμενα μέσα για την επίτευξη των στόχων του ελέγχου.
- δ. Χρησιμεύουν ως μέσα επικοινωνίας της πολιτικής του ελέγχου.
- ε. Βοηθούν για τη χάραξη της σωστής κατεύθυνσης και την παρακολούθηση της πορείας του ελέγχου,
- ζ. Συμβάλλουν στη μεθοδική και γρήγορη ολοκλήρωση του ελεγκτικού έργου.

Μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες διαθέτουν υποδείγματα προγραμμάτων τα οποία προσαρμόζουν σχετικά εύκολα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ελέγχου. Μειονέκτημα των προγραμμάτων ελέγχου αποτελείτο ενδεχόμενο να δημιουργηθεί πνεύμα μηχανιστικής εκτέλεσης του προγράμματος χωρίς πρωτοβουλία και επαγρύπνηση.

Ένα ενδεικτικό παράδειγμα προγράμματος ελέγχου του λογαριασμού «Προμηθευτές» παρουσιάζεται στον πίνακα 8.2:

Οργάνωση και Διοίκηση του Ελέγχου

Μετά την ολοκλήρωση της φάσης αποδοχής και ανάθεσης του ελέγχου, αρχίζει η προετοιμασία του ελέγχου, από τον υπεύθυνο της ελεγκτικής ομάδας. Η κατάρτιση του προϋπολογισμού του ελέγχου και η στελέχωση της ελεγκτικής ομάδας, αποτελούν το πρώτο στάδιο της προετοιμασίας του ελέγχου.

Ο Ελεγκτής σε περίπτωση επαναλαμβανόμενου ελέγχου, ανατρέχει στους φακέλους προηγούμενων ελέγχων, από τους οποίους θα αντλήσει χρήσιμες πληροφορίες για το χρονοδιάγραμμα της ελεγκτικής εργασίας και την κατανομή του χρόνου του ελέγχου στις

διάφορες φάσεις της ελεγκτικής διαδικασίας. Ο προσδιορισμός της ημερομηνίας έναρξης αλλά και της κρίσιμης ημερομηνίας για την ολοκλήρωση του ελέγχου, γίνεται σε συνεννόηση με πρόσωπα - κλειδιά της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Πίνακας 8.2: Ενδεικτικό πρόγραμμα ελέγχου Προμηθευτών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΛΦΑ			
Χρόνος (σε λεπτά) Προϋπολογισμένος	31-12-19Χ5	Ημερ/νία και αρχικά	Φύλλα εργασίας
Πραγματικός			
		1. Μελετήστε το ερωτηματολόγιο εσωτερικού ελέγχου που αφορά τους προμηθευτές	
		2. Ελέγξτε το ημερολόγιο αγορών για πιθανές ασυνήθιστες εγγραφές και μεγέθη	
		3. Ζητήστε το Ισοζύγιο Προμηθευτών	
		4. Επαληθεύστε τις αθροίσεις του Ισοζυγίου και κάντε αντιπαραβολή με τα αντίστοιχα ποσά του Γενικού Καθολικού	
		5. Συγκρίνετε τα υπόλοιπα του αναλυτικού Ισοζυγίου προμηθευτών για 25 προμηθευτές με τα αντίστοιχα ποσά του αναλυτικού καθολικού προμηθευτών	
		6. Ζητήστε αντίγραφα λογαριασμών για 45 προμηθευτές. Προτιμήστε προμηθευτές με μεγάλα υπόλοιπα, με σημαντική δραστηριότητα, καθώς και 5 προμηθευτές με μηδενικό υπόλοιπο	
		7. Ελέγξτε σημαντικά ποσά για την πιθανότητα φανταστικών προμηθευτών μέσω τηλεφωνικού καταλόγου ή ICAP κλπ.	

Ο Ελεγκτής, με τη βοήθεια των προγραμμάτων ελέγχων της εταιρίας του, μπορεί να προϋπολογίσει με αρκετή ακρίβεια το συνολικό χρόνο σε ώρες, που θα απαιτηθεί για την

επιτυχή εμπρόθεσμη ολοκλήρωση του ελέγχου. Το κόστος εργασίας αποτελεί τη σημαντικότερη δαπάνη του προϋπολογισμού του ελέγχου. Στο κόστος αυτό, προστίθενται, εκτός από τα διάφορα έξοδα, και οι δαπάνες που σχετίζονται με την υλική υποδομή του ελέγχου. Η τελευταία, περιλαμβάνει όλα τα υλικά που χρειάζονται για την επιτυχημένη διεξαγωγή του ελέγχου, όπως είναι τα φύλλα εργασίας, αριθμομηχανές, φορητοί υπολογιστές, προγράμματα ελέγχου, συνδετήρες, σάκοι κλπ.

Το στελεχιακό δυναμικό της ελεγκτικής ομάδας πρέπει σύμφωνα με τα ελεγκτικά πρότυπα, να είναι έμπειρο και καλά εκπαιδευμένο, οι δε βοηθοί πρέπει να έχουν την κατάλληλη επίβλεψη. Οι καλά οργανωμένες ελεγκτικές εταιρίες, πραγματοποιούν ειδικά προγράμματα διαρκούς εκπαίδευσης των στελεχών τους. Τα στελέχη αυτά βέβαια εκπαιδεύονται και στα πλαίσια της εκτέλεσης του ελεγκτικού τους έργου, από τους επικεφαλής της ελεγκτικής ομάδας. Η απόδοση των μελών της ελεγκτικής ομάδας, αξιολογείται στο τέλος κάθε ελέγχου με φύλα αξιολόγησης τα οποία συμπληρώνονται συνήθως ύστερα από εργασία πενήντα ωρών, ή περισσότερων. Ενδεικτικά σημεία ενός τέτοιου φύλου αξιολόγησης της ποιότητας του εκτελεσθέντος έργου από κάθε μέλος της ελεγκτικής ομάδας, έχουν ως ακολούθως:

- Η επαρκής τεχνική του γνώση για το ανατεθέν έργο.
- Το επίπεδο των γνώσεών του σε σχέση με τις λογιστικές αρχές, τα ελεγκτικά πρότυπα, και τα θέματα εργατικής και φορολογικής νομοθεσίας.
- βαθμός ενημέρωσής του για τις ισχύουσες λογιστικές αρχές και τις εξελίξεις που άπτονταν τα του εντεταλμένου ελέγχου.
- Η δυνατότητα του αξιολογούμενου μέλους να εντοπίζει προβλήματα και να υποβάλλει προτάσεις για επίλυσή τους.
- Η ευχέρεια διαχωρισμού των ουσιαστικών από τα ασήμαντα θέματα.
- Η ικανότητα του μέλους στον προφορικό και γραπτό λόγο. Η συγκρότηση και η δομή των σκέψεών του.
- Η ποιότητα των τηρούμενων από το μέλος, φύλων εργασίας, των υπομνημάτων και άλλων μορφών γραπτής επικοινωνίας.
- Η ικανότητα μετάδοσης των σκέψεών του και η πειστικότητα των επιχειρημάτων του.
- Η ολοκλήρωση του ανατεθέντος ελέγχου σε εύλογο χρόνο και εντός των προϋπολογισμένων χρονικών ορίων.
- Η επαρκής τεκμηρίωση των εργασιών του στα φύλα εργασίας του.
- Η ενεργός και πρόθυμη συμμετοχή του στην εκπαίδευση των υφισταμένων του
- Η αποδοχή του αξιολογούμενου από την ελεγχόμενη εταιρία.
- Επίδειξη κατά την διάρκεια του ελέγχου, προθυμίας και εργατικότητας

- Επίδειξη αυτοπεποίθησης και εκδήλωσή της με διακριτικό τρόπο. Δημιουργία θετικών εντυπώσεων στο προσωπικό του πελάτη και στα λοιπά μέλη της ομάδας.

1.28 Δοκιμασίες Συναλλακτικών Πράξεων

Ο βασικός σκοπός των δοκιμασιών αυτών είναι να καθορίσουν εάν εξατομικευμένες συναλλαγές και πράξεις της επιχείρησης είναι σωστά καταχωρημένες, ομαδοποιημένες και απεικονισμένες στα αναλυτικά και το συγκεντρωτικό ημερολόγιο, καθώς και στα αναλυτικά και το γενικό καθολικό. Η σωστή καταχώρηση και ομαδοποίηση αναφέρεται στην επίτευξη των στόχων του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 7. Ο πρωταρχικός σκοπός των δοκιμασιών συναλλακτικών πράξεων είναι, κυρίως, η επαλήθευση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Οι δοκιμασίες αυτές χρησιμοποιούνται, κυρίως, ως δοκιμασίες δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας.

Οι δοκιμασίες συναλλακτικών πράξεων όμως χρησιμοποιούνται και ως άμεσες επαληθευτικές δοκιμασίες. Στην ουσία σ' όλους τους ελέγχους συναλλακτικών πράξεων ενυπάρχουν ταυτόχρονα τα στοιχεία των δυο κατηγοριών δοκιμασιών ελέγχου. Για παράδειγμα, ως υποθέσουμε ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης επιχείρησης, για τη διασφάλιση της ορθότητας των λογιστικών καταχωρήσεων, θεσμοθετεί την επαλήθευση της ποσότητας και της τιμής κάθε τιμολογίου πώλησης από τον προϊστάμενο του τμήματος και τη βεβαίωση της επαλήθευσης αυτής με τη σφράγιση και τη μονογραφή ενός αντιγράφου από τον προϊστάμενο. Μια δοκιμασία δικλίδων ασφαλείας διενεργείται με την εξέταση ενός τιμολογίου για την διαπίστωση αν το συγκεκριμένο αντίγραφο είναι σφραγισμένο με τη σφραγίδα "Ελέγχθηκε" και αν έχει μονογραφηθεί από τον Προϊστάμενο. Μια άμεση επαληθευτική δοκιμασία συνίσταται στην επανάληψη από τον ελεγκτή των ίδιων διαδικασιών που πραγματοποιήθηκαν από τον υπεύθυνο υπάλληλο της επιχείρησης για την έκδοση του τιμολογίου προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη χρηματικών σφαλμάτων.

Ένα εύλογο ερώτημα που γεννιέται βέβαια είναι με ποιο τρόπο είναι δυνατό τα ευρήματα των δοκιμασιών δικλίδων ασφαλείας να επηρεάσουν τις άμεσες επαληθευτικές δοκιμασίες αφού οι δύο κατηγορίες δοκιμασιών πραγματοποιούνται ταυτόχρονα. Στην πράξη οι ελεγκτές στηρίζουν τον σχεδιασμό των άμεσων επαληθευτικών δοκιμασιών στην παραδοχή ότι οι δοκιμασίες δικλίδων ασφαλείας θα επιβεβαιώσουν την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Αν στην πράξη η πιο πάνω παραδοχή ανατραπεί τότε συμπληρωματικές επαληθευτικές δοκιμασίες προγραμματίζονται και πραγματοποιούνται.

1.29 Δοκιμασίες Υπολοίπων Λογαριασμών

Ο βασικός σκοπός των δοκιμασιών αυτών είναι η επαλήθευση των υπολοίπων συγκεκριμένων λογαριασμών του γενικού καθολικού και των οικονομικών καταστάσεων. Για παράδειγμα αναφέρεται η επαλήθευση του υπολοίπου του Λογαριασμού "Πιστωτές". Ο ελεγκτής λαμβάνει μία κατάσταση των πιστωτών, συμφωνεί το σύνολο τους με το υπόλοιπο του γενικού καθολικού και επιβεβαιώνει το κάθε υπόλοιπο με απ' ευθείας επικοινωνία με τους πιστωτές.

Οι δοκιμασίες υπολοίπων λογαριασμών παρ' ότι μπορεί κατά βάση να θεωρηθούν ως άμεσες επαληθευτικές δοκιμασίες, εν τούτοις ενέχουν και μερικά στοιχεία δοκιμασιών δικλείδων ασφαλείας. Αναλυτικότερα, όταν μια δοκιμασία υπολοίπων εντοπίσει κάποια ανωμαλία ή σφάλμα τότε ο ελεγκτής ερευνά τα αιτιατού σφάλματος με ταυτόχρονη εκτίμηση των πιθανών ατελειών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που επέτρεψαν ή δεν πρόλαβαν την πραγματοποίηση του σφάλματος ή της παράλειψης.

1.30 Αναλυτικές διαδικασία στα διάφορα στάδια του ελέγχου

Σύμφωνα με ίο ΔΕΠ 520, οι αναλυτικά διαδικασίες και γενικότερα επιχειρηματία μετρήσεις εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια του ελέγχου.

Αναλυτικές διαδικασίες στο στάδιο κατανόησης της επιχείρησης και σχεδιασμού του ελέγχου. Το ΔΕΠ 520.8 επιβάλλει τη χρήση αναλυτικών διαδικασιών στο στάδιο σχεδιασμού του ελέγχου, για την αποτελεσματική οργάνωση του έργου και την εκτίμηση των κινδύνων της ελεγχόμενης επιχείρησης. Σκοπός είναι η καλύτερη κατανόηση της επιχείρησης του πελάτη, ώστε οι ελεγκτικοί πόροι να κατευθυνθούν στις περιοχές με τη μεγαλύτερη ανάγκη. Οι ελεγκτή διαδικασίες στο στάδιο αυτό συνήθως επικεντρώνονται σε ποσά λογαριασμών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων καθώς και σε σχέσεις μεταξύ αυτών.

Αναλυτικές διαδικασίες στο στάδιο ελεγκτικών δοκιμασιών για σφάλματα. Οι αναλυτικές διαδικασίες μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθούν σαν μέσο συλλογής ελεγκτικών τεκμηρίων στο κύριο στάδιο ελεγκτικών διαδικασιών για τον εντοπισμό ουσιωδών ποσοτικών σφαλμάτων, ως υποκατάστατο ή συμπλήρωμα του ελέγχου συναλλαγών και υπολοίπου λογαριασμών. Το ΔΕΠ 520 (παρ. 10 έως 12ζ) συνιστά, αλλά δεν επιβάλλει, τη χρήση αναλυτικών διαδικασιών ως τεστ για ποσοτικά σφάλματα. Η φύση και ο βαθμός χρήσης αναλυτικών διαδικασιών σε αυτό το στάδιο του ελέγχου είναι θέμα επαγγελματικής κρίσης του ελεγκτή και συναρτάται με τη διαθεσιμότητα αξιόπιστων σχετικών στοιχείων. Σχετίζεται επίσης και με το εάν ο ελεγκτής θεωρεί ότι οι διαδικασίες αυτές συνεισφέρουν στην αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του ελέγχου.

Στην πράξη βέβαια, οι αναλυτά διαδικασίες ως τεστ για ποσοτικά σφάλματα έχουν πλεονεκτήματα από πλευράς αποδοτικότητας του ελέγχου, αφού κατά κανόνα απαιτούν σχετικά ελάχιστο χρόνο και επιτρέπουν στον ελεγκτή να επικεντρώσει το ενδιαφέρον του σε ορισμένα κρίσιμα σημεία και τη συνολική εικόνα τού υπό διερεύνηση λογαριασμού. Αντίθετα, οι αναλυτά διαδικασίες δεν μπορεί να έχουν εφαρμογή ως άμεσο τεστ για ποσοτικά σφάλματα επί συναλλαγών ή υπολοίπου λογαριασμών. Σε κάθε περίπτωση, ο ελεγκτής για να αποφασίσει τη χρήση αναλυτικών διαδικασιών, πρέπει να μελετήσει τα παρακάτω θέματα.

α) Η καταλληλότητα της διαδικασίας σε σχέση με τους ισχυρισμούς της διοίκησης και τους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων για τους οποίους ο ελεγκτής επιδιώκει να συγκεντρώσει ελεγκτικά τεκμήρια.

β) Η αξιοπιστία των στοιχείων από τα οποία έχει προκύψει η εκτίμηση των αναμενόμενων τιμών.

γ) Η δυνατότητα ακριβούς πρόβλεψης των αναμενόμενων τιμών, ώστε να είναι πρακτικά εφικτός ο εντοπισμός ενδεχόμενων ουσιωδών σφαλμάτων.

δ) Το ποσό ανεκτής απόκλισης μεταξύ αναμενόμενων ποσών και ποσών καταχωρισμένων στα αρχεία της επιχείρησης.

Αναλυτικές διαδικασίες στο τελικό στάδιο του. Στο τελικό στάδιο του ελέγχου (ανασκόπηση ελεγκτικών τεκμηρίων και σύνταξη έκθεσης ελέγχου) οι αναλυτά διαδικασίες χρησιμοποιούνται για να επιβεβαιώσουν ή να διαψεύσουν τα επιμέρους ελεγκτικά συμπεράσματα από τον έλεγχο επιμέρους στοιχείων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αλλά και τη συνολική ευλογοφάνεια των καταστάσεων αυτών. Δύο βασικά ερωτήματα πρέπει να απαντηθούν:

α) Έχουν νόημα τα διάφορα επιμέρους λογιστικά μεγέθη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων;

β) Είναι η εικόνα που προκύπτει από της οικονομικές καταστάσεις, σαν σύνολο, συνεπής με τη εικόνα που ο ελεγκτής έχει σχηματίσει για την επιχείρηση από τον έλεγχο του;

Όπως έχει λεχθεί, το ΔΕΠ 520.13 επιβάλλει τη χρήση αναλυτικών διαδικασιών στο τελικό στάδιο του ελέγχου. Μάλιστα, στην παράγραφο 520.17 απαιτεί ο ελεγκτής να διερευνά σημαντικές διακυμάνσεις ή σχέσεις που είναι ασυνεπείς με άλλες σχετικές πληροφορίες ή που αποκλίνουν από προβλέψει. Συγκεκριμένα, ο ελεγκτής πρέπει να αναζητήσει επαρκείς εξηγήσει και διευκρινίσεις καθώς και άλλα κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια για την ανεξάρτητη επιβεβαίωση του καλώς έχουν.

1.30.1 Είδη αναλυτικών διαδικασιών και επιχειρηματικών μετρήσεων

Στη διεθνή ελεγκτική πρακτική, αλλά και στη διοίκηση των επιχειρήσεων και τον εσωτερικό έλεγχο (internal audit) έχουν αναπτυχθεί μια σειρά από αναλυτικές διαδικασίες και

δείκτες μέτρησα των επιδόσεων τα επιχείρησης. Οι τεχνικές αυτές κατατάσσονται σε παρακάτω κατηγορίες και αναπτύσσονται στη συνέχεια.

- α) Παράθεση συγκριτικών χρηματοοικονομικών πληροφοριών,
- β) Καταστάσεις κοινών μεγεθών (κάθετη ανάλυση),
- γ) Ανάλυση αριθμοδεικτών.
- δ) Μη χρηματοοικονομικές μετρήσεις επίδοσης.
- ε) Διενέργεια συγκρίσεων με άλλες επιχειρήσει ή τον κλάδο (benchmarking).

Παράθεση συγκριτικών χρηματοοικονομικών πληροφοριών

Η παράθεση συγκριτικών χρηματοοικονομικών πληροφοριών, συνήθως των χρηματοοικονομικών καταστάσεων δύο ή περισσότερων συνεχόμενων περιόδων, είναι μια παλιά, πολύ απλή και πολύ χρήσιμη αναλυτική διαδικασία. Στην περίπτωση αυτή, το ενδιαφέρον του ελεγκτή, αλλά και γενικότερα του αναλυτή των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εστιάζεται στην κατανόηση των λόγων στους οποίους οφείλονται οι μεταβολές (ή η έλλειψη μεταβολών) σε μια σειρά από σημαντικά μεγέθη. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται σε μεταβολές που είναι πολύ μεγάλες ή μη αναμενόμενες ή σε έλλειψη μεταβολών, όταν τέτοιες μεταβολές αναμένονται. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι μια χρονολογική σειρά ενός λογιστικού μεγέθους (π.χ., υπόλοιπο πελατών ή υπόλοιπο αποθεμάτων) που παρουσιάζει αναμενόμενες μεταβολές (με βάση τις μεταβολές των πωλήσεων) μπορεί να θεωρείται ως απόλυτα ασφαλής, χωρίς περαιτέρω διερεύνηση.

Κατάσταση κοινών μεγεθών

Κατάσταση κοινών μεγεθών είναι μια χρηματοοικονομική κατάσταση (Ισολογισμός, Κατάσταση Αποτελεσμάτων ή Κατάσταση Ταμειακών Ροών) στην οποία όμως τα διάφορα κονδύλια εκφράζονται ως ποσοστό του συνόλου της κατάστασης (του συνόλου ενεργητικού ή κεφαλαίων για τον Ισολογισμό και του συνόλου των πωλήσεων για την Κατάσταση Αποτελεσμάτων και την Κατάσταση Χρηματοροών). Με τον τρόπο αυτό απομακρύνεται το μέγεθος των απόλυτων αριθμών και είναι δυνατόν να γίνει σύγκριση επιχειρήσεων διαφορετικού μεγέθους. Καταστάσεις κοινών μεγεθών χρησιμοποιούνται επίσης για την ανάλυση της διαχρονία εξέλιξης της ίδιας επιχείρησης. Η χρήση καταστάσεων κοινών μεγεθών στηρίζεται στην υπόθεση ότι υπάρχει μια μαθηματική σχέση μεταξύ των διαφόρων μεγεθών, η οποία μπορεί να προβλεφθεί.

1.31 Ποινική Ευθύνη των Ελεγκτών

Ο νόμος 2190/1920, με τα άρθρα 63β, 63γ παρ.2 και παρ.3, οριοθετεί την ποινική ευθύνη του ελεγκτή όταν αυτός παραβαίνει το καθήκον της μη παράνομης θεώρησης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, της εχεμύθειας και της δήλωσης κολλήματος διορισμού του ως ελεγκτή.

Το άρθρο 63β του νόμου 2190/1920 ορίζει ότι:

«Ελεγκτές ανωνύμων εταιριών... αν από αμέλεια θεώρησαν ως νομίμως έχοντα, ισολογισμό που καταρτίστηκε παρά τις διατάξεις του νόμου και του καταστατικού, τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών και με χρηματική ποινή μέχρι 80.000 δραχμές ή με μία από τις ποινές αυτές. Σε περίπτωση όμως δόλου τιμωρούνται με τις ποινές του άρθρου 57».

Το άρθρο 63γ παρ. 2 του ίδιου νόμου για την παράβαση του καθήκοντος της εχεμύθειας ορίζει ότι:

«Τιμωρείται δια φυλακίσεως, μέχρι τριών μηνών πας ελεγκτής ανωνύμων εταιριών, όστις δεν ήθελε τηρήσει απόλυτον εχεμύθειαν, περί των παρ' αυτού παρατηρηθένων εν τη λειτουργία της εταιρίας...».

Η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή και στις περιπτώσεις ελέγχου που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των άρθρων 36 και 40 του ν. 2190/1920, δηλαδή από εξωτερικούς μη ορκωτούς ελεγκτές. Είναι αυτονόητο ότι η παράβαση του άρθρου 63γ παρ. 2 επιφέρει και αστική ευθύνη.

Το ίδιο θέμα της παράβασης του καθήκοντος της εχεμύθειας καλύπτει και το άρθρο 16 του ΠΔ 226/1992 το οποίο ορίζει ότι:

«Ο ορκωτός ελεγκτής υποχρεούται να τηρεί απόλυτη εχεμύθεια περί των όσων λαμβάνει γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Την υποχρέωση αυτή έχουν επίσης τόσο το ελεγκτικό όσο και το λοιπό προσωπικό που απασχολεί ο ορκωτός ελεγκτής...».

Αναφορά στην ποινική ευθύνη του ελεγκτή για παράβαση του καθήκοντος της εχεμύθειας έκανε και ο παλιός νόμος Ν.Δ. 3329/55. άρθρο 12. παρ. 5:

«Ο Ορκωτός Λογιστής, ο Βοηθός Ορκωτός Λογιστής και ο Δόκιμος Ορκωτός Λογιστής υποχρεούνται να τηρούν αυστηράν εχεμύθειαν περί των όσων ήθελαν λάβει γνώσιν κατά την εκτέλεσιν των καθηκόντων των. Κατά το Ν.Α. 3329/55 άρθρα 72 και 16 παρ. 5, η μη τήρηση της εχεμύθειας υπό Ορκωτού Λογιστή, Βοηθού κ.λ.π., πλην της πειθαρχικής διώξεως... τιμωρείται και κατά τα άρθρα 252 και 458 του Ποινικού Κώδικα...».

Ο ελεγκτής υποχρεούται να είναι εχέμυθος σχετικά με τα όσα υποπίπτουν στην αντίληψη του κατά την άσκηση του ελέγχου. Οι περισσότερες μάλιστα από τις πληροφορίες που συλλέγει, όπως είναι στοιχεία κόστους, όροι αγοράς, έκδοση μετοχών κ.λ.π., είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση της επιχείρησης, και τυχόν κοινοποίησή τους θα είχε σοβαρές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητά της. Ευνόητο είναι πως η ευθύνη του ελεγκτή για εχεμύθεια δεν έχει να κάνει με πληροφορίες που δημοσιεύονται ή κοινοποιούνται, με διάφορους τρόπους, σε τρίτους, όπως Υπουργείο Εμπορίου, Εφορία, Χρηματιστήριο, Νομαρ-

χία, Τράπεζα της Ελλάδος, το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών και άλλα, και βεβαίως εφόσον η κοινοποίηση αυτή επιβάλλεται από το νόμο.

Η τήρηση του απορρήτου αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα στις σχέσεις μεταξύ του ελεγκτή και της επιχείρησης. Δεν πρέπει, ο ανεξάρτητος ελεγκτής να διαδίδει τις πληροφορίες που συγκεντρώνει κατά την εκτέλεση της εργασίας του, παρά μόνο όταν ο νόμος του το επιβάλλει ή του επιτρέπει. Ακόμη, ο ελεγκτής δεν πρέπει να χρησιμοποιεί αυτές τις πληροφορίες για ίδιο όφελος ή όφελος τρίτων.

Σε σχέση πάντα με τη φύλαξη του επαγγελματικού απορρήτου, ο ελεγκτής πρέπει να διασφαλίζει ότι και το ελεγκτικό προσωπικό, που λαμβάνει γνώση των εμπιστευτικών στοιχείων, άσχετα με το εάν αποτελείται ή όχι από μέλη του επαγγέλματος, θα είναι εχέμυθο. Τέλος, όταν επέρχεται ανάγκη να ληφθεί η γνώμη προσώπων, που δεν δεσμεύονται από το επαγγελματικό απόρρητο, θα πρέπει ο ελεγκτής να ενημερώσει, οπωσδήποτε, τον πελάτη του, ειδάλλως σε περίπτωση αποκάλυψης δεδομένων των πρώτων σε τρίτους, η ευθύνη θα επιρριφθεί στον ορκωτό ελεγκτή.

Ο ελεγκτής φέρει ποινική ευθύνη όταν αποσιωπά, λόγω εξαίρεσης από την πραγματοποίηση του ελέγχου. Σύμφωνα με το άρθρο 63γ παρ. 3 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών κάθε ελεγκτής, ο οποίος «... δεν εδήλωσε κάλυμα ασκήσεως ελέγχου προκειμένου περί εταιριών εις ας υπηρετεί οπωσδήποτε ή τυγχάνει μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου αυτών και είχε τας ιδιότητες ταύτας οποτεδήποτε κατά το διάστημα δύο ετών προ της ημέρας καθ' ην ανετέθη αυτώ η άσκησης του ελέγχου. Το αυτό εφαρμόζεται και όταν ο ελεγκτής υπηρετεί εις εταιρίαν διοικούσαν κατ' ουσίαν την εταιρίαν εφής διετάχθη ο έλεγχος».

Με την ποινική αυτή διάταξη επιδιώκεται η αποτροπή της αποσιώπησης λόγω εξαίρεσης με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή από την ελεγχόμενη εταιρία.

1.32 Πειθαρχική Ευθύνη Ελεγκτών

Η Πειθαρχική ευθύνη στοιχειοθετείται, για όλα τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών (Ορκωτό ή επίκουρο ή δόκιμο ή ασκούμενο), σύμφωνα με το άρθρο 20 του Π.Δ. 226/92, όταν αυτά:

- α. Ασκούν πλημμελώς τα καθήκοντα τους.
- β. Επιδεικνύουν ανάρμοστη συμπεριφορά, στην οποία περιλαμβάνεται και η διαπραγμάτευση της αμοιβής του υποχρεωτικού ελέγχου.

γ. Προβούν σε παράβαση του νόμου ή κανονιστικής διάταξης ή των δεοντολογικών κανόνων που αναφέρονται στην επαγγελματική του κατάσταση και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτήν.

Ο ελεγκτής που έχει υποπέσει σε πειθαρχικό παράπτωμα παραπέμπεται με απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου στο Τριμελές Πειθαρχικό Συμβούλιο του Σ.Ο.Ε.Λ., το οποίο αποτελείται από:

- έναν εν ενεργεία ή πρώην δικαστικό λειτουργό, ως πρόεδρο
- ένα μέλος του Εποπτικού Συμβουλίου και
- έναν ορκωτό ελεγκτή εκλεγόμενο από τη Γενική Συνέλευση του Σώματος.

Το πειθαρχικό Συμβούλιο, εφόσον διαπιστώσει την ενοχή του εγκαλούμενου, μπορεί να επιβάλει τις ακόλουθες ποινές:

- α) Οριστική παύση.
- β) Προσωρινή παύση μέχρι 6 μήνες.
- γ) Πρόστιμο μέχρι 1.000.000 δρχ.
- δ) Επίπληξη.

Αν το Εποπτικό Συμβούλιο κρίνει ότι το αποδιδόμενο παράπτωμα είναι ελαφρύ και δεν οφείλεται σε δόλο ή βαρεία αμέλεια αυτού δύναται αντί της παραπομπής να προβεί σε αυστηρές συστάσεις.

Οι πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται από το Πειθαρχικό Συμβούλιο του θεσμοθετηθέντος με το Ν. 3148/2003 εποπτικού φορέα της Ε.Λ.Τ.Ε. είναι:

- Σύσταση
- Επίπληξη
- Πρόστιμο ύψους μέχρι € 50.000
- Προσωρινή αναστολή άσκησης του επαγγέλματος μέχρι ένα έτος
- Οριστική διαγραφή από τα μητρώα του Σ.Ο.Ε.Λ.

Αν διαπιστωθεί ότι στην παράβαση είχε συμμετοχή μέλος της διοίκησης της ελεγκτικής εταιρίας στην οποία ανήκει ο διενεργήσας τον έλεγχο ορκωτός ελεγκτής λογιστής, οι κυρώσεις που προβλέπονται στην προηγούμενη παράγραφο επιβάλλονται και κατά αυτής. Στην περίπτωση αυτή, το ανώτατο όριο του προστίμου που προβλέπεται στην περίπτωση (γ) της προηγούμενης παραγράφου ορίζεται σε € 1.000.000.

Και τα δύο πιο πάνω αναφερθέντα Πειθαρχικά Συμβούλια ερευνούν την κάθε υπόθεση με τη διαδικασία που ορίζεται στο παράρτημα 2 του Π.Δ. 226/1992 και ρυθμίζει τα θέματα της Παραπομπής, Προανάκρισης, Ανάκρισης, Κλήσης σε απολογία, Απολογίας, Προσδιορισμού της δικασίμου, Εξαίρεσης μελών, του Πειθαρχικού Συμβουλίου, Εκτίμησης των Αποδείξεων και Πειθαρχικής Απόφασης.

1.33 Προσεγγίσεις Ελαχιστοποίησης της Νομικής Ευθύνης

Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι, η ραγδαία ανάπτυξη του επαγγέλματος του ορκωτού ελεγκτή λογιστή συνοδεύτηκε, τα τελευταία χρόνια, από μία αντίστοιχη αύξηση των εις βάρος τους αστικών, ποινικών και πειθαρχικών υποθέσεων. Τα περισσότερα κράτη σήμερα για τη διασφάλιση της τάξης και της ευταξίας της οικονομικής τους ζωής, μεταξύ των άλλων εκχωρούν στους ορκωτούς ελεγκτές το προνόμιο της διενέργειας ενός ευρύτερου φάσματος ελέγχων. Ταυτόχρονα στα κράτη αυτά διαμορφώνονται συνθήκες ισχυρής προστασίας όλων όσων χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα του ελεγκτικού έργου. Οι ορκωτοί ελεγκτές γίνεται όλο και περισσότερο δεκτό ότι θα πρέπει να φέρουν το βάρος της ζημιάς που προκύπτει από ελεγκτικές πράξεις ή παραλείψεις, γιατί αυτοί είναι οι πλέον ικανοί να λάβουν όλα εκείνα τα μέτρα που μπορούν να αποτρέψουν οποιαδήποτε αμέλεια ή δόλο, για να αποφύγουν τυχόν αρνητικές συνέπειες. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να τονισθεί ότι, στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης του ελεγκτικού επαγγέλματος, η επικρατούσα δικαστική άποψη αναγνώριζε ότι οι ελεγκτές, για να επιζήσουν και να μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, θα έπρεπε να μην εκτίθενται σε δικαστικές διεκδικήσεις. Διαχρονικά η αντίληψη αυτή άλλαξε άρδην με συνέπεια σήμερα οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές να αναγκάζονται να καταβάλλουν αποζημιώσεις, οι οποίες, σε ένα βαθμό, μπορεί να είναι μοιραίες για την επιβίωση των ελεγκτικών εταιριών. Αποτέλεσμα των τελευταίων αυτών εξελίξεων είναι πολλές εταιρίες ορκωτών ελεγκτών λογιστών, για τη διαφύλαξη του κύρους και των συμφερόντων τους, να εφαρμόζουν πολιτικές μείωσης του κινδύνου ανάληψης ελεγκτικών εργασιών. Σύμφωνα με τις πολιτικές αυτές οι ελεγκτικές εταιρίες αποφεύγουν την ανάληψη ελέγχου εταιριών που λειτουργούν σε συγκεκριμένους κλάδους ή εταιριών που θεωρούνται ως υψηλού κινδύνου. Για την ελαχιστοποίηση της νομικής ευθύνης των ελεγκτών έχει υποστηριχθεί η λήψη των παρακάτω μέτρων σε επίπεδο επαγγελματικής οργάνωσης των ελεγκτών αλλά και σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρίας, κοινοπραξίας ή μεμονωμένου ελεγκτή.

1.33.1 Σε Επίπεδο Επαγγέλματος

Σε επίπεδο επαγγελματικών ενώσεων και ανεξάρτητων φορέων η μείωση των αρνητικών συνεπειών από τη νομική ευθύνη των ελεγκτών μπορεί να επιτευχθεί με τη:

- α. Θέσπιση αποτελεσματικότερων ελεγκτικών προτύπων και την αναθεώρηση ελεγκτικών προτύπων τα οποία δημιούργησαν προβλήματα εφαρμογής,
- β. Ενημέρωση των χρηστών των εκθέσεων ελέγχου, έτσι ώστε να αντιληφθούν την πραγματική έκταση της ευθύνης των ελεγκτών και ιδιαίτερα σε θέματα που σχετίζονται με τη

συνέχιση της δραστηριότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης στο προβλεπτό μέλλον, την ανακάλυψη απάτης, παράνομων ενεργειών κ.λ.π.

γ. Τη συνεχή βελτίωση και τον εμπλουτισμό του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας και την τιμωρία των μελών που δεν συμμορφώνονται με αυτόν.

1.33.2 Σε Επίπεδο Ελεγκτικής Εταιρίας ή Ελεγκτή

Από την ανάλυση των δικαστικών υποθέσεων προκύπτει ότι οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές, με τη λήψη μιας σειράς προληπτικών μέτρων, είναι δυνατόν να αποτρέψουν τυχόν εμπλοκές τους σε δικαστικούς αγώνες. Ενδεικτικά αναφέρονται τα πιο κάτω μέτρα:

- α. Προσεκτική αξιολόγηση της ακεραιότητας των υποψήφιων πελατών,
- β. Ενίσχυση του συστήματος ελέγχου ποιότητας με απόδοση ιδιαίτερης έμφασης στην ποιότητα του ελεγκτικού έργου και στην πραγματοποίηση ελέγχων ποιότητας.
- γ. Πλήρης συμμόρφωση προς τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες οδηγίες της ελεγκτικής και πιστή τήρηση των γενικών αποδεκτών αρχών της λογιστικής.
- δ. Διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών σε όλες τις φάσεις του ελεγκτικού έργου.
- ε. Άμεση εξέταση, αξιολόγηση και αξιοποίηση των πρόδρομων σημείων ύπαρξης κινδύνων που οδηγούν σε δικαστικές διεκδικήσεις.
- στ. Εξαιρετική προσοχή σε όλες τις φάσεις της ελεγκτικής διαδικασίας.
- ζ. Επιμελής σχεδιασμός και τεκμηρίωση του ελεγκτικού έργου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κωνσταντίνος Καραμάνης, «Σύγχρονη Ελεγκτική»
- Αντώνης Παπάς, «Εισαγωγή στην Ελεγκτική»
- Αντώνης Παπάς, «Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική»
- ΧΡΗΣΤΟΥ Ι. ΚΑΖΑΝΤΗ «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος»
- Δ. Γκίνογλου – Π. Ταχυνάκης – Σ. Μωυσή «Γενική Χρηματοοικονομική Λογιστική»
- ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Α. ΜΠΑΛΛΑ – ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΝΗ Λ. ΧΕΒΑ «Χρηματοοικονομική Λογιστική»
- ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΥ «Ανάλυση – Ερμηνεία του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου»